EEN STANDBEELD

VOOR DEN

GRAAF VAN DEN BOSCH.

DOOR

A. HALBERSTADT,

OUD W. I. AMBTENAAR.

EEN STANDBEELD

VOOR DEN

GRAAF VAN DEN BOSCH.

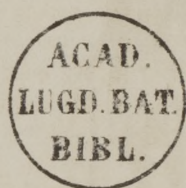
DOOR

A. HALBERSTADT,

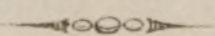
OUD W. I. AMBTENAAR.

LEIDEN, 1862.

VOORWOORD.

Hem, die zich onzen politieken toestand 22 jaren geleden kan herinneren, zal het geene verwondering baren, dat ik, schroomvallig als men toen was, om de waarheid te verkondigen, genoodzaakt ben geweest, om mijn werkje »vrijmoedige gedachten enz." zelf te drukken en uit te geven, omdat er zich niemand mede wilde belasten.

Dat die schroomvalligheid heden ten dage nog bestaat, zouden wij inderdaad niet gelooven, indien wij het niet hadden ondervonden: door het vergeefs zoeken naar een uitgever, is de uitgaaf van dit ons werkje een paar maanden vertraagd.

Natuurlijk wenschte ik alhier of des noods te 's Gravenhage te drukken en uit te geven, om het ongemak van proeven, correctie en correspondentie-kosten, daaraan verbonden, wanneer men buiten onze woonplaats drukt, te voorkomen. En nadat ik mij tot een 12tal boekhandelaars te vergeefs heb gewend, heb ik mij niet langer aan weigering willen blootstellen, en het besluit genomen, nadat ik een drukker had gevonden, die zich wel over mij wilde ontfermen, om zelf mijn werkje uit te geven.

Koddige ontmoetingen heb ik met die Heeren Boekmannen gehad; slechts een die zijne weigering op solide gronden motiveerde: het grootste getal haperde het aan den durf, zonder er cordaat voor uit te komen, waar hun eigenlijk de schoen wrong en hoe zij vreesden te hunnen préjudice de alias behoudsmannen te krenken. Hoe zij liever een aangename leugen, dan waarheden wilden uitgeven; een éloge, b. v. op een troep stroopers, egoïsten, ondermijnders van het algemeen belang, zou gereedelijk een uitgever gevonden hebben; hoe zulks ook zeer

onhandig door allerlei drogredenen getracht werd te bemantelen, was allerkoddigst.

Een van die Heeren had gaarne gezien, dat het in een romantisch kleed was gestoken; - niet onaardig, net alsof men die dingen zoo maar aan de kapstok heeft hangen en er à discrétion over beschikken kan.
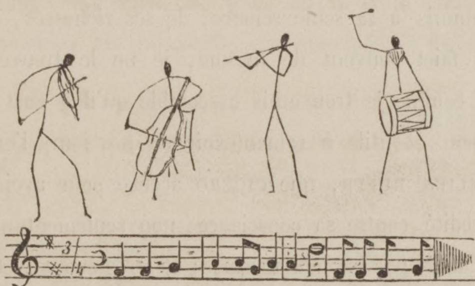
Maar al bezat ik inderdaad het talent daartoe, al bezat ik de pen van een MULTATULI, zou de groote vraag nog zeer kwestieus blijven, of ik er in het onderhavige geval gebruik van zou hebben gemaakt.

»Il y a beaucoup de raisonneurs, mais peu de raisonnables."

Wanneer men een kwart eeuw (25 jaar) alle parlementaire vormen heeft uitgeput, dan komt men er ondanks zich zelven toe, om volgens SALOMO met steenen te werpen, die ik zoo ruimschoots heb vergaard, en waartoe ik als mishandeld man en slagtoffer van wanregering geroepen en geregtigd ben.

Ik ben geen schrijver en nog veel minder een romanschrijver: dat zijn dingen, die men niet zoo maar goedsmoeds uit de mouw kan schudden. Ik schrijf, omdat ik er toe gedwongen word; mijn schrijven is voor geen litterarische critiek vatbaar; ik deel aan de wereld op mijne eigenaardige wijze, dood eenvoudig, mijne ervaring mede, misschien, dat er iets nuts door kan gesticht worden, waartoe dit voorwoord ook al dienen kan, om hen te onderrigten, die de waarheid willen verkondigen, het in een romantisch kleed te hullen, om zonder moeite een uitgever te vinden. Omdat mijn talent als schrijver mij altijd zeer suspect is toegeschenen, heb ik mijn werkje aan het oordeel van bevoegde autoriteiten onderworpen, voor dat ik het aan de drukpers overgaf; dankbaar heb ik hunne aanmerkingen ontvangen, waaronder echter niets van een romantisch kleed aanwezig was.

Intusschen ben ik door die Heeren Boekmannen tot mijne groote vreugde gewaar geworden, dat er in de onderhavige matière meer kracht zit dan ik mij had voorgesteld.

Ah! quel plaisir d'être fonctionnaire!
Sous un regime arbitraire,
Dans sa Patrie? Hélas! dans un repaire!

Grand Dieu, je vous supplie tout haut!
Là, où la justice est en défaut,
Est-ce une patrie — ou un repaire?

Si nous ne prenons de nous mesmes la loi de bien faire, si l'impunité nous est justice, à combien de sortes de meschancetéz avons nous touts les jours à nous abandonnez? Ce que SEXT. PEDUCEUS feit, de rendre fidelement ce que C. PLOTIUS avoit commis à sa seule science, de ses richesses, et ce que j'en ayt faict souvent de mesme, je ne le treuve pas tant louable, comme je trouverois exsecrable qu'il y eust failly: et treuve bon et utile à ramentevoir en nos iours l'exemple de P. SEXTILIUS RUFUS, que CICERO accuse pour avoir recueilli une heredité contre sa conscience, non seulement non contre les loix, mais par les loix mesmes; et M. CRASSUS, et Q. HORTENSIUS, lesquels, à cause de leur auctorité et puissance, ayants esté pour certaines quotitez appellez, par un estrangier à la succession d'un testament fauls, à fin que par ce moyen il y establist sa part, se contenterent de n'estre participants de la faulseté, et ne refuserent d'en tirer du fruict; assez couverts, s'ils se tenoient a l'abri des accusateurs, et des temoings et des loix [1]) [2]). MONTAIGNE.

Ja, — ik was exentriek. Ja, ik vond het schandelijk als woekerplanten te zuigen aan de armoede des Javaans; ja, ik

---

[1]) Qu'ils se souviennent qu'ils ont Dieu pour témoin, c'est à dire, comme je le crois, leur propre conscience. CICERO.

[2]) Certainement l'empire de la fortune s'étend sur tout; elle préconise et obscurcit les choses par caprice plutôt que par raison.

SALLUSTIUS, CATILINA.

vond het schandelijk mijn tuin te mesten met het zweet, dat den braak liggenden akker behoorde, mijne paarden te doen voeden door lieden die hongerden; schandelijk te koopen tegen gedwongen prijs, — te laten arbeiden om niet.

Ja, ik was exentriek. Ik vond het stelen schande, — en dubbel schande, als hij steelt, die geroepen is tegen diefstal te waken.

MULTATULI.

Les monuments publics de la piété des princes font plus d'honneur à leur mémoire que les statues et les inscriptions.

MASSILLON.

L'homme, étant de sa nature un être critique, n'apporte jamais du bon sens dans l'admiration.

HUBERT VAN SOEST.

Est-il rien de plus insensé que d'estimer l'ensemble d'un corps, dont on méprise les membres séparement?

CICERO.

La gloire est l'approbation que le monde fait des actions que nous mettons en évidence.

MONTAIGNE.

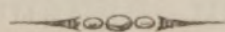
La vertu la plus humble, comme la grandeur dans tout son éclat, doit trouver place dans une distinction nationale.

D^{R}. NEYEN.

Il ne peut y avoir de vertu publique sans vertu privée.

THOMSON.

INLEIDING.

Wat aanleiding heeft gegeven om mijn bestek vooruit te loopen en thans reeds een gedeelte van mijne levensgeschiedenis publiek te maken, waarin toch onder de Biographiën van vijf elkander opvolgende ministers „parvenus" met den Graaf VAN DEN BOSCH wordt aangevangen, wordt hier met eenige wijzigingen medegedeeld: die afwijking moet worden toegeschreven aan het lumineux voorstel van den H. E. G. Heer REIJNST om een standbeeld voor den Graaf VAN DEN BOSCH op te rigten.

Ontveinzen wil ik het niet, dat, bij het vernemen van dat voorstel, mijn geduld, waarop ik inderdaad zooveel vertrouwen meende te kunnen stellen, en aanspraak te mogen maken, de vuurproef te hebben doorgestaan, — mij parten heeft gespeeld en niet heeft kunnen wachten tot mijne levensgeschiedenis was af gewerkt. Ja, ik beken het volmondig, mijn geduld heeft zich door eene diepe verontwaardiging laten verschalken, terwijl de verleiding om van de schoone gelegenheid, die mij werd aangeboden, gebruik te maken — niet weinig daartoe heeft bijgedragen.

Wie zal mij, — de type van verdrukte onschuld — die ruim een kwart eeuw van mijne beste levensjaren een deerniswaardigen toestand verduurde, teregt door den Minister Mr. P. MIJER „mishandeling" ge-

noemd — de zwakheid niet gaarne willen vergeven, mijne gemoedsstemming niet te hebben kunnen onderdrukken, om den man te signaleren, die de grondlegger van die onregtvaardige toestand is geweest; en, al bezat ik de zedelijke overtuiging, dat de Generaal VAN DEN BOSCH, moedwillig, mij en mijne dierbare betrekkingen in het verderf had gestort, en dit gepleegde onregt van algemeene bekendheid was, ja — al zou ik het in regten kunnen bewijzen, — Helaas! ik zou het niet mogen zeggen, alvorens het inderdaad in regten is uitgemaakt; terwijl, ongelukkig genoeg! alle alias administrative maatregelen, zelfs de schreeuwenste onregtvaardigheden, boven de wet verheven zijn, omdat men niet toelaat ze aan eenen regterlijken uitspraak te onderwerpen.

Intusschen wil ik niet verzuimen den voorsteller tot het oprigten van dat illustre monument, den H. E. G. Heer REIJNST, opentlijk mijne erkentelijkheid te betuigen, voor de toevallige uitstekende dienst aan mij door dat voorstel bewezen; — zoo immer heeft hier het doel zich dienstvaardig te betoonen zich zelf overtroffen.

Zonder de beweegredenen te willen onderzoeken, die den Hr. R. hebben aangespoord tot zijn voorstel, moet het als eene uitgemaakte zaak beschouwd worden, dat ik in de verste verte daarmede niet in verband stond; en het kan alzoo niet worden betwist, dat de Heer R. een regt fortuinig man is, die, wanneer het ten toon spreiden van belangelooze diensten schipbreuk lijdt, op het onverwachts van eene gansch andere zijde ondanks zich zelf toch zijne dienstvaardigheid bereikt en door een veel gelukkiger resultaat wordt verrast.

Men schijnt in deze oogenblikken door een manie tot het oprigten van standbeelden te worden beheerscht. — Zonder in beschouwing te willen treden, wat de vereischten zijn, om in de cathegorie van een standbeeld te vallen, welke verdiensten en talenten men moet hebben bezeten, die tot nut van het algemeen dienstbaar zijn geweest, om door een nationaal gedenkteeken blijvend te worden herinnerd, zou ik toch gaarne wenschen, de redenen gemotiveerd te zien, die daartoe aanleiding gaven, om daardoor in de gelegenheid te worden gesteld, te kunnen beoordeelen, of de man, aan wien men zulk eene nationale onderscheiding schenken wil, het inderdaad verdient en zich in alle opzigten daarvoor waardig heeft gemaakt. Ik kom er onbewimpeld vooruit met die standbeelden niet veel op te hebben; en dit wordt vooral niet verbeterd, wanneer ik bespeur, dat men bezig is er de klad in te brengen, door zéér verdachte te willen oprigten; en toch zie ik eenige zeer gaarne, onder anderen ERASMUS, WILLEM DE ZWIJGER, WILLEM II, VONDEL, DE RUITER, KOSTER — en TOLLENS kan er des noods ook nog mee door; maar de Graaf VAN DEN BOSCH, is dat niet wat druk? Zouden we niet met onze publieke nationale voorstellingen, vooral wat onze koloniale alias specialiteiten betreft, zeer omzigtig moeten te werk gaan, om ons niet aan het gevaar bloot te stellen, daardoor onzen nationalen roem geweld aan te doen en dien tevens te bezwadderen.

Indien toch de gronden, waarop het voorstel berust,

om een standbeeld voor den Graaf VAN DEN BOSCH op te rigten, moesten gemotiveerd worden, dan zou naar alle waarschijnlijkheid op den voorgrond geplaatst worden het O. I. cultuurstelsel, — en zou dat inderdaad een motief zijn, om aanspraak te kunnen maken op een standbeeld?

Maar het is nog niet uitgemaakt, of dat cultuurstelsel de hefboom tot ontwikkeling van het Javaansche volk is, of wel de eerste stap om dat volk in de boeijen der slavernij te kluisteren; zeker is het althans, dat dit stelsel, aan onbekwame handen toebetrouwd, door bekrompen regeerders toegepast, eerder de bron van ergerlijk kwaad dan van eenig goed is geweest.

Wij willen verder in geene bijzonderheden treden. Alleen merken we op, dat dat stelsel in de verste verte aan zedelijkheid noch aan de godsdienst getoetst worden kan. Materieel heeft het enorme voordeelen opgeleverd, maar kunnen wij ons verhoovaardigen, die niet ten koste van onze deugd en humaniteit verkregen te hebben? Misschien verschillen wij, mijn waarde heer voorsteller, in zienswijze; gij zoudt u echter deerlijk vergissen, indien gij vermoeddet, dat dit verschil hieruit voortspruit, dat de afgeworpene vruchten tusschen ons zoo slecht verdeeld zijn.

Indien mijn memorie mij geene parten speelt, dan meen ik mij te herinneren, dat dit stelsel door den Generaal VAN DEN BOSCH in het leven is geroepen; waartoe de restauratie aanleiding heeft gegeven, die onze finantiën zoo gruwelijk had uitgeput, en die uitputting moest met het zweet en bloed der Javanen hersteld worden. Na die financiëele herstelling werd echter de bloedige taak van die ongelukkige bevolking niet hersteld, neen die bleef tot op deze oogenblikken voortduren. De Generaal VAN DEN BOSCH had ons den smaak van die verbodene vrucht leeren kennen, en

het zal nog veel, zeer veel voeten in de aarde vorderen, voor en aleer het zal worden begrepen, dat men zich van die verbodene vruchten, hoe gaarne men die ook nuttigt, niet langer mag bedienen, omdat er bloed en onbeloond zweet van onze evenmenschen aankleeft en men alle gevoel van menschelijkheid moet hebben afgeschud, om zulk een toestand langer te bestendigen. Het vooruitzigt op een beter lot voor die weerlooze schepsels is donker; het einde van hunnen rampzaligen toestand, dien wij christenen aan die menschen berokkend hebben, is niet te voorzien, ook dan nog niet, wanneer zij voor de millioenen, die onze spoortreinen verslinden zullen, zijn uitgemergeld, ten zij het der voorzienigheid moge behagen, hen uit die onmenschelijke marteling op de eene of andere wijze te redden. En wanneer daarvoor een andere VAN DEN BOSCH opstond, dien — dien zouden wij na zijnen dood eene eerezuil waardig achten.

Maar — afgescheiden van deze beschouwing, neem ik u niet euvel, mijn waarde President! dit voorstel te hebben gedaan, volstrekt niet. Integendeel, zoo als reeds gezegd is, gij hebt mij daarmede eene uitstekende dienst bewezen; — alléén de uitvoering bevalt ons niet. Ik mag dan ook van uwe billijkheid verwachten, dat Gij mij wederkeerig niet euvel zult duiden, dat ik mijne redenen motiveer, waarom mij de uitvoering niet bevalt. Daarom niet getreurd, mijn waarde President, mijne goed- of afkeuring kan u niet verhinderen, er een privaat aardigheidje van te maken. En als ik mij niet vergis, zal het daarop moeten uitdraaijen, omdat wij twijfelen of ook zonder onze tusschenkomst de algemeene belangstelling voldoende zal zijn. En wanneer de opoffering te zwaar mogt vallen, blijft er niets anders over, dan u met een buste van dien illustren generaal te behelpen.

Missie van den Generaal VAN DEN BOSCH in kwaliteit als Commissaris des konings naar onze W. I. bezittingen.

De aanleiding tot die missie werd gegeven door het ontvangen van onophoudelijke klagten over de schandelijke gedragslijn, door de Surinaamsche bewindsmannen gehouden, die eene verbazende hoogte hadden bereikt; een adres aan den Koning van den ontslagen Gouvernements Secretaris, den heer RINGELING, waarin zoo vele zware beschuldigingen tegen het Surinaamsch Gouvernement werden gevonden, gedoogde geen langer stilzitten, en de Generaal VAN DEN BOSCH werd met onbepaalde volmagt naar de W. I. gezonden om dien Augiasstal te zuiveren.

De Generaal VAN DEN BOSCH vertrok tot dat einde van hier met de oorlogsbrik de Zwaluw, Commandant 1ste Luitenant Ambt. Zijn gevolg bestond uit een administrateur, den heer GILLIÉ, en een Secretaris, den heer MOUTON, — een zeer eenvoudig personeel.

De Generaal VAN DEN BOSCH was niet bijzonder gesteld op eene talrijke entouragie; hij had daartoe zijne bijzondere redenen: hij werd ongaarne bespied: hoe talrijker personeel, hoe meer waakzaamheid en omzigtigheid er vereischt werden in zaken, die niet altijd voor pluis kunnen gehouden worden. Hij vertrok in het jaar 1827 en zette koers naar de eilanden en begon zijne inspectie met St. Martin, St. Eustatius, Curaçao enz., om daarna naar Suriname te stevenen.

Dat reisbestek heeft bij mij altijd verwondering gebaard, omdat men zeer gemakkelijk in eenige dagen van Suriname naar de eilanden vaart, maar omgekeerd minstens viermaal zoo veel tijd noodig heeft (4 à 5 weken), daar men door tegenwind en stroom gedwongen wordt een zoogenaamden doorsteek te ma-

ken, zoo dat een reis van Curaçao naar Suriname bijna met een reis naar Europa kan worden gelijkgesteld.

Later is mij dat raadsel echter opgelost: 's mans handelingen gedurende zijn ganschen levensloop voeren altijd tegen den stroom op: de W. I. Missie, de transactie van 40 millioen met de Handelmaatschappij, de alias restauratie, cultuurstelsel, het plaatsen van gezaghebbers enz., regtvaardigheid, eerlijkheid enz. alles ging tegen stroom, zoo dat, als de man bij zijn leven in een stroomend water was gevallen, men zeker was geweest, hem terug te vinden, wanneer men stroomopwaarts naar hem had gevischt.

Het ongelukkigste echter, het diep ongelukkige is, dat wij tot op den huidigen dag in dat zog van tegenstroom worden voortgesleurd; slechts gaat men somtijds met iets meer omzigtigheid te werk, maar inderdaad is het er niet op verbeterd. De indrukken, die ons koloniaal bestuur van den Generaal VAN DEN BOSCH ontvangen heeft, worden steeds in hunnen vollen glans ontwikkeld, ja dikwerf overtroffen, onaangezien de verandering der grondwet, die daarin trachtte te voorzien. En wanneer wij zien, wat men thans nog onaangezien die veranderde grondwet durft ondernemen, wie bezit den moed eene voorstelling te maken, wat men zich zou vermeten, indien wij nog onder het vroegere regime coloniale leefden.

Wat er op die eilanden is voorgevallen, zal ik slechts zeer — zeer vlugtig behandelen; het is van ondergeschikt belang, eene soort van miniatuur voorstelling, een introductie, waardoor men echter den voorsmaak verkrijgt van de dispositie, waarmede men de groote rol, die op het grootere Surinaamsche tooneel moest gespeeld worden zou vervullen. Daar, n. l. op de eilanden, ging reeds alles tegen stroom: hooggeplaatste ambtenaren, die men wilde afzetten, werden niet al-

leen gehandhaafd, maar in veel hooger betrekking geplaatst. En men zag te gelijker tijd des Generaals vrolijke gemalin met voorwerpen schitteren, die men bij haar vroeger niet had waargenomen, die echter volstrekt niet in verband mogen worden gebragt met den bovengenoemden plotselingen overgang in het waarderen van personen.

Wij gaan met stilzwijgen voorbij de administrative maatregelen, die men daar heeft ingevoerd en heeft willen invoeren; dat ligt vooreerst buiten ons bestek, ten tweede zou het te veel uitgebreidheid vorderen en ten derde moet het bij ieder zaakkundige onmiddelijk in het oog springen, dat het van den Generaal VAN DEN BOSCH noch van den heer GILLIÉ, welke uitstekende Europesche administrative talenten ze ook mogen bezeten hebben, kon verwacht worden, voor landen en volken, waaraan zij geheel vreemd waren, die doelmatige verordeningen te kunnen instellen, dat zij verbeteringen konden genoemd worden, en toch — er moest veranderd worden.

De missie van den Generaal VAN DEN BOSCH moest toch den schijn niet hebben, zoo geheel een privé doel te beoogen; het zag er dan ook met veranderingen en instellingen, uit eigen beweging gemaakt, treurig uit: ze zijn zoowel daar als in de gansche W. I. bezittingen, uit de natuur van hunne gebrekkigheid en ondoelmatigheid, als van zelve vervallen,

Eindelijk arriveerde in 1828 de Generaal VAN DEN BOSCH op het groote Surinaamsche tooneel. Ik zal niet beproeven te schetsen, hoe het met die snaken gesteld was, wier gehouden gedrag thans aan een onderzoek zou worden blootgesteld. Het laat zich begrijpen, dat zij zich niet op hun gemak bevonden, en dat de beruchte fiscaal, de Baron VAN HEECKEREN, in het bijzonder, als matador van de gepleegde mis-

daden, die op zijne horlevoeten vroeger nooit heel vast had gestaan, zich thans geweld moest aandoen om zich staande te houden. Want spoedig werd het den Generaal VAN DEN BOSCH duidelijk, dat de Gouverneur Generaal DE VEER, die een braaf, goedhartig man was, zich door den fiscaal VAN HEECKEREN om den tuin had laten leiden, en dat de eigenlijke deugniet, die al de grove afzetterijen gepleegd en al de onheilen had gesticht, niemand anders was dan de fiscaal Baron VAN HEECKEREN, die er den Gouverneur had voorgespannen, en van zijne goedheid en onnoozelheid misbruik had gemaakt.

Nadat de nieuw benoemde Gouverneur CANTZ'LAAR was aangekomen, namen de werkzaamheden voor de nieuwe inrigtingen eenen aanvang. De gansche koloniale winkel verkreeg eene geheel andere gedaante, de Gouverneur DE VEER op pensioen gesteld, ambtenaren verplaatst, afgezet, enz. enz. De gansche organisatie openbaarde zich eerst na het vertrek van den Generaal VAN DEN BOSCH.

Er werd door den Commissaris-Generaal eene commissie benoemd, zamengesteld uit gegradueerde leden van het geregtshof, waarvoor de beruchte fiscaal Baron VAN HEECKEREN te regt moest staan en zich verantwoorden. Door die commissie werd uitgemaakt, dat de fiscaal Mr. Baron VAN HEECKEREN zich schuldig had gemaakt aan een legio afzetterijen en afpersingen van weerlooze burgers, zich met bloedgeld verrijkt enz., en tevens, dat hij zich van 's lands eigendom had meester gemaakt, door zich negerslaven, die aan het land behoorden, toe te eigenen. Daarna werd den fiscaal VAN HEECKEREN door een eigenhandigen brief van Koning WILLEM I gelast, de geroofde landsnegers aan het land terug te geven, waarvan de overschrijving (de mutaatsie) in de publieke slavenregisters werd bevolen; of

aan die eerste lastgeving strikt is voldaan, hebben wij alle redenen te betwijfelen. Immers zagen wij nog altijd zoo'n geplunderden landsneger in dienst van den Baron VAN HEECKEREN. Onaangezien dien uitslag van het onderzoek bleef de Baron VAN HEECKEREN in 's lands dienst onder een anderen titel: het fiscaalschap werd vervangen door den titel van Procureur Generaal.

Welke middelen er zijn gebezigd, welke bewegingen er hebben plaats gehad, om die zaak zoo tegen stroom te regelen, — wij weten het niet en kunnen ons alleen vergenoegen met gissen. Ik heb echter de intime convictie, dat de Baron VAN HEECKEREN bij die gelegenheid eene ervaring heeft verkregen, hoe hij zich, indien de omstandigheden zich voordeden, die tegen stroom werkende middelen dienstbaar konde maken, wat hem dan ook, zoo als nader zal blijken, bij uitnemendheid is gelukt.

Gedurende het verblijf van den Generaal VAN DEN BOSCH werd ik onophoudelijk bij hem ontboden, of ging hem dikwerf uit eigen beweging bezoeken, wanneer ik meende iets in het belang der kolonie te kunnen mededeelen. Dikwerf hadden er zeer uitgebreide en ingewikkelde beschouwingen plaats; bij zulk eene gelegenheid werd mij eens opgedragen, een staat te vervaardigen van al de in- en uitgevoerde goederen met bijvoeging der waarde, gedurende de laatste 10 jaren. Ik bragt hem op goede gronden onder het oog, dat zulks letterlijk eene onmogelijkheid was. Ik trachtte hem de onuitvoerlijkheid van zijn verlangen te doen begrijpen, door de onvoldoende stukken (manifesten), de eenige bron, waaruit ik het gevorderde putten kon, om een juisten en op waarheid gevestigden staat te vervaardigen; dat het toch onuitvoerbaar was, om goederen, waarvan men kwaliteit noch kwantiteit kende, officieel op te geven, bovendien er de waarde

nog van te bepalen. Al dat spartelen hielp niet. Ik moest den staat gereed maken. Ik kon mij destijds geen denkbeeld vormen, hoe dat zulke dingen konden gevergd worden, en nog veel minder, waartoe zij dienen moesten. Ik gaf echter den moed niet op, en poogde nog door eene laatste proefneming den man van zijne buitensporige vordering terug te brengen. Ik liet de gansche zoô manifesten van de 10 laatste jaren op een grooten wagen laden en door vier sterke negers naar het gouvernement vervoeren, en plaatste dien wagen met die enorme pakken manifesten zoodanig voor het Gouvernement, dat deze met een oogopslag door Hem uit het raam van zijne verblijfplaats, indien hij er opmerkzaam op gemaakt werd, kon worden waargenomen; en met een manifest gewapend stapte ik het Gouvernement binnen, en verzocht audiëntie. Ik vertoonde hem het bij mij hebbende manifest, vroeg hoe het mogelijk was, daaruit een officieel stuk te vervaardigen. Zie uwe Exc., daar staat: een kist koperwerk, een kist aardewerk, een dito manufacturen enz. enz. Er is geen spoor van kwaliteit noch kwantiteit van te ontdekken; en hoe nu daarenboven nog de waarde er van te bepalen?

Zoo — ja — ontving ik ten antwoord, nu dan moet gij, waar het niet van te vinden is, maar een calculatieve waarde opgeven, dat valt voor u niet moeijelijk, maar — den staat moet ik hebben.

Mag ik uwe Exc. eens in overweging geven — en daar wees ik hem op den wagen — of ik dáármeê vóór uw vertrek gereed zal kunnen zijn?

Ja wel, ja wel, ge moet maar de hulp requireren, die gij daarvoor noodig hebt.

Superber uwe Exc.; en ik vertrok. Maar wat ik dacht, was alles behalve superber. Requireren — wie? waar zou ik requireren? ik kon toch de ambtenaren niet

van hunne bezigheden afnemen voor een buitengewoon en onnuttig werk. Genoeg, ik stelde menschen voor mijne rekening in het werk, zoo dat ik nog voor zijn vertrek dat munnikenwerk had afgehaspeld. Ik ging den gecalculeerden staat Z. Exc. overhandigen, die, wat de vorm, uitgebreidheid en fraai schrift betrof, zeer geschikt was om parade mee te maken: dat doel alleen kon er mee bereikt worden, en daartoe is het waarschijnlijk bestemd geweest. Dat het mij echter geen hoogen dunk van 's mans administratief talent gaf, zal wel niet behoeven gezegd te worden.

Bij de overgave had er eene koddige conversatie plaats.

Zoo — heb je 't gereed?

Ja, uwe Exc.

Het ziet er goed uit.

Het doet mij genoegen, dat het uwe Exc. bevalt.

Wat staat daar onder?

(Ik had daar, nog al gedistingeerd — een gecalculeerd aardigheidje geplaatst, wat ik in mijne eenvoudigheid calculeerde tot de taak te behooren, die mij was opgedragen.)

Dáár? vroeg ik. Ja — daar staat, las ik, gecalculeerde waarde van goederen, onder verschillende vlaggen, clandestinement in- en uitgevoerd; en dat bedroeg ieder jaar p. m. een ton. Onder de lectuur daarvan gluurde ik van tijd tot tijd eens ter zijde, en meende op te merken dat dit laatste uit eigen beweging gecalculeerd postje niet scheen te bevallen. Ik had stellig hierover eene explicatie verwacht, waarop ik natuurlijk gewapend was. Ik had gerekend, dat mij zou gevraagd worden: Hoe weet je 't? en als je 't weet, waarom het niet verhinderd? Mijn antwoord zou geweest zijn: dat men niet alles kan verhinderen, wat men weet; dat ik ook wist dat de Russen over den

Balkan trokken (1828), maar geen kans zag om het te beletten, en evenmin in staat was om het smokkelen, door een volslagen gebrek aan middelen, die daartoe worden vereischt, tegen te gaan. Maar het kwam tot geene explicatie, het zwaarwigtige stuk werd in ontvangst genomen en ter zijde gelegd. Daar scheen hem iets anders op het hart te leggen, waardoor hij beheerscht werd. Plotseling overviel hij mij met de vraag: zijt ge ook naar plantage geweest?

Ik vraag excuus, Uwe Exc.

Gij voelt, dat ik daar niets tegen heb, indien zulks uwe bezigheden vooroorloven. Maar ik meende toch, dat ge naar plantage waart geweest.

Ik kan Uwe Exc. de stellige verzekering geven, gedurende al dien tijd niet naar plantage te zijn geweest, zoo als trouwens door Uwe Exc. zeer goed kan worden bevroed, dat ik daartoe geen tijd over had. Ik had anders met mijn werk thans niet gereed kunnen zijn. Ik ben dáár — op den grooten gecalculeerden staat wijzende, — onafgebroken meê bezig geweest.

Zóó — ben je dáár — óók naar den gecalculeerden staat wijzende — altijd meê bezig geweest?

Ja, Uwe Exc. dáár — dáár ben ik altijd meê bezig geweest.

Zóó. —

Nu onstond er een pauze. Ik wachtte of er nog iets zou volgen op dat zóó — en toen dit niet gebeurde, nam ik mijn afscheid. Die laatste zamenspraak of schermutseling moest dienen, om mij een wurm uit den neus te halen en had betrekking op een niet gecalculeerd stuk, maar op een stuk dat de heldere, zuivere waarheid bevatte. Het was een tableau (ten onregte werd het een paskwil genoemd), dat voorstelde de overgaaf van het Surinaamsche Gouvernement door den Gouverneur DE VEER aan den Gouverneur CANTZ'-

LAAR in tegenwoordigheid van den Generaal VAN DEN BOSCH. Het stelde voor een half dozijn weegschalen, waarop afzonderlijk werden gewogen: het hof van Politie en Justitie, de Financiën, de Administratie enz.; al de schalen waren zoo ingerigt en iedere toestand was zoo volkomen aan zijn gewigt kenbaar, dat met een oogopslag de grootste leek onmiddelijk werd op de hoogte gebragt, Dat stuk, dat nog al uitgebreid was, was den Generaal VAN DEN BOSCH in handen gespeeld, en men had hem gezegd, dat het op plantage was gezien. Ik werd beschuldigd, de maker er van te zijn en van dáár die vraag: of ik ook op plantage was geweest, enz. [1]).

Nog iets, dat ook wel geschikt is, om de kennis van den Generaal VAN DEN BOSCH te vermeerderen, en hoe die voorbeelden indrukken hebben gegeven, die tot op den dag van heden in hun volle kracht zijn gehandhaafd.

Door den verschrikkelijken brand van 21 Januarij

[1]) De Generaal VAN DEN BOSCH was over dat ongecalculeerde stuk of zoogenaamd paskwil zeer ongesticht; het verkreeg daardoor echter geene mindere waarde. Zijn oordeel was, dat de fabricant er van een schurk moest zijn. Ik heb mij dat oordeel eerst later kunnen oplossen, en het schijnt, dat die eigenaardigheid ook al bij het koloniale regime is overgeërfd. Zoo had de Minister J. C. BAUD de gewoonte om dadelijk te zeggen van iemand die hem niet beviel: dat is een parvenu; en was er wel grooter parvenu dan de Heer J. C. BAUD denkbaar! De Minister PAHUD was steeds gereed te zeggen: dat is geen fatsoenlijk man. De Minister MIJER, meer gepolijst als hij is, gaf dikwijls te kennen: dat hij verlegen werd. De Minister ROCHUSSEN heeft onophoudelijk den mond vol over eerlijkheid, belangeloosheid, regtvaardigheid en het stichten van nut.

Hij, die met eene naauwgezette onpartijdigheid de handelingen van die 5 bewindsmannen heeft opgeteekend, zal tot resultaat verkrijgen de volkomene overtuiging, dat van de gansche rigting, die hun bestuur heeft gehad en nog heeft, het oorspronkelijke, de kiem bij den Generaal VAN DEN BOSCH moet gezocht worden.

1821, waardoor $\frac{2}{3}$ van de Stad Paramaribo door het vuur werd verteerd, werden talrijke inwoners geheel of gedeeltelijk geruineerd. Zoo als men zich zal herinneren, vloeiden de liefdegiften, om die ramp te lenigen, van alle zijden toe. Hoe ruim dit ook geschiedde, de geledene schade werd er niet volkomen door hersteld. Hoe het met die verdeeling der opgebragte gelden gegaan is, zal bij hen, wier herinneringsvermogen zijne functie heeft behouden, met voorbeelden in ons vaderland kunnen worden gestaafd. Onder anderen de ramp van Leiden.

Suriname maakte geene uitzondering op die handeling: er bleef veel aan maat en strijkstok hangen, en de verdeeling was zeer partijdig en onregelmatig. Onder degenen, die aanspraak maakten op schadevergoeding behoorde ook de vendumeester de Heer TH.

Ik was in dien tijd boekhouder en kassier voor het vak der venduën. De vendumeester moest zijne ontvangsten bij mij storten, en werd door mij gecontroleerd.

Gedurende den brand werden twee ontvangers gelast, de onder hen zich bevindende landsgelden bij mij te déponeren, dewijl die ontvangers meer aan het vuur waren blootgesteld, terwijl men vermoedde, dat ik buiten gevaar zoude blijven, omdat ik in die oogenblikken nog ver van den brand verwijderd was. De heer TH. had echter zijne kas onder zich behouden; zijn woonhuis verbrandde en tevens, volgens zijne verklaring, *f* 10,000 lands geld; die verklaring ging gepaard met de getuigenis van derden, dat zij de secretaire van den heer TH. hadden zien verbranden, waarin de gezegde 10/m aanwezig waren.

Maar dat was de plaats niet, waar 's lands geld behoorde geborgen te worden. De heer TH. had daarvoor eene ijzeren geldkist van het land ontvangen,

doch, al was het uitgemaakt dat die secretaire met die som was verbrand, dan was het nog niet bewezen, dat het 's lands geld was geweest. De heer TH. was rijk, eigenaar en administrateur van plantagiën, en had bovendien nog eene lucrative betrekking; ook hield hij equipage. Hij had zeker gecalculeerd, indien die som inderdaad verbrand was, en zijne gierigheid over zijnen hoogmoed had kunnen zegepralen, die som als [privaat verlies op te geven, slechts een gedeelte vergoeding te ontvangen. Thans werd hem de gansche som uitgereikt.

Intusschen had het vuur ook mijn woonhuis bereikt, terwijl ik door het surveilleren van een ênorme som lands geld niets van mijn goed had kunnen redden, en bovendien nog een sommetje van *f* 1600 verloor, den vorigen dag voor een officier van administratie gewisseld, 't welk ik verzuimd had te bergen. Ik heb niets vergoeding ontvangen, ik had er niet om gevraagd, de omstandigheden waren algemeen bekend, ik was niet rijk. Men had misschien mijne opgaaf betwijfeld. De heer VELDWIJK heeft mij geholpen het verlies van *f* 1600 te dekken.

Die zaak was mij steeds hinderlijk, niet zoo zeer voor mij, maar voor vele arme drommels, die slecht vergoed waren, en letterlijk gebrek leden. Ik had wel eens beproefd om die zaak aan het licht te brengen, maar spoedig verweet ik mij mijne kortzigtigheid: wat kon ik toch met die alias bewindsmannen uitvoeren? Diefje en Diefjesmaat.....

Eindelijk klaarde de horizon op, zoo ik meende; daar zou een Commissaris des Konings, een Generaal enz. enz. arriveren. Voorwaar, geen smaldoek! Dáár zou ik gehoor bij vinden. Hij was toch gezonden, om al die plaats gehad hebbende knoeijerijen en schandalen te onderzoeken en een ieder regt te doen weer-

varen. IJdele verwachting. Toen de Generaal VAN DEN BOSCH zoo wat op zijn gemak was, nam ik de vrijheid, hem officieel van de zaak kennis te geven. Zooveel mogelijk als een brief dat toelaat, ontleedde ik de zaak, en stelde mij beschikbaar, indien dit verlangd werd, nadere inlichtingen te geven, en verklaarde verder zonder reserve, dat ik bereid was, om door mijne boeken te bewijzen, dat de verklaring van den heer TH. valsch was geweest; dat het niet mogelijk was, dat de opgegevene verbrande som geld, als die al verbrand was, lands geld kon geweest zijn, zoo als dit trouwens uit mijne boeken klaar en duidelijk bleek enz. Mijn brief is onbeantwoord gebleven, en zal thans wel tot aan den jongsten dag onbeantwoord blijven. Dikwerf heb ik in een gesprek meer of min direct op dien brief gezinspeeld, alles te vergeefs. Ik kon er mij geen begrip van vormen; wat zich gemakkelijk laat bevroeden; ik was toen nog niet ingewijd met die privaat stroomopwaartsche rigting, waartoe die brief waarschijnlijk ook al dienstbaar is gemaakt.

Opmerkelijk is het, dat, hoe dikwerf ik ook heb beproefd den Generaal VAN DEN BOSCH op de slavernij en de behandeling der slaven enz. enz. opmerkzaam te maken, ik steeds op een diep stilzwijgen ben afgestuit, of een blik ontmoette als wilde hij zeggen: wat wilt ge nu beginnen?

Na zijn vertrek werd door den Gouverneur-Generaal CANTZ'LAAR de nieuwe organisatie in werking gebragt. Hoe die brave man geworsteld heeft, om dat wangedrocht in toepassing te brengen, laat zich niet beschrijven.

Intusschen wil ik niet verzuimen te herinneren, dat de Gouverneur-Generaal CANTZ'LAAR langzaam was begonnen, al wat door den Commissaris-Gene-

raal verkeerd ingerigt en bedorven was, zooveel mogelijk weder in het effen te brengen, en daarin werd hij door den Generaal VAN DEN BOSCH, die toen Minister van Koloniën was geworden, niet verhinderd, die zelf de dwalingen inzag, waarin hij toen ter tijd had verkeerd.

Maar het schijnt, dat er een vloek op die slavenkolonie ligt, waarvan zij zich niet kan ontheffen. Naauwelijks hadden die verbeteringen hun bestaan verkregen, toen er de bemoeizuchtige directeur van koloniën werd aangesteld — de heer J. C. BAUD — die den Gouverneur CANTZ'LAAR door het toezenden van ellen of vellen lange aanschrijvingen moedeloos maakte, die dikwerf gezegd zijn, bewijzen van afkeuring te dragen, zoowel als voorschriften, door hem strijdig geacht met het belang der Koloniën en het moederland. De Gouverneur CANTZ'LAAR werd door deze en dergelijke instructiën zoodanig van den weg geholpen, dat het zijn door onpasselijkheid aangetast gestel nog verder ondermijnde en niet weinig heeft bijgedragen tot verergering van de kwaal, welke hem helaas! te spoedig voor het welzijn van Suriname in het graf sleepte, en met zijn dood, werd het eenigste goeds, wat door den Generaal VAN DEN BOSCH in de W. I. was gesticht, begraven en vernietigd. Maar kon dat enkele goede punt in der daad worden toegeschreven aan de goede bedoelingen, aan de verdiensten van den Generaal VAN DEN BOSCH. Neen! want wij willen hem niets schenken, hij verdient niet te worden verschoond. Zonder ons in de tegenstroomsche bewegingen te willen verdiepen, die er bij die benoeming hebben plaats gehad, moet het daarvan afgezonderd, alleen aan toeval worden toegeschreven, dat fluks blijken zal.

Na het overlijden van den Gouverneur CANTZ'LAAR

vervulde de Procureur-Generaal, de beruchte Baron VAN HEECKEREN, zijne plaats ad. int. en wat men in de Kolonie in de volste beteekenis van het woord voor onmogelijk hield, zag men gebeuren. De Gouverneur-Generaal ad. int. Baron VAN HEECKEREN werd in die betrekking bevestigd. Een ieder zag er van op als door den donder getroffen. Een man tot Gouverneur-Generaal te benoemen, die de afschuwelijkste antecedenten had, die voor eene Commissie van gegradueerde leden van het geregtshof door eenen Commissaris des Konings, den Generaal VAN DEN BOSCH, speciaal ingesteld, had te regt gestaan, om een vonnis te vellen over zijn gehouden gedrag, terwijl het door die Commissie was uitgemaakt, onder andere gruweldaden, dat de Baron VAN HEECKEREN zich 's lands eigendom had toegeëigend, en die daarenboven in zijn particulier leven de gansche toonladder van de verfoeijelijkste onzedelijkheid had doorloopen; de man eindelijk, die door zijn verregaand wangedrag alléén de aanleidende oorzaak was geweest, dat het Gouvernement in het moederland zich gedwongen zag, omdat het tot het ergste was gekomen, een Commissaris-Generaal naar de W. I. te zenden om den toestand, die zulk eene schrikbarende gedaante had verkregen, te gaan onderzoeken en de schuldigen te straffen. Die man werd thans tot Generaal der W. I. benoemd door dienzelfden Generaal VAN DEN BOSCH, die thans Minister van Koloniën was.

Wie zal thans durven ontkennen, dat de benoeming van een bekwaam gezaghebber, den Gouverneur CANTZ'LAAR, geen bloot toeval is geweest? Bleek het niet duidelijk door de benoeming van den Baron VAN HEECKEREN, dat het geen ernst was geweest om het welvaren van de Kolonie te behartigen, want diens Barons VAN HEECKEREN volstrekte ongeschiktheid tot

zoodanige waardigheid was aan den Minister Generaal VAN DEN BOSCH uit openbare en bijzondere inlichtingen gebleken, zoodat niet eens het denkbeeld van vergissing mogelijk is. De verbazing dier benoeming werd nog verhoogd door den spoed, die er mee gemaakt was; onmiddelijk, ja zonder omzien werd de Baron VAN HEECKEREN in het bewind gesteld. Wat die drift veroorzaakte, daar werden verschillende gissingen over gemaakt. Men vermoedde o. a. dat wegens de innige betrekking, die de begunstigde gedurende zijn verblijf in de Kolonie had aangeknoopt, en vervolgens na het overlijden van zijne echtgenoote in Europa wettelijk aangegaan, die aan niemand zijner hooge familie vereerend noch aangenaam wezen kon, zijne bloedverwanten hem welligt ongaarne met zijne gade (hoogstdeszelfs gemalin werd die Madame in de Surinaamsche couranten genoemd) in hunne nabijheid zagen, en alzoo deze omstandigheid misschien de oorzaak werd van zijne benoeming enz. Wij deelden destijds reeds zeer weinig in dat vermoeden; het kan tot de benoeming hebben bijgedragen, maar de cardinale oorzaak moet daarin niet gezocht worden. Ons vermoeden berustte, misschien verkeerd, op geheel andere gronden. Wij schreven in onze vrijmoedige gedachten in 1838: „Doch belangen van land „en volk strekken dikwijls ten offer aan persoonlijken „invloed of eigenbelang. Meermalen is het gebeurd „dat gewigtige betrekkingen, bij welker vervulling „'s lands belang op den voorgrond had behooren te „staan, voor privaat belang hebben moeten bezwijken; „al gaven echter sommige omstandigheden en andere „practijken van dezen of genen intrigant en onwaar„dig dienaar van zijn land en zijnen Koning aanlei„ding om hier een beslissend oordeel uit te brengen; „ja, al wist men stellig dat klinkende dankbaarheid

„had plaats gehad, het zoude niet mogen gezegd „worden. Wij willen dan ook ten stelligste verstaan „worden, als slechts van eene geheel denkbeeldige „mogelijkheid te hebben gesproken.

„Mogt het ten tijde van den Raadpensionaris DE „WITT, waar zijn geweest, „„dat er maar een man „(DE WITT zelf namelijk) in de Republiek onomkoop- „baar was,”” zoo als de ridder TEMPEL zeide, ons „Koningrijk overtreft dien, zoo wij meenen te veel „in deugd om dat zeggen ter bevestiging van het- „geen wij mogelijk achten te kunnen inroepen” [1]).

Wij willen de wijze van die benoeming eens daarlaten, maar de ondervinding heeft de volslagen ongeschiktheid van den Baron VAN HEECKEREN geleerd.

De gang van zijn beheer was de achteruitgang van de Kolonie, zoo als de algemeene klagten der kolonisten het volkomen bewezen. Men kon van een ieder, die toen eenigen tijd in Suriname had doorgebragt, overtuigend vernemen, dat de toestand verreweg dien overtrof, toen men genoodzaakt was geweest een Commissaris-Generaal uit te zenden. Die

---

[1]) In onzen tijd krioelt het van die onomkoopbare DE WITTEN en bij uitnemendheid worden die gevonden bij onze koloniale specialiteiten, die dan ook met het grootste regt een standbeeld verdienen en wel uitsluitend een standbeeld van wit marmer, zoo als men van plan is voor den Graaf VAN DEN BOSCH op te rigten, als een symbool van DE WITT, en ik — zou er op willen gebeiteld zien:

> Hulde van de Weezen, erfgenamen van den O. I. boedel ECKENHOLM *) aan den Graaf VAN DEN BOSCH.

A bon entendeur salut!

*) Wie zijn geduld geen meester kan blijven, tot onze levensgeschiedenis gereed is, waarin die erfenis breedvoerig wordt uiteengezet, die vrage intusschen den eersten den besten O. I. man, terwijl die zaak in O. I. van algemeene bekendheid is.

erbarmelijke toestand werd door een Lid in de Tweede Kamer der Staten-Generaal, bij gelegenheid dat men mijne zaak behandelde, openlijk verkondigd [1]).

Zonder te spreken van de mishandeling, den Heer BENT en ons aangedaan, werd zelfs staatkundige kieschheid niet geëerbiedigd. Zeker was de misdaad van den Heer BENT en mij eene misdaad van gekwetste majesteit, welke een tijdgenoot van TIBERIUS beschrijft, als het misdrijf dergenen, aan wie men geene andere ten laste kan leggen. Toen het gezag van de Kolonie aan den Baron VAN HEECKEREN in handen werd gegeven, veranderde alles van gedaante. De Baron VAN HEECKEREN, vroeger Raadfiscaal en Procureur-Generaal, was iemand, die ons geen goed hart toedroeg, en had misschien daar zijne redenen voor; hoogst-

---

[1]) De heer VAN DAM VAN ISSELT. Zitting van 14 Nov. 1851 zeide: „Het doet mij leed dat de commissie voor de verzoekschriften niet heeft „kunnen goedvinden, om, met betrekking tot dit adres te besluiten tot „nederlegging ter griffie, daar alsdan de leden in de gelegenheid zouden „zijn geweest om kennis te nemen van, zoo als de vorige spreker het „uitdrukt, de gruwelen die vroeger in onze West-Indische koloniën heb„ben plaats gehad.

„Als lid van eene commissie tot onderzoek der West-Indische zaken, „naar aanleiding van de requesten van eigenaars van plantagies, heb ik „mij, te dier gelegenheid, in deze vergadering uitgelaten over het be„stuur, waaronder de adressant heeft geleefd.

„Ik blijf ook nu gelooven dat men de uitdrukking mag bezigen, dat „er destijds gruwelen hebben plaats gegrepen. Er zijn, naar het mij voor„komt, evenwel redenen om thans geen ander voorstel te doen, dan het „verzenden van het adres naar de griffie; de leden zullen dan in de ge„legenheid zijn om de zaak te onderzoeken, en eerst dan zal er grond „zijn om, met den vorigen spreker en andere leden, die dit ook mogten „verlangen, het verzoekschrift te verzenden naar den betrokken Minister, „die daarop de noodige inlichtingen zal kunnen geven, indien die verlangd „mogten worden.

„Ik verzet mij alzoo tegen het voorstel van den Heer BACHIENNE, en „ik stel voor: „om het adres ter griffie te deponeren.”

deszelfs gemalin maakte daar geene uitzondering op. Niet zoo zeer uit eene teedere, zedelijke affectie voor haar verrukkelijken Gemaal, want over dien boeg had de getrouwe Gemalin de vuurproef niet kunnen doorstaan. Ook in dat bosch werd wel eens klandestinement gesprokkeld. — Celui qui essayait à lui plaire, lui plaît à son tour, en zij wist dat ik er de wetenschap van bezat. Dikwerf was ik ook door Mevrouw CANTZ'LAAR op de soireés en andere festiviteiten belast geworden om te zorgen, dat die vrolijke Madame niet naast haar op de canapé plaats nam, zoo als dat de étiquette medebrengt voor de vrouw van den hooggeplaatsten ambtenaar. Mevrouw CANTZ'LAAR kon die Madam niet goed zetten en haar echtgenoot werd door den Gouverneur CANTZ'LAAR voortdurend zeer afgemeten behandeld. Intusschen was dat voor mij een zeer moeijelijke corvée en met welk talent ik mij ook mogt verbeelden, mijne taak te hebben vervuld, kon ik toch niet verwachten, dat ik daardoor een wit voetje bij die Madam verkreeg, dewijl het haar daarenboven niet beviel, dat ik bij den Gouverneur CANTZ'LAAR eene soort van eerste viool speelde, en steeds de vraagbaak was, wetende dat ik volkomen was uitgerust om Hem in alles wat hij verlangde op de hoogte te brengen. Ik geloof echter dat dit wel kan hebben bijgedragen, maar niet als cardinaalpunt tot haat jegens mij beschouwd moet worden. Het was veel meer gelegen, schraapzuchtig als zij was, in de diep gewortelde spijtigheid haar gemaal in den zoogenaamden fiscaalstijd zoo dikwerf een spaak in zijn plunderings-systeem te hebben gestoken, die formidabele miswijzingen in zijn bestek te weeg bragten. Zij kon nimmer vergeten noch vergeven, dat ik onder anderen eens een fransch kapitein en doctor op zekeren nacht uit de gevangenis had verlost, die daar

alléén werden gevangen gehouden, tot dat zij de boete zouden voldaan hebben, die hun door den fiscaal VAN HEECKEREN was opgelegd. — *f* 10,000 voor den fiscaal en de gouden horologiën met kettingen enz. van den kapitein en doctor moesten het deel worden van den Commissaris van politie. Juist twee dagen vóór dat daaraan zou voldaan worden, waren de vogels gevlogen [1]).

Dat was bij zulk een monsterieus égoïstisch karakter wel voldoende, een onuitdelgbaar spoor van wraak achter te laten.

Maar ook wij konden hun nooit hoogachting toedragen, doch was men bevoegd, om elk blijk van persoonlijke genegenheid terug te houden, wij meenden zonder onbillijkheid dat ons het regt van eenen misdadiger niet zoude geweigerd worden [2]). De ondervinding leerde echter het tegendeel op eene bittere wijze.

(Wij achten het doelmatig en nuttig alvorens onze taak te vervolgen, eenige uittreksels uit onze „Vrijmoedige gedachten" — in 1838 uitgegeven — hier te laten voorafgaan).

Pag. 9. „Bovenal echter kan het beheer der ko„loniën en inzonderheid dat der West-Indiën, ons „geen gunstig oordeel afdwingen. Achttien jaren ver„blijf en ambtelijke werkzaamheid in Suriname geven „dat gevoelen eenige waarde, want zij hebben ons „eene uitmuntende gelegenheid verschaft om in de

---

[1]) Het waren conventionele criminelen, die wij wisten, alleen te worden gevangen gehouden om de beurs van den fiscaal te vullen. Hoe die zaak zich heeft toegedragen, hoe wij daarvoor zijn beloond, blijft voor onze geschiedenis gereserveerd. Wij hadden ook op geene dankbaarheid gerekend. Wij plukten reeds de dubbele zedelijke vruchten voor onze tusschenkomst. 1°. Die arme drommels waren gered. 2°. Van een gelukkig oogenblik gejouisseerd, den fiscaal een bril op zijnen neus te hebben gezet.

[2]) Ik had gelijk om ze diep te verachten, maar had ongelijk ze niet te ontzien. Zij bezaten de magt om mij kwaad te doen.

„beginselen die in het stelsel der koloniale regering „schijnen op den voorgrond te staan een juist inzigt „te verkrijgen; en daar wij de openbare beoordeeling „van regerings-daden en regenten van twijfelachtige „regtvaardigheid en geschiktheid als een doelmatig „middel beschouwen, om de opheffing van alle „laakbare onverschilligheid of de uitroeijing van ver- „derfelijke beginselen te bevorderen, hebben wij ge- „meend onze geringe kennis aan het vaderland niet „te mogen onthouden, en die aangelegenheid tot het „voorwerp eener opzettelijke en openbare beschou- „wing willen maken. Te edel en te verheven is het „doel dat daarbij op den voorgrond staat, dan dat „hetzelve vooral in een echt gròndwettig land de „minste berisping zoude verdienen, ja wij achten „het zelfs te belangrijk, dan dat er niet de uiterste „pogingen tot de bereiking van hetzelve zouden moe- „ten worden aangewend. Mogt slechts onze stem die „zich in het midden eener algemeene sluimering ver- „heft, niet die des roependen in de woestijn blijven! „Mogt de waarheid gehoord worden, en zachtheid „en verstand de plaats innemen, waar geene onbe- „schoftheid of dwaling behoort! Gezegend zij dan de „toestand van bijzondere onderdrukking die ons de „pen ten dienste van het algemeen belang deed op- „vatten. Geve God dat het onzen ijver en ons pogen, „noch aan kracht, noch aan licht ontbreken!

„Voor wij intusschen tot de uitvoering van het „voorgenomen plan overgaan, moeten wij de vrijheid „nemen het verhaal der gebeurtenissen welke tot „dit schrijven hebben den grond gelegd, als eene „inleiding te doen voorafgaan. Zelfverdediging nood- „zaakt ons daartoe, en daar het ons tevens niet ge- „heel ongepast voorkomt dat wij vooraf aantoonen „hoe allergeschiktst het standpunt is waarop wij ons

„tot het voorgenomen werk bevinden, zal die verde-„diging daartoe eene ongezochte gelegenheid ver-„schaffen.

„Wij zullen niet gewagen van onzen vroegeren „levensloop; geene bijzonderheden daarvan staan in „eenig verband tot dit schrijven, en eene biographie „ligt geheel buiten ons plan. Alleen ons wedervaren „als ambtenaar in de kolonie Suriname hebben wij „te verhalen, en wij zullen ons daarbij bepalen.

„Genoeg zij het dan dat wij in den jare 1817, on-„der den toenmaligen minister GOLDBERG als ambte-„naar voor de kolonie Suriname aangesteld, en nog „in dat zelfde jaar met verscheidene anderen der-„waarts uitgezonden werden.

„Gedurende een reeks van achttien jaren mogten „wij het genoegen smaken onder de achtereenvolgende „besturen van verschillende Gouverneurs de achting „onzer meerderen te verwerven; altijd met vertrou-„wen vereerd en nimmer berispt, werd geene bevor-„dering ons ooit onthouden wanneer hoogere bekwaam-„heden of behoefte daartoe niet in den weg stonden; „en gerust kunnen wij elk en een iegelijk uittarten „het geringste slechts tot ons nadeel aantewijzen. „Trouwens eene ministeriele dispositie van den 13den „Julij 1835, die hier achter gevoegd is [1]), bewijst ge-„noegzaam dat de overtuiging van onze onberispelijke „ambtsverrigting zelfs door hen moet worden erkend, „die wij genoodzaakt zijn als onze vijanden te be-„schouwen en aan te wijzen. Ook de tegenwoordige „minister van kolonien, de Generaal Baron VAN DEN „BOSCH, scheen ons tijdens zijn verblijf in Suriname „als Commissaris-Generaal der West-Indische bezittin-„gen almede niet ongenegen, en wij mogten van den-

---

[1]) Zie Bijlage *A*.

„zelven menig blijk van welwillende goedkeuring „ontvangen. Of zulks het gevolg was van eigene aan- „drift of van voordeelige berigten, wij weten het „zeker niet, maar uit menige omstandigheid in dit „werk voorkomende zal men de bewijzen dier gene- „genheid, ja zelfs van vertrouwelijke toelating in den „huisselijken kring van zijne Excellentie ontdekken, „en ofschoon dezelve reeds hier zouden kunnen wor- „den bijgebragt, wij laten dit liever achter. Dat wij „bij de toepassing der ingevoerde bezuinigingen en „organisatiën in onze administrative betrekking zijn „gehandhaafd, getuigt voldoende voor het oordeel dat „omtrent ons bestond, en voor het overige achten „wij het beneden ons, om de vroegere welwillend- „heid van hen die later medewerkten om het ons „aangedaan onregt, hetzij willens of onwillens te „handhaven, ons als verdiensten aan te rekenen en „in het breede uitteleggen.

„Bijzondere genoegdoening viel ons bovenal te beurt „onder de regering van nu wijlen den heer Schout- „bij-nacht, Gouverneur CANTZ'LAAR. Wij mogten de „eer genieten van in naauwe vriendschapsbetrekking „tot dien gezaghebber te worden toegelaten. Eigen- „handige brieven van zijne Excellentie, en de zeer „vereerende commissien, ons door dezelve somtijds „opgedragen [1]), bewijzen het vertrouwen dat ons ge- „schonken werd, en waarop wij ons te meer mogen „beroemen om 's mans regtschapen en achtenswaardig „karakter, terwijl zijne onderscheidende toegenegen- „heid ten onzen aanzien dubbele waarde verkrijgt, „door de omstandigheid dat juist aan hem door den „Commissaris-Generaal VAN DEN BOSCH, het oppergezag „over de nieuw georganiseerde kolonie was toever-

---

[1]) Zie Bijlage *B*.

„trouwd geworden, als een gevolg der pas ingevoerde „verordeningen, en in verband tot de te groote toe„gevendheid door vroegere gezaghebbers aan den dag „gelegd. Doch helaas! te vroeg, in het bijzonder voor „ons, overleed die waardige staatsdienaar. Mogt ook „hij zijne gebreken hebben gehad, verwijderd van „alle persoonlijke en zelfzuchtige inzigten, verheven „boven den minsten blaam van onredelijkheid in „openbaar en bijzonder leven, en bezield met eene „warme zucht voor regtvaardigheid, verloor de kolo„nie, vooral bij later inzien, in hem eenen wel ge„strengen maar welwillenden regent, zoo als wij „eenen verheven vriend en beschermer. Dankbaar„heid en hoogachting dringen ons hem openlijk die „hulde toe te brengen.

„Toen echter na het overlijden van den heer CANTZ'„LAAR, aan den thans nog regerenden Gouverneur-Ge„neraal Baron VAN HEECKEREN het gezag over de kolo„nie werd in handen gegeven, veranderde alles weldra „van gedaante. De Baron VAN HEECKEREN, vroeger „raad-fiscaal en procureur-generaal, was iemand die „ons geen goed hart toedroeg, en daarvoor welligt „zijne redenen had. Ook wij hadden hem nimmer „kunnen hoogachten. Doch was men bevoegd om elk „blijk van persoonlijke genegenheid terug te houden, „wij meenden zonder onbillijkheid te mogen verwach„ten dat ons de regten van eenen misdadiger niet „zouden geweigerd worden. De ondervinding leerde „echter het tegendeel op eene bittere wijze.

„Zonder eenige voorafgaande beschuldiging of ver„hoor, zonder dat zelfs op eenigerhande wijze daar„voor de minste reden of grond werd aangevoerd, „werden wij namelijk bij eene dispositie van ge„noemden Gouverneur-Generaal eerst in onze betrek„king van eerste commies ter generale contrôle van

„financien in Suriname geschorst, en vervolgens daar-„uit geheel ontslagen [1]). Alleen door langdurigen en „trouwen dienst, zonder gunst of adelijken naam, wa-„ren wij als van trap tot trap tot die betrekking op-„geklommen; nimmer en zelfs ook nu niet was ons „eenige overtreding ten laste gelegd; doch dat alles „bleek niet alleen geenen waarborg tegen zoodanige „willekeurige behandeling op te leveren, maar ons „werd ook de mogelijkheid tot elke verdediging ont-„nomen, en bij onze onveranderde ligchaams- en geest-„gesteldheid naamlooze blaam op ons geworpen. De „eerroof en de wederregtelijke benadeeling ons aldus „aangedaan, en de ijdelheid der pogingen tot regt-„vaardiging en herstel, dringt ons den geheelen toe-„dragt onzer zaak open te leggen, en zoo moge, bij „de lezing dezer inleiding die wij hoofdzakelijk daar-„aan hebben toegewijd, het openbaar oordeel ons die „regtvaardiging schenken, welke ons elders, zoo als „wij hier zullen aantoonen, op eene onredelijke wijze „is ontzegd geworden.

„Hoe grievend de ons aangedane mishandeling ons „trof, zullen wij den lezer niet behoeven te zeggen. „Een wettig verkregen bestaan en daarmede alles wat „ons dierbaar was had men ons ontnomen, en de wijze „waarop men het deed leverde de klaarste blijken op „dat men ons ongeluk volstrekt gewild had en ons „zelfs geene hoop wilde overlaten. Moeijelijk was het „dan ook voor ons om in de kolonie den juisten weg „te kiezen, dien wij te volgen hadden om zoo moge-„lijk regt te verkrijgen, want de moedwil ten onzen „aanzien aan den dag gelegd, gaf niet alleen reden „om den uitslag van elke poging tot herstel in Suri-„name te moeten wantrouwen, maar wij hadden ook

[1]) Zie Bijlage *C*.

„te vreezen dat men zelfs uit elke beweging onzer- „zijds, misschien eene booze gevolgtrekking zou trach- „ten te maken. Doch welke bezwaren zulks ook kon „opleveren, wij meenden eene proeve tot regtverkrij- „ging niet te mogen achterlaten. Onze pligt en de be- „moedigende aansporing van hooge vrienden riep er „ons toe. Zoo spoedig mogelijk derhalve wendden wij „ons tot den Gouverneur-Generaal. Ten einde echter „alle aanstootelijkheden te vermijden die in onze om- „standigheid zoo ligtelijk uit een mondgesprek zouden „hebben kunnen voortvloeijen, deden wij het schrif- „telijk. De redenen te mogen kennen die tot ons ont- „slag hadden den grond gelegd, en vervolgens tot eene „verdediging zoo die noodig was toegelaten te wor- „den, was het eenige wat wij verlangen konden, en „het daartoe strekkende verzoekschrift dat wij indien- „den was van eenen eerbiedigen en onbeleedigenden „inhoud, ofschoon het geene ons zelven verlagende „uitdrukkingen bevattede [1]).

„Hoezeer sommigen ons met den goeden uitslag van „dien maatregel gevleid hadden, dezelve was vruch- „teloos en zonder eenig gevolg. Zonder antwoord zelfs „bleef ons verzoek, en bij de overtuiging van onzen „pligt gedaan te hebben verschafte ons deze poging en „dit zwijgen alleen de verhoogde zekerheid, dat geene „edele of eerlijke beginselen de beweegredenen onzer „vervolging waren.

„Intusschen was tot ons ontslag ook de medewer- „king der hooge regering in het moederland noodig „geweest, en de voordragt deswege had de openleg- „ging der gronden daartoe gevorderd. Reeds uit zich „zelven blijft iets van dien aard in de kolonie zelden „een geheim, en daar bovendien een op het schavot

[1]) Zie Bijlage *D.*

„gestraft en noch zedelijk noch wettelijk gerehabili-„teerd misdadiger, zijne pen tot het schrijven van het „rapport had moeten leenen, was het ons niet moei-„jelijk op eene stellige wijze omtrent deszelfs inhoud „te worden ingelicht. En zie hier welke daarin de „gronden tot ons ontslag moesten heeten! Vooreerst „dan werden wij door Gouverneur-Generaal beschul-„digd, van het vervaardigen en uitdeelen op den „nieuwjaarsdag van 1834 van papieren ridderorden „aan sommige hoofdambtenaren in de kolonie, en van „door die daad getracht te hebben het Gouvernement „schandelijk te beleedigen, en de instelling van 's Ko-„nings ordeteekens in de oogen des volks van on-„waarde en belagchelijk te maken; — terwijl als eene „tweede en laatste reden voor ons ontslag de beschul-„diging werd ten grondslag gelegd, dat wij omtrent „het Surinaamsche Bewind lasterlijke gezegden zou-„den hebben gebezigd en vijandelijke gezindheden „blootgelegd, in eenen particulieren brief door ons, „(zoo het heet,) aan eenen Nederlander in het moe-„derland geschreven, en welke brief door den Gou-„verneur-Generaal volgens zijn eigen rapport op het „postkantoor, (zeker uit kracht zijner souvereine magt,) „was aangehouden en vervolgens opengebroken en ge-„lezen, zonder dat evenwel van dien brief iets anders „dan een zoogenaamd afschrift werd overgelegd.

„Reeds toen ter tijd zouden wij dadelijk de laster-„lijkheid en ongerijmdheid dier beschuldigingen heb-„ben kunnen bewijzen; doch zoo als men gezien heeft „men verlangde dat bewijs in de kolonie niet; onze „regtvaardiging kwam niet met de bedoeling onzer „vervolgers over een.

„Na derhalve in de kolonie te vergeefs iedere mo-„gelijke poging tot herstel beproefd te hebben, bleef „ons niets anders overig dan onze zaak onder de oogen

„der hooge regering in het moederland te brengen. „Wel is waar ook zij had het omtrent ons voorgedra„gen ontslag bevestigd, en zulks op gronden waarvan „de eene hoogstens op eene veronderstelling kon rus„ten en de andere slechts bewezen werd door het af„schrift van eenen zoogenaamden particulieren brief, „waarvan men de verkrijging en het bestaan alleen „door de erkentenis eener misdaad verklaren kon. „Maar elke regering en inzonderheid de onze, wij „hadden haar zoo menigwerf dupe gezien van het „blind vertrouwen op hare dienaren en de bedriege„lijke verslagen harer verwijderde gezagvoerders. En „moesten wij ook over de in ons geval doorstralende „onverschilligheid omtrent eenen ambtenaar voor wien „achttien jaren onberispte dienst getuigden, diep ge„griefd ja verontwaardigd zijn, wij konden haren wil „tot regtvaardigheid niet betwijfelen en wilden gaarne „den weg eens onderworpen' burgers bewandelen. „Daarbij aangemoedigd door een eenvoudig en hoog „vertrouwen op de met zooveel roem bekende wijs„heid en regtszin van den Nederlandschen Souverein „en door den raad van vrienden wier beste wenschen „ons met die van bijna de geheele bevolking verge„zelschapten, spoedden wij ons zoo dra mogelijk naar „Holland. Daar hadden wij (zoo wij meenden) alles „te hopen; en niets te verliezen, terwijl het land on„zer geboorte ons tevens waarborgen zou voor de ge„weldige aanranding van burgerschap en vrijheid, „waaromtrent wij op grond van voorbeelden in Suri„name niet veilig waren [1]).

„Intusschen had de tijd omstandigheden doen gebo„ren worden, die over onze zaak zeer veel licht ver„spreidden; — wat de eerste beschuldiging betreft onze

[1]) Zie Deel II.

„verdediging daartegen werd onder anderen zeer ge-„makkelijk gemaakt.

„Nu reeds meer dan een jaar geleden namelijk „was voor eene commissie uit het Hoog-Geregtshof „tot de kleine zaken in Suriname, aanhangig gewor-„den een regtsgeding tusschen den heer J. DE VRIES „en den sedert overledenen heer L. THYM, ter zake „van eene vordering door eerstgenoemde ten laste „van den laatste ten beloope van twee honderd gul-„dens, voor het teekenen, kleuren en in orde bren-„gen van papieren ridderorden; en ten gevolge daar-„van de heer L. THYM, bij vonnis der gezegde com-„missie veroordeeld, gezegde som aan zijnen gewezenen „klerk den heer J. DE VRIES, uit te betalen; terwijl „kort daarna de heer L. THYM door de regering uit „zijne betrekking van raadsheer in het Hoog Geregts-„hof te Suriname is ontslagen geworden, zonder dat „daarvoor eenigen anderen grond te vinden is dan de „erkenning van den heer J. DE VRIES, dat de ridder-„orders welke op nieuwjaarsdag van 1834 bij som-„mige Surinaamsche groote heeren waren ontvangen, „dezelfde waren welke hij ten dienste van zijnen „voormaligen patroon had vervaardigd en uitgedeeld. „Is zulks niet in de acte van zijn ontslag vermeld — „het is vrij natuurlijk, want willekeur geeft aan hare „slagtoffers zeldzaam de redenen van hare daden op.

„Ware de ons aangewrevene daad al werkelijk „door ons bedreven geweest, dan nog zouden wij om „de kieschheid van het onderwerp ons van alle breede „uitwijding over dezelve onthouden hebben; thans „kunnen wij daarover geheel zwijgen. Wij gelooven „echter te mogen aanmerken dat wat het bedrijf zelve „betreft, elkeen daar in zonder uitlegging eerder eene „satire op persoonlijke eigenschappen zal ontdekken, „dan eene zinspeling op 's Konings Orde, en alleen

„zeker de gekwetste eigenliefde der groote Surinaam-„sche heeren heeft daarin eenen hoon voor den Ko-„ning en Hoogstdeszelfs instellingen kunnen opsporen. „Ook de wijsheid der regering had zulks niet behoo-„ren te ontgaan, en de uitlegging die men had voor-„gedragen — ja de geheele zaak zelve was te klein-„geestig, dan dat het niet beneden hare waardigheid „was daaraan eenige opmerking te verleenen. Inder-„daad toch, kon reeds de bespottelijke uitdeeling van „slechts papieren ordeteekens, eene wezenlijke ridder-„order belagchelijk maken of eene regering beleedi-„gen, dan zou men moeten veronderstellen dat in de „algemeene denkwijze reeds geenen hoogen dunk van „de geheele ridderschap bestond, en de waardigheid „daarin eveneens niet zeer hoog stond aangeteekend; „en zulks mag men immers tegenspreken. Doch hoe „men ook over deze geheele zaak oordeelen moge, „het doet zooveel ons minstens betreft weinig af. „Het aangewezen feit is door ons niet bedreven, en „wij gelooven dat voldoende te hebben aangetoond. „De daadzaak die wij daartoe hebben aangehaald is „zoo wel hier te lande bij hen die met de Surinaam-„sche belangen in betrekking staan, als in de kolonie „te algemeen bekend, dan dat er nog eenigen twijfel „omtrent de waarheid zou kunnen bestaan.

„Wat wijders de tweede beschuldiging betreft, (het „schrijven namelijk van zekeren voor het Surinaamsch „bewind beleedigenden brief aan eenen Nederlander „in het moederland), iedereen zal de onmogelijkheid „inzien die er van onze zijde bestaat, om zonder „onderzoek van het stuk zelf, het negatief dezer „beschuldiging of het niet schrijven van eenen on-„vertoonden brief te bewijzen. Doch zooveel is zeker, „dat nimmer nochte nooit een enkele onzer brieven „naar Europa, op het postkantoor te Paramaribo is

„bezorgd, maar dat dezelve altijd met scheepsgezag-
„hebbers of bijzondere bekenden zijn verzonden ge-
„worden; zoo dat onmogelijk een derzelve door den
„Gouverneur-Generaal, Generaal-Majoor Baron VAN
„HEECKEREN aan het postkantoor kan zijn aangehou-
„den, opengebroken en gelezen, gelijk dat zoo naïf
„in zijn eerste rapport over deze zaak aan den Minis-
„ter van Kolonien staat vermeld.

„Openlijk verklaren wij dan ook deze geheele be-
„schuldiging voor een uitvinding van den boosaardig-
„sten laster, en durven de regering uitdagen daarvan
„het bewijs te vertoonen.

„Wij hebben doen zien hoe ongegrond de eerste
„beschuldiging was; reeds deze omstandigheid kan
„geen hoogen dunk van de tweede te weeg brengen,
„en voegt men daarbij de ongerijmdheid, ja het mis-
„dadige dat in de opsporing derzelve aanwezig is,
„dan vertrouwen wij dat onze stellige ontkentenis op
„zich zelve reeds meer geloof verdient dan eene zoo
„schaamtelooze aantijging. Ja het komt ons voor dat
„de onderhavige beschuldiging het tegenovergestelde
„is van elke andere. In plaats dat hier zoo als ge-
„woonlijk de aangewezene daad de misdadige, en de
„bedrijver daarvan de misdadiger is, is hier juist het
„omgekeerde het geval: de beschuldiger is de wan-
„bedrijver, en de beschuldiging zelve het wanbedrijf.
„Immers geene landsvaderlijke regering, zou het eene
„onwettige en strafbare daad durven verklaren, dat
„men in eenen particulieren brief een ongunstig oor-
„deel over haar had geveld; zoodanige vertrouwelijke
„mededeeling van gedachte is, hetzij al of niet geoor-
„loofd, boven het bereik der Wet; nergens heeft zij
„er van gesproken, en het moet eene dwingelandij
„zijn waar dat niet zoo is. Verre is het er van af
„dat men echter ten aanzien van het aanhouden en

„openen van brieven op de postkantoren hetzelfde „kan zeggen. Het tegendeel daarvan is waar, en al- „leen de schandelijkste tirannij kan zulks veroorlo- „ven. Daarom worden dan ook onder elke waardige „regering de aan de postkantoren bezorgde brieven „beschouwd onder de hoede der openbare trouw te „staan, en zij die zich de schending daarvan niet „ontzien als misdadigers aangewezen; en zelfs het „bij ons nog in werking zijnde Napoleontisch wet- „boek, — dat zeker niet van gestrengheid zal kun- „nen worden beschuldigd op een punt dat het despo- „tismus en den politiegeest waaronder het werd za- „mengesteld niet voor zoo teeder hield, — heeft het „openen van brieven met de ontzetting van alle „openbare functien en met geldboeten bedreigd. Dat „evenwel een bedrijf, voor ons land van zoo teederen „aard, door eenen vaderlandschen gezagsman onge- „straft zou kunnen gepleegd en erkend worden, wij „moeten van dat denkbeeld terug beven. Gelukkig „echter is alleen het laatste het geval. Doch voor- „waar hij die zich de leugenachtige erkentenis eens „misdrijfs niet schaamt, wat zou hem kunnen doen „huiveren hetzelve met de daad te bedrijven?

„Buiten dat alles bestaat er omtrent deze beschul- „diging nog eene andere omstandigheid die evenzeer „opmerking verdient. De geest der ten onzen aanzien „plaats hebbende vervolging en die harer bewerkers, „wordt door dezelve nog meer in het juiste daglicht „gesteld, terwijl zij ten duidelijkste bewijst dat tot „die vervolging een onverzettelijk plan bestond, en „men schande noch misdaad heeft willen sparen om „zich ook slechts den schijn van regt te verschaffen.

„Wij willen den naam van den jongen mensch „niet noemen, die ofschoon door ons ten allen tijde „met goedheid en vriendschaps-bewijzen overladen,

„zich tot het werktuig onzer vijanden gebruiken liet. „Zijn grijze vader is om zijnen ouderdom te eerbied- „waardig dan dat wij hem, terwijl reeds de ergernis „en de afschuw over het gedrag van zijnen zoon „hem als eenen worm aan het hart knagen, ook nog „daarmede zouden willen grieven. Doch die jonge- „ling nadat hij zich door onderscheidene beloften, „(onder anderen van zekere dame welke hem met „het uitzigt vleide op de betrekking van adjudant „bij haren echtgenoot), had laten omkoopen, heeft „namelijk, met overleg zijner verleiders, eerst de „ontvreemding van de papieren zijns vaders beproefd, „ten einde door het in handen krijgen van de ver- „trouwelijke briefwisseling welke wij inderdaad met „denzelven voerden, de verlangde gronden tot onze „vervolging te vinden. Zijn geschikt standpunt tot „zoodanigen verraderlijken diefstal had hem zeker „tot het werktuig daartoe doen uitkiezen, en zijn „karakter verloochende die geschiktheid niet, daar „de mogelijkheid dat van zijn bedrijf de eer en de „rust zijns vaders een offer kon worden, hem even- „min daarvan afschrikte als de eigenaardige afschu- „welijkheid van hetzelve. Doch vruchteloos waren „evenwel alle pogingen, en wat wonder dan zoo als „toen het schandelijk middel te baat is genomen om „misschien een stuk te vervaardigen dat, voor eenen „brief van ons doorgaande, tot het zoo gewenschte „oogmerk dienen kon. En dat zoo misdadig geschrijf „is dan welligt het eigenlijk bewijsstuk, waarop het „ons gegeven ontslag hoofdzakelijk steunen moest!

„Verwonderlijk is het dat men het zoo bijzonder „op onze briefwisseling gemunt had: waarschijnlijk „heeft men geenen anderen weg kunnen uitdenken „om toch de eene of andere beschuldiging voor den „dag te brengen. Ondertusschen is de verhaalde om-

„standigheid eene belangrijke bijdrage tot de kennis „onzer zaak, en wij kunnen voor de waarheid der- „zelve instaan daar zij uit zeer geloofwaardige bron- „nen geput is.

„Na al hetgeen wij ten aanzien der tegen ons in- „gebragte beschuldigingen gezegd hebben, gelooven „wij het niet noodig daarbij iets meer ter wederleg- „ging van dezelve te voegen, en wij durven, gerustelijk „aan iedereen af te vragen of zij het daglicht verdra- „gen kunnen. Regterlijke uitspraak heeft ten aanzien „van het eene ons ten laste gelegde feit beslist, dat „hetzelve door eenen anderen is bedreven, en de tweede „aantijging berust op eene misdaad.... maar die niet „de onze is, — ja, in beide beschuldigingen is bij de „ongerijmdheid en laster nog de schaamteloosheid van „eenen wanbedrijver moeten te hulp komen!

„Aldus bij de overtuiging onzer onschuld met het „vermogen toegerust om, zoo als wij meenden, die „onschuld en den laster onzer vervolgers voor ieder- „een zonne-klaar te kunnen ten toon stellen, wendden „wij ons bij onze aankomst in het moederland in „persoon tot den Koning. Aan Hoogstdenzelven regel- „regt ons wedervaren en onze grieven bloot te leggen „en ernstig regt te vragen, was ons het geschiktste „toegeschenen. Eerbiedig en met ernst, bescheiden „maar met de kracht die onze zaak voegde, legden „wij haar aan de voeten van den troon neder, en „hebben wij ons niet bedrogen, dan was de eerste „indruk niet geheel ongunstig, — ja hadden wij naar „de uiterlijke welwillendheid van onze ontvangst en „het ons verleende gehoor mogen oordeelen, wij zou- „den ons van de zegepraal onzer billijke zaak zeker „geacht hebben.

„In alle administrative regtsvragen bestaat echter „eene terugstootende eenzijdigheid, die onwillekeurig

„tot onregtvaardigheid leidt. Menigeen zal dit met „ons ondervonden hebben. Alleen de magtige partij „heeft bij uitsluiting de gelegenheid om volkomene „inzage in alle stukken te erlangen, terwijl de onge- „lukkige zwakke klager alleen naar zijne gissing zich „rigten moet; hij alleen kan worden tegengesproken „en weêrlegd, zonder dat hem hetzelfde regt ver- „leend wordt. Reeds de indruk en de invloed van „den stand eens hoogen vijands zou voldoende zijn „om den zwakke in het ongelijk te stellen, maar het „bezit van dat voorregt maakt hem zijne zegepraal „wanneer hij die wil volkomen onbetwistbaar. Van „daar dat het ook zoo zeldzaam gebeurt dat onderge- „schikten regt tegen hunne meerderen verkrijgen, en „eene billijke zaak alleen daartoe niet voldoende is.

„Er was derhalve niet veel staat te maken op de „gunstige voorteekenen die 's Konings gehoorgeving „hadden opgeleverd, en helaas! zij werden ook niet „verwezenlijkt. Te vergeefs toch hadden wij ook hier „verzocht ons te mogen verdedigen, of te worden in „staat gesteld de valschheid in geschrifte door onze „lasteraars gepleegd te mogen bewijzen. Het ant- „woord, weinig overeenkomstig met hetgeen men „van een welwillend en regtvaardig bestuur verwach- „ten mogt en geheel het kenmerk van den invloed „onzer vervolgers dragende, luidde: dat noch onder- „zoek noch verdediging te pas kwam, vermits ons „ontslag alleen voortvloeide uit eenen eigenhandigen „brief, dien men onder de oogen des Konings had „gebragt, en men geene klagten tegen ons had we- „gens overtreding onzer ambtspligten [1]).

„Grievende teleurstelling voorwaar voor ons die op „de eerlijkheid onzer zaak en op den regtvaardigen

---

[1]) Zie Bijlage *E*.

„zin der regering vertrouwd hadden! Zeker menigeen „zou er door zijn afgeschrikt om eenige verdere stap- „pen te doen. Hoe weinig bemoedigende redenen toch „bleven ons overig! Doch overtuigd dat averechtsche „oorblazingen, verkeerde berigten en kwaadaardige „lasterlijke invloed hooge vooringenomenheid hadden „opgewekt en een ons nadeelig gevoelen hadden „gevestigd, achtteden wij het van onzen pligt tot „vernietiging daarvan te moeten aanhouden; — zoo „wel aan ons zelven als van de eer des Konings re- „kenden wij dit verschuldigd te zijn. Zeker de onder- „vinding had ons overtuigd van het voordeel dat na- „tuurlijk een hoog aanklager door zijnen invloed bo- „ven ons moest bezitten, maar wij steunden op het „hart eens Konings, dat wij meenden wel misleid „en bedrogen te kunnen worden, doch waar het ge- „loof aan de waarheid en het regt, al ware het ook „omtrent eenen onbekenden bedelaar, niet buiten ge- „sloten kon blijven. Bij herhaling dus rigtten wij ons „tot Zijne Majesteit, met gepasten eerbied en ernst „het ongelijk voorstellende dat zelfs in de adminis- „trative behandeling onzer zaak, ons werd aangedaan. „Weinig bemoediging viel ons echter reeds in den „aanvang ten deel; steeds zagen wij de welwillend- „heid der gehoorgeving verminderen; en bij de laatste „audientien waar wij ons vervoegden na dat wij het „plan tot ons werk hadden in de wereld gezonden, „was onze ontvangst hetzij ten gevolge daarvan of „wel van andere oorzaken zelfs zoo bijzonder ongun- „stig, dat ons schier de gelegenheid tot spreken be- „nomen werd. Maar regt en billijkheid laten zich „niet terugzetten, wanneer het hunne verdediging „geldt. Daarbij was de roem van 's Konings goedhar- „tigheid ons niet onbekend, en het konde de laatste „gelegenheid zijn dat wij die vermogten in te roepen.

„Standvastiglijk herhaalden wij derhalve onze aanspraak op eene regtvaardige behandeling, en wij mogten dan ook eindelijk, na vele woordenwisseling en „met driftige gebaren de Koninklijke verzekering ontvangen dat onze zaak regtvaardig zou worden onderzocht en behandeld.

„Wij hadden wel eens gehoord dat het vervelende „van eene gedurig herhaalde klagt, dikwijls evenzeer „als zucht tot regt tot eene regtvaardigheid leidt; om „aan de zaak als het ware maar een einde te hebben. Thans evenwel had een Koning ons eigenmondig gezegd dat wij regtvaardig zouden behandeld „worden. — Wie zou zich niet gevleid hebben? — „IJdele hoop echter! Wij mogten er weinig van verwachten; — want dat dezelfde kwaadwillige invloed „die onze mishandeling ruggesteunde even stoutmoedig deszelfs werking had voortgezet en zeker van „deszelfs zaak kon zijn, leerde ons weldra een bijzonder onderhoud dat wij ter bevordering onzer belangen hielden met een hoofdambtenaar bij het Departement van Kolonien, den Referendaris DE MUNNICK. Ruiterlijk werd ons namelijk door dien man „te kennen gegeven: dat het een vast en onherroepelijk besluit der Regering was, om ook dan wanneer het ten stelligste gebleken ware, of alsnog blijken mogt dat ons het schreeuwendste onregt was „aangedaan, dat onregt ten onzen aanzien op geenerlei wijze en in geen geval te herstellen. En mogten „wij op de door ons aan dien heer schriftelijk gedane „aanvrage, om ons door schriftelijke herhaling cordatelijk te toonen dat hij tot dat zeggen was gemagtigd geweest, het ontwijkend antwoord ontvangen: dat de afwezigheid van den zich toen te Londen bevindenden Minister VAN DEN BOSCH, hem een „bepaald antwoord moest doen uitstellen, wij behoeven

„thans de herhaling dier profetische voorzegging niet „meer, daar de uitkomst dezelve reeds ten volle heeft „bewaarheid. Bij eene beschikking van den 5den Ja- „nuarij 1837, door den Minister van Kolonien op last „des Konings uitgevaardigd, zijn bij vernieuwing „onze verzoeken om onderzoek en herstel afgewezen „geworden, en is in verband tot het zeggen van den „Referendaris DE MUNNICK ook elke verdere poging om „tot herstel te geraken voor ons onmogelijk gemaakt, „en zoude eene dwaasheid moeten heeten.

„Valschelijk en op de ongerijmdste wijze beschul- „digd, en ongehoord veroordeeld: ziedaar dan het „loon van achttienjarige dienst. Ongehoord dat von- „nis bevestigd, elke poging tot een regtvaardig on- „derzoek afgewezen: ziedaar het slot onzer bemoeijin- „gen, en de regtvaardigheid van den MARCUS AURELIUS „onzer dagen.

„Zeer belangrijk is intusschen de beschikking van „den Minister van Kolonien waarvan wij de bewoor- „dingen vroeger hebben aangehaald, en in die be- „woordingen zelve, en in de beginselen die daarbij „worden opengelegd als bij de beoordeeling onzer „zaak te hebben op den voorgrond gestaan. De vrien- „den of handlangers onzer vervolgers hebben in de „bewerking derzelve geheel en al den indruk van „den geest die hun bezielt achtergelaten, en tevens „in de zamenstelling van dat stuk onbepaaldheid van „uitdrukking, — en door stellige en gemotiveerde „afwijzing voorzigtigheid en stoutmoedigheid aan den „dag gelegd.

„Verregaande onbeschaamd is het ondertusschen dat „men daarin zelfs de eer des Konings niet heeft ontzien „door het openlijk te doen voorkomen, als of door „Hoogstdenzelven zoude zijn deelgenomen aan de wei- „nig Vorstelijke bezigheid, van zoogenaamde particu-

„liere brieven te doorsnuffelen, en als of Hoogdeszelfs „regerings-daden naar derzelver niet eens onderzochten „inhoud werden geregeld. Onzes inziens zoude moei„jelijk, zelfs door de meest schaamtelooze lasteraars „van 's Konings regering, een vermoeden zijn uit te „denken dat Zijner Majesteits karakter, waardigheid „en bestuur in een daglicht deed voorkomen zoo wei„nig overeenkomstig met de wezenlijkheid.

„Heeft men evenwel gedacht het ons daardoor on„mogelijk te maken openlijk die beschikking te kun„nen beoordeelen zonder de onschendbaarheid des Ko„nings aan te randen, dan mist die kunstgreep haar „doel, want wij zijn er boven verheven. Minder Ma„jesteitschennend dan hij, het werktuig onzer Suri„naamsche vervolgers die den inhoud van dat stuk „zamenwrong, ook met opoffering van de eer van „zijnen Vorst, loochenen wij luide dat de inhoud dier „zoo het heet op Konings last uitgevaardigde beschik„king waarheid zoude bevatten. „Si la bonne foi était „bannie de la terre, elle devait se réfuger dans le „coeur d'un Roi," zegt St.-Louis, — en wij zouden „eenen Koning, de roem zijner eeuw genaamd, dáár„van verdenken dat het geheim eener bijzondere cor„respondentie hem minder heilig zoude schijnen dan „dit zelfs den minsten burger is?...... Verre zij die „gedachte van ons. Bij eene misdaad of boosheid kun„nen wij nimmer aan eenen Koning, maar alleen aan „het misbruiken van zijnen naam denken.

„Terugstootende zijn ook de beginselen die men zegt „tot eene beslissende uitspraak in onze zaak geleid te „hebben, en met weerzin kunnen wij daarvan gewagen. „Bij de hooge gedachten die men gedwongen wordt „van de regtvaardigheid eener vaderlijke regering te „koesteren, valt het ons hard eene daarmede geheel in „tegenspraak staande uitzondering te moeten aanwijzen.

„Achttien jaren hebben wij het vaderland gediend, „en naast de erkentenis van dat onberispelijk te heb- „ben gedaan, staat de weigering om onze verdediging „tegen eene andere beschuldiging te hooren. Eenen „moordenaar zou men dat regt niet mogen ontzeggen, „en ons doet men dat openlijk. Of is de ontzetting van „eenen ambtenaar van zijne eer en van eenen post door „langdurige trouw alleen verkregen, eene zaak die „geene verantwoording verdient? Is die ontzetting uit „een aldus verdiend bestaan niet eene andere straf? „En op welken grond rust zoodanige behandeling? „Die straf zegt een Nederlands Staatsman, op last zoo „het voorgewend wordt van zijnen grondwettigen „Vorst, berust op eenen brief dien men onder de oogen „des Konings heeft gebragt, en in zoodanig geval valt „er aan geen onderzoek te denken, vooral om dat er „door ons geene overtredingen in onze ambtelijke be- „trekking zijn gepleegd. Voorwaar eene zeer billijke „beschouwing! Ware berispelijke ambtsverrigting onze „misdaad geweest, dan alleen zouden wij regt op on- „derzoek gehad hebben. Maar een particulier schrij- „ven, het is niet alleen boven alle onderzoek verhe- „ven maar, — hoezeer slechts een afschrift is over- „gelegd en het origineel erkend wordt misdadig te zijn „opgespoord, — geen onderzoek komt daarbij zelfs te „pas. Een onberispelijk ambtenaar, wat zou hij ook „geloof verdienen tegen over beschuldigers die een- „maal te regt stonden wegens onwettig bezit van „landsnegers, en weduwen- en weezenroof.

„De opgegevene redenen waarom ons regt geweigerd „is geworden maakt het ondertusschen aan geenen „twijfel meer onderhevig, of de ons ten laste gelegde „misdaad is op een verondersteld onderschept schrij- „ven van onze hand gegrond.

„Belangrijk in het algemeen en in ons geval van

„de allerbijzonderste en allermerkwaardigste toepas-
„selijkheid, is omtrent zoodanig aangehoudene brie-
„ven, hetgeen reeds in de vorige eeuw de beroemde
„Staatsman Graaf DE BROGLIE dienaangaande aan zij-
„nen Koning LODEWIJK XVI schreef; en het oordeel
„van eenen man die noch in den tuimelgeest van
„overdreven vrijheidszin, noch onder een in zijne
„huishouding zeer kiesch bestuur was opgevoed, ver-
„dient wel opmerking. In een vertrouwelijk schrijven
„aan zijnen Vorst onder anderen van het toenmaals
„bij de brieven-posterij gevestigde geheim bureau
„sprekende, zegt hij namelijk: „Les Ministres ont re-
„gardé comme une chose essentielle de mettre dans
„cette place quelqu'un qui leur fût affidé, afin de
„profiter des moyens de mettre des copies ou extraits
„de lettres sous les yeux du Roi, pour servir leurs
„passions, leur haine ou leur amitié. Il n'est pas
„même sans exemple, dit-on, que cela ait donné lieu
„à supposer des lettres entières, ou à en faire des
„extraits pour faire des crimes à des gens qui étaient
„innocents. La pureté du coeur de votre Majesté, doit
„se revolter à cet exposé, et lui faire, au premier
„coup d'oeil, regarder comme impossibles des actions
„si criminelles, mais il n'en est pas moins nécessaire
„qu'elle s'efforce de croire que tout le mal est possi-
„ble pour le prévenir." En de ongenoemde schrijver
„van wien wij dezen brief ontleenen, laat er niet ten
„onregte op volgen: „En se rappelant et en commen-
„tant quelques paroles du comte DE BROGLIE, ne fré-
„mit-on pas à la pensée de tous les abus, de tous les
„excès, de tous les crimes envers le pays et envers
„le prince, qui peuvent sortir d'un tel gouffre?....
„tout est renversé le jour où les Ministres communi-
„quent au prince ce qu'ils veulent de la plus dange-
„reuse de toutes les révélations et de toutes les dé-

„nonciations, puisque la nécessité de ne pas retarder „le départ des lettres, pour ne pas trop déjouer une „finesse aujourd'hui si connue, est cause que, quand „une copie, un extrait quelconque est remis sous les „yeux du prince, l'original est à jamais insaisissable, „toute vérification à jamais impossible."

„Wij zullen hier niets hebben bij te voegen. Doch „zoo gevoelden toen ter tijd reeds een groot staatsman „zich gedwongen zijnen Vorst over dat onderwerp te „onderhouden, toen nog niemand in dat land er aan „durfde denken om der regering het regt te betwisten „van particuliere brieven aan te houden. En thans, „nu het almeen is aangenomen dat zoo wel voor eene „regering als voor elk individu, alle briefwisseling van „derden heilig is als de gedachte, — thans, nu nie„mand het zoude durven tegenspreken dat de schen„ding van dat beginsel, vooral door het gezag hoogst „verfoeijelijk is, omdat hetzelve, hoezeer geroepen tot „bescherming van veiligheid en goede zeden, daardoor „zelf een ergerlijk voorbeeld zoude geven, — thans... „Inderdaad het is ons onbegrijpelijk hoe eene verstan„dige regering dat alles heeft kunnen voorbijzien, en „eene beschuldiging op zoodanig bedrijf gegrond niet „alleen ingang heeft kunnen vinden, maar daar te „boven is gehandhaafd geworden."

Pag. 56. „Had evenwel de ondervinding geleerd dat „bij de hooge regering het doel bestond, om door het „aanstellen van bekwame gezaghebbers, en hunnen „op plaatselijke kennis gegronden invloed, langzamer„hand eene hervorming daartestellen, men zoude zoo„danig stelsel niet onbepaald kunnen afkeuren. Dat „het daarmede evenwel geen ernst was, bleek inzon„derheid bij het overlijden van den Gouverneur-Ge„neraal CANT'ZLAAR, door de benoeming van den Baron „EVERT LUDOLF VAN HEECKEREN tot deszelfs opvolger,

„want daar diens Baron's volstrekte ongeschiktheid tot „zoodanige waardigheid aan den Minister VAN DEN „BOSCH, zoo wel uit eigen onderzoek als uit openbare „en bijzondere inlichtingen meer dan genoegzaam „was gebleken, is niet eens het denkbeeld van ver„gissing mogelijk.

„Bij den bekenden stand van zaken in de kolonie is „zeker zoodanige handelwijze onbegrijpelijk. Immers „al dacht men niet eens aan eenige hervorming of ge„wigtige verbetering, dan toch blijft de benoeming „van eenen regent, in het bijzonder die van eene vrij„magtig beheerde en van alle toezigt verwijderde ko„lonie hoogstgewigtig, daar aan deszelfs trouw en be„kwaamheid, het lot dier bezitting schier geheel en „al moet worden overgelaten. Zeer gering is in elke „volkplanting onder de keerkringen, het getal der „eigenlijk gezegde kolonisten of gevestigde vrije be„woners en hun zedelijke invloed op het bestuur. Vele „hunner, zoo wel particulieren als ambtenaren, heb„ben zelfs zich er heen begeven, met het doel om, „op welke wijze ook, zich te verrijken en een bedor„ven fortuin te herstellen, of met een berooid hoofd „zich in de weelde der keerkringen te dompelen; en „bij die overwegende neiging en den geringen invloed „der volksopinie, moeten bij het gemis van de noo„dige kracht bij het oppergezag, om elkeen binnen „de grenzen van zijnen pligt te houden, kabaal en „kuiperij, knevelarij en afzetterij op eene verderfe„lijke wijze voor land en eigenaren ten toppunt „stijgen."

Pag. 64. „Intusschen is het lijden der kolonie en dat „van geheel West-Indien, tot eene treurige en aan „daarmede in betrekking staande personen algemeen „bekende hoogte gestegen, zonder dat er aan eenige „voorziening gedacht wordt. Behoorde die bezitting

„aan een ander land, haar toestand zoude zeker reeds „lang de algemeene belangstelling hebben opgewekt. „Hier te lande genieten echter algemeene belangen, „dat zijn die waarvan het gewigt slechts middelijk „wordt gevoeld, zeer zelden zoodanige deelneming... „Alleen het eigenbelang of liever het dadelijk gevoeld „belang, steekt in ons constitutioneel leven somwijlen „nog het hoofd op. De weinig ondervonden invloed „van het volks-oordeel weerhouden den een'; en zij „die geen dadelijk belang hebben bij eene kolonie, „welke bovendien geene bijdragen tot haar onderhoud „vordert, meenen dat het hun onverschillig kan zijn „hoe die kolonie beheerd wordt. Daarbij is ook der „regering haar lot onverschillig, want in Suriname „zijn geene landerijen gelegen waarvan de verpach- „ting haar schatten zoude kunnen in de handen spe- „len, en haar de handen ruim geven, zoo als zulks „met de Oost-Indien het geval is: ja elke plant in gene „bezitting wordt welligt als eene drukking van de in- „komsten van deze aangezien.

„Het is hier echter nog de plaats niet om den al- „gemeenen invloed van het wel of kwalijk varen van „Suriname op het moederland, in zijn geheel te ont- „wikkelen. Alleen de omstandigheid dat Demerarij bij „eenen niet grooteren omvang en mindere vruchtbaar- „heid dan Suriname, jaarlijks drie honderd scheeps- „bodems naar het moederland afzendt, terwijl wij er „naauwelijks negentig uit Suriname ontvangen, moge „daarvan intusschen eenig denkbeeld geven."

Pag. 67. „Om te doen gevoelen dat, hoezeer eene „algemeene onverschilligheid en stilzwijgen bestaat, „omtrent de bezittingen die het onderwerp van ons „schrijven zijn, dezelve evenwel zeer vele belang- „stelling verdienen, zal het zeker niet noodig zijn „dat aan het aangevoerde eenige uitbreiding worde

„gegeven. Die bezittingen, in stede van ons zoo al „geene schade te veroorzaken dan toch zeer geringe „voordeelen op te leveren, en door den willekeur „van derzelver gezagsmannen nog aan gevaarlijke „moeijelijkheden bloot te stellen, konden de grootste „voordeelen verschaffen. Inzonderheid de toestand der „kolonie zelve, maakt eene meerdere belangstelling „omtrent haar tot eene behoefte. Verre dan ook van „onzen arbeid als nutteloos te kunnen aanmerken, „zal men moeten erkennen dat dezelve de aandacht „van elken vriend des vaderlands ruimschoots ver„dient, want dien toestand in al deszelfs rampzalig„heid te doen kennen, zal welligt bijdragen om de „blikken naar een ongelukkig en lijdend land te doen „heen wenden. Een helder licht zal door ons werk „over het Surinaamsche bewind, omtrent welks aard „wij eenige trekken hebben aangevoerd en waarvan „de invloed zoo noodlottig op de algemeene belangen „werkt, worden verspreid, en de bekendheid van de „verkeerde en verderfelijke daden van het gezag, zal „tevens kunnen strekken om de gevolgen derzelve „zoo al niet geheel te verhoeden dan toch te lenigen, „en in de toekomst die verkeerdheden te vermijden „en verbeteringen daar te stellen. In het algemeen „onze aandacht daarmede op het geheele stelsel van „Neêrlands koloniaal beheer zijnde gevestigd gewor„den, hebben zich onze beschouwingen ook tot over „de Oost-Indische aangelegenheden uitgebreid. Is onze „plaatselijke kennis daaromtrent niet zoo groot dan „ten aanzien der West-Indische zaken, zij is evenwel „niet van gewigt ontbloot. Ontzettende kapitalen steu„nen op het vertier met de Oost-Indien, en zal het „nationaal crediet staande blijven, dan zullen die be„zittingen, blijkbaar volgens de laatste openingen om„trent 's lands financielen toestand, zelfs onmiddelijk

„eene voortdurende bron voor de schatkist moeten „worden. Ondertusschen ligt ook dat land aan den „volstrektsten willekeur bloot; weinig is met juistheid „omtrent deszelfs wezenlijken en gevaarlijken toestand „bekend; en bij het algemeen vertrouwen dat daar- „op, hoewel altijd met eenige instinctmatige huive- „ring gevestigd is, wordt elke daadzaak en elke rede- „nering die leiden kan om den waren staat van zaken „te leeren kennen, van het hoogste gewigt."

Ruim vier jaren had ik doorgeworsteld, het tijdstip der aftreding van den nieuw geadelden Graaf, welke aftreding zich nog meer bepaald kenmerkte door het in der haast geteekend contract omtrent zekere duitenplaatjes. Ofschoon er nog zeer vele stukken gereed lagen, die alle op de handteekening van den Minister wachtten, genoot dit contract alleen de eer van uitzondering. Wij gaan dit met dezelfde haast voorbij, omdat, al wist men ook dat er een tegenstroomsche transactie van zes tonnen gouds aan verbonden was geweest, men zou het toch alweer niet mogen zeggen [1]). Intusschen, wie zal het ontkennen, dat

[1]) Dat gebeurde echter, bien avant la revolution (voor 1848), toen men nog niet noodig had, zoo als thans, om een votum van vertrouwen te bedelen. Men beschikte toen ad libitum over zoo'n votum. Het moet echter gezegd worden dat er een zeer — discreet gebruik van werd gemaakt.

Ja, dat was een tijd, dien ik nimmer zal vergeten. Hoe ik toen heb moeten worstelen om voor mijne brochure „Vrijmoedige gedachten" in 1838 een drukker en uitgever te vinden! In den regel ontving ik mijn manuscript, dat ik den eenen dag bij den boekdrukker had gebragt, den volgenden dag terug. Niemand wilde drukken noch uitgeven, zoodat ik eindelijk moede, genoodzaakt werd, zelf te drukken en uit te geven, en waarvan na de uitgaaf door de publieke bladen met zoo veel omzigtigheid melding werd gemaakt. Alleen de Arnhemsche courant distingeerde zich bij uitnemendheid in de beoordeeling van ons werkje; na eenige brokjes uit onze vrijmoedige gedachten te hebben overgenomen, zeide de redactie: en hier ontvalt ons de pen, en wij laten het aan anderen over het

wat er ook van die tegenstroomsche rigting wezen mag, hierdoor alweer de kiem is gelegd en de wenk gegeven tot de smaak voor duitenplaatjes. Wie heeft wel niet eens hooren zeggen, dat het koopmanshuis van een nabestaande van den heer J. C. BAUD (de eerste letters van de firma waren J. V. B.) belangrijke koperen zaken deed met een handelshuis te Glasgow, van waar zoodanige massa's koperen plaatjes naar Indiën zouden zijn vervoerd, dat lang naderhand door de matrozen en zelfs door de passagiers, waaronder zich een vriend van ons bevond, in de schepen waarmede dit vervoer zou hebben plaats gehad, nog de koperen plaatjes tusschen de kromhouten waren gezien [1]) Het is te betwijfelen of de tonnen schats, welke met zulk eene soort speculatie (een volkomen middeleeuwsch misbruik) te verdienen zijn, als „verdienen" hier wel een goed woord is, zegen kunnen hebben, of den bezitters gedijen [2]).

Gouvernement te verdedigen, tegen de beschuldiging die op bl. 29 gevonden wordt, en daar las men:

„Valschelijk en op de ongerijmdste wijze beschuldigd en ongehoord „veroordeeld: ziedaar dan het loon van achttienjarige dienst. Ongehoord „dat vonnis bevestigd, elke poging tot een regtvaardig onderzoek afge- „wezen: ziedaar het slot onzer bemoeijingen en de regtvaardigheid van „den MARCUS AURELIUS onzer dagen."

Zie dat was een tijd, toen men een vast algemeen votum van vertrouwen bezat. Is het te verwonderen, dat er nog liefhebbers gevonden worden, en vooral zij, die aan dat voortreffelijk beginsel hun bestaan te danken hebben, al hunne krachten inspannen om in het belang van het „algemeen" ons weer in dat regime te dompelen, en de koloniën weer op nieuw te doen worden, zoo als eens een geacht lid van de tweede kamer krachtig uitdrukte: de lustwarande van ministeriële willekeur.

[1]) Als ik mij niet vergis, moet er ergens in ons land een prachtig gebouw door een O. I. oudgast zijn opgetrokken, waaraan door het algemeen de naam van Duitenpaleis is gegeven.

[2]) Bij eene speculatie als hier wordt verondersteld, begroot men de winst op 45 pCt.

De duitenplaatjes moeten toch eene bijzondere charme bezitten; immers terwijl de brave Graaf VAN DEN BOSCH den invloed daarvan ondervonden had, bleek het zeer vele jaren daarna, dat zij hare volle aantrekkelijkheid hadden behouden.

Wij wendden ons met onze grieven tot den nieuw opgetreden Minister ad int. J. C. BAUD, en koesterden de hoop, de ons aangedane mishandeling hersteld te zien en vergoeding te erlangen voor het geleden ambt- en eerverlies, zoowel als voor de geledene schade. De eerste indruk was dan ook, wij erkennen het gaarne, bij uitnemendheid gunstig. De Heer J. C. BAUD nam den schijn van gevoeligheid aan, of was misschien inderdaad gevoelig en getroffen over het ons aangedaan onverdiend leed, en deed ons de schoonste beloften. Helaas! waarom heeft hij niet kunnen goedvinden om die te houden?

Het schijnt dat de ongelukkige usantie van elkanders dwalingen en verkeerdheden te handhaven (onder den wijdsch klinkenden titel van „het gezag te bewaren", of „geene gevaarlijke antecedenten daar te stellen", of andere dergelijke weinig beteekenende phrasen) de opvolgende ministers van Koloniën beheerschende, tot de hoofdoorzaken der schending van de goede trouw en het eens gegeven woord van den Heer J. C. BAUD ten dezen behoort.

De abdicatie van Koning WILLEM I behoort tot de geschiedenis. De keuze van den troonopvolger WILLEM II voor de portefeuille van het departement van Koloniën viel op den ad interim regerenden Minister J. C. BAUD. Niemand bijna, die niet, om zoo te spreken, als slaaf aan den Heer BAUD verkocht was, werd het vergund, den Koning (WILLEM II) te naderen; voor anderen dan de zoodanigen was de Koning niet te spreken. Wij zelven zijn, als men zoude zeg-

gen, er de dupe van geweest; gedurende eenen zeer langen tijd gesolliciteerd hebbende om audientie, doch nimmer door Z. M. ontvangen.

Toenmaals de zaak slecht begrijpende, zagen wij in de ontoegankelijkheid des Konings de geheimen dier regerende hand des Ministers van Koloniën niet. Naderhand toen de Heer BAUD zelfs mannen uit den raad van Indie (maar die niet zijn systema van behoud, eigenlijk zelfbehoud, waren toegedaan) den toegang tot het Hof wist te versperren, bleek het klaar genoeg uit welken hoek de wind waaide.

Wij verloren echter den moed niet en steeds bleven wij met ons verzoek om audientie voortgaan, tot dat wij eindelijk een antwoord van Z. M. ontvingen: wij werden uitgenoodigd, onze belangens schriftelijk aan Z. M. in te dienen. Daaraan werd natuurlijk voldaan en het gevolg daarvan is geweest, dat onze toestand eenigzins veranderde, en na zeven jaren (die wij de zeven magere jaren kunnen noemen) tusschen hemel en aarde te hebben gesparteld, eene toelaag of onderhoud ontvingen van *f* 600, die een paar jaar later tot *f* 1000 is verhoogd. Intusschen zaten wij niet stil, gingen den Minister van tijd tot tijd eens herinneren, aan onzen toestand en zijne beloften. Wij bleven ook nimmer achter, onaangezien de wijze, waarop wij behandeld werden, indien er iets voorkwam met betrekking tot de W. I., belangeloos onze diensten aan te bieden. Zoo hadden wij onder anderen den Minister J. C. BAUD aangeboden om kosteloos (zonder bezwaar van de schatkist zoo als dat wordt genoemd) den Minister voor te lichten op het stuk der Kolonisatie aan Rio Saramacca, terwijl wij zijn reeds gezette bestek afkeurden. De Minister vroeg of wij het beter wisten dan degene, die hem dat plan hadden helpen vervaardigen. Ik weet het niet, was ons antwoord, maar ik moet

Uwe Excellentie stellig afraden dat plan en vooral op die plaats uit te voeren, en als het toch moet gebeuren, zal het goed zijn, er eene lading amerikaansche planken heen te zenden, om doodkisten te maken voor de kolonisten; maar om een en ander duidelijk te maken wenschte ik Uwe Excellentie voor te stellen, hen die U dit plan hebben aangeraden met mij bij Uwe Excellentie te ontbieden, en Uwe Excellentie zou dan kunnen oordeelen, wat er van is. — Zoo Mijnheer, ik zal er eens over denken. — De Minister heeft er onophoudelijk over blijven denken, en ligt er misschien op dit oogenblik of wordt gedwongen er aan te denken, door de geesten der gestorvene kolonisten, die hem wijzen op de weduwen en weezen die als slagtoffers hulpeloos zijn achtergelaten. Trouwens alleen op grond eener achttienjarige koloniale en ambtelijke ervaring, menschelijkerwijze gesproken, gelooven wij gerustelijk te kunnen verzekeren, dat door onze voorlichting de noodlottige uitkomst dier zaak zoude zijn voorkomen.

In het jaar 1845 had er eene hevige schermutseling plaats tusschen den Minister J. C. BAUD en de eigenaren van Surinaamsche plantagien, te Amsterdam, die zich tot de Tweede Kamer met hunne vermeende grieven hadden gewend. De Heer BAUD bespeurde bij die gelegenheid eene soort van leemte, het gemis van eene W. I. specialiteit in den zin zoo als de Heer BAUD dat bedoelde. Er bevonden zich wel is waar zeer kundige en brave W. I. ambtenaren op het Departement, die door overlevering van vroegere ambtenaren en 50jarige dienst eene W. I. ervaring hadden verkregen, die niets te wenschen overliet, maar juist door die verkregene kennis en ervaring zich niet met de zienswijze van den Heer BAUD konden vereenigen, en alzoo ten eenenmale voor hem ongeschikt

waren. Hij verlangde eene specialiteit, die in Suriname in eene soort van gedistingeerde betrekking was geweest, waarvan hij zeggen kon: zie daar zit een autoriteit, die is er geweest, die weet het, een soort van zondebok waarop de lumineuse denkbeelden van den Heer BAUD konden geladen worden. Dien man meende de Heer BAUD te hebben ontdekt in den Surinaamschen Gouvernements-Secretaris, zekeren Heer G. S. DE VEER, die onder de weinigen geteld konde worden, aan de beginselen en bevelen van den Heer BAUD getrouw gebleven, zich verdienstelijk had gemaakt en genade vond in de oogen van den Heer BAUD om als uitverkorene onder de getrouwen te worden dienstbaar gemaakt. Bovendien was de Heer G. S. DE VEER voorzien van een certificaat van goed gedrag „goede getuigen" (zoo als dat door de dienstboden genoemd wordt), eene verklaring van den Gouverneur-Generaal Baron VAN HEECKEREN, houdende „Hoogstdeszelfs tevredenheid" over dezen beambte, hetwelk door hem kwistig werd vertoond, en wat natuurlijk de kracht tot aanbeveling verhoogde.

De omstandigheid, dat de vader van dezen G. S. DE VEER (de brave oude Generaal ABR. DE VEER) het slagtoffer was geweest der kwade praktijken van dienzelfden VAN HEECKEREN, zette natuurlijk aan welgemeld certificaat, dat een regt geaard man, al ware hij ook niet de zoon van eenen mishandelden vader, toch gebruikt zou hebben voor hetgeen het waard was, eene gansch particuliere glans en luister bij. Zijne voorbeeldelooze getrouwheid aan den Heer BAUD met het welgemelde certificaat te zamen genomen, schenen den Minister zoo proefhoudend te zijn, zóó veel heils te beloven, dat deze dien heldhaftigen Gouverneur-Secretaris uit Suriname op ontbood, om bij het departement de afdeeling W. I.

zaken te beheeren. Hoe het daar dan ook gedurende zijn beheer mee gegaan is, zal later blijken; hier gedoogt ons bestek geene langere uitwijding.

Bij de aanvaarding zijner betrekking kwam hij natuurlijk in aanraking met het personeel, tot zijne afdeeling behoorende; vooral had hij te doen met een paar uitmuntende, kundige hoofdambtenaren. Hij stond bij die heeren in de eerste dagen, als een jongen, die zijne zondagsduiten heeft versnoept of (als wij ons eens van eenen trivialen scheepsterm mogen bedienen) als iemand die geen vel over zijn neus heeft. Hij stond daar zoo moedeloos, en zag met zoo veel angst tegen de werkzaamheden op, die hij vreesde, zijne bekwaamheden te overtreffen, was zoo onderworpen en onderdanig, dat die heeren medelijden met hem kregen, hem moed inspraken, hem verzekerden dat de werkzaamheden niet zoo moeijelijk waren, als hij zich voorstelde, en beloofden hem getrouw te zullen helpen. Die heeren hebben daar volkomen aan voldaan en hem geheel op de hoogte gebragt, — in zoo verre wat het loopende werk betrof; hem op een hooger standpunt te brengen was onuitvoerbaar. Later zijn die heeren daarvoor beloond en door dienzelfden Heer G. S. DE VEER op een zeer brusque wijze uit erkentelijkheid voor hunne bewezen diensten van het departement verdreven; — zeer natuurlijk, het licht van eenen gloeijenden spijker kan zijne glans niet verspreiden bij eene illuminatie. Het waren de Heeren DE B. en LA S.; de laatste, vader van een algemeen geacht en gedistingeerd predikant te Leiden, heeft zich die schandelijke behandeling zoo zeer aangetrokken, dat hij het niet lang heeft overleefd.

In 't kort, wij gingen dien nieuwen Chef onze opwachting maken. Helaas! zoo zoekt de drenkeling dikwerf zijne redding in de golf, die hem zal verzwelgen. Wij

hielden eene soort speech en gaven onze verrukking te kennen dat er nu eindelijk eens een fatsoenlijk? een deskundig? man voor de W. I. was geplaatst, die de zaken naauwkeurig kende en wiens vader even als ik mishandeld was geworden, en dat ik van hem alles mogt hopen en verwachten. (tout honnêtement dit n'est pas honnêtement pensé).

Al dadelijk moest ik eene soort van lofrede aanhooren op den Baron VAN HEECKEREN, dat waarschijnlijk in verband stond, om het certificaat van goed gedrag niet illusoir te maken. Het nam echter niet weg, dat wij de proef op de som wilden nemen; wij adresseerden ons op nieuw aan den Minister en beriepen ons op nieuw op den Heer G. S. DE VEER. De uitslag was een afwijzend antwoord en eene gratificatie van *f* 200, om mij eenige jaren daarna in een openbaar stuk aan de Tweede Kamer die gratificatie als een verwijt naar het hoofd te werpen. Te ontkennen is het echter niet dat den Heer G. S. DE VEER door het woord „specialiteit" fortuin heeft gemaakt. Nimmer was dat woord zóó in zwang: dat was een stopwoord van den Minister PAHUD, wanneer in de Tweede Kamer bij de behandeling van het Budget aanmerkingen werden gemaakt op dubbele traktementen, dan werd er door den Minister geantwoord: dat is een specialiteit. Zoo was de Heer G. S. DE VEER, omdat hij dubbel bezoldigd werd, een specialiteit, doch steeds verzuimde de Minister er bij te voegen van welk allooi, onder welke cathegorie van specialiteiten hij moest worden geklassificeerd. Men heeft onder anderen specialiteiten, die zich een leeuwenhuid omhangen, waaruit echter de ooren naar buiten steken, — que vous savez, door elkeen te zien, die zich de moeite wil geven er naar te kijken, of de brochure in de hand wil nemen onder den titel:

„Of een tot het Christendom bekeerde Mahomedaan meer dan eene vrouw mag behouden, door „G. S. DE VEER."

In eenen tijd geschreven, toen men van zulk eene specialiteit met billijkheid mogt verwachten, iets over de émancipatie der negerslaven, kolonisatie, immigratie enz. te vernemen.

Wat in het zout ligt, bederft niet. Wanneer ons op een of anderen dag de lust bekruipt, zullen wij dat dingetje eens onder handen nemen, niet om het te refuteren, bah! [1]) maar om sommige beginselen, die daarin worden uitgekraamd, aan den zedelijken levenswandel van den schrijver, dien wij zeer naauwkeurig hebben opgeteekend, te toetsen.

Met den Minister BAUD en de nieuwe gecalculeerde specialiteit was het duidelijk te zien, de Kaap niet te boven te kunnen zeilen; geduld en hoop op eene gunstiger gelegenheid werd op nieuw gevorderd.

De Heer BAUD werd door den Heer PAHUD opgevolgd [2]). Die in de volle beteekenis van het woord

---

[1]) Indachtig aan de spreuk SALOMO 26, vers 4.

[2]) Dit moet niet zoo à la lettre worden opgenomen. Er zijn nog vóór den Heer PAHUD andere ministers met de portefeuille van Koloniën belast geweest, doch slechts zeer kort. Dat waren Ministers, die bij den Heer BAUD de vuurproef niet konden doorstaan, want J. C. BAUD was nog altijd Minister van Koloniën achter de coulissen, zij konden slechts als zetschippers worden beschouwd. G. L. BAUD, RIJK en VAN DEN BOSCH (schout bij nacht). Zoodra de eerste buiten het spoor begon te spartelen, werd hij onmiddelijk vervangen. Den tweeden begon de gehoorzaamheid wat zwaar te wegen, en de derde gaf marquante blijken van zelfstandigheid en sloeg brusquement met een Franschen slag onder dien bajert. Dat was beaucoup trop fort, het waren echter brave mannen, positive wilhelmusblazers, maar zij bliezen valsch in den toon van het koloniale gecalculeerde specialiteits regime, dat daar alleen verlangd en geldig was. Ik ben er zeker van dat de schout bij nacht VAN DEN BOSCH, had hij nog

opvolger en navolger van den Heer J. C. BAUD genoemd moet worden. Bij de eerste audiëntie kregen wij de volkomene overtuiging, dat thans de Heer BAUD den regten man had getroffen, in alle opzigten een man naar zijn hart had gevonden; het scheen alsof hij uit zijn levend vleesch gesneden was. De overeenstemming, die er bestond, was treffend, zoodat men zou geloofd hebben, indien men den Heer PAHUD niet voor zich had gezien, met den Heer BAUD te doen te hebben. Misschien heeft daartoe ook wel iets bijgedragen, dat zij beiden van Zwitsersch bloed afstamden [1]). In het kort, de Heer PAHUD bezat eene geschiktheid, die de stoutste verwachting van den Heer BAUD heeft overtroffen. Hij was eene specialiteit van het eerste water.

Men had volslagen blind moeten zijn, om niet dadelijk te bespeuren, dat het kampen tegen zulk een komplot specialiteiten, die de zweep en de wind in handen hadden, ons geen zegevierend resultaat konden

---

eenigen tijd langer Minister gebleven, mijne zaak had hersteld. Op de laatste talrijke audiëntiën, werden alle heeren behalve ik terug gezonden. De Minister zeide, mij alleen als een oud vriend te ontvangen, en het hem innig genoegen deed, mij te zien. Het speet hem over geene zaken te kunnen spreken, daar hij de portefeuille had neergelegd. Wij hadden elkander in Suriname leeren kennen, en ik ontving vele bezoeken van hem, waaraan ik mij gaarne herinner.

[1]) De grootvader van den Heer PAHUD was een Zwitser, hij was kastelein van een theetuintje, genaamd de Roozenboom, in Krooswijk, buiten Rotterdam, ruim vijftig jaar geleden. Wij hebben hem zeer goed gekend, en we dachten toen weinig, dat wij nog eens met zijn kleinzoon tegen stroom zouden moeten worstelen. Misschien heeft zijn kleinzoon zich op ons willen wreken voor de guitenstreekjes, die wij bij zijnen grootvader hebben uitgevoerd, terwijl wij dien ouden Zwitser zoo dikwerf bij zijn staartje trokken, met welke feiten hij misschien door historische overlevering is bekend geworden.

doen verwachten; wij waren echter niet verantwoord met dat vermoeden, wij moesten bewijzen van hunne gezindheid kunnen toonen, en die verkregen wij dan ook al zeer spoedig, door de afwijzende besluiten op onze adressen, die ons niet verrasten, daar wij die slechts voor den vorm hadden ingediend, om te voorkomen, dat men ons voor de voeten wierp: hij is ons voorbij gegaan, enz.

Wij voorzagen dat de regering van den Heer PAHUD niet van korten duur zou zijn, en om den tijd niet onbenut te laten voorbijgaan, dienden wij een adres in aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal, waarin wij onze grieven uiteen zetteden.

Om de zaak meer kracht bij te zetten, en indachtig aan het spreekwoord: onbekend maakt onbemind, nam ik het besluit, na een gedrukt adres aan ieder Lid der Tweede Kamer te hebben toegezonden, om bij al de leden mijne opwachting te gaan maken.

Bij het afleggen van die bezoeken, had ik menige zonderlinge ontmoeting. Volslagen gemis aan zuivere kennis van het regime koloniaal, een wankelend geloof aan de mogelijkheid dat zulk eene handelwijs konde plaats grijpen, zonder dat daar andere omstandigheden aan verbonden waren enz., werd dikwerf door zeer oppervlakkige beschouwingen vervangen, en wij gevoelden dan ook menigwerf de moeijelijkheid, om ieder lid in zijne zienswijze en taal te trachten van zijne misvattingen te genezen, hem op de hoogte te brengen, en het gevoel van mijne billijke grieven in te prenten. In het Hôtel de Twee Steden had ik eene zeer aardige ontmoeting, die ik gaarne mede deel [1]. Een zeer klein getal van de leden heb

[1]) Er waren drie Leden in dat Hôtel gelogeerd. Bij het eerste lid, waar ik werd aangediend, was nog een tweede aanwezig. Na mijne be-

ik niet te zien kunnen krijgen, hoeveel moeite ik mij daartoe gaf. Onder dit getal behoorde het geachte Lid, de Heer GROEN VAN PRINSTERER. Daar echter eenige heeren, hier te Leiden, mij den Heer GROEN dringend hadden aanbevolen en gezegd hadden om vooral niet te verzuimen, den Heer GROEN te gaan zien, want, hadden zij er bijgevoegd, wat er ook van den Heer GROEN mag gezegd worden, hij is een gemoedelijk, godsdienstig en hulpvaardig man enz. Gij zult bij hem zeker belangstelling ontmoeten. Dien wenk wilde ik dienstbaar maken, maar te vergeefs heb ik getracht daarin te slagen. Ik kon den Heer GROEN maar niet te zien krijgen. Eindelijk op het sterk aandringen bij de dienstmaagd, ontving ik bij mijne terugkomst een antwoord, dat de Heer GROEN VAN PRINSTERER verzocht hem schriftelijk mijne belangen mede te deelen. Dien ten gevolge schreef ik den Heer GROEN VAN PRINSTERER eenen brief, en ontving eenige dagen daarna van dien geachten afge-

---

langen te hebben voorgedragen en eenigen tijd met die Heeren, die mij zeer humaan ontvingen, over de koloniën te hebben gesproken, was ik gereed mijn afscheid te nemen om een bezoek bij het derde lid af te leggen, toen eene zijdeur open ging en juist die heer in zijn chambrecloack binnentrad. Ik werd aan den binnenkomenden heer voorgesteld, nam toen het woord, vroeg hem of hij zich mijn adres herinnerde, en na een oogenblik nadenken, antwoordde hij: zoo mijnheer, is u dat? Ik herinner mij volkomen uw adres en nu wenschte ik mij eene opmerking te veroorloven: het is bewezen, dat u die papieren ridderordens niet hebt gemaakt, maar zoo als u daar staat, in verband met uwe gesticulatiën, geloof ik dat ge er toch wel in staat voor zoudt wezen. Een algemeen gelach. Ik moet, gaf ik ten antwoord, u mijn compliment maken over uwe menschenkennis, en ik zal u volmondig bekennen, dat ik niet alleen daartoe in staat ben, maar tot veel meer aardigheidjes in die cathegorie. Een algemeen schaterend gelach, dat, toen ik vertrok, nog eens herhaald werd. Intusschen liet die heer volgen, gij zijt schandelijk behandeld, en gij kunt op onze bescherming rekenen.

vaardigde aan mijn opgegeven adres te 's Gravenhage eenige regels schrift tot antwoord op een stuk papier, toegevouwen, open, zonder couvert [1]).

Natuurlijk heb ik dat briefje van den Heer GROEN VAN PRINSTERER aan die Leidsche Heeren vertoond, die hunne oogen niet konden vertrouwen en uitriepen: laten ze mij nu nooit meer van dien mijnheer GROEN zijne gemoedelijkheid spreken.

Intusschen werd mijne zaak in de Tweede Kamer met de hoogst denkbare geestdrift en belangstelling behandeld, en er werd met eene zeer groote meerderheid besloten mijn adres naar den Minister van Koloniën te zenden om inlichting, onaangezien dat de commissie had voorgesteld, het ter griffie te deponeren. Er werden inlichtingen gegeven, ons bestek gedoogt niet die mede te deelen. Trouwens men kan zich thans gemakkelijk een denkbeeld vormen hoe er die uitzagen. Het waren gecalculeerde stroomopwaartsche inlichtingen, door koloniale specialiteiten vervaardigd, terwijl de specialiteit van al de specialiteiten, de Heer J. C. BAUD, zoo in zijne nopjes was over die inlichtingen, dat hij zich niet had kunnen weerhouden, tegen een paar Leden van de Tweede Kamer te zeggen: ge begrijpt toch wel, dat ik er de redacteur van ben [2]). Wij hadden juist onze aanmer-

---

[1]) Zie Bijlage *F*.

[2]) Diezelfde redacteur gaf zich ook uit, iets te weten van het opzien, tot „den kenner der harten" (zie zijn brochure tegen KRUSEMAN); hoe die inlichtingen met 's mans verkondigde beginselen in overeenstemming zijn te brengen, is voor mij onverklaarbaar. Zeker is het dat „daar" — waar hij zich thans bevindt, die specialiteiten hunne tegenstroomsche handelingen duur zullen te verantwoorden hebben, dáár — dáár zal hij met den kenner der harten zelven zijne rekening moeten vereffenen, dáár — kunnen niet langer knollen voor citroenen worden verkocht, want dáár, mijne waarde specialiteiten, dáár — daar oordeelt de Alwetende!

kingen afgedrukt, en gereed om ze in te dienen, toen een zeer geacht lid van de Tweede Kamer zijne tusschenkomst aanbood, en de zaak tusschen hem en den Heer PAHUD zoo werd geregeld, dat mij een eervol ontslag, pensioen en *f* 3000 zou worden uitgereikt. Hoofdzakelijk werd dat voorstel door mij aangenomen, op dringend aanraden van dat Lid uit de Tweede Kamer, dien ik ongaarne zijne genomene moeite en belangstelling wilde te leur stellen, waardoor dus de zaak in de Tweede Kamer als afgedaan werd beschouwd.

Toen echter de Minister PAHUD uit de verknijping was, violeerde hij voor het grootste gedeelte zijne beloften. Ik ontving geene *f* 3000, maar slechts *f* 1800: daar was geen geld in kas. Ik ontving geen pensioen, maar een onderhoud (daar was misschien geen papier, pen noch inkt voorradig, geschikt om pensioen te schrijven, maar wel voor onderhoud), en ik ontving een eervol ontslag, waarvan iemand, die niet naauwkeurig het regime koloniaal kent, de haren te berge zouden rijzen, zoo krenkend, zoo valsch en laagzielig, dat het als een pronkstuk van verfijnde kwaadaardigheid kan dienen, om de uitgelezenste volbloed Jezuit beschaamd te maken, een infernaal genie moet bij het redigeren van dat stuk hebben voorgezeten. Voor mij was dat echter eene gewone zaak, en ik ontving het om het bij eene gansche collectie van die aardigheidjes te plaatsen, en toch heb ik dat stuk nog flaauw beoordeeld, want de waarheid is, zoo als laatstelijk een zeer achtingwaardig man en lid van de Tweede Kamer tot den toenmaligen Minister van Koloniën den Heer ROCHUSSEN zeide, die hem over mij en mijne zaak onderhield: dat er geene woorden te vinden waren, om het Judas-karakter uit te drukken, die dat stuk had geredigeerd, een stuk, dat dienen moest,

om aan het gegeven woord door den Heer PAHUD aan een lid van de Tweede Kamer te voldoen [1]).

Men zou misschien reden hebben te vermoeden, dat wij thans met den Heer PAHUD hadden afgehaspeld; volstrekt niet. Wij kregen met hem nog een ander appeltje te schillen, zoo als fluks blijken zal. De schandelijke behandeling, gepaard met de leugenachtige, boosaardige inlichtingen omtrent ons in een publiek stuk gegeven, lag ons dwars in de maag en had bij ons eene indigestie veroorzaakt, die wij meenden alleen te kunnen herstellen door eens aan de wereld bekend te maken, wie eigenlijk de heeren waren, die ons zoo behandelden. Niets was daartoe meer geschikt, naar het ons voorkwam, dan eenige biographiën te schrijven en met den Heer J. C. BAUD aan te vangen. Om den Heer BAUD echter niet te overvallen, werd hem, door tusschenkomst van een zeer achtingswaardig man, telkens een afgedrukt vel overhandigd. Eindelijk was het gansche werk afgedrukt en had de Heer J. C. BAUD het laatste vel ontvangen. Alvorens echter tot de uitgaaf over te gaan, onderwierpen wij ons boekje (200 bladzijden) aan het oordeel van onpartijdige deskundige mannen, die ons „in ons belang" dringend afraadden, die biographie, hoe juist ook getroffen, uit te geven. Dat was eene bittere pil om te slikken, maar de hooge achting, het vertrouwen op hunne meerderheid, de zoo dikwerf ontvangen belangstelling maakten dat de uitgaaf op den achtergrond geraakte. Die onwillige schorsing had ik voor het kamp van specialiteiten zorgvuldig verborgen gehouden; en onaangezien, dat er een gloeijende gramschap in het geheele kamp heerschte over de aanranding van die onfeilbare, hoog gezetelde specia-

---

[1]) Zie Bijlage *G*.

liteit, had ik toch mijne bezoeken bij den Heer PAHUD niet afgebroken; en wij kwamen nog al spoedig weer op een gecalculeerden goeden voet (als olifanten!), wij spraken dikwerf veel en lang over de emancipatie der negerslaven. Ik werd ook bij hem ontboden, en ontving van hem schriftelijke vragen over gemelde zaak, met verzoek die te beantwoorden. Bij eene gelegenheid echter, daartoe gunstig, of door mij gunstig gemaakt, herinnerde ik hem steeds aan het mij nog verschuldigde saldootje van *f* 1200. Maar altijd ontving ik ten antwoord dat er geen geld beschikbaar was, dat hij geene *f* 100 bezat, zóó was de koloniale kas uitgeput, en toen ik trachtte met eenigen nadruk mijnen twijfel daaraan te doen blijken, presenteerde hij mij, wrevelig als hij was geworden, om mij *f* 10 uit zijne privé beurs te geven. Ik meende echter, daar ik toch het voornemen had laten varen, die biographie uit te geven, er zich een gunstig oogenblik voordeed (namentlijk de verkiezing van J. C. BAUD tot lid van de Tweede Kamer te Amsterdam), nog eens te beproeven hem die *f* 1200 uit zijne handen te krijgen. Ik ging hem vertellen, dat de biographie steeds nog bij den drukker lag; dat ik het drukloon nog niet geheel had voldaan, en dat de drukker mij dreigde, dat, indien ik hem niet spoedig het verschuldigde saldo voldeed, hij zooveel exemplaren zou verkoopen, als hij noodig achtte, om het nog te goed hebbende, te dekken [1]). Dat scheen vuur te vatten, ofschoon dat zeer bedekt werd gehouden. — Na

[1]) Hier liep wel wat van St. Anna onder; ik was slechts nog een bagatel drukloon schuldig, maar ik had onophoudelijk geweigerd, het werk van den drukker te ontvangen, die mij dagelijks lastig viel, om het mij te huis te zenden, dat ik met een gecalculeerd overleg halsstarrig bleef weigeren, en waardoor ik zulk een onbetaalbaar resultaat heb verkregen.

lang haspelen op verschillende audientiën (altijd nog vóór de verkiezing had plaats gehad), kwamen wij eindelijk overeen dat ik die biographie zou vernietigen, en hij mij de *f* 1200 zou geven om mij daartoe in de gelegenheid te stellen. Nog vele — zeer vele audiëntiën ben ik hem aan die *f* 1200 gaan herinneren, brieven geschreven, dat ik door den drukker lastig werd gevallen, steeds kreeg ik tot antwoord, dat hij ieder oogenblik geld kon ontvangen, en mij dan dadelijk dat sommetje zou uitreiken. Dat draalde zoo lang, tot dat de verkiezing en herkiezing was afgeloopen en de Heer J. C. BAUD verkozen was. Juist den dag na de verkiezing verscheen de referendaris ridder DIEPENHEIM onverwachts te Leiden, ging onmiddelijk naar den drukker, den heer B., debaucheerde dien onnoozelen (?) liefhebber, en maakte zich meester van de 500 exemplaren, mijn goed, mijn eigendom, welke dáár, aan mij toebehoorende en voor $\frac{7}{8}$ gedeelte reeds voldaan, te goeder trouw berustten, — zonder de minste zweem van afspraak. Na dat guitenstreekje te hebben afgehaspeld en clandestinement mijn eigendom in bezit te hebben genomen, kwam de Referendaris Ridder DIEPENHEIM mij opzoeken. Verwonderd als ik was, hem te zien, begreep ik toch dadelijk het doel zijner komst, en vroeg hem of hij ook misschien gekomen was, om bij de vernietiging van de biographie tegenwoordig te zijn. Juist geraden Mijnheer! en mag ik u nu verzoeken mij het manuscript te geven. Ik stelde hem twee manuscripten ter hand, terwijl hij mij de *f* 1200 ter hand stelde. En, vervolgde ik, nu zullen wij, terwijl gij daar toch voor gekomen zijt, naar den drukker gaan, dan kunt gij van de vernietiging getuige zijn. Neen, — dat is niet noodig, ontving ik ten antwoord.... ik heb het werk reeds in ontvangst genomen. Ik wist waarlijk niet, of ik de

functie van mijne zintuigen kon vertrouwen, en of ik goed gehoord had, en vroeg: — zijt — gij — reeds in het bezit — van mijn eigendom, hoe is dat mogelijk? Ja — was het antwoord, ik wist niet waar gij woondet en was toen maar eerst naar den drukker gegaan.

Wel Mijnheer DIEPENHEIM, ik ben veel gemakkelijker te vinden, algemeen en beter bekend dan de drukker, — hé Mijnheer DIEPENHEIM dat vind ik al eene zeer vreemde handeling enz. enz. Spoedig had ik mij echter van mijne verbazing hersteld, en doorzag thans de gansche machinatie, maar tevens was ik diep verontwaardigd over zulk een verregaand verachtelijk brutale handelwijs, waardoor ze zich zelven zoo duchtig in het aangezigt sloegen. Kluchtig was de houding van den drukker, die in tegenwoordigheid van den heer DIEPENHEIM, zijn nog te goed hebbende plus minus *f* 60 kwam ontvangen. Hij had zeker nog niet lang met dat bijltje gehakt, en maakte een allerdroevigst figuur, zag bleek als een witte doek, was geheel ontsteld, zijne tanden klapperden hoorbaar op elkander, als van iemand, die door eene felle koorts overvallen is, zoodat hij geen woord konde uitbrengen, en werk had op zijne beenen staande te blijven.

Zooveel mogelijk kwamen wij hem door eene moedgevende toespraak te hulp: Kom binnen Mijnheer — scheelt u wat — hebt gij de koorts? Ne — ne — ne — neen Mijnheer! — Zoo.... hebt gij de kwitantie meegebragt? j — j — j — ja Mijnheer. — Nu daar hebt gij het geld. — Ik zeide hem adieu en liet hem vertrekken. Ik wilde dat ongelukkige ventje niet langer in dien martelenden toestand zien, dat zwakke mannetje was niet in staat om tegen dat duivelsche argument irrésistible op te tornen. Naderhand heb ik hem ter dege op zijn voorman gerigt. Maar wat een verbazend verschil

tusschen hem en dien eerbiedwaardigen Referendaris Ridder DIEPENHEIM: die zat daar, dood neutraal, met zijne lange over elkander geslagen beenen te waggelen, met een sluipachtig voorover gebogen ligchaam, neergeslagen oogen, die echter alles boven, onder en door zijn bril bespiedde, zoo geheel het air, als van den prins geen kwaad wetende, met eene redelijke, uitstekende neus, een langwerpig, strak, lummelachtig, perkamenten aangezigt, zoodat men hem zijne zondagsduiten zou te bewaren hebben gegeven. Maar het was een zoogenaamd binnenvetje van gecalculeerde stroomopwaartsche, door en door geroutineerde specialiteit. Deze schets had trouwens achterwege kunnen blijven, daar het zich immers van zelve laat begrijpen, dat men voor zulke missiën alleen proefhoudende, eerlijke, brave ridders bezigen kan. Ontveinzen wil ik het niet, dat ik blijde was, van die snaken verlost te zijn.

Nadat ik van die twee brave menschen ontslagen was, en weer in mijn normalen toestand teruggekeerd, begon ik die comedie nog eens dunnetjes over, op de lei te zetten, en kwam tot het besluit, dat het stuk niet volkomen was geeindigd, en dat er nog een laatste bedrijf aan behoorde, dat bij den Minister moest worden gespeeld. — Die finale was niet van alle belang ontbloot.

Ik begon met den Minister te vragen, of hij in plaats een, de twee manuscripten had ontvangen; vervolgens gaf ik hem een naauwkeurig verslag van het gedrag door den heer DIEPENHEIM te Leiden gehouden, en verzuimde daarbij vooral niet de houding van den drukker te doen uitkomen door die zoo naauwkeurig mogelijk, na te bootsen, enz.

Ja, zeide de Minister, maar dat was den heer DIEPENHEIM niet belast.

Zeer wel mogelijk, Uwe Exc. maar waartoe was het noodig de heer DIEPENHEIM naar Leiden te zenden? Och, was het antwoord, mijnheer laten wij er nu maar verder van zwijgen.

Zeer goed, Uwe Exc. maar ik wenschte u attent te maken, dat door dit gehouden gedrag ik mij thans van mijne zedelijke verantwoording ontslagen reken.

Zóó — met nadruk liet Zijne Exc. dit volgen — maar ik dacht, dat ik met een fatsoenlijk man te doen had! (ik kon over die naïve uitdrukking een grimlach niet onderdrukken en bleef hem het antwoord niet schuldig). Ik wenschte Uwe Exc. te observeren, dat gij U daarin niet hebt vergist, en als het beginsel van fatsoenlijk man wederzijds in acht was genomen, dan kon daar thans geen kwestie van zijn. Ik wenschte daar nog bij te voegen, dat ik van dien titel zeer gedistingeerde bewijzen bezit, — bewijzen, die voor anderen juist het tegenovergestelde doel zouden treffen, namentlijk: mijn ontslag van de Surinaamsche bewindsmannen, — een levend bewijs dat ik mij met geen schurken kon vereenigen. — Ja maar — zóó — heb ik het niet gemeend.

Ik hoorde wat Uwe Exc. zeide, ik kon niet hooren wat Uwe Exc. meende. En — schuiven ging ik.

Dat alles gebeurde voor de discussie over de duitenplaatjes in de Tweede kamer. De heer PAHUD kon er toen der tijd nog niet aan denken, dat hij een „kroon als eerlijk man" op het hoofd had, als hebbende die eerst naderhand ontvangen, en die hij zich door zijnen collega, den Minister van finantiën VROLIK, zoo goedsmoeds op het hoofd heeft doen plaatsen. Of zoo'n opgeraapte vreemde kroon van Graaf MOLLÉ op ieder hoofd van pas is, dat doet er niet toe. De heer VROLIK had haar te huis van pas gemaakt, in den spiegel gezien en was over het aanzienlijke voorko-

men, door die kroon verkregen, zoo verrukt, dat hij dien onbetaalbaren schat, edelmoedig als hij is, met zijn' collega, den heer PAHUD, broederlijk wilde deelen. Of die kroon licht heeft verspreid of de duitjeszaak nog in eene veel diepere duisternis heeft gedompeld, of er aanleiding was gegeven om aan eerlijkheid te twijfelen, dat heeft er al te maal niets mee te maken. Het eenige, wat die duitendiscussie heeft vrolijk gemaakt en luister bijgezet, was het paradeeren van de Ministers VROLIK en PAHUD met eene geleende kroon MOLLÉ [1]).

De heer PAHUD legde de portefeuille van Koloniën neer, om met de vrolijke kroon op het hoofd, eerlijk verdiend door de eerlijke zaak der duitenplaatjes, de betrekking van Gouverneur-Generaal over de O. I. bezittingen te gaan aanvaarden. Hij werd opgevolgd als minister van Koloniën door den heer Mr. P. MIJER, die plotseling uit den raad van Indië in het departement van Koloniën oversprong. Wat daartoe aanleiding heeft gegeven, hoe dat in zijn werk is gegaan, ligt buiten ons bestek. Wij zullen er alleen dit van zeggen: dat wij reden hebben te gelooven, dat, als de heer P. MIJER dien sprong nog doen moest,

---

[1]) Wij herinnerden ons bij die gelegenheid een comedie van KOTSEBUE, waarin een acteur optreedt, die gedurende het gansche stuk altijd eer dat hij begon te spreken, vooraf liet gaan "en ik — ik ben een eerlijk man!" Eindelijk werd hem eens gevraagd, waarom hij noodig had dat zoo onophoudelijk te herhalen? Wel gaf hij ten antwoord: ik ben geen eerlijk man, daarom heb ik noodig het te zeggen, daar blijft altijd iets van aankleven. Ik bewonderde de diepe menschenkennis van KOTSEBUE, toen ik den gemoedelijken heer GROEN VAN PRINSTERER die klinkende phrase omtrent MOLLÉ, als "een kreet van het hart", hoorde bestempelen. De Heer PAHUD schijnt een hoofd "à deux mains" te bezitten. Wij kennen een Gouverneur-Generaal, waaronder hij als inférieur ambtenaar diende, en die hem eens, in diezelfde vorm als de kroon van eerlijk man, een slaapmuts heeft opgezet.

hij zich minstens tweemaal zou bedenken. Genoeg, de heer P. MIJER had de portefeuille van Koloniën aanvaard en een nieuw tooneel werd voor ons geopend. De kunst werd van ons op nieuw gevorderd, in welk kleed we ons moesten hullen, welke rol wij moesten spelen, het meest geschikt om ons billijk doel te bereiken. Wij wisten dat de heer MIJER in 1848 uit een zeer hoogen toon de liberale loftrompet uit *ff* op zijn liberalen vriend Dr. VAN HOEVELL had geblazen. Wij wisten nog „een heele boêl meer.” Wij kenden ook de omstandigheden, die hem tot dien vervaarlijken sprong hadden verlokt. Dit laatste was echter moeijelijk te harmonieren met den toon van de liberale trompet. Het waren verschijnselen, waarop men ongemakkelijk een peil kon trekken, om een vast bestek te zetten. Wij waren dus genoodzaakt een weinig geduld te oefenen en af te wachten, naar welken kant de heer MIJER het steven zou wenden! Verbergen willen wij het niet, wij koesterden eene stille hoop, dat de heer MIJER zijn liberalen roeper, als een oud konijn, onder zijn paijekker verborgen hield, en, eenmaal het roer in handen hebbende, de eerste gelegenheid de beste, dat er van zijne gehoorzaamheid te veel zou gevergd worden, te baat zou hebben genomen, om over stag te gaan. Wij meenden, dat hij steeds parlementairement, als een ervaren zeeman, op den uitkijk lag, en wakker als hij is, steeds klaar stond om de schoten los te gooijen, zijn liberalen roeper voor den mond te brengen, zijn roer op te halen en — te wenden, om de vloot van specialiteiten achter zich stroomopwaarts te laten otteren, en als een clever fellow bij uitnemendheid, zijn zelfstandig, liberaal kompas raadplegende, à son aise, de liberale haven binnen te loopen, waardoor de heer MIJER ontegenzeggelijk in alle opzigten een gelukkiger resultaat zou hebben verkregen.

Toen wij echter zagen, dat de heer P. MIJER een perfecte vloothouder was en in het zog van de specialiteitsvloot zijn welvaren meende te vinden, ja zelfs de meest gedistingeerde specialiteit trachtte de loef af te steken; toen wij bespeurden, dat hij zijn schip aan den wal aan speciale palen had vastgemaakt, en op de landingsplaats een groote bok had gezet, om zwaarwigtige specialiteitsgoederen te lossen; toen het groote luik werd geopend, en die bok dienstbaar werd gemaakt om gewrochten der duisternis te lossen; toen er nog een tweede bok aan boord werd opgerigt voor énorme groote balen, palliativen voor onopgeloste donkere discussiën over duitenplaatjes; toen er eindelijk een zware kist met kroonen voor eerlijke mannen van graaf MOLLÉ werd opgeheschen, bestemd voor koloniale specialiteiten, en wij die kist zagen slingeren met een edelen zwier van den eenen bok naar den anderen, als bezat zij het gevoel van hare speciale waarde, toen waren wij genoegzaam op de hoogte, en wij lieten het voornemen varen om eens tusschendeks te snuffelen, of er zich ook standbeelden tusschen de lading bevonden. Wij hadden de volkomene overtuiging verkregen, dat heer MIJER zich van speciale instrumenten had bediend, door verweerde glazen had gezien, of met eene betrokkene lucht de zon had geschoten, toen hij zijn gecalculeerd bestek zette; het verzeilen of stranden is het natuurlijk gevolg, wanneer men op een zeer getrempeneerd specialiteitskompas van armzalige, onbekwame lorredraaijers zijn schip stuurt of zich daardoor op sleeptouw laat nemen.

Steeds hadden onze eerste audientiën alleen ten doel het terrein te verkennen, zooveel mogelijk het luik op te ligten en in het ruim te gluren, of er ook iets onder de lading aanwezig was, waarmede wij ons voordeel konden doen. Zoo lang wij echter de

bok niet zagen afgetakeld, was het uitgemaakt, dat de zwaarwigtige gecalculeerde specialiteitslading nog niet volkomen was gelost, en die bok boezemde ons niet veel vertrouwen in. Intusschen was het toch mogelijk, dat niet de gansche lading uit specialiteitsgewrochten bestond.

Steeds bleven wij in het ruim snuffelen, en ontdekten eindelijk bij den heer MIJER een geanimeerde dispositie voor de émancipatie der negerslaven. Daar ging ons een licht op, dat was koren op onzen molen. Nadat ik bij den heer MIJER breed en lang over de émancipatie had geredekaveld, bragt ik hem de volgende audientie een stukje betreffende die zaak. Hij ontving het met beide handen, vroeg mij of het over de émancipatie was, en was boven de huizen van tevredenheid, toen ik zulks bevestigde.

De audientie daarna verschenen wij met een portefeuille onder den arm, inhoudende een uitgebreid stuk over de émancipatie, waarover hij verrukt was, zoodanig dat hij zich niet kon weêrhouden te zeggen — terwijl ik bezig was, op eene naastbijstaande tafel de portefeuille los te maken — ik ben verwonderd, mijnheer, dat gij, die niet meer in dienst zijt, u zooveel moeite geeft en zooveel dienstvaardigheid betoont; ik sta er waarlijk van verbaasd. Nadat hij dit had gezegd, liet ik even mijne portefeuille rusten, en zeide: — mag ik daar nog bijvoegen: en iemand die reeds 22 jaar mishandeld is geworden.

Zóó —!

Ja, Uwe Exc. —! en overhandigde vervolgens het stuk.

Mag ik dat houden? is dat voor mij?

Ja, het is voor Uwe Exc. om te houden en er naar goedvinden gebruik van te maken.

Ik ben u zeer dankbaar; maar hebt gij nu niets van u zelven?

Ik vraag excuus Uwe Exc.

Maar ik zou toch gaarne ook eens iets van u willen ontvangen.

Ik ben daar zeer gevoelig over en zal bij eene volgende gelegenheid daaraan voldoen. —

Ja wel, ik had wel iets, maar had op mijne beurt ook eens gecalculeerd om met „mijn iets" niet aan te vangen: ik had nog altijd de bokken in het vizier.

De eerste audientie daarna, ging ik „iets van mij" overhandigen.

Zóó — is dat nu toch eens een stuk van u zelven?

Ja, Uwe Exc.

De Minister ontving het met genoegen en zijne belangstelling, die men moet gezien hebben, om er het ware gevoel van te krijgen, was zoo deelnemend, dat ik bijna geneigd was, aan mijne zintuigen te twijfelen, of ik inderdaad die bokken wel gezien had. Mijne verschrikkelijke ervaring werd volkomen vereischt, om niet aan het wankelen te worden gebragt, en mij aan eenig vertrouwen over te geven.

Ik geloof waarlijk, dat de heer MIJER toen ter goede trouw was, maar dat hij op dat oogenblik verzuimde te bedenken, onder welke vlag hij voer, misschien ook toen nog niet wist, tot welke hoogte de stroomopwaartsche rigting gedreven werd.

Na dat „iets van mij te hebben overhandigd, en tevens ook een adres te hebben ingediend ter bevordering van de emancipatie [1]) heb ik gedurende ruim zes maanden de audientien bezocht, en steeds tot antwoord ontvangen, dat de Minister bezig was, al de aan mijne zaak verbondene stukken te onderzoeken. Om hem in die kennis bevorderlijk te zijn, bragt ik hem van tijd tot tijd stukken, die door mij alleen kon-

---

[1]) Zie Bijlage *H*.

den geleverd worden. Hij wees voortdurend op iedere audientie naar de hooge stapel stukken, mijne zaak betreffende, waar hij door moest worstelen, ten einde met de zaak bekend te worden.

On ne peut entâmer sur les opinions des autres, te minder nog bij een Minister, van wien men iets verlangt. De bevattelijkheid van den Heer M. (die hem niet kan ontzegd worden) had ruim zes maanden noodig om zich au courant van eene zaak te brengen, wat trouwens door een ieder, wie dan ook, in eenen dag kon geschieden; — het begon ietwat naar de bok te rieken, waarmede ik zou worden overgeheschen. Eindelijk verscheen ik weer op de audiëntie; toen de Heer M. het gevoel scheen te krijgen, dat onderzoek niet tot in het oneindige te kunnen rekken, hief hij zoodra ik binnen kwam, beide armen gestrekt in de hoogte, en zeide: ik ben verlegen mijnheer u zoo dikwerf voor niets te zien komen, ik heb het zoo druk, zie eens naar dien stapel stukken enz.

Ach! uwe Exc., was mijn antwoord, ik bid u, word niet verlegen, want dan dien ik — na ook mijne armen zoo hoog mogelijk naar boven te hebben gebragt — ook verlegen te worden, het doet er niets toe, ik zal wel weer terug komen.

Hier kreeg ik echter het gevoel van de lus, die om mijn lijf zou worden geslagen, om me op te hijschen, en van den eenen bok naar den anderen te worden geslingerd. Ik meende echter, om aan die comedie van uitstel een einde te maken, hem meer op zijn gemak te brengen, want ik bespeurde dat hij in der daad verlegen was, zich tusschen twee vuren had geplaatst, waaruit hij zich moeijelijk kon redden. Ik zeide hem: uwe Exc. geneer u niet, ik ben zoo vele jaren aan teleurstellingen gewoon, als men onder 25 voet aarde bedolven ligt, doet het er niets toe, of er

nog een paar schoppen op worden geworpen; ik ken uwer Exc. positie, ik weet precies hoe uwe Exc. daar staat omtrent mijne zaak, maak er een einde aan, zoodat u daar geene ongemakken door lijdt. Daar begonnen de oogen van den Minister te glinsteren, niet zoo zeer om die concessie, maar uit nieuwsgierigheid dat ik — ik zou weten hoe hij daar stond. Zóó — Mijnheer — weet u hoe ik hier sta? wel dat zou ik toch regt gaarne van u willen hooren, o, wees zoo goed en zeg het mij.

Met alle genoegen, uwe Exc. ik mag het er voor houden dat uwe Exc. thans volkomen met mijne zaak bekend zijt en uw oordeel kan aan geen twijfel onderhevig zijn. Uwe regtskennis geheel buiten het spel gelaten, is er slechts eene zigtbare druppel eerlijkheid, billijkheid en regtvaardigheid noodig om het gevoel te verkrijgen, dat de behandeling, mij aangedaan, het daglicht niet zien mag. Maar ik zou uwe Exc. te kort doen, wanneer ik u niet een veel, zeer veel grooter dosis dan een druppel toekende, en wanneer men dan nog uwe regtskennis en humaniteit daar wilde bijvoegen, kan er dan nog twijfel bestaan, welke indruk mijne zaak bij u heeft gemaakt, en ik weet het, ik zie het, u zoudt zoo gaarne aan de inspraak van uw gemoed, uit liefde voor u zelven, den vollen teugel willen vieren. Máár — máár, nu de keerzijde (de attentie, waarmede zijne Exc. mij had aangehoord, werd nu ten hoogste gespannen). Máár (ik weet niet hoeveel „maars" ik wel gebezigd heb, om de inkleeding te vinden), nu bestaan er omstandigheden, die voor uwe Exc. onoverwinnelijk zijn, die niet van u afhangen en niet door u uit den weg kunnen worden geruimd; die omstandigheden kluisteren uwe Exc. en verhinderen u te doen, wat gij zoo gaarne zoudt willen. Zoo beschouw ik uwen toestand. Dat

werd niet ongunstig opgenomen, en op nieuw ontving ik de belofte, spoedig een besluit te zullen vernemen. Bij mijne terugkomst, werd ik door den kamerheer verzocht, mijn naam niet op de lijst te teekenen, hij had van den Minister den last ontvangen, zoodra ik kwam, mij bij den Minister aan te dienen, en werd onmiddelijk binnen gelaten.

Na plaats te hebben genomen, ontwaarde ik eene soort van agietatie bij den Minister; hij had iets neergedrukts, zag bleek, had iets ongewoons, was bedremmeld in zijne spraak. Ik trachtte hem op zijn gemak te brengen, al die draaijerijen en wendingen om mij de lus om het lijf te sjorren werden mij hinderlijk; ik zeide hem, wees zoo goed uwe Exc. mij zonder omwegen uw besluit mede te deelen. Ik ben op alles gewapend, al had u ook besloten, om aan de zaak niets te veranderen. Dat gaf den burger moed en ik vernam toen, dat alles was gebleven, zoo als het was, alleen dat hij mijn inkomen of onderhoud met *f* 200 had verhoogd en op *f* 1200 had gebragt.

Die audiëntie van bijna een uur lang deel ik niet in zijn geheel mede. De gronden, waarmede hij zijn besluit ophemelde, nadat hij door de eerste zoogenaamde verwarring was doorgescharreld, zal ik reserveren tot eene nadere gelegenheid; hoofdzakelijk kwam het daarop neder dat ik reeds te veel ontvangen had, volgens zijne berekening, en des noods dat te veel zou moeten restitueren.

Een paar weken later, ging ik den Heer MIJER kennis geven, dat ik de vrijheid zou nemen, als niet kunnende berusten in zijn besluit, mij nogmaals tot de Tweede Kamer te wenden, waaraan ik gevolg gaf door een gedrukt adres, waarin ik mijne zaak breedvoerig uiteenzette, afschriften annexeerden van al de met de Heeren PAHUD en MIJER gewisselde stukken,

alsmede de discusiën gehouden in de Tweede Kamer over mijne zaak bij gelegenheid van mijn eerste adres en ook nog gewag maakte, van het voorgevallene met den Heer PAHUD wegens de biographie van den Heer J. C. BAUD. Dat adres heeft ook al vreemde ontmoetingen doorgestaan, zoo vreemd, dat als het niet uitgemaakt en van algemeene bekendheid was, dat de Heer griffier van de Tweede Kamer een fatsoenlijk en onberispelijk man was, hij den schijn zou verkrijgen een' aanleg te bezitten, vatbaar te zijn, om tant soit peu door de contagieuse specialiteitsmatière te worden aangestoken om stroomwaarts op te stevenen. Men oordeele. Den bode van de Tweede Kamer had ik het pak gedrukte adressen overhandigd, om ze aan de Leden van de Tweede Kamer te bezorgen, waaronder „één" afzonderlijk voor den griffier, hetwelk van een zegel was voorzien. Ik had bij den bode aan huis den eersten dag hem geholpen in die werkzaamheden, en mij overtuigd dat de verzending geregeld plaats had gehad.

De commissie van de adressen had echter reeds onderscheidene rapporten uitgebragt over adressen, die na het mijne waren ingeleverd, zonder dat ik daar de minste erg in had, dood bedaard als ik ben, zat ik in mijne eenvoudigheid af te wachten, tot mijn adres ook eens een beurt zou krijgen. Door een zeker heer uit de Tweede Kamer, die eenig belang in de zaak stelde en zich verwonderde, dat het niet te voorschijn kwam, werd ik wakker geschud. Hij had zich de moeite gegeven uit eigen beweging eens te onderzoeken waar het aan haperde, vernam dat het zoek was geraakt en gaf mij daar kennis van. Onmiddelijk vervoegde ik mij bij den Heer griffier. De Heer VEECKENS een zeer vriendelijk en voorkomend man zijnde, en ik met mijne beleefdheid niet willende onderdoen,

was onze ontmoeting letterlijk eene schilderij, een toonbeeld van politessen en pligtplegingen, zoodanig dat ik er bijna mijne zaak door verzuimd zou hebben, waarvoor ik eigenlijk gekomen was. Een paar uitgelezene hoffelijke Fransche markiezen hadden er een punt aan kunnen zuigen. Maar, viel me bij tijds gelukkig nog in, mijn adres Mijnheer VEECKENS is dat zoek? Neen, nu is het teregt. Ik had het aangezien voor een privé griffiers adres, ik ben gewoon er altijd twee te ontvangen, dat is zoo de vorm, een officieel voor de Kamer en een voor mij.

Maar, antwoordde ik, dat adres was toch van een zegel voorzien, en kon niet als privé beschouwd worden. Ja, dat heb ik eerst later ontdekt, en ik zal het nu — bij de Commissie voor adressen bezorgen.

Als u zoo goed wilt zijn, en ik zal u een privé adres doen toekomen enz. enz. Maar, door dat nu eerst te doen, terwijl die ontdekking reeds had plaats gehad vóór mijne komst, en door die vergissing was er $\frac{4}{5}$ gedeelte der zitting van de Tweede Kamer verloopen, zoodat toen mijn adres door de commissie werd voorgedragen, dit geschiedde op het laatst van de zitting, toen reeds een groot deel van de leden vertrokken was, en juist die heeren in de Kamer absent waren, op wier belangstelling ik rekenen mogt, ten gevolge waarvan mijn adres als een kogel door de Kamer naar de griffie is gevlogen.

Opmerkelijk is het, dat er met mijn eerste adres ook een aardigheidje heeft plaats gehad, maar van eene andere gedaante. Na dat adres te hebben verzonden ontstond er twijfel, of het wel behoorlijk ontvangen was, dewijl er eenigen tijd verliep eer er melding van werd gemaakt. Wij vervoegden ons bij den Heer griffier VEECKENS, en na te hebben vernomen, dat het behoorlijk ontvangen

was, informeerden wij tevens, of het zich wel in den juist gebruikelijken vorm bevond. Op de meest beleefde, maar tegelijk de meest stellige wijze verzekerde hij ons — terwijl een naauwkeurig onderzoek in onze tegenwoordigheid plaats had — „dat daar hoegenaamd niets aan faalde of haperde, dat het volkomen in den vorm en in orde was."

Toen wij echter onze opwachting bij den geachten volksvertegenwoordiger, den Heer SCHIFFER maakten, die lid was van de commissie voor de adressen, en in wiens handen ons adres door de commissie bepaaldelijk gesteld was, vernamen wij van dien Heer, dat, in tegenspraak met de verzekering van den Heer griffier bovengemeld, het adres niet in den behoorlijken vorm was ingerigt, zoodat wanneer daarin door ons geene verandering werd gemaakt, alsdan om die reden alleen reeds daarop zou worden overgegaan tot de orde van den dag. Ten gevolge daarvan werd een tweede adres in den vereischten vorm door ons ingediend enz. Hier echter gevolgtrekkingen uit af te leiden, als zoude er eenige conniventie te dezer zake tusschen de koloniale specialiteiten bestaan hebben, zoude meer dan onvoorzigtig en zelfs onbillijk kunnen schijnen.

Op de laatste audiëntie van den Heer MIJER, ontving ik nog eene soort van „pique sous l'eau:" of ik nu nog niet de overtuiging had gekregen, hoe weinig notitie de Tweede Kamer van mijne zaak had genomen, enz.

Wat wil uwe Exc. daarmede te kennen geven — toch wel niet dat mijne zaak geene notitie verdient? Indien er toch steeds brave, eerlijke, weldenkende bewindsmannen werden aangesteld, zou ik mij dan in den toestand bevinden, waarin ik thans verkeer?

Ik moet bekennen, verkreeg ik ten antwoord, dat gij mishandeld zijt geworden.

Een zeer merkwaardig antwoord, het beste wat ik van den man nog gehoord en gezien had, doch geenszins in harmonie met hetgeen ik van hem ondervonden had. Maar, toen lag de Heer MIJER op stootgaren, en kon een vrijmoedig oordeel vellen, zonder gebonden te zijn om met zijne handelingen en woorden consequent te blijven. De bokken waren ingehaald, hij stond op de valreep om zijn schip te verlaten, en het commando aan den Heer J. J. ROCHUSSEN over te geven.

De optreding van den Heer ROCHUSSEN gaf aan het koloniaal tooneel eene oogenschijnlijke verandering, er werden geheel nieuwe decoratiën geplaatst van „gematigd liberaal," om achter de coulissen het stroomopwaartsche gecalculeerde koloniale specialiteits-drama tot een duizelingwekkend uiterste op te voeren. Wij konden toen nog wel niet de juiste berekening maken, noch een begrip vormen, dat het koloniale regime tot zulk eene verbazende hoogte kon gebragt worden, maar men had toch al onze koloniale ervaring en kennis van personen niet noodig, om in die fraaije coulisses eenig vertrouwen te stellen [1]).

Onaangezien al de ontmoedigende verschijnselen, scheen het ons toe dat er zich in de verte een naauwelijks zigtbaar lichtstipje vertoonde, wat ik trachten wilde dienstbaar te maken. Dat lichtstipje, dat ik meende ontdekt te hebben, was uit de drie navolgende

---

[1]) Bovendien hebben wij niet veel op met uithangborden. Wie leest niet dagelijks ook in de couranten: „Eau tonique, parachute des cheveux enz." Intusschen heeft het niet kunnen beletten, dat al de eerlijke haren van den Heer PAHUD en van vele anderen zijn uitgevallen, en de „pruikenmakers" steeds nog druk werk hebben. De Heer PAHUD, gelukkig als hij is, heeft, dank zijn vrolijken collega, eene compensatie voor dat verlies verkregen en is door de kroon van graaf MOLLÉ gedekt geworden.

bestanddeelen zamengesteld, 1° het nieuwe uithangbord voor het koloniale tooneel: „gematigd liberaal," 2° de beginselen door den nieuwen Minister verkondigd in het verslag aan den Koning over de Europesche kolonisatie in N. Indië over 1857, pag. 73, (daar staat geschreven: „ook hier geldt de gulden regel, dat eene „eerlijke staatkunde op den duur de beste is, en dat „regt niet aan belang mag worden opgeofferd,") 3° het mildelijk uitstrooijen van de verklaring door den Heer ROCHUSSEN, dat hij zich alléén en uitsluitend de moeijelijke taak van Minister van koloniën had getroost tot nut van 't algemeen. En om de deugdelijkheid van dit gezegde ingang te doen vinden, ging de verklaring steeds gepaard met de aanmerking: dat geene andere beweegredenen denkbaar waren, want, zeide de Heer ROCHUSSEN, hij had zijne zakken vol geld, en zijne borst prijkte overvloedig met eeretitels enz. [1]).

---

[1]) Riekt dat niet een beetje veel — als de bekende antithesis van VOLTAIRE — naar de lamp. Is er eene vermeteler arrogantie denkbaar? Zich te willen laten doorgaan — slikken als alleen bij uitnemendheid die geschiktheid te bezitten, die moeijelijke taak te kunnen uitvoeren! Waar is in den gansche levensloop van den Heer R. een rustpunt te vinden, waarop die aanspraak zich vestigen kan? Wij kennen den Heer R. van het entrepôtdok af tot op den dag van heden. Er zijn nog Amsterdamsche kooplieden in leven, die hem dikwerf iets voor zijn betoonden ijver in zijne kuische hand drukten. Toen reeds schijnt de kiem aanwezig te zijn geweest, die zich later voor het nut van het algemeen zoo heerlijk zou ontwikkelen. Hoe is het mogelijk zonder aan eene zinsverbijstering door ijdelheid of zelfzucht veroorzaakt te denken, aan het nut van 't algemeen dienstbaar te willen zijn, terwijl het algemeen zijne hoogste afkeuring te kennen geeft; hoe is het mogelijk, dat wanneer men daar de wetenschap van verkregen heeft, en zich beklaagt verguisd en gehoond te worden, nog aan het nut van 't algemeen dienstbaar te blijven, zonder ook tevens aan eene compensatie te denken, die in de hand zwaarder weegt dan de hoon en de verguizing waarover men zich beklaagt? Het grootste nut, de grootste dienst, die de Heer ROCHUSSEN aan het alge-

Het was toch mogelijk, dachten wij, dat men die nieuwe coulissen uit eigenbelang niet zoo plotseling zou willen bezwadderen, dat men al verder uit liefde voor zich zelven de ongevraagde openbare bekentenis van staatkunde en regtsbeginselen schaamteloos zou verguizen, en doen blijken dat ze bloot voor de luxe waren uitgegalmd, en dat men in der daad eens een bewijs zou hebben willen geven, dat men in het wezen der zaak tot nut van 't algemeen was opgetreden, enz. Een en ander aangetoond, voorgesteld en aangenaam ingekleed, lag er eenige waarschijnlijkheid voor de hand, dat om die fraaije voorstellingen zoo lang mogelijk ongeschonden te conserveren, men met eenigen tact zou te werk gaan, en met mij al niet dadelijk zou worden aangevangen al dat moois te schenden, en zoo doende, zou ik het neusje van de zalm hebben bekomen. De keerzijde was, dat, als mijne zaak schipbreuk leed, dan de valschheid van al dat uitgebazuinde ten volle zou blijken. Om dat lichtstipje op te lossen, sprong ik als een oude in ervaring grijs geworden rat op het koloniale tooneel. Ik trachtte, zoodra de gelegenheid zich voor deed, tot eigen overtuiging uit te lokken, dat de Heer ROCHUSSEN zijne verklaring: „alléén tot nut van 't algemeen" te zijn opgetreden, ook eens aan ons mededeelde. Die gelegenheid bleef niet lang uit en de verklaring volgde onmiddelijk. Wij hielden vervolgens eene soort van speech, schetsten onze zaak, voerden de gronden aan, waarop ons vertrouwen was gevestigd, namelijk dat wij ons verheugden, dat eindelijk nu eens een man van zulke edele beginselen was opgetreden, en de

---

meen had kunnen bewijzen, zou geweest zijn, dat hij nooit het ministerie van koloniën had aanvaard.

de oplossing van onze zaak niet langer kon worden in twijfel getrokken.

Dat alles werd gunstig en aangenaam ontvangen, maar het ontglipte mij niet, dat er iets gekunstelds, iets van St. Anna onder liep.

Ja, dat was alles goed en wel, máár — en daar bragt zijne Exc. zijn wijsvinger naar voren, strekte zijn arm uit en wees naar boven (die gesticulatie veroorzaakte een mal entendu — ik begreep dat zijne Exc. mij wilde attent maken, dat ik bij al de voortreffelijke hoedanigheden, waarmede ik hem overladen had, nog iets had verzuimd, namelijk: dat hij ook wist van het opzien tot den „kenner der harten," (in nabootsing van den Heer J. C. BAUD); wie, buiten ons, was niet bezweken onder zoo vele heilvoorspellende verschijnselen [1]). Nog voor ik den tijd had, om

---

[1]) Tijdens de dictatuur van CAVAGNAC, bevonden zich bij Mevrouw EMILE DE GIRARDIN vele verschillende politieke personen, die, over den toestand van het oogenblik redenerende, tot de slotsom kwamen, dat zij niet wisten wie de ontknooping zou kunnen bewerken, en Frankrijk daardoor redden.

Mevrouw DE GIRARDIN nam daarop de houding aan van eene pythonisse, en met den vinger naar boven wijzende, zeide zij plegtig: Celui là haut peut seul nous sauver!

De gasten dachten dat Mevrouw DE GIRARDIN de Voorzienigheid bedoelde, maar het bleek nader, dat zij op haren echtgenoot had gewezen, die in een bovenvertrek artikelen schreef voor zijn dagblad: la Presse. Het misverstand van de bedoeling was hetzelfde, maar een hemelsbreed onderscheid tusschen de personen, die daar boven zaten. De heer GIRARDIN, een man van uitstekende talenten, die in staat was een land, en nog wel een land als Frankrijk, te redden, waarmede hij zich bezig hield. — De Heer DE VEER kan niets redden buiten zijnen titel van specialiteit, zijn dubbel traktement en zijn certificaat van goed gedrag, hem door een in regten bewezen schurk uitgereikt, die daarenboven zijn ouden vader nog heeft mishandeld. De Heer DE VEER zat daar boven te schrijven over de Mahomedanen, of over de Carthagenen-

mijn lichtstipje te vergrooten bleek het, dat ik mij vergiste, en dat zijne Exc. niemand anders bedoelde, dan de beruchte specialiteit, die daar boven zat, en dat naar boven wijzen ging gepaard met eene gesticulatie, die zooveel te kennen gaf: ja wel, gij hebt volkomen goed gezien, ik ben wel die éminente man, maar al die éminente organen verliezen hunne functie tegen over dat speciale orgaan, en dat werd ook met woorden bevestigd. Maar, vervolgde zijne Exc. toen hij naar boven wees, dáár moet het passeeren. Den administrativen loop kan het niet ontgaan. Toen ik het gevoel kreeg, waar het heen moest, en mijn lichtstipje als uitgeblust beschouwende, besloot ik nog eene laatste hoopelooze attaque te ondernemen, pour monter les sentiments. Ik begrijp zeer goed uwe Exc., zeide ik, dat de loop der administratie moet plaats hebben, maar ik begrijp ook tevens, dat iedere zienswijze, die niet met uwer Exc. bekende en verkondigde beginselen van regt en nut van 't algemeen overeenstemmen, door uwe zelfstandigheid en onafhankelijkheid als onnatuurlijke gewrochten zullen worden teruggestooten; dat ik daar zeker van was, in hem eindelijk den man te hebben aangetroffen, die uit liefde voor zich zelven, het regt en de billijkheid zou uitoefenen, en dat ik zoo lang mijn onbegrensd vertrouwen zou stellen in die eerlijke en vrijzinnige beginselen, om mij tegen elke onthouding van regtmatige en billijke vorderingen te verzetten, die men mij nog langer zoude willen betwisten, tot dat ik van het tegendeel zoude overtuigd zijn. Dat hij zich gelukkig mogt achten,

---

sers, zoo als hij in eenen officieelen brief de Carthagers noemt, maar de Heer DE VEER kan niet schrijven, — trouwens wij ook niet, met dat onderscheid echter dat hij zich verbeeldt het te kennen, en wij weten, dat wij het niet kennen.

eene zoo schoone gelegenheid voor hem was bewaard gebleven, om zijne verhevene beginselen in praktijk te kunnen brengen, en een zoo lang vertrapten, onschuldigen man te redden; dat ik steeds op zijne bescherming zou blijven vertrouwen, zoolang ik niet de afwijking van zijne beginselen ondervond, en die ondervinding zal uwe Exc. zorgen dat ik nooit verkrijg, enz. En wat ontving ik tot antwoord? Daar moet gij niet te veel op rekenen!

De sentimentsschroef was ook al verloopen en kon niet verdragen zoo hoog te worden opgedraaid, ik had er ook wat te veel van gevergd. Toen ik den slinger losliet, liep de schroef met eene bliksemsnelle wending naar zijn normalen toestand terug, en ik maakte mij spoedig uit de voeten, om door den slinger ook nog niet mijn physiek te kwetsen.

Daarom echter niet getreurd noch den moed verloren. Dat waren slechts gewone accidents de famille, waaronder wij grijs en zoo familjaar zijn geworden, dat eene tegenovergestelde uitkomst ons inderdaad verlegen zou hebben gemaakt. Nadat mijn lichtstipje was uitgebluscht en mijn sentimentsschroef zijne dienst weigerde, ging ik toch steeds voort onvermoeid de audiëntie te bezoeken, en die werden allengskens aangenamer en meer gerekt; zelfs waren er onder die zoo lang duurden, tot verbazing en geduldverlies der overige audiëntiegasten, waaronder zeer gedistingeerde heeren, die ons van nabij kenden en er geen touw aan vast wisten te maken; ze meenden er geen ander motief voor te kunnen vinden, dan dat mij voorstellen waren gedaan om mij tot eene specialiteit van het eerste water te debaucheren, en dat de stroomopwaartsche kwestie die langdurige audiëntie had veroorzaakt.

Toen er zich eens op eene van die talrijke audientiën een gunstig oogenblik op deed, kwam ik goedsmoeds klakkeloos op mijne zaak terug, (want meestal werden er andere zaken behandeld, zelfs buiten mijne bevoegdheid, terwijl mijne zaak geheel op den achtergrond was geraakt), en deed het voorstel mijne zaak door arbiters te laten beslissen; dit werd gewezen van de hand op grond: „dat het onmogelijk was, om eene politieke zaak aan de beslissing van arbiters te onderwerpen.”

Ik wist waarlijk niet, wat ik hoorde, mijne — zaak — eene — politieke! Ik stond daarover te mijmeren, ietwat te meesmuilen, ik kon er met mogelijkheid geen verband in brengen, en onderwierp mij stilzwijgend, vermoedende, bekrompen rekel als ik ben, het aan mijne kortzigtigheid moest worden toegeschreven, dat verband niet te kunnen vatten. Ik kon mij toch met meer gemak een gloeijende sneeuwbal, een eerlijke bekwame specialiteit enz. voorstellen, maar mijne zaak, eene algemeen bekende mishandeling gepleegd aan een onschuldig man, een letterlijk publiek schandaal, kan die een politieke genoemd worden? en hoe is die politiek te rijmen met de luid verkondigde politieke beginselen van den Heer ROCHUSSEN? Het schijnt alzoo dat de Heer ROCHUSSEN er eene gansche collectie politieke gedragslijnen op na houdt, en de cathegorie, waaronder mijne zaak geklassificeerd is geworden, de ongelukkigste van de gansche voorraad was; eene tartuffe, eene satansche politiek, waarvoor de Hemel een ieder behoede.

Indien echter de heeren audiëntiegasten hadden kunnen zien en hooren, wat daar binnen vertoond werd, ze hadden welligt in hun gansche leven geen koddiger spektakel aanschouwd, en een dol amusement had voor verveling plaats gemaakt, daarom nog te meer,

dewijl dergelijke vertooningen dáár niet worden verwacht. Het was etwas einzig in seiner Art, een geroutineerde hekkenspringer van professie was alleen in staat zoo'n audiëntie te helpen vertoonen. Ik ben er zeker van dat als de Heer ROCHUSSEN met mij voor het publiek die audiëntien zou willen repeteren, waartoe ik mij ten behoeve van de noodlijdenden der overstrooming van ganscher harte beschikbaar stel, het niet weinig zou bijdragen tot leniging van die ongelukkigen. Die het had kunnen zien, had onwillekeurig uitgeroepen: voilà une couple de farceurs sans pareille pour faire rire le plus fameux misanthrope du globe. Kluchtig was het om te zien, hoe in alle rigtingen getraverseerd, geretireerd en geavanceerd werd; van de tafel opspringende, waarop Z. E. van tijd tot tijd op den rand gezeten was om uit te rusten, waren we in een oogwenk éclipseerd en stonden comme par enchantement eensklaps voor de kaart van Suriname, waarop ik attent werd gemaakt en die als een bewijs moest dienen, hoe Z. E. inderdaad aan de émancipatie der negerslaven bezig was. Onze wijsvingers dwaalden over die kaart om de ligging van rivieren, plantagiën enz. aan te toonen, waarbij Z. E. op nieuw een bewijs leverde van bedrevenheid in zaken, waarvan men hoegenaamd niet de minste kennis bezit. Ik had mij eigenlijk naar de audiëntie begeven, om de voorstellingen te refuteeren, waarnaar Z. E. mijne zaak wilde regelen. Ik had daarmede ook aangevangen, maar het was niet mogelijk het geregeld af te handelen; misschien gaf daartoe wel aanleiding, dat Z. E. het gevoel bezat, dat, indien hij mij wat lang liet praten, hij gedwongen zou worden mij gelijk te moeten geven en het verkeerde van zijne voorstellingen toe te stemmen, daaraan alleen kan ik toeschrijven, dat plotseling afbreken en het springen

van den hak op de tak; er eene andere uitlegging aan te geven zou moeijelijk vallen, omdat de Heer ROCHUSSEN zich nimmer schuldig maakte zijne denkbeelden en handelingen te doen afwijken van het gezond verstand, waarover hij zoo ruimschoots kan beschikken; was zulks het geval niet, ik zou gegronde reden hebben mij te beklagen steeds den Heer ROCHUSSEN te hebben aangetroffen in een vlaag, die hem belette zich van zijne algemeen bekende clairvoyance te bedienen. Ik geloof echter dat het doelmatiger is mijn misschien partijdig oordeel op te schorsen en door mededeeling van hetgeen er alzoo op die audiëntien is verhaspeld, den lezer in de gelegenheid te stellen, zelf te kunnen oordeelen wat er van is, en onder welke cathegorie dusdanige handelwijzen moeten gerangschikt worden. Een geruime tijd was mijn rekwest bij den Heer ROCHUSSEN berustende, waarin ik om herstel van mijne regtmatige grieven verzocht. Op verschillende audientiën ontving ik de verzekering dat het in overweging werd genomen, terwijl mij tevens voorstellen werden gedaan.

De Heer ROCHUSSEN wilde namelijk tot basis nemen, om mijne zaak te regelen, het vroeger bestaan hebbende pensioenreglement voor de W.-I. ambtenaren, hetwelk echter reeds een tiental jaren geleden door den Heer DE VEER vernietigd was geworden, niet omdat het gebrekkig was, neen het tegendeel is waar, het werkte bij uitnemendheid, ieder ambtenaar wist tot op een cent wat hij te contribueren en te vorderen had, maar omdat de betrekkingen van den Heer DE VEER een sommetje aan dat pensioenfonds schuldig waren. Dit vernietigde reglement wilde de Heer ROCHUSSEN tot maatstaf nemen om bij de regeling van mijn pensioen toe te passen. Te vergeefs beproefde ik den Heer ROCHUSSEN van dat ongerijmde denkbeeld af

te brengen en tot eene andere zienswijze over te halen, en nadat mijne welsprekendheid hierin schipbreuk had geleden en ik mij daaraan onderworpen had, ontstond er weder een ander verschil in de tijdrekening, er moesten twee jaren worden afgetrokken, die ik minder had gediend om pensioen te erlangen. De bepaling van het reglement was tot verkrijging van pensioen twintig jaren en ik had er slechts achttien gediend, ook daarin had ik toegestemd. Eindelijk werd er nog eene andere kwestie geopperd, ik kon slechts pensioen ontvangen, niet van de achttien jaren, die ik gediend had, maar van af den tijd dat het reglement zijn aanwezen had verkregen enz. Van die rommel had Z. E. de Minister van Staat en Minister van Koloniën met een bewonderenswaardig talent een berekeningetje geknutseld, eigenaardig aan den man, die den moed bezit het met zijne waardigheid te kunnen overeenbrengen, om van zijnen hoogen zetel zoo diep af te dalen, en zijn tijd te gaan verspillen, om een onschuldig, weerloos man te chicaneren ten koste van belangrijke algemeene zaken.

Ik gaf Z. Exc. in overweging of het reeds lang vernietigd reglement nog op mijne zaak kon worden toegepast, en of die toepassing wel zou hebben plaats gehad, wanneer het in mijn voordeel was geweest; dat het mij, naar mijn bescheiden oordeel, voorkwam, dat mijne zaak eene exceptioneele was, die aan geen bestaand noch vernietigd reglement onderworpen kon worden, dat het eenige en uitsluitend reglement, dat mijne zaak zou kunnen beslissen, het reglement was van: regt en billijkheid. Ik ben immers niet volgens een reglement gesuspendeerd en gedemitteerd, ik ben door een troep boosdoeners, dronkaards en geschavotteerde schurken mishandeld, om het schrijven van een particulieren brief, dien men heeft moeten stelen,

om tegen mij eene beschuldiging te kunnen vinden. Waar is de wet, die het schrijven van eenen particulieren brief verbiedt en strafbaar maakt? Zie hier is een officieel stuk, dat bewijst, dat ik niet ben ontslagen om overtredingen in mijne ambtsbetrekking (zie Bijlage), ik zal mij echter, omdat Uwe Exc. die regeling verkiest, er aan onderwerpen, maar ik wenschte Uwe Exc. op te merken, dat in de berekening door Uwe Exc. gemaakt eene vergissing van een jaar in mijn nadeel is ingeslopen; bovendien moet het pensioen gerekend worden naar de dienstjaren, omdat het anders lijnregt in tegenspraak zou zijn met Uwer Exc. besluit omtrent de Oost-Indische pensioenen, terwijl tevens het vernietigde reglement alleen spreekt van dienstjaren. Dien ten gevolge zou het pensioen niet worden *ƒ* 840 maar *ƒ* 1080, het is, Uwe Exc.! een dood eenvoudige regel van drieën: als 20 jaren geven *ƒ* 1200, hoeveel geven dan 18 jaren, en tevens zal ik dan ook het achterstallige ontvangen van de 7 jaren, toen ik niets heb genoten, enz.

Ja wel, maar dan trek ik alles af wat u reeds ontvangen heb.

Uwe Exc. kan aftrekken, alles wat u zal goedvinden; de negers hebben een spreekwoord: de kakkerlak in den bek van een vogel kan weinig zijn regt doen gelden; ik verzoek Uwe Exc. echter de goedheid te willen hebben bij het aftrekken te bedenken, dat er een God is, en een onschuldig man, die een kwart eeuw lang is mishandeld, en al dien tijd heeft gewacht, dat er eens een man aan het hoofd van het departement van koloniën zou komen, die de beginselen van regt en billijkheid omhelsde, en in praktijk bragt, niet zal willen te leur stellen, wanneer hij zich dien man in U Exc. heeft voorgesteld, en er alzoo niet op heeft gerekend, iets te worden te kort gedaan, maar veel-

eer eene edelmoedige behandeling mag verwachten.

Men zou nu denken, dat de zaak, na die voorstellen te hebben ingewilligd om er een einde aan te maken, eindelijk eens een beslissend besluit zou erlangen; volstrekt niet, het waren al te maal tijdverspillende schermutselingen, zoo als fluks zal blijken. Men moet zich ook niet verbeelden dat de zaak zoo geregeld werd behandeld als hier boven wordt medegedeeld. Ik heb zoo veel mogelijk de brokjes, stukjes en hompjes aan elkander gelast, dien ik uit den chaos van allerlei sprongen, wendingen, gesticulatiên, tusschen geworpen denkbeelden, informatiën, beoordeelingen van andere zaken en personen (geheel buiten mijne bevoegdheid) heb uitgekipt. Moest ik die audientien ongesorteerd, bruto mededeelen, niemand zou er een touw aan kunnen vastmaken. Ieder oogenblik werd de zaak losgelaten en een ander aangepakt; van alles werd er onder geroerd, groen en rijp, zoodat ik het mij waarlijk als een kunststuk mag aanrekenen, niet in die verwarring te zijn ondergedompeld en voet bij stuk te hebben kunnen houden. Zulk een plotselingen overgang van de eene zaak tot de andere, ging ook meestal gepaard, dat de Heer ROCHUSSEN eene andere positie aannam, zich naast mij plaatste en ik alzoo en profil werd begluurd, waarschijnlijk om op zijn gemak te kunnen waarnemen den indruk welke die uitspattingen op mij maakte; aan die manoeuvres gewoon en gedresseerd geworden, maakte ik steeds dezelfde wending en herstelde het front. Die bewegingen volgden elkander zeer spoedig op en zoo gezwind, als of we door een electrieken draad in beweging werden gebragt. Zoo werd de behandeling van de zaak, waarmede wij bezig waren, eensklaps afgebroken en mij gevraagd: kent ge ook den Heer L.?

Ja wel, en ik ken dien heer als een zeer bekwaam,

en bij uitnemendheid geschikt man voor die hooge betrekking.

Zoo, ken je'm ook persoonlijk?

Neen.

Weet je ook iets van de zaak met den heer R.?

Ja wel, maar niet in zijn gansche omvang, ik ken slechts de kardinale punten.

Bij wien denk je dat het hapert?

Ik denk niet, maar weet zeker, dat het bij den heer R. schuilt, die is niet pluis.

Hoe zoo?

Wel als ik goed onderrigt ben, heeft hij zich zeer onaangenaam gedragen, en de gastvrijheid geschonden; ook heeft hij zijne missie zeer onhandig en nadeelig voor de belanghebbenden uitgevoerd. Ik behoef Uwe Exc. niet te zeggen, wanneer de heer L., die een zeer scherpzinnig man is, op een en ander zijne aanmerkingen heeft gemaakt, zulks waarschijnlijk aan den heer R. niet bevallen is, maar als Uwe Exc. het fijne van de mis wilt weten, geloof ik dat de heer E. u volkomen op de hoogte zou kunnen brengen.

Zoo, weet die het?

Ik denk wel, dat die er goed meê bekend zal zijn.

Hebbie de staatscourant van gisteren gelezen?

Neen Uwe Exc.

Dan moet je'm lezen.

Met betrekking tot wat?

De emigratie van de Chinezen wordt daarin behandeld, dat kan van zeer veel invloed op West-Indië zijn.

Ik beloof Uwe Exc. het te zullen lezen.

Die Chinezen bevallen me niet en dan komen ze nog zonder vrouwen, een zeer hinderlijk verschijnsel, vind je niet?

Ik ben het volkomen met Uwe Exc. eens.

Ze hebben toch dat ding van den Schepper niet voor niets ontvangen.

Ik ben ook van Uwe Exc. gevoelen, dat ze dat carillon niet enkel voor de luxe hebben gekregen (gelach).

Onderscheiden aangelegenheden, met betrekking tot Suriname werden in beschouwing genomen. Ik moest Z. Exc. het onderscheid expliceeren tusschen de Negers van onderscheidene koloniën, enz. Ik maakte bij die gelegenheid Z. Exc. opmerkzaam, dat men niet te veel moest hechten aan het bestaande begrip, dat suiker, koffij, katoen enz., vooral het eerste, uitsluitend stapelproducten waren, dat er nog vele andere voortbrengselen in Suriname aanwezig waren, die als stapelproduct verdienden beschouwd te worden, maar over het hoofd worden gezien, hetgeen zeer te bejammeren was.

Ja, je bedoelt hout.

Ja, en ook potasch en meer andere.

Ik heb die correspondentie van u over he thout gelezen, maar het oordeel daarover van anderen is niet gunstig.

Mag ik zoo vrij zijn zonder indiscreet te wezen, te mogen weten, wie dat ongunstig oordeel geveld heeft, want die het afkeurt, moet ik à priori veroordeelen er niet veel van te weten.

Den Heer RADERS beviel het niet.

Dat kan ik zeer goed begrijpen. Er is maar zeer weinig, wat de Heer RADERS bevalt, wanneer het niet van hem afkomstig is. Bovendien had Uwe Exc. de indice, geen ander oordeel van dien Heer te ontvangen.

Hoe zoo?

Wel, aan zijn naam, immers: Raders zijn geen weters. (Gelach).

Ja, ik geloof ook enz.

Vervolgens ontstond er eene soort van intimiteit, waardoor menigeen in de verrukking zou gebragt zijn, die het terrein nog niet goed had verkend. Ik beviel aan Z. Exc. bij uitnemendheid. — Hoor eens, voegde Z. Exc. mij toe: ik praat gaarne met u, je bent een man van eigen denkbeelden, en zeer ontvangelijk, en ik geloof dat het hier — wijzende op de plaats waar ordinair het hart zit — bij u ook goed gesteld is, dat gij een goed hart hebt, en dit ging gepaard met een manuaal of ik door Z. Exc. zou omhelsd worden, maar het bepaalde zich daarbij, dat Z. Exc. beide handen op mijne schouders werden gelegd om aan die hartelijke en opregte uitdrukkingen meer klem bij te zetten.

Ik ben waarlijk gevoelig over zoo veel blijken van U Exc. genegenheid, maar veroorloof mij u te verzoeken de goedheid te willen hebben een gedeelte van die eer in materieel te reduceren (gelach).

Men had mij gezegd dat de Heer R. gaarne fransch sprak en zeer gaarne Monseigneur werd genoemd. Ik, die nog zoo'n beetje kan parlechanten, maakte bij zoo'n luimige gelegenheid als finale der audientie gebruik met te zeggen: Allons Monseigneur faites une petite disposition pour moi, comme si c'était pour vous même.

Maar genoeg, deze weinige staaltjes uit den grooten voorraad, dien ik bezit, waarmede de talrijke audienties gelardeerd zijn, kunnen als overvoldoende geacht worden om zich een denkbeeld te vormen, in welke bogten men zich wringen moet, om in Nederland bij de Vaderlandsche bewindsmannen zijn regt te verkrijgen.

Eenige dagen daarna ontving ik eene afwijzende dispositie op mijn rekwest.

Dit geschiedde echter, toen de beruchte specialiteit, de Heer DE VEER, nog in functie was. Na diens ver-

wijdering heeft mijne zaak andermaal een palliatief ondergaan. De Heer R. is namelijk, na twee jaren met mij te hebben gedold, in het grootsche voetspoor van zijne eminente voorgangers getreden, heeft mij een brok toegeworpen, en gemeend daarmee zijnen pligt jegens mij te hebben vervuld.

Te ontkennen is het inmiddels niet, dat de Heer R. het gevoel van zijne hoogere waarde waarop hij boven zijne voorgangers met regt in alle opzigten aanspraak mogt maken, zich volkomen heeft gedistingeerd, door hen in het toewerpen van brokken met eenige guldens te overtreffen.

Het schandaleuze, valsche eervol ontslag, dat mij door den Heer PAHUD was uitgereikt en waarop een geacht lid van de tegenwoordige Tweede Kamer, den Heer R. had attent gemaakt, is onveranderd gebleven [1]. Het onderhoud dat ik toen genoot, was door geen pensioen vervangen, en de verheven beginselen en charmes, waarmede de Heer R. zich zelven onafgebroken illustreerde, hebben in de praktijk een allerdroevigst figuur gemaakt.

---

[1] Als curiositeit willen wij onze lezers de mededeeling van dat alias eervol ontslag niet onthouden; zonder de kennisneming van dat stuk is het niet te vergen, dat zich iemand wie dan ook een denkbeeld vormt hoe het mogelijk is, dat een Nederlandsch Minister zulk een schandalig product aan een onschuldig man durft uitreiken, om daarmede zijn gegeven woord aan de Tweede Kamer te voldoen (zie bijlage C).

Tot hier waren we gevorderd, toen de Heer ROCHUSSEN verhinderd werd langer voor het nut van het algemeen dienstbaar te zijn. Het bijltje, waarmede hij gedurende drie jaren als een ware Roeland de koloniale zaken had gehakt, was stomp geworden en weigerde om in de verhevene geniale rigting, waardoor zijn bestuur zich bij uitnemendheid kenmerkte, de kunstgewrochten langer voort te brengen, waarvan het algemeen zoo veel nut trok.

Wat aanleiding heeft gegeven tot zulk eene gruwelijke miskenning van ware verdiensten, die met de kracht van eenen leeuw ondersteund werden, is van algemeene bekendheid en ligt thans buiten ons bestek.

Ook gaan wij met stilzwijgen voorbij, wat er tusschen de bedrijven van de aftreding en de benoeming van eenen nieuwen Minister is voorgevallen, — genoeg de heer Jonkh. CORNETS DE GROOT volgde den heer ROCHUSSEN op als Minister van koloniën.

Het aanvaarden van het koloniaal bestuur door den heer DE GROOT had inderdaad eene zeer belangrijke beteekenis, zoo voor het regime koloniaal in het algemeen als voor mij in het bijzonder. Ik meende de optreding van den nieuwen Minister te moeten beschouwen als zijnde daardoor het koloniaal systema eene gansch nieuwe phase ingetreden, die niet den flaauwsten schijn van verband met het specialiteitsbeginsel vermoeden liet.

Ontveinzen willen wij het niet, dat, na 26 lange jaren de gansche toonladder van ellende en de grievendste teleurstellingen te hebben doorloopen, ons vertrouwen geschokt was geworden; maar wij mogten niet onbillijk zijn en het er niet voor houden, dat de regtvaardigheid van de wereld was weggevaagd, en dat het onmogelijk was dat iemand ooit weder het koloniaal bestuur in handen zou krijgen, die zijne algemeen bekende edele geaardheid in zijne regering niet standvastig zou blijven toepassen.

Wij hadden toch altijd de gedragslijn tot rigtsnoer genomen, eerst te trachten door affectie ons doel te bereiken en dien weg niet eerder te verlaten, voor dat de ondervinding ons had overtuigd, dat dit middel de kwaal verergerde.

Thans mogten wij te minder dien weg verlaten, het was de vervulling van eenen pligt aan ons zelven verschuldigd, om nu meer dan ooit dat beginsel te handhaven, en niet de minste zweem van wantrouwen te koesteren omtrent het algemeen bekende waardige karakter van den heer DE GROOT en ons oordeel van de resultaten afhankelijk te maken.

In dien geest bevonden wij ons reeds op de tweede audientie door den Minister DE GROOT gegeven. Wij meenden geen tijd te moeten verliezen, want er werd juist geen doordringende blik in de politiek vereischt om te kunnen bespeuren, dat de Minister VON SPÖRN, die reeds lang op den rand van zijn ventre fossé had staan waggelen en met de hoogst denkbare inspanning en adresse de balans trachten te behouden, bij het minste schokje het équilibre zou verliezen. Hoe dat zou gebeuren, van waar dat zou komen, dat was moeijelijk te voorzien; de toestand was echter zóó précair, dat het bijna voor zeker kon gehouden worden, dat hij in zijne doorweekte positie moest verzak-

ken, zoo niet een toevallig gering hurtje het buitelen bespoedigde. Niemand ter wereld kon vermoeden, dat er in de snuifjes van dien goedhartigen VON SCHLUCHT zulke krachtige politieke aardigheidjes voorhanden waren, die inderdaad een succes verkregen, hetwelk de krachtigste argumenten van een gansch staatsligchaam te vergeefs hadden trachten te bereiken. Of VON SCHLUCHT de gevolgen met betrekking tot zich zelf er van berekend heeft, valt moeijelijk te beslissen; ons komt het echter voor, dat VON SCHLUCHT zeer goed heeft begrepen, dat hij met VON SPÖRN nimmer „de kaap te hoven zou zeilen," en er van heeft willen halen, wat er van te halen was, namelijk: zich het genoegen heeft willen doen VON SPÖRN uit zijn vel te laten springen, en hem in zijn ventre fossé onder te dompelen. Men vergeve ons deze kleine afwijking, waarin wij onwillekeurig vervallen zijn.

Na den heer DE GROOT als Minister te hebben verwelkomd, trachtten wij zoo kort en duidelijk mogelijk aan zijne Exc. onze grieven voor te dragen en bevattelijk te maken. Wanneer wij echter waren afgegaan op den indruk, dien wij met ons debut bij den Minister DE GROOT maakten, en de min of meer koele ontvangst, die wij genoten, hadden wij ons zeer weinig goeds kunnen voorspellen. Wij begrepen echter de moeijelijkheid van zijne Exc., om zoo maar dadelijk eene volkomen kennis van onze zaak te verkrijgen, alleen door mij als belanghebbende voorgesteld, zonder daarvan door andere onpartijdigen te zijn ingelicht. Hoe weinig echter ons die eerste receptie beviel, onderging daardoor onze zienswijze en verwachting van den heer DE GROOT niet de minste verandering [1]).

---

[1]) Bij eene kalme overweging kwam ons die ontvangst als zeer natuurlijk voor en meenden wij de oorzaak niet bij den Minister DE GROOT,

Onze zaak, in een adres duidelijk voorgesteld, zou den Minister DE GROOT er een meer voldoend begrip van doen krijgen; daaraan gevolg gevende dienden wij een adres in aan zijne Exc. en legden onze grieven daarin duidelijk bloot, gepaard met onze billijke vorderingen enz.

Wie zal het wagen onze verbazing te schetsen, toen wij slechts eenige weken na het indienen van ons adres eene dispositie ontvingen, die ons volkomen in onze eer herstelde, ons een pensioen toekende, dat ook na mijnen dood door mijne vrouw en kinderen zou genoten worden, gemunieerd met eene gratificatie als vergoeding voor het achterstallige pensioen. Ziedaar de resultaten. De Minister DE GROOT herstelde in den korten tijd van zes weken eene schreeuwende onregtvaardigheid, waaronder ik gedurende 26 lange jaren gebukt ging.

Niemand zal het verwonderen, die de moeite wil nemen zich in mijnen toestand te verplaatsen, dat de

---

maar bij ons zelven te moeten zoeken. Men kan eene volkomene kennis van iemands karakter bezitten, maar die theorie in praktijk te brengen, zijn gansche rigting, alle beweging, vormen enz. in overeenstemming te behouden, en zoo iemand in zijne taal, in zijn gevoel zonder de minste afwijking te blijven toespreken enz. is eene zeer moeijelijke taak in het algemeen, maar voor ons in het bijzonder. En wat wij ons ook mogten hebben verbeeld en voorgenomen, ons goed van die taak te zullen kwijten, het schijnt dat de uitvoering gebrekkig is geweest.

Wij zeiden moeijelijk voor ons. Wanneer men toch 26 jaren gedwongen is geworden comedie te spelen en zich onder de potsierlijkste vormen voor te doen, kan men zich verbeelden, die kunstmatige vertooningen als abnormaal met zijne natuur, als een onnut meubel, ad libitum te kunnen vernietigen. De ondervinding leerde mij, dat ik buiten den waard had gerekend en dat mijne natuur, die door eene gedwongen aangenomen gewoonte in eene kunstmatige gedaante was verwrongen, moeijelijk zoo eensklaps in eene gansch tegenovergestelde rigting van hoogen ernst zich liet herscheppen.

indruk, dien de genoemde dispositie bij mij verwekte, zich niet laat beschrijven. Na zulk eene verschrikkelijke koers, zes-en-twintig (26) lange jaren om regt te hebben gesmeekt, het grootste deel van zijne beste levensjaren tegen de hoogste magten te hebben gekampt, onnoemelijke kronkelpaden te hebben moeten doorloopen, alle middelen uitgeput, die ons geschikt voorkwamen, om onze billijke vorderingen te erlangen en steeds voortdurend ruim een kwart eeuw in het verkrijgen van ons goed regt bitter te leur gesteld niet alleen, maar zoo menigwerf grof en brutaal door de hoogste autoriteiten afgewezen en bejegend, bespot en belasterd, zoodat het vooruitzigt hopeloos was geworden om immer eene verbetering in ons lot te zullen verkrijgen, terwijl wij slechts uit gewoonte om herstel van eer en schadevergoeding bleven verzoeken, zonder op den minsten goeden uitslag te rekenen.

Hoe levendiger men zich zulk eenen toestand in zijne ware gedaante kan voorstellen, des te meer zal het gevoel worden verkregen, dat de verrassing door zulk een plotselingen overgang zich niet laat beschrijven. Inderdaad vertrouwden wij onze oogen niet, en als ik naar mijn gemoed te werk was gegaan, was ik naar den man gevlogen, die naast God onze redder was geworden.

Het zal wel niet behoeven gezegd te worden, dat ik den Minister CORNETS DE GROOT mijne erkentelijkheid ging betuigen en dat zulks hartgrondig geschiedde, gepaard met eene ongeveinsde grenzelooze hoogachting voor den man, die onze redengel is geworden. Ja, in die stemming gingen wij naar de audientie, maar woorden te vinden om ons gevoel in zijnen vollen gloed bij dien braven man over te storten, inderdaad daartoe waren wij onbekwaam. Wij stamelden met kinderlijke reinheid onze dankbaarheid en —... naau-

welijks hadden wij dat woord uitgesproken of de Minister CORNETS DE GROOT verhinderde mij voort te gaan;... met de meeste voorkomendheid en vriendelijkheid werden wij hartelijk toegesproken. Hij begon zijn leedwezen te betuigen over de ontvangst op de eerste audientie als zijnde hij toen niet op de hoogte van de zaak geweest, die aan hem zoo geheel vreemd was, en liet daarop volgen:

„Neen Mijnheer! gij behoeft mij niet te bedanken, „dank in de eerste plaats God, en dank mijne hoofd„ambtenaren, die mij op de hoogte hebben gebragt en „uwe zaak hebben toegelicht. Ik verheug mij iets te „hebben kunnen bijdragen tot verbetering van uwen „toestand en ik hoop dat gij op uwen gevorderden „leeftijd er nog lang genot van mag hebben.”

Dit werd met zooveel goedheid, belangstelling en medegevoel met ons lot uitgedrukt, hetwelk zigtbare blijken droeg van de zielsvreugde en zelfsvoldoening, die door hem werd gesmaakt, eene weldaad te hebben bewezen. Ik stond als aan den grond genageld en had de grootste inspanning noodig om mijne zintuigen hunne functie te doen behouden en mij te overtuigen dat ik niet droomde, dat ik mij inderdaad op dezelfde plaats bevond, waar ik zes-en-twintig jaren lang gemarteld was geworden en, zoo gewoon steeds met de hoogst denkbare onverschilligheid, brusquement te worden behandeld, als de eigenaardige uitvloeisels van despoten die wel genade, maar geen regt verleenen, had ik mij nimmer de mogelijkheid voorgesteld het ooit te zullen beleven, dat zulk eene wangedrogtelijke onmenschelijke behandeling door belangstelling en liefde zou vervangen worden. Het was mij niet mogelijk een woord uit te brengen, mijn gevoel was door aandoeningen overstelpt. Trouwens wat kon door mij ook gezegd worden, moest niet ieder woord, dat

lof of goedkeuring te kennen gaf, aan dien waardigen man hinderen, en den geest ademen dat ik den heer DE GROOT, als een type van edelaardigheid, niet had begrepen, en dat ik door lof dat gevoel van eigenwaarde niet kon verhoogen, omdat het er boven verheven is. (Le sublime s'honore mieux par une admiration muette que par de bruyantes exclamations, AGÉSILAS). Had de waardige man in mijn binnenste kunnen zien, hij zou de overtuiging hebben gekregen in welke gemoedsstemming ik hem verlaten had. Hij had ontwaard, dat ik Hem om zijne eerlijkheid en pligtsbetrachting met ongeveinsde hoogachting was genaderd, maar dat ik Hem met diepen eerbied voor zijn edelaardig karakter, een HUGO DE GROOT waardig, heb verlaten.

Zal het noodig zijn te zeggen, dat ik ook niet verzuimde de heeren Hoofdambtenaren, die zulk een gewigtig deel tot verbetering van mijn lot hadden bijgedragen, mijne opwachting te gaan maken. Bij die heeren had ik ook niet veel te zeggen en kan dus kort zijn, ik was er heengegaan ter vervulling eener dure verpligting, aan mij zelven verschuldigd. Die heeren waren bij mij naauwkeurig bekend als met dezelfde verhevene grondbeginselen, als de Minister, bezield, en een omhaal van woorden zou het vermoeden hebben kunnen doen ontstaan, of het beginsel mij vreemd was, dat tot drijfveer heeft gediend, om de medewerking tot verkrijging van mijn goed regt te erlangen en zij niet tot nog veel, zeer veel grootere daden in staat waren. Neen, eerlijkheid en regtvaardigheid is de natuur van die heeren, ze zijn onbekwaam voor de minste afwijking van hunne éminente hoedanigheden. Dusdanige edele mannen, steeds onder alle omstandigheden getrouw aan hunne beginselen, verlaten nimmer hunne waardige gedragslijn

en doen wel zonder om te zien uit liefde voor zich zelven. — Ziedaar bevestigd, wat ik in der tijd tegen den heer MIJER zeide, nl. wanneer er immer fatsoenlijke menschen aan het bestuur waren geweest, kon zulk eene schandelijke hehandeling mij aangedaan nimmer plaats hebben gehad, waarop ik ten antwoord ontving: Ja, Mijnheer! gij zijt mishandeld geworden (zie pagina 80). Niet dat ik daarmee wil te kennen geven, dat de vorige Ministers geen fatsoenlijke mannen waren, volstrekt niet, maar daar zijn trappen van fatsoenlijkheid. Of echter die vorige Ministers op de hoogste sport verdienden geplaatst te worden, laat ik aan het bescheiden oordeel van den lezer over. Intusschen is het niet te ontkennen, dat waarlijk het ongeluk zijne charmes heeft; ik heb het bij ondervinding, hoe zoet het is, wanneer men van dat ongeluk wordt verlost. Misschien hebben de vorige Ministers het toch zoo kwaad niet met mij voor gehad en begrepen, dat hoe langer die verlossing werd gerekt, hoe krachtiger het genot voor mij wezen zou, en mij daarom 26 jaren in de maling gehouden; zoo doende zouden die Heeren voor hunne goede bedoelingen op de ladder der fatsoenlijkheid een sportje hooger stijgen.

Iets anders wenschten wij hier nog bij te voegen. De dagbladen hebben bijna algemeen een artikeltje uit het Leidsche Dagblad overgenomen, waarin wordt melding gemaakt dat door den tegenwoordigen Minister DE GROOT hersteld was geworden het mij ruim ¼ eeuw aangedane onregt. Dat die mededeeling buiten mij is geschied en alleen aan den ijver en de belangstelling van den heer redacteur is te danken geweest, blijkt uit de niet volkomen naauwkeurigheid. Bovendien had ik de publieke bekendmaking liefst nog wat gereserveerd en misschien geheel achterwege gelaten; ik had reden te betwijfelen, of het aan den heer DE GROOT

wel aangenaam zijn zou, terwijl ik er voor mij zelven geen behoefte aan had. Mijne innige gevoeligheid erkennende voor de algemeene belangstelling, zelfs door vreemdelingen aan mij bewezen is de keerzijde daarvan, dat het mij nog al druk werd gemaakt door menschen, die mij en mijne zaak van nabij kenden, zich van het woord „schadeloostelling," zooals dit in het genoemde blad voorkomt, eene compensatie voorstelden équivalent aan de verschrikkelijke verliezen, opofferingen en rampen, waarmede ik ruim een kwart eeuw gefolterd was geworden, — en dit gaf aanleiding dat er beeren te voorschijn kwamen schieten, die, wel is waar, na zich door de officieele stukken overtuigd te hebben, dat zij zich vergist hadden, mij tevreden verlieten. Het waren deftige, edelmoedige beeren, maar des niet te min was het mij erg hinderlijk, niet te kunnen liquideren. Ook kwamen er liefhebbers, die niet ongenegen waren mij tant soit peu te willen verligten van den zwaar drukkenden compensatielast, waaronder zij meenden, dat ik zou bezwijken.

Maar het is eene letterlijke onmogelijkheid; daar is geene compensatie denkbaar, die mij alleen het verlies van 26 mijner beste levensjaren kan vergoeden. Ik had alzoo mijn eisch zeer gemakkelijk en schappelijk gemaakt, om niet door het onmogelijke te vergen of mij aan overdrijving schuldig maken, een goed resultaat te vertragen en geoordeeld, dat een half ei beter is dan een ledige dop. En ik durf gerust aan het algemeen oordeel onderwerpen, of ik met mijnen eisch aan dat principe niet getrouw ben gebleven [1]).

Aan die zeer billijke vordering is niet volkomen voldaan, en hapert nog altijd een saldootje.

---

[1]) Zie bijlage I.

Dat te kort moet echter alleen worden toegeschreven aan een verschil van zienswijze, misschien ook aan eene te gestrenge naauwgezetheid, die echter volgens mijne beschouwing in mijn exceptionelen toestand als hors de saison mag geacht worden.

Men is namelijk bij de berekening hiervan uitgegaan, dat ik slechts achttien jaren had gediend en men heeft het bewuste, lang vernietigde pensioenreglement tot basis genomen, waarin mijn pensioen op *f* 1200 was bepaald na twintig jaren diensttijd. Alzoo achttien jaren dienst tot maatstaf nemende, werd mijn pensioen van *f* 1200 op *f* 1080 gereduceerd en men heeft in die verhouding het te kort komende van al die jaren, dat ik niets of minder heb genoten, gesuppleerd, na aftrek van al de brokken, die mij tusschen de bedrijven door Jan, Kris, Piet en Jaap waren toegeworpen. Tegen die berekening zou in der daad niets, volstrekt niets kunnen worden ingebragt en zij zou misschien volkomen van toepassing zijn geweest, indien ze 26 jaren geleden of eenige jaren na mijn ontslag was gemaakt. Maar thans na 26 jaren wachtens schijnt het mij toe, dat die berekening uit den aard der omstandigheden fautief is. Zonder een van de vele zwaarwigtige motiven in het midden te willen brengen, noch gewag maken, hoe de intrest van een kapitaal het kapitaal in 25 jaar verdubbelt, wenschte ik alleen dit in overweging te geven, of het in twijfel mag worden getrokken, dat mijn tegenwoordige toestand in de verste verte een vergelijk zou kunnen doorstaan met dien, waarin ik mij zou bevinden, indien men mij voor zes-en-twintig jaren had gegeven, wat ik thans ontvangen heb. Immers, mijne onherstelbare morele opofferingen ter zijde stellende, is het materiël verlies voor mij letterlijk énorm! en het bedrag van uitgaven aan papier, zegels voor rekwesten, schrijf-

loon, gedrukte adressen aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal, logeeren, reiskosten naar 'sGravenhage, gedurende 26 jaren, overtreft verreweg wat ik ontvangen heb, en zou toch wel verdienen in aanmerking te komen.

Aangenomen dat de juistheid van de wederzijdsche berekeningen moeijelijk te beslissen is, aangenomen dat de wijzer van de balans, waarmede de twee zienswijzen gewogen werden, vlak in het huisje stond, ja zelfs iets in mijn nadeel overhelde, kan het aan de overweging onderworpen worden, naar welke zijde de balans moest geacht worden over te slaan? Zoo als ik reeds zeide, eene compensatie voor de ondergane mishandeling is niet denkbaar, en welke vergoeding men mij ook zou willen geven, zal die nimmer den naam van schadeloosstelling kunnen dragen. En geen magt ter wereld is in staat daar iets aan te veranderen, en zouden de redelijke vorderingen, waarmede ik mij tevreden stelde, dan met de goudschaal mij mogen worden toegewogen en ik steeds le dindon de la farce moet blijven? Neen! het is aan geen twijfel onderhevig: de balans zal aan mijne zijde overslaan.

Kan ik mij daarin vergissen, neen! duizendwerf neen! en als ik mij de mogelijkheid konde voorstellen, dat zulks kon geschieden, nadat de tegenwoordige Minister op de hoogte van mijne zaak zal zijn gebragt, zou ik er mij met liefde aan onderwerpen en eerder, hoe dringend ik dat saldootje behoef, mij zelven doen gelooven, dat mijne vorderingen zich te ver hebben uitgestrekt, dan dat ik den Minister LOUDON in zijne zwaarwigtige taak zou willen bemoeijelijken.

Men denke niet, dat ik een soort van klagt of ontevredenheid wil doen blijken, waarlijk niet! de hemel beware mij hiervoor, het tegenovergestelde is de opregte waarheid. Ik verheug mij, dat er nog iets

aan de herstelling van mijne zaak ontbreekt, en dat de Minister DE GROOT niet al het gras voor de voeten van zijnen opvolger heeft weggemaaid, zoodat deze daardoor in de gelegenheid wordt gesteld de laatste hand aan de herstelling van mijn ongeluk te leggen en ik Hem ook als Minister iets te danken zal hebben.

Het artikeltje in het Leidsche Dagblad alleen heeft aanleiding gegeven tot deze explicatie en verantwoording, vooral met betrekking tot hen, aan wien ik dit verschuldigd ben en die zich hebben verbeeld, dat ik thans onder de millioenen bedolven lag.

OVERZIGT.

Zooals wij hebben gezien, werd in 1827 de Generaal VAN DEN BOSCH naar de W. I. gezonden, om in kwaliteit als Commissaris des Konings de algemeen aangeheven klagten te onderzoeken, die er tegen de Surinaamsche bewindsmannen waren ingediend en de schuldigen te straffen enz. Hij had de schuldigen ontdekt, - en gestraft? - Neen zij werden onder eenen anderen titel in hunnen rang gehandhaafd niet alleen - maar ontvingen zelfs drie jaren later als landvoogd de heerschappij over de W. I. bezittingen, door dienzelfden Generaal VAN DEN BOSCH, die toen Minister van koloniën was geworden, en bovendien liet hij dien braven landvoogd, den heer Baron VAN HEECKEREN, die bij den Generaal VAN DEN BOSCH zóó naauwkeurig bekend was, zijne magt misbruiken, om onschuldige, trouw gediend hebbende ambtenaren, die ook bij den Generaal VAN DEN BOSCH bekend waren, te mishandelen.

Wij werden in onze betrekking provisioneel geschorst, de stukken aan den Minister van koloniën opgezonden, en onze demissie voorgedragen, die door den Koning moest worden gesanctioneerd, omdat wij door Z. M. waren aangesteld. De suspensie en voordragt tot

demissie waren gegrond hierop: 1° zoude ik hebben vervaardigd en rondgedeeld aan eenige Surinaamsche hoofdpersonaadjen ridderorden van papier; en 2° werden overgelegd particuliere brieven, waarin de Surinaamsche bewindsmannen naar waarheid en alzoo zeer onaangenaam werden afgeschilderd. — Die particuliere brieven bekende de heer VAN HEECKEREN zeer naïf in zijn eerste rapport op het postkantoor te hebben in beslag genomen — er moest eene misdaad gepleegd worden, om ons te kunnen beschuldigen — naderhand is de waarheid gebleken, dat men een jong mensch had gedébaucheerd, om mijne correspondentie, die ik met zijnen vader (den raadsheer B) onderhield, te stelen. Wordt de zaak daardoor verbeterd? Dat waren de punten van beschuldiging.

Het rapport over die zaak uitgebragt, was gedicteerd door een zeer bekwaam man (den gouvernements secretaris Mr. VAN DER MEE), maar volslagen gedémoraliseerd: een volbloed dronkaard, een spoliateur van boedels, behoorende aan weduwen en wezen, in kwaliteit als Commissaris van de inlandsche bevolking, een man, die, op zijn ziekbed liggende en het gevoel hebbende niet meer levend te zullen opstaan, den advokaat smeekte, die hem voor die boedels vervolgde: ach! gij ziet toch, hoe het er met mij uitziet, laat mij nu maar op mijn bed en niet op het schavot sterven. De schrijver van het rapport een zekere J. T. (de geheimschrijver van den Gouverneur-Generaal) was een ongerehabiliteerde boosdoener, die te 's Gravenhage met den strop om den hals gegeeseld en gebrandmerkt was geworden; en de beruchte landvoogd, de Baron VAN HEECKEREN, had dat rapport met zijne eerwaarde handteekening geïllustreerd.

Buiten de infernale insinuatie, die er in dat rapport wordt gevonden, namelijk: dat ik door die papieren

ridderorden getracht had, de waarde van Z. M. instellingen in een bespottelijk daglicht te stellen, had men zich bovendien de dichterlijke vrijheid veroorloofd, om de gefingeerde namen, die in de gestolen particuliere correspondentie voorkwamen, toe te lichten, à leur bon gré die gefingeerde namen door te schrappen en er met roode inkt boven te schrijven die namen, die zij meenden, dat er mee bedoeld werden; zoo had men onder anderen doorgehaald SIMON PAAP, en met roode inkt er boven geschreven: Gouverneur-Generaal VAN HEECKEREN enz.

Die brieven, zegt de illustre Graaf VAN DEN BOSCH, heeft hij onder de oogen van den Koning gebragt en op dat rapport en die beschuldiging sanctioneert die brave Graaf mijne demissie.

De edele Graaf, niet voldaan door een in regten uitgemaakten ...... te huldigen, en hem met het oppergezag te bekleeden, laat nog daarenboven toe, dat een onschuldig en achttien jaren trouw gediend hebbend ambtenaar door een troep boosdoeners mishandeld wordt. Heeft MULTATULI wel regt om ons land een roofstaat te noemen?!...

Là ou il n'y a pas de justice, c'est un repaire et non pas une patrie.

Wij willen van geen regt, billijkheid of regtvaardigheid spreken... maar een bloedraad in Frankrijk heeft een aangeklaagde vrijgesproken, op grond dat de aanklagt op eenen particulieren brief berustte.

Immers is dit het eenige punt van beschuldiging, dat over is gebleven, omdat het naderhand in regten is uitgemaakt, dat de papieren ridderorden door een ander zijn vervaardigd. Dat schandelijke spektakel is gedurende 25 jaren (een kwart eeuw lang) door al de opvolgende Ministers van koloniën gehomologeerd,

met eenen ijver hun karakter waardig. Aan de vrucht kent men den boom. Men zal verbaasd staan, zulke dingen te vernemen, onwillekeurig zal men uitroepen: Lieve Hemel! hebben zulke handelingen in ons land plaats! Het is echter alles zeer natuurlijk: iemand, die toevallig op een roofschip dienst heeft genomen, aan bakboord is overgeënterd en op het dek moraal begint te prediken: wordt zonder vorm van proces over stuurboord in zee geworpen. Maar heb ik niet veel meer regt om verbaasd te staan over die verbazing. Is niet ons ongeluk juist in die verbazing gelegen, en al die rampen, die ons zijn overgekomen en waarmede wij nog zullen bezocht worden. Indien ons land niet steeds met een gansch heir droogstoppels, wit gedaste ordentelijke ploerten en falievouwers was bezaaid, van die alias christenen die er hoegenaamd niet het minst van voelen noch zich er om bekreunen, of een landgenoot wordt gemarteld, die dat zeker wel zal verdiend hebben, maar die schreeuwen (als ik mij eens triviaal mag uitdrukken) als magere varkens, als ze eventjes met eene speld worden geprikt of slechts in de verte vermoeden, dat men hun spek wil aanranden; indien het verfoeijelijk beginsel niet zoo algemeen werd omhelsd, ieder voor zich zelven en God voor ons allen; indien wij slechts zoo ver waren gevorderd, het idéaal van PLATONS maatschappij te verwezenlijken: dat, wanneer een burger onregt werd aangedaan, de gansche maatschappij zich daartegen verzette, als beschouwende dit onregt aan de geheele maatschappij gepleegd te zijn, zou dan onze verbazing niet vervallen?

Wanneer wij in ons eigen belang, zooveel in ons vermogen is, ons steeds de publieke aangelegenheden aantrokken, zooals dat ieder burger van den staat aan zich zelven en aan de maatschappij verpligt is; wanneer wij weldenkende, onafhankelijke, bekwame man-

nen afvaardigden om onze dierbare belangen te beschermen en te verdedigen, en aan geen schuddebollende automaten of zelfzuchtigen dat kostbare kleinood toebetrouwden, zou het dan mogelijk zijn, dat midden in eene beschaafde en christelijke maatschappij, een roofschip à son bon plaisir door die maatschappij laveerde, en met een ieder den spot dreef of verpletterde die aan zijne beweging hinderlijk is? Zou het mogelijk zijn, dat iedere kwibus of intrigant, die het in het hoofd krijgt de welvaart van land en volk te besturen, daarin slaagde? En als wij eindelijk in de plaats van zendelingen buiten 's lands te zenden, om christenen te vormen, dat zoo lang opschortten, tot dat wij zelven eerst goede christenen waren geworden, — want de leer van CHRISTUS zit er bij ons zéér dunnetjes op: „La charité bien ordonnée commence par soi-même;" — en als zoo een ieder zijn pligt volbragt, zou men dan nog verbaasd staan over de onmenschelijkheden en de onregtvaardigheden, die er plaats hebben? Neen, want dan zouden wij de gelegenheid hebben voorkomen, dàt het kwaad ontluikt, terwijl wij thans door onze eigene onverschilligheid, door onze droomerige lummelachtigheid de gelegenheid verschaffen aan een troep zelfzuchtigen, om de welvaart in hun eigen belang te exploiteren, en een ieder den voet op den nek te zetten, die durft te kikken of te mikken, en dit alles met zooveel gerustheid en zelfvertrouwen ten uitvoer brengen, omdat zij weten met wie zij te doen hebben en dat zij ongestraft hun gang kunnen gaan; zouden er, indien ieder burger van den staat zijnen pligt betrachtte, zulke schandelijke tooneelen kunnen vertoond worden; zou er in de kom van ons vaderland een poel kunnen bestaan, die sedert dertig jaren een pestdamp verspreidt, die de zwartste ondeugden uitbraakt, voor geene misdaad terugdeinst en waarvan de

gevolgen onze verdelging voorbereiden; zou dit alles kunnen gebeuren, als wij christenen waren en onze burgerpligten niet verzuimden? Als wij geene lafaards waren en ons niet in het aangezigt lieten slaan en niet de hand liefkoosden, die ons dien slag toebragt, dan zou dit alles letterlijk onmogelijk wezen. Wanneer wij toch in een publiek geschrift zien verkondigd de openlijke bekentenis, door eenen Minister afgelegd, van de ongeoorloofde praktijken, waartoe hij 's lands gelden bezigt, maar dat met eenen zalvenden uitgalm vergoelijkt, namelijk: „dat hij ook weet van het opzien „tot den kenner der harten" en verder zegt: „want „(ieder mijner lezers zegge het mij na) de banvloek „treffe den staatsman, die zijne geleende magt bezigt, „om vrienden te begunstigen en vijanden te vervolgen, „en die in elke beslissing slechts de persoon, niet de „zaak voor oogen heeft [1])."

Is dat niet een profanatie, die ten hemel schreit en in den volsten zin het spreekwoord in praktijk brengt, dat door dien Minister zoo dikwerf werd gebezigd: „knollen voor citroenen verkoopen," en zou dat kunnen geschieden, als wij niet ziende blind waren en die knollen voor citroenen in ontvangst namen?

Wanneer een andere Minister in de duistere zaak van die duitenplaatjes zijne redding moet zoeken en ook vindt, door de kroon van eerlijk man van Graaf MOLLÉ op te zetten, en twijfelt of ik wel een fatsoenlijk man ben, terwijl hij mijn eigendom plundert?

Een derde wordt verlegen, als hij regt moet doen in eene zaak, waarvan hij de intime convictie bezit, dat er mishandeling is gepleegd.

Een vierde zegt ten aanhoore van een ieder, die er naar luisteren wil, dat hij zijne zakken vol geld heeft,

---

[1]) Zie het ontslag van J. D. KRUSEMAN door J. C. BAUD.

zijne borst bedekt is met eereteekens, en hij alleen de portefeuille van koloniën aanvaardt tot nut van het algemeen, en dat wordt voorgedragen met zooveel schijnvertooning van openheid, gemoedelijkheid, rondborstigheid en regtschapenheid, dat een oningewijde schier den man de hand zou wenschen vast te houden, als het ware om hem toe te roepen: houd toch op, brave man! zeg er maar niets meer van, wij weten het al, gij zoudt u zelven in uwen eenvoud en al te groote openhartigheid gaan vergalopperen, goede brave eerlijke ziel! — wat is er echter voor het nut van 't algemeen gedaan?

Zal het noodig zijn, ook voor den minst nadenkenden, in beschouwingen te treden, gevolgtrekkingen te maken, wat er bij dat koloniaal departement omgaat, hoe het er moet uitzien, waar zulke handelingen mogelijk zijn? Moet niet het natuurlijk verband begrijpelijk worden, om onschuldigen, weêrloozen, maar die het met hunne zienswijze niet eens zijn, te vuur en te zwaard te vervolgen om hun gezag te handhaven. Kan het verwondering baren, dat die hevige vervolgingen hunne hoofdbezigheid uitmaken, en terwijl zij bezig zijn door zulke erbarmelijke middelen hun rampzalig gezag te handhaven, worden onze dierbaarste belangen opgeofferd. Zoo werd ons een deel van Borneo ontfutseld, het landschap, groot Kormantijn in Afrika afhandig gemaakt en juist in hetzelfde oogenblik, toen de Minister PAHUD zich bezig hield, een Refendaris naar Leiden te zenden om ons eigendom te plunderen, snoepten de Engelschen een paar eilandjes van ons weg; waarschijnlijk hadden ze op de loer gelegen en ontdekt dat de Minister zich met een afzonderlijk karreweitje bezig hield, en van die gelegenheid gebruik gemaakt.

Men denke niet, dat wij de eenigen zijn, aan die vervolging blootgesteld; neen het getal is groot en de

archieven kunnen getuigen, hoeveel kostbare tijd, papier en inkt er is vermorst om tot handhaving van het gezag brave menschen ongelukkig te maken.

Onze zaak alleen bedraagt een onoverzienbaren stapel stukken, gedurende 25 jaren gewisseld, en die met slechts eenige regels schrift bij ieder eerlijk, regtvaardig bestuur had moeten afgedaan worden [1]).

Men denke niet, dat ik klaag, volstrekt niet! ofschoon ik er het regt toe had „le mal qu'on n'a pas mérité „on a le droit de se plaindre." Ik wil niet klagen noch beklaagd worden. Waartoe zou het dienen? Wie is in staat de verloren 25 van mijne beste jaren te vergoeden? Ik beklaag het land, de maatschappij, waar dergelijke schandelijke misdrijven ongestraft kunnen gepleegd worden en waarvan te vergeefs bij de Turken, bij de onbeschaafdste natiën een voorbeeld zou gezocht worden. Ik beklaag de ongelukkige slagtoffers, die een prooi van dat helsch bestuur zijn geworden, die onder de mishandeling bezweken zijn, die zich uit arme zinnen aan den drank hebben overgeven, die er krankzinnig door zijn geworden en eindelijk gestorven.

Zie, dat is de kansrekening van die gruwelijke koloniale specialiteits-regime, die zij zoo geheel in haar voordeel heeft op die ongelukkigen.

Wij hebben echter, God zij dank! aan die kansrekening een verschrikkelijk démenti gegeven: wij drinken geen geestrijke drank en zijn steeds nuchter en bekwaam; — ook zijn wij niet krankzinnig, wij zouden anders in een wambuis gehuld te Meer-en-Berg

---

[1]) Toevallig herinneren wij ons, dat er een zeer bruikbaar ambtenaar, sedert twintig jaren — zegge twintig jaren — op wachtgeld loopt; alleen om zijne bekwaamheid wordt hij onbruikbaar geacht.

of elders gelogeerd zijn, en wij zijn, dank zij den Hemel! niet alleen niet dood, maar springlevend, zoo gezond als een hoen, en nog steeds van zessen klaar, om dáár, waar zulks wordt vereischt, met alle kracht op te treden. Alleen doet het ons leed en bitter leed, dat wij verhinderd zijn geworden om onze ervaring voor het algemeen dienstbaar te maken.

Wie, die met eenige kennis van zaken gewapend is, bezit den moed eenen blik te werpen over de laatste dertig jaren? Wat is er gedaan, wat zijn de resultaten, die wij door deze ellendige gedragslijn verkregen hebben? Wie durft de ellende te overzien, die dat erbarmelijke bestuur door zulke ongeschikte regeerders ons heeft berokkend; slechts eenige flaauwe trekken van hetgeen er is verzuimd, nagelaten en verwaarloosd, zouden ons het bewijs leveren, hoe er met onze welvaart, en met de arme bevolking van de koloniën baldadig is omgesprongen, en zouden ons de haren te berge doen rijzen! terwijl onze tegenwoordige toestand, wanneer eerlijke, brave bekwame mannen, bijvoorbeeld een FALCK, de teugels gedurende dien tijd in handen hadden gehad, als een model voor de gansche beschaafde wereld had kunnen dienen.

Indien wij allen als brave burgers onzen pligt betrachten, dien wij aan ons zelven, aan het vaderland verschuldigd zijn, zou ik, of wie dan ook, op zulke verregaande onzedelijke, onnatuurlijke, onchristelijke handelwijzen kunnen wijzen? - Staat niet langer verbaasd, beklaagt mij niet, beklaagt u zelven; spiegelt u in mij als een gevolg van ulieder pligtverzuim! en tracht door uw gedrag het voor de toekomst beter te maken en voor u zelven, voor uwe landgenooten en voor het algemeen belang te waken. Zoodoende zal niet langer iederen kwibus, zelfzoeker of andere liefhebbers de gelegenheid worden gegeven, de welvaart

en het belang van het algemeen aan eigenbelang en onbekwaamheid op te offeren.

Volkomen zijn wij het eens met den heer DISRAËLI, die zegt:

„Wij beweren evenmin dat het moederland en de „koloniën niet vele verbeteringen hehoeven, maar „wij gelooven niet, dat eene enkele klagt zonder herstel „blijft, mits het volk ernstig dat herstel wil, — want „onze regering kan slechts handelen, zooals het volk „wil, dat zij handelt."

BIJLAGEN.

BIJLAGE A.

DE MINISTER VAN KOLONIEN

Gelezen hebbende een marginaal appointement van Z. M. dd. 7 Julij ll., n°. 5, waarbij aan dit Departement wordt gerenvoyeerd om te beschikken, overeenkomstig dezerzijdsch rapport, van den 3den dezer, n°. 13, het request van ABRAHAM HALBERSTADT, laatst eerste kommies bij de Administratie der Financien, in de kolonie Suriname, houdende verzoek om met de redenen van zijn ontslag uit zijne ambtsbetrekking te worden bekend gesteld, en hem daarna in zijne belangen te hooren.

Heeft goedgevonden

Ter voldoening aan 's Konings marginaal appointement aan den addressant als eene dispositie op zijn bovengemeld aan Hoogstdenzelven ingediend request, bij afschrift dezes te kennen te geven, dat vermits deszelfs ontslag uit zijne ambtsbetrekking niet is geweest het gevolg van beschuldigingen of voorstellen van eenig derde, of tegen hem ingebragte bezwaren wegens verzuim, of overtreding in dienstzaken, maar geheel en al van den geest en strekking van den door hem ei-

genhandig geschrevenen brief, die onder de oogen van Z. M. is gebragt, zijn verzoek nog te minder vatbaar voor inwilliging is bevonden, en alzoo wordt gewezen van de hand.

'sGravenhage, den 13 Julij 1835.

DE LUITENANT-GENERAAL, minister voorn.,
Bij afwezigheid van Zijne Excellentie,
de Secretaris-Generaal,
(Get.) A. BROCX.

Aan den
Heer A. HALBERSTADT,
laatst Eersten Kommies bij de
Administratie der Financiën
te Suriname.

BIJLAGE B.

Monsieur HALBERSTADT voudra bien avoir la complaisance de faire l'accueil á monsieur RENAULT, lieutenant de vaisseau, au service de S. M. le roi de France, et commandant le bâtiment à vapeur la Louise, que l'on puisse attendre de sa politesse reconnue, envers tous ceux qui viennent de notre voisinage.

Le 10 Avril 1830. Le Gouverneur-Général,
Signé, CANTZ'LAAR.

BIJLAGE C.

EXTRACT uit het journaal van het verhandelde en geresolveerde bij den Gouverneur-Generaal der Nederlandsche West-Indische Bezittingen.

Vrijdag den 13 Februarij 1835.

DE GOUVERNEUR-GENERAAL,

Gelet op de ons in handen zijnde stukken betreffende het vijandig, onbehoorlijk en lasterlijk gedrag van ABRAHAM HALBERSTADT, Eerste Kommies bij de Administratie van Financien, jegens het gouvernement in het algemeen, en jegens den Gouverneur-Generaal en de Hooge Ambtenaren in het bijzonder.

Heeft goedgevonden en verstaan:

Den Eersten Kommies ABRAHAM HALBERSTADT, om redenen ons daartoe moverende, in zijne ambtsbetrekking te schorsen, van en met den dag van heden, tot tijd en wijlen door ons nader omtrent hem zal worden gedisponeerd, zoo als wij zullen vermeenen te behooren.

Zullende hij van stonden af aan en in afwachting onzer nadere beschikking ophouden tractement te genieten.

En zal afschrift dezes worden gezonden aan A. HALBERSTADT, tot informatie en om te strekken tot acte van suspensie; mitsgaders aan den Administrateur der Financiën tot informatie en narigt, en aan den Raad van Administratie van het pensioen-fonds der West-Indische ambtenaren tot informatie.

Accordeert met voorz. Journaal,
De Gouvernements-Secretaris,
(Was get.) G. A. VAN DER MEE.

Den Heer A. HALBERSTADT.

EXTRACT uit het journaal van het verhandelde en geresolveerde bij den Gouverneur-Generaal der Nederlandsche West-Indische Bezittingen.

DE GOUVERNEUR-GENERAAL,

Herzien Onze Resolutie van 13 Februarij, jl., n°. 173, waarbij de persoon van A. HALBERSTADT in zijne functien is geschorst geworden, met reserve om na deze over zijn lot te beschikken.

Gelezen ministeriële depêche, dd. 20 Mei jl., n°. 6/72, geleidende, om daaraan de noodige uitvoering te geven, afschrift van Z. M. besluit dd. 12 bevorens N°. 81, waarbij de persoon van A. HALBERSTADT, Eerste Kommies bij de Administratie van Financiën in de kolonie Suriname, als ambtenaar der Koloniën wordt ontslagen.

Heeft goedgevonden en verstaan:

1°. Den in zijne functien geschorsten persoon van A. HALBERSTADT, als Koloniaal Ambtenaar uit den dienst van den Lande te ontslaan;

2°. Den, enz.

En zullen afschrift dezer worden gezonden aan den Administrateur der Financien en aan den Raad van Administratie van het Pensioen-Fonds der Ambtenaren, ten fine van informatie, en aan A. HALBERSTADT, tot acte van definitief ontslag.

Accordeert met voorz. journaal,

De Gouvernements-Secretaris,

(Was get.) G. A. VAN DER MEE.

Den Heer A. HALBERSTADT.

BIJLAGE D.

Paramaribo, den 2 Mei 1835.

Hoog Edel Gestrenge Heer.

Bijna drie maanden zijn er voorbijgegaan, en gedurende dien tijd heb ik iederen oogenblik verwacht door Uwe Excellentie te zullen worden ontboden, om in de gelegenheid te worden gesteld mij te verantwoorden, of rekenschap te geven van de mij door Uwe Excellentie aangetijgde feitelijkheden, waaraan ik mij zou hebben schuldig gemaakt, en waarvoor ik in mijne ambtsbetrekking door Uwe Excellentie ben geschorst geworden, ingevolge eene Resolutie, dd. 13 Februarij jl.

Mijne verwachting had regt en billijkheid tot basis: trouwens, ik stelde mij voor, dat, van welken aard de inhoud van de zoogenaamde in Uwer Excellentie's handen zijnde stukken mogt zijn, met allen eerbied gezegd, het niet van Uwer Excellentie competentie was, (dewijl Uwe Excellentie er zelve in betrokken zijt), daarin eene uitspraak te doen, en, dat het zoude kunnen worden gevergd mij daarnaar onvoorwaardelijk te gedragen. Al verder stelde ik mij voor, dat de tijd bij Uwe Excellentie rijper nadenken zou hebben gebaard, en Uwe Excellentie doen inzien, dat mijne ambts-betrekking met mijne particuliere daden niets gemeens heeft.

Er is mij door ongeveinsde vrienden verzekerd, dat ik mij in geen opzigt aan iets ongeoorloofds schuldig maak, en dat zelfs mijne tegenwoordige situatie het vordert, de vrijheid te nemen Uwe Excellentie op een en ander attent te maken, en te verzoeken, wanneer de in Uwer Excellentie's handen zijnde stukken bij Uwe Excellentie wezenlijk dat voorkomen hebben, zoo

als in de Resolutie van 13 Februarij jl. staat beschreven, mij aan den bevoegden regter over te geven.

En terwijl ik aan de wijsheid van Uwe Excellentie in consideratie geef, hoe of het bestaanbaar is dat mijne betrekking met deze zaak in het spel kon worden gebragt, verzoek ik Uwe Excellentie mij in mijne betrekking wel te willen herstellen.

Ik heb de eer Uwe Excellentie te salueren.

(Was get.) A. HALBERSTADT.

Aan Zijn Excellentie den Heer Gouverneur-Generaal der Nederlandsche West-Indische bezittingen, enz., enz.

BIJLAGE E.

Zie bijlage A.

BIJLAGE F.

Hoog Wel-Geboren Heer!

De audientie welke ik de vrijheid heb genomen bij UHWG. te verzoeken, betreft hoofdzakelijk — of liever geheel alleen — de zaak welke het onderwerp uitmaakt van mijn op den 28 Junij ll. aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal ingediend adres.

Gedurende eene reeks van zestien jaren heb ik onder alle ministeriën- en regeringsveranderingen bestendig de hoop blijven koesteren dat het eenvoudig exposé mijner zaak voldoende zoude zijn mij de bescherming en consideratie van al wat eenig gevoel van Christendom, wat zeg ik? enkel van ordentelijkheid en redelijkheid had, te verzekeren: maar ben nu eindelijk beginnen in te zien dat ik jammerlijk heb gedwaald.

Niettegenstaande de regtvaardigheid mijner zaak, — niettegenstaande ieder die er mede bekend is gedwongen wordt te erkennen dat ik schandelijk, en onder omstandigheden welke het daglicht schuwen ben mishandeld, — niettegenstaande onophoudelijk aangewende pogingen om in der minnen te schikken, toe te geven, te transigeren, en zulks altijd op den toon der diepste onderwerping, is mij bij voortduring en tot heden regt geweigerd: misschien wel juist omdat ik blootelijk r e g t en geen gunst verlangd heb.

Deze aanhoudende teleurstelling, ontspruitende uit een blind vertrouwen op a l g e m e e n e menschlievendheid, ben ik moede geworden, — en wil thans trachten eenige bijzondere bescherming a f t e b e d e l e n.

Daartoe HWGeb. Heer! strekte mijn verzoek hetwelk ik bij deze waag te herhalen. Niet de eer hebbende UHWGeb. in persoon te kennen ben ik ten dezen afgegaan op de aanbeveling van goede vrienden, die UHWGeb. bij mij hebben afgeschilderd als eerlijk, regtvaardig en godsdienstig.

UHWGeb. alzoo eenige belangstelling in te boezemen, is mijn doel, terwijl het UHWGeb. misschien niet onverschillig of ongevallig zoude zijn eenige inzage te nemen in gewisselde correspondentie als anderzins ter dezer zake, welke in allen geval zoude kunnen leiden tot eenigzins meer naauwkeurige kennis en wetenschap, hoe het met de behartiging der hetzelve aanvertrouwde algemeene en bijzondere belangen bij het Departement van Kolonien gelegen is.

Ik heb de eer enz.

Leyden, 30 Aug. 1851.

(Get.) A. HALBERSTADT.

Aan den Hoog Wel Geb. Heer
Mr. G. GROEN VAN PRINSTERER, te
's Gravenhage.

De Heer GROEN VAN PRINSTERER heeft met belangstelling kennis genomen van den brief van den Heer HALBERSTADT; doch, na eene aandachtige overlezing van het den 28 Junij ll. aan de Tweede Kamer ingediende adres, acht hij zich, om den aard van het onderwerp, niet in de gelegenheid den Heer HALBERSTADT te dezer zake ten dienste te staan.

'sGravenhage, 5 Sept. 1851.

„Odi homines ignavâ operâ, philosophâ sententiâ." PACUVIUS.

BIJLAGE G.

Afschrift.

28 Augustus 1852.
N°. 60.

WIJ WILLEM III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz. enz. enz.

Gezien de voordragt van Onzen Minister van Koloniën, van den 27 Augustus 1852, n°. 4, aanbiedende een adres van A. HALBERSTADT, bij Koninklijk besluit van den 12 Mei 1835, n°. 81, als Ambtenaar der kolonie Suriname ontslagen, houdende verzoek om herstel van eer en schadeloosstelling.

Gezien het Koninklijk besluit van 21 Februarij 1842, n°. 54, waarbij aan genoemden A. HALBERSTADT een jaarlijksche onderstand van *f* 600 is toegestaan.

Gezien het Koninklijk besluit van 24 Maart 1843,

n°. 97, waarbij die onderstand is verhoogd met *f* 400 's jaars.

In aanmerking nemende, dat door zijne, nu 17 jaren geleden, verwijdering uit de koloniale dienst, de adressant geacht kan worden genoegzaam te hebben geboet voor hetgeen tot dat ontslag heeft aanleiding gegeven.

Overwegende dat de adressant in ongunstige financiele omstandigheden verkeert.

Hebben besloten en besluiten.

Art. 1.

Aan A. HALBERSTADT voornoemd wordt als nu verleend eervol ontslag uit 's lands dienst.

Art. 2.

Aan hem wordt geschonken eene tegemoetkoming van een duizend acht honderd gulden (*f* 1800) betaalbaar uit de koloniale geldmiddelen.

Onze Minister van Koloniën is belast met de uitvoering dezes.

's Gravenhage, den 28 Aug. 1852.

(Get.) WILLEM.

De Minister van Koloniën,
(Get.) CHS. F. PAHUD.

Accordeert met deszelfs origineel.

De fungerende Secretaris-Generaal bij het Ministerie van Koloniën,
(Get.) A. L. WEDDIK.

Voor eensluidend afschrift.
De fungerende Secretaris-Generaal,
(Get.) A. L. WEDDIK.

Ministerie van Koloniën.

Litt. B.

N°. 25.

De Minister van Koloniën.

Gelezen hebbende enz.

Heeft goedgevonden:

1°. den Heer HALBERSTADT, gewezen West-Indische Ambtenaar, te Leyden, bij extract dezer, als beschikking op zijn adres, d. 12 Julij ll., te kennen te geven, dat het den Koning, op dezerzijdsche voordragt, heeft behaagd, hem bij besluit van 28 Augustus ll., n°. 60, te verleenen eervol ontslag uit 'slands dienst, en ter tegemoetkoming in zijne ongunstige financiële omstandigheden, eene som van een duizend acht honderd gulden (*f* 1800) te schenken; wordende van dat besluit hierbij een afschrift aan hem uitgereikt; terwijl overigens tot zijne informatie dient, dat het voorschreven bedrag aan zijne gemagtigden de Heeren J. VAN DAEHNE EN COMP. alhier in eene assignatie op de Nederlandsche Bank, te Amsterdam, zal worden voldaan, nadat zij mede hierbij gaande kwitantie deswege, gezegeld, geteekend en voor hunne handteekening gelegaliseerd, aan het Departement van Koloniën zullen hebben terug gezonden.

2°. Te enz.

's Gravenhage, den 31 Augustus 1852.

De Minister voornoemd,

CHS. F. PAHUD.

Aan den Heer A. HALBERSTADT, gewezen West-Indisch Ambtenaar te Leyden.

BIJLAGE H.

Excellentie!

Geeft met verschuldigden eerbied te kennen A. HALBERSTADT, oud W. I. ambtenaar, wonende te Leyden,

Dat hij niet in de beschouwingen zal treden van de meerdere of mindere bezwaren, die aan de emancipatie der W. I. slaven verbonden zijn, aangezien het thans voor zeker moet gehouden worden, dat daarmede een begin zal worden gemaakt, de beginselen van elke onderneming eigenaardige moeijelijkheden medebrengen en de zoo belangrijke zaak der emancipatie op dien regel vooral geene uitzondering maakt;

Dat, — indien de ondergeteekende wèl is onderrigt — er van de slaven-reglementen, die verwacht worden, zoolang de emancipatie niet definitief is geregeld, zal worden gevorderd dat de slaven daardoor als bij voorraad in een zoodanig verbeterden toestand worden gebragt, dat er nog slechts eene zeer geringe schrede noodig is, om hen volkomen vrij te doen zijn;

Dat het wenschelijk is te achten, dat die Reglementen door feitelijke bewijzen van goede gezindheid worden voorafgegaan, en dat het Gouvernement een schitterend voorbeeld ter navolging geve door met de Landsplantaadje Catharina-Sophia de émancipatie aan te vangen, over welk plantaadje de regering onmiddelijk kan beschikken, waardoor de eerste moejelijkheden zouden worden overwonnen, de grond zijn gelegd en tevens het bewijs zijn geleverd, dat de proeven dáár genomen en geslaagd door het algemeen niet langer als aan onoverkomelijke zwarigheden onderhevig zouden kunnen worden beschouwd.

Tot dat einde neemt de ondergeteekende de vrijheid Uwe Excellentie voor te stellen: de genoemde plantaadje C.-S. aan hem te willen verhuren voor het be-

drag van 30/m. 's jaars, overeenkomende met de som, die zij thans den Lande opbrengt, terwijl hij bovendien alle onkosten voor zijne rekening neemt, welke de nieuwe orde van zaken volgens zijn, bij Uwe Excellentie berustend Plan van emanciperen, ten gevolge zal hebben, als: de tractementen aan onderwijzers, geestelijken, geneeskundigen, ambachtslieden, enz. alsmede het oprigten voor school-, kerk- en hospitaalgebouwen, woningen voor de negers, enz. enz. welke uitgaven voor het eerste jaar gerustelijk op minstens 15/m. mogen geschat worden.

Indien echter de titel van huurder tot den schijn van winstbejag of tot eenigen anderen verkeerden indruk aanleiding mogt kunnen geven, zou hem het beheer van die plantaadje kunnen worden opgedragen onder dezelfde bovengemelde verpligtingen, waaraan hij zich als huurder heeft verbonden, terwijl zijn salaris, naar algemeen gebruik gerekend, zou kunnen worden bepaald.

Op deze wijze en volgens deze nieuwe orde van zaken en te nemen maatregelen op 's Lands plantaadje C.-S. zou ook tevens de dubbelzinnige positie van het Gouvernement vervallen, dat thans als plantaadjebezitter met slaven suiker bereidt, onder het beheer van een Surinaamschen administrateur en slavenmeester, op een gelijken voet als slavenhouders; dan zou met der daad een eerste zeer belangrijke, zedelijke voorbereidende stap worden gedaan tot de bereiking van het groote doel: de opheffing der slavernij.

Met de meeste bescheidenheid geeft de ondergeteekende Uwe Excellentie dit een en ander in overweging en neemt hij de vrijheid Uwe Excellentie te observeren, dat, bijaldien het Uwe Excellentie mogt behagen op zijn voorstel regard te slaan, het belang der

zaak dringend zou vorderen, dat er zóólang een strikt geheim van wierd gemaakt, totdat de ondergeteekende in facto in het beheer dier plantaadje was gesteld, om niet in de uitvoering zijner beginselen door zelfzuchtigen en andersdenkenden te worden gehinderd.

Leyden, den 3 Junij 1856.

(Get.) A. HALBERSTADT.

Aan Zijne Excellentie den Heer Mr.
P. MIJER, Minister van Koloniën.
enz. enz.

Litt. B.

N°. 596.

DE MINISTER VAN KOLONIEN,

Gelezen hebbende, enz.

Heeft goedgevonden.

Aan A. HALBERSTADT, gewezen West-Indisch Ambtenaar, wonende te Leyden, als beschikking op zijn adres van den 3 Junij jl., bij extract dezer, te kennen te geven, dat zijn verzoek, om, onder de daarbij opgegevene voorwaarden, aan hem in pacht of huur af te staan de Gouvernements plantage Catharina Sophia, na raadpleging van den Gouverneur der Kolonie Suriname, niet voor inwilliging is vatbaar bevonden en mitsdien wordt gewezen van de hand.

's Gravenhage, den 10 October 1856.

De Minister voornoemd,
(Get.) P. MIJER.

Aan den Heer A. HALBERSTADT, gewezen
Ambtenaar, wonende te Leyden.

BIJLAGE I.

Aan Zijne Excellentie den Heer
Mr. P. MIJER, Minister van Koloniën, enz., enz.

Excellentie!

Ingevolge den vereerenden last van Uwe Excellentie ontvangen, neemt de ondergeteekende de vrijheid Uwe Excellentie de hiernevensgaande nota of berekening aan te bieden, van hetgeen hij meent als door den Lande hem nog deugdelijk verschuldigd te moeten beschouwen;

Hij wenscht daarbij Uwe Excellentie te mogen doen opmerken dat deze berekening, ten beloope van ƒ 11,350 elf duizend drie honderd en vijftig gulden, zich uitsluitend en alleen bepaalt tot het bedrag van het pensioen waarop hij, als hebbende gedurende achttien jaren aan het toen bestaande pensioenfonds gecontribueerd, met het volste regt zijne aanspraak mag doen gelden: terwijl hij gehcel onaangeroerd laat, zijne verliezen van émolumenten, het verbreken zijner carrière, de énorme schade door gedwongen verkoop zijner goederen, reiskosten enz., alsmede de een en twintig van zijne beste levensjaren, die hij geheel buiten zijne schuld, van zijne ambtenaars-loopbaan heeft moeten missen.

De ondergeteekende heeft de eer enz.

A. HALBERSTADT.

Het mij komende pensioen van 13 Februarij 1835 tot 1 Julij 1856, 21 jaren en 4½ maand à *f* 1200 per jaar . . . . *f* 25,650.—

Ontvangen Toelage:

Van 1 Julij 1841 tot 1 April 1843, 1 jaar 9 maanden à *f* 600 per jaar	*f* 1050.—	
Van 1 April 1843 tot 1 Julij 1856, 13 jaren en drie maanden à *f* 1000 per jaar	*f* 13,250.—	
		〃 14,300.—
Zoodat mij nog komt een bedrag van . .		*f* 11,350.—

EEN WOORD

AAN DEN HEER

J. J. ROCHUSSEN.

J'appelle un chat un chat et ROLLET un fripon.

BOILEAU.

Een extemporétje, tot nut van 't algemeen.

Het gif, dat hij verspreidt,
Door steeds te zedepreken
En 't averegtsch te doen
Van 't gene hij ons leert,
Schaadt niemand, naar ik reken,
Die het naar eisch waardeert.
Hij doe zijn daden omgekeerd
En volg' de woorden na,
Waarvan hij hem hoort spreken.

Nul n'est plus dangereux qu'un homme médiocre visant à la réputation et l'intérêt privé.

APPIEN.

Les plus hautes dignités sont souvent des piédestaux qui rapétissent les hommes sans mérite.

CLEMENT XIV.

Pauvre gloire que celle qui n'a point de racines dans le bien public. JOSEPH DROZ.

Les hommes de parti s'imaginent que gouverner une nation c'est la soumettre à son opinion.

La valeur est la seule vertu qu'on ne peut contrefaire.
Le Roi STANISLAS.

Een Indisch wijsgeer gevraagd zijnde, wat, naar zijne meening, de twee schoonste zaken in het heelal waren, antwoordde: de starren aan den Hemel boven ons hoofd, en het gevoel van pligt in ons hart.
V. ST.

Car, que répondre à ceux qui prétendraient, en s'écartant du devoir, qu'ils obeïssent aux mouvement de leur conscience? Sans doute on pourra découvrir qu'ils sont hypocrites en parlant ainsi: mais ou leur à fournir l'argument qui peut servir à les justifier, quoi qu'ils fussent; et c'est beaucoup pour les hommes d'avoir des phrases à dire en faveur de leur conduite: ils s'en servent d'abord pour tromper les autres, et finissent par se tromper eux-mêmes.

Dira-t-on que cette doctrine indépendante ne peut convenir qu'aux caractères vraiment vertueux? Il ne doit point y avoir de privilèges même pour la vertu; car du moment qu'elle en desire, il est probable qu'elle n'en merite plus. Une égalité sublime règne dans l'empire du devoir, et il se passe quelque chose au fond du coeur humain, qui donne a chaque homme, quand il le veut sincèrement, les moyens d'accomplir tout ce que l'enthousiasme inspire, sans sortir des bornes de la loi chrétienne, qui est aussi l'oeuvre d'un saint enthousiasme.

Sans doute quand on n'a pas de remords, il est probable qu'on n'est pas criminel, et, quand même on commettrait des fautes, d'après l'opinion des autres, si d'après la sienne on a fait son devoir, on n'est pas coupable; mais il ne faut pas se fier cependant à ce

contentement de soi-même, qui semble devoir être la meilleure preuve de la vertu. Il y a des hommes qui sont parvenus à prendre leur orgueil pour la conscience; le fanatisme est, pour des autres, un mobile désintéressé qui justifie tout à leurs propres yeux: enfin, l'habitude du crime donne à des certains caractère un genre de force qui les affranchit de repentir, au moins tant qu'ils ne sont pas atteints par l'infortune.

Mme. DE STAËL.

Il existe un crime affreux, qu'il faut se contenter d'accuser sans espoir de le voir punir, c'est l'abus du pouvoir dans les charges publiques. De tous les coupables, le plus criminel c'est le mauvais magistrat, qui, trahissant son honneur, son serment, sa patrie et son Dieu, ne voit dans son élévation qu'un moyen de satisfaire son orgueil ou son égoisme, et l'emploie moins pour la prospérité que pour la dégradation des peuples. Un voleur ne dérobe pour l'ordinaire qu'un superflu dont on peut se passer, ou un nécessaire momentané; sa propre misère l'y contraint communément, et le danger l'accompagne; il est en outre privé des sentiments de noblesse que donne une bonne éducation. L'assassin n'ôte le plus souvent qu'une vie indifférentc par l'équilibre des biens et des maux, il ne produit qu'une douleur tres-courte, et ne prive la société que d'un seul de ses membres; crimes dont elle doit cependant le punir avec sévérité... Mais l'indigne chef qui réduit l'oppression et le despotisme en système; qui vole à ses concitoyens la paix, la sûreté, la liberté, la subsistance, les lumières, et les vertus même, qui sacrifie à son intérêt toute autre considération; qui fort au-dessus des besoins, se laisse corrompre pour fournir à sa vanité, qui vend ses capacités, son crédit, son suffrage à l'injustice, ou, pis

encore, à l'ennemi même de la patrie; dont la politique enfin dépouille un peuple entier des premières prérogatives de l'homme, et des principales douceurs de la vie, et qui, non content d'asservir les races présentes, forge encore les fers des générations futures... Oh! le parricide est un saint en comparaison d'un tel homme! Et, cependant, il n'est pas rare d'avoir de tels principes, et de les croire des plus naturels!

Mais comment trouver des expressions assez fortes pour ces crimes nationaux qu'un barbare usage autorise, et contre lesquels l'humanité réclame depuis si longtemps? Sans parler encore de ces états, dont la constitution a la servitude pour base, comment les nations les plus civilisées ont-elles pu se croire en droits, pour se procurer de simples objets de luxe, d'excercer la tyrannie, le meurtre et le brigandage dans les trois autres parties du globe. Comment ont-elles pu légitimer ce commerce infâme, qui trafique de l'espèce humaine avec plus de dureté qu'on se fait ailleurs des bestiaux.

Mais nos colonies, dit-on, ne pourraient se soutenir sans l'esclavage et oppressions [1]). Eh bien! que ces co-

---

[1]) La Mexique et toutes les possessions Anglaises, Françaises et Danoises ont depuis longtemps anéanti l'esclavage.

Rusland is daarbij niet achter gebleven. Van de overtuiging uitgaande dat men door vrijwillig afstand te doen van verouderde zeden en wreedheden, het Middeneeuwsche leenstelsel eigen, het geweld doende verdwijnen, om voor menschelijkheid en geregtigheid plaats te maken, de kroon het best beschermde, legde ook, zoo als bekend is, de keizer aller Russen de hand aan de Russische lijfeigenschap, toen hij bij zijn troonsbestijging 18 Maart 1857 in een manifest verklaarde: de lijfeigenschap is opgeheven. Dit keizerlijke manifest heeft reeds duizenden schoone vruchten gedragen, en menig dorp is thans door vrolijke vrije menschen bewoond, die zonder vrees tot hunnen vroegeren heer en, met dankbaarheid tot hun' „goeden vader" den keizer, opzien.

lonies périssent, et que la justice se soutienne.... L'équité et la compassion crieront-elles inutilement au secours de ces malheureux. N'y aura-t-il pas quelques grands, assez grands pour s'immortaliser par cette délivrance?.... Leurs douleurs, leurs fers, leur sang reposent sur vous! du fond du désespoir ils crient vengeance au ciel; et s'il est un Dieu juste, doit-il la refuser?

Le colonel DE WEISS.

Het zedelijke, verlichte, vrijheidminnende, en bij uitnemendheid christelijke Nederland, dat vroeger voor anderen als model kon dienen, maakt op die menschlievende voorbeelden eene diep betreurenswaardige uitzondering, en het Gouvernement, waarvan men zou mogen verwachten als toongever van het goede, ware en schoone op te treden, rangschikt zich onder het getal van hen, die zich niet schamen met den grootschen titel van „slavenhouder" te prijken.

„Wanneer ook bij ons dezelfde moedbetooning zich met dezelfde ken-„nis, opoffering en wijsheid vereenigt, kan het niet missen, of Neder-„land moet het eenmaal den stervenden CLARKSON kunnen nazeggen: Er „is geen gedeelte meer van de Nederlandsche maatschappij, in hetwelk „het wettig is, een mensch te houden of te gebruiken als slaaf..." Bij-„dragen tot de kennis der Koloniën enz.

Maar ik zou wenschen hier bij te voegen — wanneer bennis, opoffering en wijsheid zich vereenigden, en de regering zoo als zij behoort te doen getrouwe handhaver van al wat regt en billijk is, en een ernstig onderzoeken en bevorderen van de belangen des volks; en in gedurig streven om bij alles wat men verrigt, de hoogere beginselen die den mensch in alles leiden moet, niet uit het oog te verliezen, dan zouden zoo vele onzer landgenooten, niet langer aan brood gebrek hebben te lijden.

DE SCHRIJVER.

EEN WOORD

AAN DEN HEER

J. J. ROCHUSSEN.

Thans zijn de schilderijen verhangen, onze wederzijdsche toestand heeft een ander voorkomen verkregen. Er is een meerdere evenredigheid in onze positie gekomen. Wij zijn beide gepensioneerd. Hoe dat in zijn werk is gegaan, hoe we aan ons eind zijn geraakt, doet er niets toe en is van algemeene bekendheid. Wij staan thans tant soit peu als burgers van den staat gelijk, dat wil zeggen, zoo wil ik het wel voor een oogenblik beschouwen, zonder de meerdere of mindere waarde tusschen den eenen en anderen burger in overweging te nemen, want dat verschil is dikwerf zeer uiteenloopend en bij het uitreiken van belooningen voor bewezen diensten, is het spreekwoord meestal volkomen van toepassing:

De paarden, die den haver verdienen, krijgen ze niet.

Het zou ons bestek overschrijden, indien ik naauwkeurig de verhouding tusschen ons beiden staatsburgers wilde ontvouwen.

Ter zake.

Onder de talrijke wondervreemde ontmoetingen, die ik in mijn leven heb gehad (en ze zijn legio), nemen de audiëntien, die ik bij u gehad heb, niet de onbeduidendste plaats in.

Ik zal noch kan ze niet alleen nimmer vergeten, maar ik herinner ze me regt gaarne. In welken zin dit moet worden opgenomen laat ik in het midden. Ik wil u niet ontveinzen dat ik naar eene gelegenheid heb gehunkerd om hetgeen op die audiëntien is voorgevallen nog eens dunnetjes over in behandeling te nemen, en het ontbrekende aan te vullen waarin ik ben verhinderd geworden, door de afstanden van onzen wederzijdschen toestand, die van mij eene gestrenge voorzigtigheid gebiedend vorderde, terwijl ik mij gedwongen gevoelde, zeer omzigtig langs de kantjes heen te strompelen, om mijn bot niet te vergallen.

Thans zijn de wederzijdsche toestanden malkander meer genaderd, ik bevind me nu meer op mijn gemak tegenover u en wenschte mij deze gelegenheid, die mij allergeschiktst voorkomt, niet onbenut te laten om u onbeschroomd mijne zienswijze en beschouwingen mede te deelen. Gij zult weldra bespeuren, mijn waarde burger, dat ik al het verhandelde tusschen ons naauwkeurig in het geheugen heb geprent. Zoo herinner ik mij o. a. hoe het u eens behaagde mij voor de voeten te werpen, nadat ik mij met alle regt over mijn lot beklaagde. „Ja, die kaatst moet den bal verwachten.” Ik kon daar destijds slechts zeer onvolkomen op antwoorden, maar, zoo als u ziet, is het niet verloren gegaan, ik heb het slechts tot een gelegener tijdstip verschoven en dat is thans aangebroken.

Ik heb aan die uitdrukking echter geen verkeerden uitleg gegeven, als wildet gij u daardoor het regt aanmatigen om van uw verheven standpunt op den onschuldigen weerloozen mishandelden man ook nog een

balletje te werpen, en als een echte kaats-gladiateur en tweede BAYARD niet te willen achter staan bij uwe manhaftige voorgangers; of dat gij meendet ex officio verpligt te zijn een spel te vervolgen, waarmede uwe heldhaftige natuur zoo volkomen sympatiseerde, volstrekt niet.

Ik heb het beschouwd als eene speciale charme voor het kaatsen, raketten, en nu wij op onze laauweren rusten, kwam het mij voor dat het u niet onaangenaam kon zijn, pour passer le temps, dat we eens zoo'n kaatspartijtje aanvingen.

Vindt gij niet, dat het meer eigenaardig is, nu wij als burgers van den staat meer gelijk staan.

Maar het wordt tijd, dat we met ons kaatsspel aanvangen — à moi l'honneur s. v. p., ik geloof daartoe het regt te hebben, chacun á son tour mon brave! altijd echter zonder de minste rancune, haat of nijd moeten we onze balletjes werpen, vooral wat mij betreft: gij behoeft u echter daar niet naar te regelen. De gustibus non est disputandum en ik geef u het meest uitgebreide verlof om onder het spel à votre bon gré zoo veel grimassen te maken als gij goedvindt.

Gij zult mij misschien willen vragen, wat mij beweegt met u zoo'n kaatspartijtje aan te vangen. Ik kan volstaan met het antwoord, dat ik volkomen in uw geest te werk ga, die kaatst moet den bal verwachten en gij hebt mij tot die kaatspartij uitgenoodigd, waarde burger! Casueel ben ik ook een liefhebber, en een mensch is zoo niet of hij wil op zijne beurt ook wel eens een balletje terug werpen, en is niet altijd bestand om de verzoeking te bestrijden, wanneer hem daartoe zulk eene uitstekende gelegenheid wordt aangeboden.

Maar ik ben geen kaatser van professie, le plus souvent! nimmer kaats ik met weerlooze, noch met

hen die van mijn pligt gebiedend kunnen vorderen, dat ze door mij beschermd worden, omdat ik geen bloodaard ben en mijne pligten niet aan eene individuële lust wil opofferen.

Ik ben slechts een gelegenheidskaatser, die de balletjes terug kaatst, welke mij worden toegeworpen; ik ben ook niet excentriek, ik wacht met een geduld, waarover JOB als hij nog leefde zich niet zou behoeven te schamen, eene gunstige gelegenheid af, om de mij toegeworpene balletjes terug te kaatsen. Ik zou toch veeleer het regt hebben u te vragen, welke motiven u kunnen gedreven hebben, om van uwen hoogen zetel met een onschuldig, weêrloos man te kaatsen, en zulk op zich zelf staand ongelijk spel nog te verhoogen door een tafelvriend, die dáár — boven zat en u de balletjes toereikte; dat was bovendien immers geen portuur, twee tegen een!

Gij hebt mij eens gezegd mij te hebben gekend reeds voor mijn vertrek naar de West-Indiën; zeer veel eer voor uw memorie, het is bijna eene halve eeuw geleden, maar wat heeft dat te beteekenen, kan de kennis van dien tijd ook invloed hebben uitgeoefend om uw edelmoedig politiek op mij toe te passen? wie ik was, ben geweest en wie ik thans ben, wat heeft dat gemeens met mijne zaak en kan toch wel niet als een voorwendsel dienen om mishandeling te regtvaardigen? er kan geene kwestie zijn, wie ik ben, niet de persoon maar de zaak — de zaak alleen dat is de kwestie. Mijn individu, mijn privé leven moet volkomen van de zaak afgescheiden blijven, heeft er volstrekt niets meê te maken; maar aangenomen dat de meerdere of mindere waarde van mijn individu in het spel kon worden gebragt, dan doet er zich eene andere zeer belangrijke kwestie op, n. l. of gij dan wel de bevoegdheid bezit om een juist oor-

deel over dien individu uit te brengen. Car enfin, mijn waarde burger! zulk een oordeel berust op: nos kennimus nos of zoo als dat zeer te regt door mijn ouden vriend PLINIUS wordt uitgedrukt: Comme si celui qui ignore sa propre mesure pourait entreprendre de mesurer quelque autre chose.

Indien het echter gevorderd werd ons privé en ons publiek leven op eene eerlijke weegschaal met zuiver gewigt te wegen, ik zou met het grootste vermaak met huid en haar op de schaal springen, en er mij een feest van maken het ware gewigt van onze wederzijdsche charmes en bokkenpooten te leeren kennen. Ik zou zelfs bij die weegpartij niet ongeneigd zijn u eenige concessiën toe te staan en u verlof geven met pak en zak, met alle uwe waardigheden, titels, volle zakken geld enz. enz. op de schaal te stappen, zonder dat ik daarvoor de minste doorslag voor bruto gewigt zou willen in rekening zien gebragt, en wanneer de minste twijfel van overwinning kon bestaan, zoudt gij daarenboven niet noodig hebben u te generen, om zooveel zwaarwigtige stukken mede te brengen, als gij maar eenigzins bergen kunt, en daarbij vooral niet te verzuimen uw speech voor een enquête tot afschaffing van de opiumpacht in Oost-Indië — opiumpacht!? o pardon, ik bedoelde die van de sterke drank, dat is zwaarwigtiger.

Sprekende over de émancipatie der negerslaven hebt ge me gezegd, dat gij mijn boekje: vrijmaking der slaven in Suriname enz. hadt gelezen en er veel uit hadt geleerd, terwijl gij tevens volkomen toestemdet, dat men eene zeer groote schrede zoude gevorderd zijn geweest, indien men mijn plan in der tijd ten uitvoer had gebragt, maar de vorm van mijn boekje beviel u niet: wat had ik noodig de personen zóó voor te stellen enz. Zie dat verdient nog eens dunnetjes te

worden overgekaatst. Intusschen moet ik u in gemoede aanraden, die bekentenis als we gewogen worden zorgvuldig achter baks te houden, omdat het eene onoverkomelijke moeijelijkheid zoude te weeg brengen om de balans daardoor in evenwigt te houden, en er geen gewigt zou kunnen gevonden worden om er tegen over te stellen, een tegengewigt, een degelijk tegengewigt te vinden, dat het bewijs leverde dat ik wederkeerig van u iets had geleerd en zou kunnen leeren, in den zin zooals dat hier wordt bedoeld. En wat betreft de ongunstige beoordeeling van personen in mijn boekje, dit staat in een natuurlijk verband met de omstandigheden, die daartoe aanleiding gaven. Hij, die aan onkunde, betweterij, hoogmoed enz. de welvaart van een geheel land en van eene gansche bevolking opoffert en wiens ijzeren, onverzettelijke wil tot het doordrijven van de onbekooktste theoriën voor geene zedelijke wenken vatbaar is, en die met de ruwste onbeschoftheid afwijst, met duivelsch geweld zijne knollen voor citroenen wil verkoopen, kan hij op verschooning aanspraak maken, kan hij, die zoo gewetenloos met de algemeene belangen te werk gaat, verwachten, dat er verzachtende omstandigheden zullen worden opgespoord, om zulk een diep verfoeijelijk gedrag te bemantelen?

Allons donc, mon cher compatriote! het kan alleen aan hem mishagen, die door zijn geweten wordt aangeklaagd en die de vrees bekruipt, dat hem ook eens van datzelfde laken een kamizooltje zal worden aangepast; bref, ik geef u verlof om ad libitum uit de onoverzienbare collectie uwer antecedenten u met de beste te beladen, zonder dat ik daardoor de minste bezorgdheid zal koesteren dat het gewigt er van den uitslag zal betwisten. Bovendien waarborg ik u dat er met eene eerlijke geijkte balans liberaal zal gewogen worden, en gij op een ruimen doorslag zult kunnen rekenen.

Helaas! ik heb slechts weinig voor het nut van het algemeen kunnen bijdragen: ledige eijerdoppen zijn te luttel om eenig gewigt aan te brengen (zie bijlage); misschien kan het daardoor ietwat waarde verkrijgen omdat ze van een ongelukkig mishandeld man afkomstig waren, die alles gaf, waarover hij beschikken konde en die belet werd daar meer uitbreiding aan te geven, omdat zijn schatrijke broeder, die in het bezit van eenige hem toebehoorende zeldzaamheden was geraakt, behagen schepte, zijn huis te Ventre Fossé met het ongeluk van zijn broeder te versieren. Men moet het toch maar van familie hebben. Diensten die niet van alle belang ontbloot zouden geweest zijn, die ik door mijne koloniale ervaring aan het algemeen had kunnen bewijzen en waartoe ik mij steeds heb aangeboden, werden halsstarrig afgewezen; men gevoelde zich natuurlijk weinig genegen om door een mishandeld man het licht van dubbel bezoldigde specialiteiten te laten betimmeren.

Jammer is het, dat wij bij deze gelegenheid, en passant, het gewigt van onze hersenen, die met onze verstandelijke vermogens zoo naauw in verband staan, niet kunnen leeren kennen: zoo als gij zeker weet, valt dat moeijelijk, zoo lang wij nog leven.

De hersenen van den beroemden CUVIER wogen 1,860 Ned. wigtjes, die van Lord BYRON 2,238, van CROMWELL 2,231; die cijfers, waarvan het gewigt niet te betwijfelen valt, zijn zeer hoog te noemen, want het gewigt van de hersenen van een volwassen mensch van verschillende rassen bedraagt gemiddeld 1,210 tot 1,450 (zie Tijdschrift ter bevordering van de kennis der natuur). Het eenige middel, dat we zouden kunnen te baat nemen om het gewigt te leeren kennen, zou zijn, het, in navolging van den beruchten graaf VAN DEN BOSCH, calculatief te bepalen, en tot maatstaf te

nemen onze koloniale specialiteits-régime; ongetwijfeld zou de uitkomst het gewigt van bovengenoemde beroemde mannen ver overtreffen.

Gij hebt uwe afkeuring ook wel eens uitgedrukt door te zeggen, dat het niet gentlemanlike was; maar ook dit kaats ik met denzelfden bal terug als de uitdrukking door uwen voorganger gebezigd van: fatsoenlijk man. Men mag toch verwachten, dat er ten minste eenige schijn aanwezig is, die de bevoegdheid regtvaardigd om zulk een oordeel uit te brengen. „Pour juger de lumière il faut avoir de lumière." — „Wie zijt gij die eenen anderen oordeelt?" Wie denkt hier niet aan den balk en den splinter? en als er in der daad een splinter aanwezig is, dan had hij zijnen oorsprong aan den balk te danken.

Les hommes les moins indulgents ont le plus besoin d'indulgence.
P. SYRUS.

Thans wenschte ik een ander balletje met u te kaatsen. Ik wil u namenlijk herinneren, mij eens te hebben gevraagd: of ik de vereischten van een Minister van Koloniën wel kende, terwijl gij tevens uwen twijfel te kennen gaf, of ik met dit departement wel naauwkeurig bekend was? Een koddige vraag aan iemand, die bijna een ½ eeuw in die Koloniale Ministeriele lustwaranden heeft rond spatziert. Ik somde in mijne moeijelijke positie globale punten op, die geheel met u in overeenstemming waren; ik had er echter vergeten bij te voegen: „de politiek" en dat werd door u als een zeer zwaarwigtig punt aangevuld. Het is als of ik het u nog met zoo veel nadruk hoor zeggen, gepaard met eene gesticulatie om aan dat ontbrekende klem bij te zetten: ja — maar — „de politiek" hebt ge nog verzuimd.

En in der daad was het de waarheid; maar al had ik er ook aan gedacht en de overtuiging gehad, dat

er een andere politiek bij het koloniaal bestuur behoorde, dan had ik er toch niet van gerept uit vrees dat het van mij kon gevergd worden die politiek toe te lichten en daardoor in een embarras de choix gebragt te worden om uit de collectie politieken, die ik had leeren kennen, een aangename keus te doen.

Maar had ik niet veel meer regt die vraag aan u te rigten en de kennis van het Departement van Koloniën bij u te betwijfelen, — waartoe uwe eigen bekentenis aanleiding gaf, door te zeggen: „dat er zoo „velen waren die om „regt" aandrongen; dat het zoo „moeijelijk viel; dat als u die moeijelijkheden had ge„kend, u het Minist. niet zou aanvaard hebben en dat „ik maar liever in den toestand moest blijven, waarin „ik mij bevond enz."?

Om dien twijfel zooveel doenlijk weg te nemen, geloof ik daartoe het geschiktste middel te gebruiken, om in grove trekken (want naauwkeurig in alle nuances te treden is niet mogelijk: dat zou boekdeelen vorderen) u mede te deelen, wat ik — zou doen, als ik Minister van Koloniën was.

En dat kon misschien zijn nut hebben, indien men eens konde besluiten om het Departement van Koloniën met een zesden parvenu te illustreren; maar — van een ander alooi, en ik beveel mij bij voorkomende gelegenheid in uwe gunst en recommandatie, indien mijne beginselen u mogten bevallen. Ter zake.

Ik zou natuurlijk bij het aanvaarden van het bewind niet kunnen spreken van mijne uiterlijke distinctieven noch van mijne volle geldzakken, om de eenvoudige reden dat ik aan beiden in de volste beteekenis van het woord arm ben. Dat ik een doodelijk stilzwijgen zou bewaren, dat ik voor het nut van het algemeen was opgetreden, zal wel niet noodig zijn te zeggen. Ik zou trachten door mijne han-

delingen dat gunstig oordeel van het algemeen mij waardig te maken. Ik zou al dadelijk aanvangen een klein bewijs te leveren, dat mijn bijzonder belang alleen berustte in het genot te smaken, het algemeen belang dienstbaar te kunnen zijn, en daarin te slagen, zou mijn hoogste geluk uitmaken: ik zou met ledige zakken het bewind aanvaarden, zoo als dat ook met mijne achttien dienstjaren in de W. I. heeft plaats gehad. Ik zou den titel van Minister niet eens verkiezen en slechts twee jaren met de waarneming van het koloniaal bestuur willen belast zijn, — zonder traktement — alleen slechts met een paar duizend gulden toelage voor reis- en verblijfkosten, en onder de strikste voorwaarde, nimmer of nooit met uiterlijke distinctieven te worden versierd, terwijl ik, indien het mogt worden gevorderd, de meest afdoende gronden zou kunnen aanvoeren, waarop die voorwaarde gevestigd is. Het hoogste geluk, dat mij te beurt kan vallen, is, gelukkigen te maken. Onder die nadrukkelijke voorwaarde alleen, zou ik mij met het koloniaal bestuur verkiezen te belasten.

Ik hoor u zoo iets mompelen van capaciteit. Ja wel, mijn waarde burger, ge moogt gerust er van tijd tot tijd zoo'n balletje tusschen kaatsen. Capaciteit, ja, als ik dat balletje eens naar hartelust wilde terug kaatsen, dan zoudt gij daar niet van opfrisschen, maar ik zal het schappelijk met u maken en mij vergenoegen met u te antwoorden, dat ik eene hoofdcapaciteit bezit, namelijk „dat ik weet, wat ik niet weet, en dat „ik niet wil weten, wat ik niet weet," en van dat kardinale punt gaan alle mijne capaciteiten uit, die ik bezit en niet bezit, en gij kunt u niet verbeelden mijn waarde burger! hoe men zich met die capaciteit in de allermoeijelijkste omstandigheden op zijn uiterste gemak bevindt. De leemte, die bij mij mogt

ontstaan, wordt onmiddelijk aangevuld door degelijke soliede maarschalken.

Gij zult u nog wel herinneren, dat wij dat dingetje zoo eens ter loops hebben behandeld. Ik sprak toen in het algemeen — omdat mijne positie mij belemmerde onbewimpeld mijne beschouwingen te ontwikkelen — toen ik u de opmerking maakte: dat men vrij algemeen NAPOLEON I wilde spelen, maar dat men steeds de maarschalken verzuimde: zonder maarschalken geen NAPOLEON I. Ik bedoelde toen speciaal den Minister van Koloniën, maar ik kon toen zoo alles niet zeggen, zonder te spreken.

In der daad hebt gij dien wenk, die door zijne luimige inkleeding u niet ongevallig was, u ten nutte gemaakt, en een paar positieve maarschalken in dienst gesteld, maar het bepaalde zich ook — alléén — bij die in dienststelling, zij zaten daar letterlijk voor de luxe, ze mogten niet schieten, en bevonden zich in dezelfde cathégorie als CHASSÉ op de citadel, die mogt ook niet op Antwerpen schieten [1]).

Het is echter alles zeer natuurlijk. Indien de in dienst gestelde maarschalken vrij spel hadden gehad, zoo als dat volkomen aan hen was toebetrouwd, zouden ze hebben losgebrand op alias specialiteiten, handlangers en andere stroomopwaartsche belangen, die ze voor vijanden moesten beschouwen, maar die in der daad vrienden en bondgenooten waren van — moet dit nog gevraagd worden? — van het nut van het algemeen.

Maar dat is de bedoeling niet, mon brave! ik wilde maarschalken in dienst stellen, die ik mijn volkomen

---

[1]) Daar is in die vergelijking meer verband, dan men oppervlakkig beschouwd wel zou denken; eene toelichting, die ons echter te veel zou afleiden, zou dat duidelijk kunnen maken.

vertrouwen kon schenken en die de vrijheid zouden bezitten à discrétion te schieten op alles, en op een ieder, die in de verste verte het durfde ondernemen, algemeene belangen aan te randen, en ik — ik zelf in eigen levend persoon zou verkiezen op dien regel geene uitzondering te zijn, en de maarschalken gelasten en bevelen ook mij met de hoogst denkbare gestrengheid te contrôleren, en er op in te houwen dat er de stukken langs vlogen, bij de minste zweem van afwijking van mijne grondbeginselen. Ik moet maarschalken hebben, die met hun gansche vermogen, met hun geheele hart en ziel, zonder om te zien, mij ondersteunen en ter zijde staan om het belang van het algemeen te behartigen; daarin alleen kan het ware, schoone en goede gevonden worden, daarin is alleen de hoogste belooning gelegen, en dat zijn de positieve kenmerken, waaraan ik zou gehecht zijn, waarmede ik mij zou willen distingueren.

Ce qui perd les hommes, c'est de vouloir des succès; ils en auraient, s'ils ne voulaient que de remplir leurs devoirs.

DROZ.

De mishandelingen, onregtvaardigheden, plunderingen van boedels van weduwen en weezen, door sommige landvoogden en andere hooggeplaatste ambtenaren gepleegd, het onthouden van eerlijke vorderingen enz. enz. enz. die door vroegere bewindsmannen zijn gepleegd en onafgedaan waren, zouden mij niet alleen niet afschrikken, maar ik zou er mij een zalig genot van maken de ongelukkigen, die er nog onder gebukt gingen, te redden, en den Hemel danken daartoe geroepen te zijn. Het zou de eerste pligtsvervulling zijn, die ik aan God, aan het algemeen belang en aan mij zelven verschuldigd zoude rekenen. Ik zou niet verkiezen, of beter gezegd, ik ben er volslagen ongeschikt toe, om mijn dierbaar vaderland te bezoedelen, en

den naam van mijnen vorst te misbruiken, om in den eerbiedigen naam des Konings mishandelingen en onregtvaardigheden te plegen.

Ik zou het departement van koloniën zoo organiseren, dat het den vorm verkreeg als onder het bestuur van FALCK, die, terwijl hij Minister van Koloniën was, zich nog met eene buitenlandsche missie kon belasten, en toen men hem vroeg, hoe hij dat konde doen en zich zoo lang van het Ministerie verwijderen, ten antwoord gaf: o dat heeft niet de minste zwarigheid; het Ministerie is door knappe ambtenaren bezet, het kan volkomen aan hen worden overgelaten, en het gaat zijnen gang zoo goed alsof ik er tegenwoordig was; maar ik heb veel meer zwarigheid over de missie, die men mij heeft opgedragen. Destijds was bij het Departement van koloniën de kruidenierswinkel nog niet annexeerd — waarmede FALCK zich trouwens ook niet meê zou hebben willen belasten. In dien vorm zou ik het alias glazen huis organiseren. Iedere afdeeling zou aan eenen waardigen, bekwamen maarschalk toevertrouwd worden. Ik zou alle duistere gewrochten van wat aard ook vernietigen, ja vernielen! en dat negatieve in een positief glazen huis, in de volste, krachtigste en uitgebreidste beteekenis van het woord herscheppen. Overal en in alles wil ik het licht laten schijnen, met open kaart spelen en niets verbergen: trouwens, nimmer zou daartoe privé belang aanleiding kunnen geven.

Onmiddellijk, dadelijk — het zou mijn eerste werk zijn, dat teregt genoemd „gewrocht der duisternis" te vernietigen — en de drukpers vrij te geven — er is geen omstandigheid denkbaar, die tot vrees noch hindernis in mijne regering aanleiding zou kunnen geven; het tegendeel is de aperte waarheid! iedere nuttige wenk, door wien ook aangevoerd, zou ik dank-

baar ontvangen, en in 't belang van 't algemeen dienstbaar maken.

Niet alleen dat ik het schrijven onder alle vormen — direkt-indirékt — particulier-publiek, onder alle gedaanten niet zou onderdrukken, maar ik zou het aanmoedigen — ik zou de gebreken, die mij ontsnapt waren, willen leeren kennen, en mij in de gelegenheid zien gesteld ze te kunnen verbeteren. „Alleen zij die de volken „willen bedriegen en te hunnen voordeele willen rege„ren, kunnen verlangen hen in onwetenheid te houden."

De archieven, ja de archieven! och ik zou er zoo discreet mogelijk mêe omspringen; zonder noodzakelijkheid zou ik ze stilletjes laten rusten, gedane dingen hebben geen keer, en uit eigen vermaak er eens in snuffelen zou tijd verspillen zijn. Bovendien zijn er zeer weinig aardigheidjes in te vinden die ik niet reeds weet, of die op gegronde vermoedens mij niet vreemd zouden voorkomen. Het belang van het algemeen zou echter op dien regel eene uitzondering maken. Niemand zou ik een stuk weigeren, wanneer ik de overtuiging had gekregen dat er ten algemeenen nutte gebruik van werd gemaakt, al ware het ook, dat er mijne eigene verkeerdheden in gevonden werden. Ik ben niet volmaakt, als het nog noodig is, om dat te zeggen, waarde burger! en — ik wil ook niet volmaakt schijnen. Ik maak daardoor eene uitzondering op hen, die liever eene aangename leugen, dan eene onaangename waarheid hooren; het wordt door mij omgekeerd, ik wil leeren weten, waar ik gestruikeld heb, om daardoor in de gelegenheid te worden gesteld, mijne bokkenpooten te rectificeren.

Onmiddellijk zou ik het Amsterdamsche plan in overweging nemen met betrekking tot de stoombooten-correspondentie voor onze O. I. bezittingen, en in het kortst mogelijke tijdsbestek de directe communicatie

door stoom met onze O. I. bezittingen als eene eerste en dringende behoefte tot stand willen brengen.

Ik zou de finantien regelen, — maakt geene grimassen, waarde burger! inderdaad ik zou ze regelen, — de duistere duitjeszaken daarbij niet te verzuimen. Ik zou eenen finantielen staat vervaardigen zoo helder en zoo klaar als de stroomen van den Briel. Ik zou geene gecalculeerde, maar eene positieve balans doen opmaken, zoo duidelijk en bevattelijk, dat iedere boer met een oogopslag tot op een cent de ware toestand kon beoordeelen; ik zou dat bestaande duistere finantiele gewrocht den kop in willen nijpen, en niet verkiezen mij in den sleur van vroegere handelingen te laten medeslepen, om voortdurend de finantiele koloniale verantwoording, die zoo vele jaren met zoo veel regt verlangd wordt, te ontwijken: een verschijnsel dat in het burgerlijke leven op zijn zachtst uitgedrukt als zeer suspect zou worden beschouwd. Waar is de koopman, de zaakgelastigde, het hoofd van eene maatschappij enz., die het zou durven ondernemen, zoovele jaren achtereen zijne verantwoording te verschuiven, zonder daartoe te worden gedwongen, waarmede toch onafscheidelijk zou gepaard gaan, het gevaar van zijn vertrouwen te verliezen en den naam van eerlijk man te verbeuren, tenzij hij van een voorbehoedmiddel was voorzien en zich met eene kroon van Graaf MOLLÉ had gewapend.

Ik weet, ja ik ken naauwkeurig de praktijken die er hebben plaats gehad, om bijoogmerken te bereiken, ik heb tonnen gouds zien weggooijen! 2 — 3 — 4 tonnen, in een' worp! Ik zou ze echter met soldaat- en zeemanschap behandelen; — wat zou het baten, er iets aan te willen veranderen, en wat hebben de boeren ook noodig te weten, waar het geld is gebleven? Maar vooral, van het beginsel uitgaande dat er aan het gebeurde niets

te veranderen valt, zou die discretie gevestigd zijn, omdat, wanneer men toch de levendigen nimmer ter verantwoording heeft willen roepen, en ongestraft hun gang heeft laten gaan, de dooden daartoe nog veel minder geschiktheid bezitten. Ik zou schoon schip willen maken, en mij niet met den blaam van mijne voorgangers willen besmetten; aan mij zou het niet tot verwijt kunnen dienen, dat de posten, die op winst en verlies voorkwamen, of die gevonden worden onder onvoorziene (?) uitgaven, mijn saldokas niet hadden kunnen vergrooten. Ik zou den finantielen toestand willen leeren kennen en bloot leggen, het finantiestelsel in herziening nemen en op eenen liquiden voet brengen, rekening en verantwoording doen, alvorens ik de verantwoording voor het vervolg op mij nam [1]).

---

[1]) Ik heb mij niet kunnen weerhouden bij de lezing van het Nederlandsch Museum (N°. 7, 1861, Schiedam, ROELANTS) een extract mede te deelen uit: Iets over GEORGE WASSINGTON.

„Als een proeve, hoe naauwgezet eerlijk, gelijk een ordelievend huisvader betaamt, de oplettende koopman had boek gehouden gedurende den tijd, dat hij het opperbevel over het Amerikaansche leger voerde, en elke geldvergoeding door hem werd geweigerd, terwijl hij zich slechts voorbehield, om, na afloop van den krijg, zijne uitgaven in rekening te brengen, kan de verantwoording der gelden dienen, die hij bij het nederleggen van het opperbevel inleverde; — zeker wel het merkwaardigste van dien aard, dat ooit heeft bestaan. Gedurende de acht jaren, dat de oorlog had geduurd, had hij gebruikt: voor zijn huishouding en die van zijn geheelen staf 69,250 dollars en 3,378 p. st. 14 shill. 4 den.; voor geheime berigten en spionloonen 6,717 doll. en 1,982 p. st. 10 sh.; voor recognosceren en andere reizen 42,755$\frac{2}{3}$ doll. en 1,874 p. st. 8 shil. 8 den.; eindelijk voor verschillende uitgaven 40,451$\frac{1}{3}$ doll. 2,952 p. st. 10 shil. 1 den., dus in het geheel 260,074 doll. en 10,197 p. st. 3 shill. 1 den. De 160,074 dollars was papieren geld, dat van jaar tot jaar in waarde verminderde, zoo dat in Mei 1781 de ronde som van 20,000 dollars in papier juist 500 dollars in specie gold, en volgens de van maand tot maand aangegeven koers van het papier, die 160,074 dollars slechts

Ik zou ook met betrekking tot de 100 m. voor onvoorziene uitgaven bestemd, „fatsoenlijk man" willen blij-

---

20,393 dollars of 6,114 p. st. 14 shill. geldswaarde gehad hebben, zoodat het geheele bedrag zijner uitgaven in die acht jaren tijds 16,311 p. st. 16 shill. 1 den. beliepen.

Het maakt een zonderlingen indruk, wanneer men in die rekening, den veldheer schrede voor schrede volgende, de legerplaats van het eene slagveld naar het andere vergezelt, en men bevindt, dat hij hier 5 dollars waschgeld, daar 3 dollars voor zijn barbier heeft uitgelegd; hier 8 p. st. 12 shill. 1 den. aan zijn kleermaker, daar 3 p. st. 12 den. aan briefport heeft betaald; hier een generaal 200 guinea's geleend, daar een spion met 5 p. st. gekocht heeft. Een paar zonderlinge aanmerkingen, die WASHINGTON hier en daar onder zijne rekeningen als noten bijvoegt, zijn te gewigtlg, om ze niet mede te deeleu. In Mei 1780 berekent hij 133 p. st. 16 shill. als zijnde hem door den generalen betaalmeester ter hand gesteld, en voegt er de noot bij: deze som staat in mijne rekeningen, als aan de schatkist schuldig, maar ik heb ze in geen rekening van de schatkist tegen mij aangevoerd gevonden. Waar dit misverstand schuilt, kan ik niet zeggen, maar ik wenschte, dat het opgehelderd kon worden, daar ik evenzoo weinig wensch schade te berokkenen als schade te lijden.

In September 1781 rekent hij 800 p. st. op den grooten hoop toe voor zijn huishouding en die van zijn staf, en hij zegt in een kantteening: deze zaak was gedurende bovenstaand tijdperk uit gebrek aan een goeden boekhouder (te vergeefs trachtten anderen en ik een beteren op te zetten) in verschillende handen, en de rekeningen werden niet alleen onregelmatig gehouden, maar velen gingen ook verloren of werden verlegd, en eenige bij het inpakken zoo beschadigd, dat zij niet meer bruikbaar waren, en het mij onmogelijk werd, ze ontcijferen; doch daar hier van een tijd sprake is, waarin de Fransche en Amerikaansche troepen bij Philadelphia slechts ééne legerplaats innamen, en onze uitgaven het hoogst waren geklommen, en dewijl deze som het meest overeenkomt met de gemiddelde uitgaven per maand, zooals blijkt uit de rekeningen van luitenant COLFAR, is bovengenoemde som gesteld, als zijnde de meest waarschijnlijke, om billijk te zijn tegenover de schatkist, zonder mij schade te doen lijden.

Aan het slot zijner rekening zegt hij nog: voor ik deze rekening sluit, verlangen regt en billijkheid van mij, te berigten, dat er lieden zijn in de landstreken, die nog door de Britsche legerbenden bezet zijn, die,

ven en de gelden mij door den staat toebetrouwd, onder welken vorm ook, niet voor mijn privé aardigheidjes

---

onder stellige verzekering van een vergoeding te zullen ontvangen, aanspraken hebben op de schatkist voor geleverde diensten, waarbij zij mij geheime berigten toezonden, en die ik mij in eere verpligt acht, om, wanneer zij mij voorgelegd worden, te betalen. Ik heb gemeend, dat het mijn stellige pligt is, die zaak hier ter sprake te brengen, opdat zij niet vergeten worde, wanneer later dergelijke eischen mogten gemaakt worden.

Ten slotte rekent WASHINGTON in een bijvoegsel tot zijne uitgaven nog 1,064 dollars voor reiskosten en verblijf in de legerplaats van zijn vrouw, en voegt bij die rekening een noot, die aldus luidt: hoewel ik van deze reisonkosten melding maak, zoo bragt ik ze niet op de openlijke rekening. De reden hiervan is: het kwam mij aanvankelijk bij het begin der uitgaven voor, alsof deze een privaat karakter hadden. Maar de bijzondere omstandigheden in mijn commando, en de ingewikkelde toestand der openbare aangelegenheden, die mij, (tot niet gering nadeel mijner particuliere zaken) dwongen, het voorgenomen bezoek bij mijn familie tusschen den eenen veldtogt en den anderen, van jaar tot jaar uit te stellen, en daar de uitgaven een gevolg daarvan, en evenzoo een gevolg waren mijner zelfverloochening, zoo meen ik, geregtigd te zijn, deze uitgaven ten laste van de schatkist te doen komen. En ik doe dit met zooveel te minder bezwaren, daar ik ondervind, dat ik aanmerkelijk in bezittingen ben achteruitgegaan, dewijl mijne uitgaven mijne inkomsten verre zijn te boven gegaan. Want behalve de som, die ik in 1775 bij het begin van den oorlog met mij naar Cambridge nam, ontving ik later in 1777, en naderhand nogmaals mij toebehoorende gelden, die allen zijn uitgegeven ten voordeele van de schatkist, in dienst voor het land, en die ik in de haast, en zoo ik meen, in de algemeene verwarring, vergeten heb aan te teekenen, terwijl daarentegen elke penning tegen mij is geboekt.

Een gevoel van verbazing en verwondering voor den edelen mensch en grooten man maakt zich van ons meester bij het lezen van zulk een, wij zouden haast zeggen kleingeestige eerlijkheid. Maar was het niet groot van hem, in de betrekking, waarin hij tot zijn vaderland stond, zoo klein te denken en te rekenen?

Onwillekeurig schieten mij de millioenen en millioenen (plus minus 2400) in de gedachten, waarvan sedert plus minus 30 jaren het koloniaal bestuur de verantwoording is schuldig gebleven. Vreemd verschijnsel in onze alias verlichte negentiende eeuw, te meer nog daar de uitvinding van het

gebruiken. Men zou alzoo op mijne verantwoording niet vinden, al kon dat ook geschieden, zonder dat het werd

---

zoogenaamd dubbel of Italiaansch boekhouden de kunst van rekening en verantwoording te doen, die WASHINGTON onbekend was, gemakkelijk heeft gemaakt. Maar heeft de kunst van eerlijkheid met het dubbel boekhouden gelijken tred gehouden, en zich na WASHINGTON ook verdubbeld? Of is die kunst zoo moeijelijk aan te leeren, dat men bijna zou wanhoopen, dat men daar ooit eene ordentlijke hoogte meê zal bereiken, tenzij dat het koloniaal bestuur zijne kruideniersaffaire wilde overdoen en in die kunst les gaan geven?"

Onwillekeurig rijst de vraag bij ons op of onze eeuw inderdaad den titel van verlichting bij voorkeur van de voorgaande verdient? Zou die alias „verlichting" niet eerder eene nationale „verligting" mogen genoemd worden, met verzwarende omstandigheden van enkele individuën, wier nalatenschap of zakken vol geld het spoor aanwijzen naar den weg, waar die „verligting" tot nut van 't algemeen zoo doeltreffend wordt uitgeoefend. Gelukkig voor de rust van WASHINGTON onder dien weg niet begraven te liggen; hij zou het er niet kunnen uithouden, en zich steeds in zijn graf omwentelen; en kon hij spreken, zou hij voorzeker vragen: „Lieve hemel! is hier het land, waarin JAN DE WITT is gebakerd?!

Hoe, — een oorlogvoerend generaal, midden onder het gekletter der wapenen en het gedruisch des oorlogs, houdt boek en doet na afloop van zijne 8 jaren lange wapenfeiten rekening en verantwoording tot in de kleinste kleinigheden, terwijl wij door niets worden belemmerd in vollen vrede, en daartoe speciaal geroepen en door de natie betaald, en alzoo ongestoord onze pligten betrachten, de belangen van het algemeen behartigen kunnen, wij schijnen daartoe onmagtig te zijn — ik zeg: in vollen vrede, tenzij men het oorlogvoeren zou willen noemen, het onophoudelijk spartelen en schermen tegen die gachte volksvertegenwoordigers, welke zich tegen de verschuiving van die verantwoording steeds verzet hebben.

Maar het schijnt inderdaad dat die eigenaardige gecalculeerde tegenstroomsche koloniale specialiteits-régime door de gewoonte een burgerregt heeft verkregen en bij de natie eene tweede natuur is geworden.

Het moet zeker beschouwd worden, dat het zóó behoort, omdat het zóó bestaat; dat het niet anders zijn kan, omdat het al zoo lang zoo geweest is, en dat het zeker zoo wezen moet, omdat het zoo is; zou men, indien zulk een toestand uit een beter oogpunt werd beoordeeld, niet zorgen, dat men in de keus van geachte volksvertegenwoordigers met

gezien, de begrafeniskosten van een' ambtenaar en zijne vrouw (ps. ms. *f* 600), dien ik in dienst had gesteld als compensatie voor de speciale betrekking, waarin ik tot die vrouw stond, terwijl de ontdekking door dien ambtenaar, dat hij tot dien duren prijs zijne betrekking gekregen had, hem en zijne vrouw het leven kostten. O, hij kon het niet verduren, toen hij de ervaring verkreeg, dat zijne spruiten, die hij met liefkozingen overladen, op zijne knie zoo dikwerf paardje had laten rijden, en steeds de woorden bezigden: „hud paardje, — „hud Pa!" die zinnebeeldige woordjes met de waarheid zoo treffend overeenstemden, en de dood maakte een einde aan hunnen ondragelijken toestand.

Het zou door zulk een naauwgezette verantwoording dan ook onmogelijk worden om na betrekkelijk slechts korten tijd minister te zijn geweest 80/m in een particuliere onderneming te storten.

Ik zou de onvoorziene uitgaven tot andere doeleinden gebruiken, die meer aan hare bestemming beantwoorden, iedere uitgaaf motiveren zoo als dat met gelden van den staat als een heilige pligt moet worden nageleefd.

Ik zou daar niet in privé belang willekeurig over

---

meer omzigtigheid te werk ging en trachten wat meer positieve WASHINGTONS en DE WITTEN naar de Tweede Kamer te zenden, of als men daarin niet zoo volkomen konde slagen, ten minste dan toch zijn best te doen bij de keus van een geachten volksvertegenwoordiger zooveel mogelijk JAN DE WITT als model voor oogen te houden!

Ja, dáár zit de knoop, mijne waarde landgenooten! nergens anders moet het gebrek gezocht worden als bij ons zelven, maar het schijnt waarlijk of we met blindheid geslagen zijn, want, zóó moet het zijn, dáár, waar het toch kan gebeuren, dat een bewindsman in publieke geschriften de waarde landgenooten te hulp roept om zijne edelmoedigheid toe te juichen, terwijl hij het geld van de natie bezigt om in zijn eigenbelang kwade praktijken uit te voeren. (Zie brochure J. C. BAUD tegen KRUSEMAN).

beschikken om tammen wild en wilden tam te maken, dewijl zulk een gedragslijn in mijne regering en met de beginselen van „fatsoenlijk man” onvereenigbaar zijn.

Ik zou bijv. een O. I. verminkten soldaat, die zich, in de onbeschrijfelijkste ellende, vergezeld van zijne drie kinderen, waarvan het oudste slechts 9 jaren kan geteld hebben, aan mij vertoonde, niet ongetroost laten vertrekken, of met ƒ 3 afschepen. Bijna barrevoets was die krijgsman met zijne bloothoofds, half naakte kinderen, van N. Brabant naar den Haag gekomen, grootendeels te voet, om verhooging van zijn' ƒ 60 pensioen te verzoeken, en zou barrevoets gebleven zijn, had hij in den Haag niet een' ouden krijgsmakker ontmoet, die hem een paar schoenen gaf.

Eene langdurige ziekte zijner vrouw had zijnen rampvollen toestand verhoogd; een volslagen gebrek aan de eerste behoeften had haar herstel verhinderd en de dood verloste haar uit hare ellende.

Ik heb dien krijgsman en die drie kinderen gezien!.. een letterlijk hartverscheurend schouwspel!

Mijn God! heb ik uitgeroepen, is dit het loon voor iemand, die zijn leven voor den kruidenierswinkel veil had! waar moeten die arme kinderen voor opwassen! Kunnen er van het batig slot niet eenige kruimeltjes overschieten om de ellende te lenigen van hem, die zijn leven waagde tot het verkrijgen van de énorme milloenen?

O! bewoners van het Willemspark, wat zijn de revenuen van dat lumineus cultuurstelsel slecht verdeeld!

O! ik wenschte in het gemoed van dien ongelukkigen man te hebben kunnen lezen, toen hij met zijne 3 schamele kinderen de marmeren trappen van het koliniale paleis betrad! Welke verschrikkelijke uitersten, de diepste ellende en de kwistigst verspreide

luxe, terwijl die uitersten eindeloos worden verhoogd, wanneer men bedenkt, dat de laatste door de eerste verkregen zijn! Die enkele marmeren trap, indien de onvoorziene uitgaven waren uitgeput, zou overvoldoende zijn geweest, om dien armen krijgsman met zijn kroost gelukkig te maken. Helaas! de indrukken, welke die arme man met zijne kinderen heeft te weeg gebragt, staan misschien gelijk met de indrukken, die hij door zijne voeten op de marmeren trap heeft achtergelaten!

Het cultuurstelsel, een ander gewrocht van de duisternis, zou ik onmiddellijk zoodanig wijzigen en dragelijk maken dat het aan niemand meer hinderlijk was, en het in een zoo kort mogelijk tijdsverloop als maar doenlijk was opheffen, en zoodanig uitroeijen dat er geen spoor meer van te vinden zou zijn.

Onder de gewrochten der duisternis, en ze zijn legio die in de laatste dertig jaren door dat demonische koloniale departement in de wereld zijn gebragt, is dit voorwaar niet het minst ellendig. Een middeneeuwsch gewrocht, ontdaan van alle kennis, ervaring, wetenschap, staathuishoudkunde, menschelijkheid, christelijken zin, een volmaakt parvenu-stelsel, dat alleen door een parvenu kan worden uitgedacht en staande gehouden, het is het werk van een chevalier d'industrie, op eenen grooten uitgebreiden schaal, waarvan de wereld geen voorbeeld oplevert. Men moet een volslagen zéro in de wetenschap zijn, alle weldenkendheid en gevoel van menschelijke waarde hebben afgeschud, en alle eerlijke verpligtingen die wij aan ons zelven en onze evennaasten verschuldigd zijn, den eerbied voor allen en alles hebben prijs gegeven, om in staat te zijn zulk een godslasterend stelsel uit te vinden en te handhaven; men moet eene voorbeeldelooze schaamteloosheid bezitten, een stelsel te ver-

dedigen, dat ten koste van bloed en zweet van hulpelooze, weerlooze schepsels, die de Voorzienigheid aan onze bescherming heeft toevertrouwd, millioenen op millioenen stapelt. Het is een gruwel in Gods oogen; en hij die zich daaraan schuldig heeft gemaakt, zal zijne verdiende straf niet ontgaan. De peillooze poel van onzedelijkheid, ongodsdienstigheid en egoïsme, waarin dat stelsel gedompeld is, vertoont zich in zijne afzigtelijke gedaante, hoe meer men het van nabij heeft leeren kennen, en den moed bezit het aan de moraal en de wetenschap te toetsen; en dat wordt nog verhoogd, als het nog voor verhooging vatbaar is, wanneer men de convictie bezit, dat er niet veel inspanning toe vereischt wordt, om dat gruwelijke stelsel door een ander te doen vervangen, waardoor de productie niet alleen niet zou verminderen, maar vermeerderen, zonder te willen zeggen, verdubbelen, en zonder dat daardoor een enkel schepsel werd gemarteld of opgeofferd, maar van alle zijden de welvaart van het algemeen bevorderd. Men verkrijgt daardoor de overtuiging dat hij die door onbekwaamheid en ongeschiktheid verzuimd heeft, die dierbare belangen van het algemeen in het oog te houden en willens of onwillens die brutale barbaarsche handelwijs heeft gehandhaafd en verdedigd, een rampzalige ellendeling moet wezen.

Schermt niet langer met de ongeschiktheid of onmondigheid van den Javaan, of met dat armzalig argument dat het batig slot er door gevaar loopt en meer andere van die non sens; ik kaats die armzalige kunstmatige argumenten met al de kracht, waarover ik beschikken kan, terug; als het nog argumenten kunnen genoemd worden, het zijn drogredenen, wanklanken, stopwoorden, spijkers op laag water, die als ze inderdaad te goeder trouw worden gebezigd eene

absurditeit en bekrompenheid aan den dag leggen, waarvan het einde niet te vinden is, en, zijn het artifices, wordt die diepe bekrompenheid slechts als een middel gebruikt om bijoogmerken daarachter te verbergen, dan kan er niemand gevonden worden, die eene straf zich kan denken equivalent aan de baldadigste misdaad, die ooit de wereld heeft voortgebragt.

Indien het was uitgemaakt dat de ongeschiktheid van de Javanen als het struikelblok moest worden beschouwd, om ze voor een ander stelsel vatbaar te maken, wat is er gedaan? welke middelen zijn er in het werk gesteld? welke proeven zijn er genomen om ze die geschiktheid te doen verkrijgen? Zou het moeite kosten het tegenovergestelde te bewijzen, en met le vendige voorbeelden aan te toonen, dat de Javanen in het wezen wel degelijk aanleg hebben, in het algemeen voor eene betere behandeling vatbaar zijn en dat een zeer groot getal niet alleen met ons in menschelijkheid gelijk staat, maar ons zelfs overtreft? Maar aangenomen dat die drogredenen de waarheid verkondigden, en de Javanen ongeschikt werden bevonden ze voor een beter stelsel vatbaar te maken, en tot het onmondig blijven gedoemd waren, hebben wij dan het regt, waarde burger! om met onze mondigheid, geschiktheid en verlichting van die onschuldige schepsels zulk een goddeloos tyranniek misbruik te maken, en ze met huid en haar aan ons belang op te offeren? Het schreit ten Hemel!

Laat men zich met dat stelsel te goeder trouw meêsleuren, als geen kans ziende er iets anders en iets beters voor in de plaats te stellen als daartoe onbekwaam zijnde, dan is men voor zich zelven wel minder slecht, maar men blijft niettemin misdadig, omdat men er de kennis van moest bezitten dat men het struikelblok is voor hen die men verhindert hunne meer-

dere geschiktheid in praktijk te brengen. Wordt echter dat goddelooze stelsel met een acharnement verdedigd, dan vertoont de misdaad zich in hare afschuwelijkheid; want daar wordt eene ongekende schaamtelooze ruwe onzedelijkheid vereischt om door pertinente onwaarheden de grofste leugens tot middel te bezigen om zulke onbekookte onnatuurlijke handelingen te verdedigen. Daartoe wordt noodwendig een eigenwaan en betweterij vereischt, wanneer het te goeder trouw geschied, waarvan onze wereld nimmer een voorbeeld heeft opgeleverd, en welke op de verbeelding moet gevestigd zijn dat de ervaring, kennis, wetenschap, geleerdheid, die er van de schepping af tot op den huidigen dag bestaat, door ons is gepacht, en dat de gansche bevolking voor zinneloos moet gehouden worden, of als een groot dolhuis worden beschouwd, waarin de gekken van den vader verlof hebben gekregen om los te loopen, indien ze zich tegen dezen durven verzetten — terwijl deze bij voorkeur verdiende, als den hoogsten trap van raaskallen hebbende bereikt, een wambuis te worden aangedaan. Indien men wilde dieren kan temmen en ze met kinderen laten spelen, eene vloo kan leeren schermen, honden en apen comedie, kaart- en domino kan leeren spelen, zouden de Javanen, de negers enz. onder de dieren behooren gerangschikt te worden? is de absurditeit, de kortzigtigheid en bespottelijkheid van zulke argumenten te overtreffen?

Nog eens — hoe onparlementair wij ons ook mogen uitdrukken, — het zijn de brutaalste en onbeschaamdste leugens, waarvan de wederga onbestaanbaar is.

Maar aangenomen, dat het volkomen was uitgemaakt, dat de invoering van een ander cultuur- en regeringstelsel afhing van eene zedelijke hervorming van de Javanen, dan is het ook tevens bewezen en volkomen

uitgemaakt dat gij daartoe, mijn waarde burger! volslagen ongeschikt zijt, en daar dienen we toch wel meê te beginnen, mon brave! ons zelven eerst geschikt te maken om die hoedanigheid met eenig voordeel bij anderen te kunnen overplanten, en ik zou stout weg durven beweren, en het zou ook niet moeijelijk zijn om het te bewijzen, dat de ongeschiktheid die wij aan de Javanen verwijten, de Javanen met meer, met veel meer regt, met duizendmaal meer regt dat verwijt op ons konden toepassen. „Men kan met ieder volk doen, „wat men wil, mits men ze regtvaardig behandelt, en „de Javaan en neger zijn op dien regel vooral geene „uitzondering." Wanneer de Javaan regtvaardig wordt behandeld, zijne verdiensten worden beloond en eerlijk uitgereikt, niet beknibbeld, ja gemarteld worden, bezitten zij eene geschiktheid, die ons waarachtig tot voorbeeld kan dienen. Al de ontevredenheid, wanorde, verwarring en het grootste getal van gevoerde oorlogen moeten direct aan onze ongeschiktheid worden toegeschreven.

Et celui-là se trompe fort, à mon avis, qui s'imagine pouvoir établir plus solidement son autorité par la violence que par l'affection. TERENT.

Het thans bestaande cultuurstelsel met zijne ap- en dependentie is letterlijk voor de bevolking de legerstede van PROCRUSTES [1]).

Het is onhoudbaar, omdat het alleen op diep verfoeijelijke, schandelijke plunderingen berust en zijn bestaan aan eene tijdelijke behoefte te danken heeft, maar nimmer op die grondslagen als een voortdurend

---

[1]) Procrustes is woordelijk: folteraar, bijnaam van zekeren POLYPAENION in Attika. Wanneer reizigers bij hem hunnen intrek namen, folterde hij hen, totdat zij den geest gaven, enz. enz. enz. Zie Napoleontische ideeën, pag. 69.

stelsel mag gevestigd worden. Ik zou mijn regeringsbeginsel uit eene betere bron putten.

Fénelon. Puisant son genie dans la vertu, Fénelon eut pour guide cette pensée: que la gloire des gouvernements ne consiste que dans le bonheur des peuples. Il réprouva la renommée qui s'achète par le sang et les pleurs.

Een cultuurstelsel en ieder regeringstelsel — als het noodig is dat nog te zeggen — moet passen aan de natie, waar ze voor gemaakt is, en niet omgekeerd; een volk in een kleed steken, dat hun niet past, is reeds een ondragelijk verschijnsel, te meer nog in zulk een ellendig, knellend kleed, dat bij niemand en nergens, en vooral niet bij de Javanen van toepassing is, en het volslagen gebrek en gemis aan alle regtschapene grondbeginselen, de vernietiging er van in zich bevat.

Het is een rooversstelsel, dat alleen door een troep belanghebbenden wordt geschraagd en die er het algemeen belang eerst dan van laten genieten, wanneer zij zelven volkomen verzadigd zijn, terwijl de algemeene belangen volkomen zouden worden opgeofferd, wanneer er geene directe behoefte bestond om er in hun belang gebruik van te maken. Ik zou het, zoo als ik reeds zeide, onmiddellijk wijzigen, het drukkende dadelijk opheffen, en zoo spoedig doenlijk dien gruwel in het oog van ieder weldenkend mensch met wortel en tak uitroeijen. Ik zou een regeringsstelsel in het leven roepen, gevestigd op de naauwkeurigste studie van de O. I. bevolking, en de bestaande verkregen kennis, ervaring enz. mij dienstbaar maken, ik zou maarschalken raadplegen en mij door hen laten voorlichten.

Ik zou een regeringstelsel willen scheppen, dat aan de algemeene belangen en welvaart zoowel hier te

lande als in O. I. paste als een paar gemslederen handschoenen. Ik zou den landbouw en nijverheid, zoodra dit maar eenigzins doenlijk was, aan particuliere ondernemingen overlaten: ik wil niet, ik versta het niet, ik kan geen koffij wegen en regeren; — wel van elkander afgezonderd, maar nimmer kunnen die werkzaamheden vereenigd worden. Het zijn twee verschillende zaken, waarde burger! die op malkander passen als de laars van den Koning van Pruissen aan den Paus. Bij het woord „regeren" zie ik u eene ironische grimas maken, en met uwe eigenaardige schuins loerende bakboordzijdsche kijker pinken, dat zooveel schijnt te beteekenen, als wildet gij zeggen: Wie durft zich al niet vermeten te willen regeren? en verwonderd tevens, dat er buiten u nog gevonden worden, welke zich die kunst durven aanmatigen. Dankt het aan mijn goede humeur, dat ik ook dit tusschengeworpen balletje niet naar hartelust terugkaats, en er alleen van zal zeggen, dat ik tot heden niet in de gelegenheid ben geweest, het bewijs te leveren, dat het koffijwegen voor mij eene meer eigenaardige bezigheid is als regeren, et si j'avais besoin de prouver que ce jugement n'est point sévère, il me suffirait de citer les faits nombreux que je veux laisser dans l'ombre. „Voorzeker is regeren de moeijelijkste aller kunsten, „want het omvat al de wis-, staat- en zedekundige „wetenschappen." Nap. i. Misschien had hij niet afgekeurd er nog bij te voegen: dispositie om al die wetenschappen te omvatten en gezond verstand om ze te kunnen toepassen, want, daarvan ontbloot, vallen al de wetenschappen in 't water; — die het echter had durven wagen er eenen kruidenierswinkel bij te voegen, die had hem zeker in een bijzonder goeden luim moeten aantreffen, indien hij er heelhuids was afgekomen. Maar heb ik niet noodig mijn' regeringskunst

iets meer te motiveren, als zijnde nog nooit in de gelegenheid geweest er in de praktijk proeven van te geven: ik geloof dat daar wel eenige behoefte aan is, minder echter voor den onpartijdigen lezer dan voor u.

Sur la doctrine des devoirs mon règne sera inviolablement fondé et ma politique rigoureusement appliquée sur la morale, et de nombreux compagnons, amis, FÉNÉLON, MONTAIGNE, MONTESQIEU, WEISS, JOSEPH DROZ, RAYNAL, MONEY, etc. etc. etc. à l'infini, seront pour moi des ressources inépuisables pour les consulter dans des circonstances douteuses. Permettez-moi, s'il vous plaît, — (haltela! onwillekeurig was ik begonnen te parlechanten).

Gaarne zou ik u met die Heeren nader willen doen kennis maken door eenige staaltjes van hunne grondbeginselen te leveren — maar waar zou ik beginnen, en waar eindigen: ik maakte er slechts mentie van, misschien dat het u aanleiding kon geven, om „en retour" mij eens bekend te maken, bij wien gij ter markt zijt gegaan, op welke school gij uw regeringsstelsel hebt geleerd — slechts dit:

Bien regner, c'est savoir choisir; pour regner il suffit de bon sens et de l'équité. GOETHE.

Ik zou dien kruidenierswinkel opruimen, ik wil er niets meê te maken hebben, en daarbij gaat, zoo klaar als de stroomen van den Briel, de lucratieve agent — de Handelmaatschappij — geen minder gruwel in het oog van ieder deskundige, om kroosjes.

Een gouvernementshandelmaatschappij bij de Nederlanders, die een handeldrijvend volk bij uitnemendheid zijn, en waar de handel het kardinale punt van hun bestaan uitmaakt, op te rigten en het gouvernement zich als toonaangever te zien opwerpen, zich het monopolie toe te eigenen enz. is een pestbuil, die zich op het gezonde Nederlandsche handelsligchaam

geplaatst heeft. Ik wil niet in beschouwing nemen, maar het des noods toestemmen, dat de oprigting van dien gouvernementswinkel nut heeft gesticht, eene impulsie heeft gegeven, en wat men er al meer zou willen bijvoegen, maar dan moet daarbij de revers der medaille niet uit het oog worden verloren. Aangenomen dat het gestichte nut in het algemeen belang een feit is, dan hebben wij alle gegronde redenen te betwijfelen, of de drijfveer tot de oprigting van die maatschappij dat doel alléén beoogde, en of er onder dat doel van algemeen belang niet wat van ST. ANNA liep en of dat belang voor het algemeen niet een onvoorzien uitvloeisel is geweest van het doel, maar niet het doel op zich zelf staande.

Er werden ook in dien gelukkigen tijd gemakken bij die maatschappij gevonden, b. v. om tot voortzetting van de restauratie over een voorschotje van 40 millioen te kunnen beschikken. Wel is waar kunnen die aardigheidjes in deze oogenblikken geen plaats hebben, maar men kan nooit zeggen: uit die rivier zal ik niet drinken, zoo lang men nog leeft.

Thans is die maatschappij een onding, geheel hors de saison, thans behoeven wij die impulsie niet meer, wij zijn nog wel niet volkomen op de hoogte, maar hebben in de laatste 25 jaren zooveel kennis van onze O. I. bezittingen opgedaan, dat wij dien kostbaren alias wegwijzer gerust op wachtgeld kunnen stellen in reserve houden, indien men mogt vermoeden dat de handelsonderneming in een slabbakkers slampampersgeest kon veraarden, de alias handelmaatschappij-impulsie bij de hand te hebben, om de Nederlandsche handelstand aan zijn staart te draaijen en ze met een vleeschhouwerspen tusschen de korte ribben te prikken om ze voort te stuwen, zoo als dat door de slachters geschiedt met de kalveren, die naar de slachtbank

worden gedreven, — het gouvernement zou er echter nooit direct belang bij moeten hebben; wel is waar zal door die doelmatige bezuiniging een kleingeestige Minister van koloniën niet zoo direct met de millioenen kunnen rammelen, maar dat kan toch geen punt uitmaken om het bestaan van dien winkel langer te rekken, maar de welvaart, het algemeen belang en inderdaad de schatkist zullen énorme meerdere voordeelen oogsten.

Een minister van koloniën zoo als die behoort te zijn, zal zich verheugen, met de cultuur noch met de millioenen als privé belanghebbende en die hem in zijne regering onoverkomelijke hindernissen berokkenen, niets te maken te hebben. Hij is geroepen om te regeren, hij zal de nijverheid, den landbouw en het oprigten van maatschappijen aan de particulieren ondernemingsgeest en handelsstand overlaten, en hun al de vrijheid en bescherming verleenen, die in zijn vermogen zijn om de algemeene welvaart bevorderlijk te zijn, en hij die zich daarnaar gedraagt, zal het bewijs leveren zijne roeping te begrijpen.

Geene bijoogmerken, caprices noch fantasiën enz. enz. kunnen onder eenig voorwendsel in een regeringsstelsel worden geduld. Hij die zich daarmede belast moet zich in staat gevoelen al de bijzondere aardigheidjes van het doel, het belang van het algemeen, waarvoor hij is opgetreden te abstraheren, terwijl zijn geheele wezen in dat doel alleen moet worden opgelost. Die zich daartoe niet in staat gevoelt, bezit de hoogstdenkbare ongeschiktheid zich als regeerder op te werpen; geene vrienden noch betrekkingen zelfs van de allernaauwste zouden door dien titel alleen den minsten invloed bij mij kunnen uitoefenen, wanneer ik de overtuiging niet bezat, dat ze ter bereiking van het doel bruikbaar waren. Terwijl een ander — zelfs

een verklaarde vijand — die het vermogen bezat, mij in mijne taak te kunnen ondersteunen en die volkomen mijne zienswijze en grondbeginselen, uitsluitend de belangens van het algemeen met hart en ziel te behartigen, voorstond, steeds de voorkeur boven alle anderen zou verkrijgen, al moest ik hem ook met de hoed in de hand daartoe overhalen, en, kon het gebeuren dat ik daarin had gefaald, de minste afwijking van den door mij afgebakenden weg zou eene onmiddelijke verwijdering ten gevolge hebben.

Ik zou al dadelijk het departement van de W. en O. I. van elkander scheiden. De O. en W. I. zijn de meest tegenstrijdige elementen, de wederzijdsche belangen loopen tot de uiterste grenzen uiteen, en staan regtstreeks zoo verschillend tegen elkander over dat ze voor geene vereeniging onder een bestuur vatbaar kunnen gerekend worden.

Vroeger is dat ook en te regt juist zoo begrepen en steeds was er eene scherpe lijn tusschen de O. en W. I. maatschappijen getrokken. Het denkbeeld om ze onder eene regering te brengen, zou toen der tijd als onzinnig beoordeeld zijn geworden; maar niet alleen dat vroeger, als zeer natuurlijk en eigenaardig, die verschillende toestanden gestreng van elkander waren gescheiden, ontstond er tevens tusschen de W. I. en O. I. maatschappijen een verklaarde vijandschap, zoodanig dat er eens weinig aan heeft gehaperd of de wederzijdsche koopvaardij-vloten, die destijds meer als oorlogschepen waren uitgerust, waren slaags geraakt (zie daarover LUSAC). De zamensmelting dateert van den Franschen tijd, toen onze overzeesche bezittingen denkbeeldig waren, wij onze koloniën slechts in naam bezaten, en alle bestuur daarover was vervallen. Onmiddelijk zou ik een maarschalk op zijne verantwoordelijkheid met het departement over de

W. I. zaken belasten, natuurlijk eene W. I. specialiteit in den zin zoo als ik dat bedoel, zoo als ik trouwens vooral bij iedere vervulling van hoofdbetrekkingen en bij uitnemendheid van landvoogden zou te werk gaan, namelijk ik zou steeds uitgaan van het beginsel: Etablissez, de dignes capables chefs, leurs inférieurs seront bientôt dignes d'eux et chaque chose deviendra d'elle même ce qu'elle doit être.

Ik zou landvoogden aanstellen, wier waardigheid en bekwaamheid niet de minste argwaan verwekten, ik zou hun het hoogste vertrouwen schenken, en hen op hunne verantwoording met zooveel magt bekleeden als van mij afhing, maar wee, driewerf wee! die zijn gezag misbruikte, en zich had voorgesteld ongestraft alle escroqueriën te kunnen plegen en zich 's lands eigendom en boedels van weduwen en wezen toe te eigenen, die bij de lands instellingen te huis behooren, bij de O. I. weeskamer, hij zou door mij zonder aanzien van persoon naar verdiensten gebrandmerkt worden.

Ik zou de negerslaven dadelijk, onmiddelijk op mijn eigen houtje, op eigen risico en verantwoording op mijne eigenaardige wijze émanciperen — hoe — hoedanig dat in zijn werk zou gaan, dat doet er niets toe — nog eens — ik zou dadelijk émanciperen! Dat kan niet worden ten uitvoer gebragt door het ophangen van eene kaart van Suriname in het vertrek bij den Minister, ook niet met eene vertooning van ingebeelde kennis te maken, die alleen berust in Brazilië te zijn geweest, en den toestand der negers dáár „en passant" te hebben gezien, en te zeggen zeer veel uit mijn boek te hebben geleerd (dat ik in der tijd geschreven heb) en dat het goed was geweest, indien het plan, daarin opgegeven, in der tijd ten uitvoer was gelegd, en men daardoor thans zeer ver

gevorderd zoude zijn, dat zou ik alles stilletjes laten rusten, omdat het geen hout snijdt. Maar ik zou, waarde burger! émanciperen.

De laatste woorden van uwen uitvaart-speech, nogmaals belovende te zullen émanciperen, waren slechts klanken, die werden beproefd of ze tot middel van zelfbehoud konden dienstbaar worden gemaakt, en verraadden de onbewustheid van ipso facto gecondamneerd te zijn, die laatste mallagaasche-raap, hoe fraai en weemoedig ingekleed, werd echter in zijne ware gedaante ontdekt en in ontvangst genomen.

Zal ik behoeven te zeggen, dat er andere vereischten worden gevorderd om de émancipatie der negerslaven ten uitvoer te brengen, eene gansche bevolking te hervormen, dan ingebeelde kennis en kinderachtige vertooningen?

Waarom drie jaren verloren laten gaan en verzuimd die arme negerschepsels te émanciperen, waarom? ja als ik die vraag voor u eens wilde beantwoorden, zou me dat veel inspanning kosten? ach de slavenhouders, de Amsterdamsche fondshouders, en de belanghebbenden bij de instandhouding der slavernij hadden immers zoo dringend om een paar jaar absolutie verzocht en nog zoo vele andere omstandigheden, die zonder spreken niet gezegd kunnen worden, zou iemand onwillekeurig zonder zich te bezondigen aan eene stroomopwaartsche beweging doen denken.

Indien gij alleen hadt gestaan en de émancipatie door u had moeten worden ten uitvoer gebragt, het zou de hoogste onbillijkheid zijn, die taak van u te vorderen: wanneer men zich toch zoo bitter te leur ziet gesteld in de behandeling van zaken, waarvan gij de volmaaktste kennis zoudt moeten bezitten, mag men toch in redelijkheid niet eischen, zaken in behandeling te nemen, waarvan u de kennis volslagen

ontbreekt. Maar gij verzuimdet de middelen te bezigen, waarover gij beschikken kondet om te émanciperen.

Gij had een maarschalk voor de W. I. zaken aangesteld, maar gij belettet dien braven man, een specialiteit bij uitnemendheid (in eenen goeden zin namenlijk bedoeld), te schieten. Welk zwaarwigtig middel kon er bestaan u tot die verhindering over te halen?

Och! blijf me het antwoord maar schuldig, waarde burger! want er wordt een zeldzaam, buitengewoon, uitstekend karakter vereischt, om den moed te bezitten zijne bokkenpooten te bekennen. Napoleon i kan niet ontzegd worden met veel, zeer veel menschen te hebben te doen gehad, en heeft in zijn ganschen levensloop slechts éénmaal één man ontmoet die rondborstig zijne feilen biechte.

Ik zou — ik zal het onnoemelijke malen herhalen — émanciperen! dat wil zeggen: ik zou de negers van de eilanden onmiddelijk vrij geven, en de negers van Suriname in zoo'n toestand brengen, dat het bijna als eene vrijgeving kon beschouwd worden, zoodanig dat ik reeds kon weten, berekenen, mededeelen, en niet noodig meer had mij met gissen en overwegen bezig te houden over de resultaten, die er door eene gansche hervorming te verwachten waren. Die provisionele gevestigde toestand zou ik door politie-verordeningen zoo lang gaande houden, tot dat ik mij in staat gevoelde een geregeld overzigt te kunnen nemen en mij een juist begrip konde vormen van den toestand der maatschappij door de hervorming verkregen, om daarnaar met betrekking tot de regtspleging, instellingen, politiereglementen, compensatie enz. een geregeld bestek te kunnen zetten, en het op de leest te schoeijen, in den vorm te gieten, dien de toestand vorderde. Dat de regtsbedeeling, die

in Suriname bestaat en reeds zoolang heeft bestaan en waarvan de schandelijkheid van algemeene bekendheid is, moet worden opgeheven, en door eene betere vervangen, wie zal dat willen of durven ontkennen? Maar dat zulks thans moet plaats hebben, nu, vóór dat men den toestand heeft leeren kennen, die der ophanden zijnde hervorming van de maatschappij tot rigtsnoer moet dienen, waarnaar die wetten moeten geregeld worden, is dat niet de paarden achter den wagen spannen? kan men wetten maken van zaken en toestanden, die men niet kent? en daarmede belasten een regtsgeleerde van hier, om zoo maar heet en warm zoo'n regtspleging te fabrieken? Zulke maatregelen kunnen alleen in het brein opwellen van iemand, die zich verbeeldt, dat als hij de negers in slavernij in het voorbijgaan in Brazilië heeft gezien, hij daardoor de kennis heeft verkregen van Suriname, van de Surinaamsche negers en den ganschen toestand, als of men in Perzië kan leeren weten, hoe het er in Portugal uitziet.

Het ondoeltreffende (namenlijk: altijd in het algemeen belang!) wordt nog meer uitgebreid, indien men bedenkt, dat het eene letterlijke onmogelijkheid is, ook voor den meest gedistingeerden regtsgeleerde, om in zulk een kort tijdsbestek, in een vreemd land, eene regtsbedeeling te vervaardigen, die aan de vereischten van dat land voldoet, — kan zulks geschieden zonder de minste praktische kennis van volk, karakter, land, gewoonte, klimaat van de lucht enz. enz. enz.? dient dàt niet vooraf te gaan om die regtskennis op eerlijke en doelmatige gronden te kunnen toepassen? Zonder hier nog te willen bijvoegen, dat, welke capaciteit en ontvankelijkheid die regtsgeleerde ook bezitten mag, hij in den loop van twee jaar niet kan beschouwd worden, de rijpheid te hebben verkre-

gen, die er noodwendig vereischt wordt om die taak naar behooren te vervullen.

Maar zoo goedsmoeds ben ik afgedwaald, ik beloofde te zullen émanciperen, en nog wel op mijn eigen houtje. Ja, dat doet u de oogen open spalken, en uw ongeduld verraden, hoe dat ik dat dingetje toch zou knutselen, en hoor u binnen 's monds pruttelen van geld, millioenen, crediet vragen bij de Tweede kamer op een ongekend plan, votum van vertrouwen, parlementaire vormen enz. enz. ja, waarde burger! dat zijn altemaal aardigheidjes, die me niet vervaard maken, die ik zeer goed ken en mij niet zouden ontglippen, en mij alzoo door u niet behoeven herinnerd te worden, maar ik zou toch, — dat alles niet uit het oog verliezende, émanciperen! zonder het allerminste vervaard te zijn voor een soort van parlementaire schrobbering van de 2e Kamer.

Het schijnt dat uw ongeduld zeer gespannen wordt, om te weten, hoe of ik, zonder me bloot te stellen aan verguizing en miskenning, het zou durven ondernemen, dat gansche zoôtje parlementaire vormen links te laten liggen en op mijn eigen houtje zoo maar goeds moeds te émanciperen; ja, waarde burger! ik begrijp zeer goed den indruk, dien dat bij u te weeg brengt, het kan niet anders of zulk eene brutale onderneming moet uwe verwondering gaande maken, en dat moet alleen daarin gezocht worden, dat het ons beiden aan geen moed ontbreekt, maar de durf om iets goeds uit te voeren en tot stand te brengen in het belang van het algemeen, zonder om te zien en de verantwoording er van op zich te nemen, heeft bij ons eene tegenstrijdige verhouding en loopt lijnregt tegen elkander. Vergun mij het u op te lossen, altijd met betrekking tot het zoôtje parlementaire vormen; wat mijn émancipatieplan zelf betreft,

daar zal ik u niet mee vermoeijen, omdat ik betwijfel of ik de welsprekendheid wel bezit om het voor uwe faculteit bevattelijk te maken, en al wilde ik daarenboven nog eene poging doen, uw algemeen bekende menschlievendheid er mee in verband te brengen. br!

Posito verondersteld ik had mij schuldig gemaakt, dat gansche zoôtje parlementaire vormen eens voor een oogenblik ter zijde geschoven te hebben, en de vrijheid genomen over een stuk of wat millioentjes te beschikken, (indien ik dat noodzakelijk achtte, wat altijd nog questieus blijft —) maar, verstaat me goed waarde burger! voor de émancipatie! alléén en uitsluitend — in het belang der émancipatie!

Zoudt ge denken, dat ik de mij veroorloofde vrijheid niet zou kunnen verantwoorden, en de minste vrees zou koesteren voor eene parlementaire schrobbering of door een of ander geacht lid van de Tweede Kamer daarover geinterpelleerd te zullen worden? Het tegendeel is waar, ik zou het regt gaarne zien gebeuren, en het zelfs uitlokken, en nimmer of nooit zou eene interpellatie zoo doeltreffend teruggekaatst zijn geworden, zoodanig, dat ik alle reden had te verwachten, in het vervolg van die soort van interpellatiën bevrijd te blijven.

Mijn antwoord zou kort kunnen zijn, zéér kort! Ik zou beginnen met het feit, het bezondigen aan het verzuim, van de parlementaire vormen niet in acht te hebben genomen, te erkennen, ja zelfs om verschooning verzoeken, en zou mij dat geweigerd worden? neen! met al de kracht die ik aan dat woord kan bijzetten, neen! Hoe, wanneer de baldadigste geldverspillingen hebben plaats gehad, waaronder er zijn, die publiek werden erkend, voor kwade praktijken te zijn gebezigd en die steeds met den mantel der

liefde — natuurlijk altijd in het belang van het algemeen — bedekt zijn geworden en waarvoor nimmer een Minister is ter verantwoording geroepen, — zou men mij verschooning weigeren, omdat ik juist in eene tegenovergestelde rigting had gehandeld, en over de gelden had beschikt, in het belang van het algemeen en van de menschheid, door een publiek schandaal op te heffen, hetgeen al mijne voorgangers uit onvermogen, ongeschiktheid of andere beweegredenen zoo schandelijk hebben verzuimd? Wat ik er meer van zou kunnen zeggen, wil ik maar liever reserveren.

Om dit echter uit te voeren en zóó te émanciperen, dient men ter dege vast in zijne schoenen te staan, waarde burger! bovenal wordt daartoe vereischt eene naauwkeurige kennis van de zaak, gepaard met eenen goeden wil, waardoor men eene cordaatheid verkrijgt en een doel bereikt, wat nimmer door ingebeelde kennis, fantasiën, te verkrijgen is; en worden die booze klanten nog daarenboven dienstbaar gemaakt om vruchten te plukken die ieder eerlijk man met afschuw van zich af zou werpen, dan kunnen daar nimmer goede resultaten van verwacht worden, zoo als de ondervinding dan ook heeft geleerd.

Maar geen zwarigheid, mijn waarde burger! geen lid van de Tweede Kamer, ik ben er zeker van, zou er aan denken mij daarover te interpelleren, ieder lid in het bijzonder, de gansche vergadering in het algemeen, en de geheele maatschappij zouden zich van ganscher harte verheugen, dien Gordiaanschen knoop eindelijk te zien doorgehakt, en dat de zaak eene gedaante had gekregen, waardoor de toestand gemakkelijk kon worden overzien en gepeild, om daarna à son aise de compensatie, regtspleging, politie, finantiën enz. enz. enz. te bediscussieren en te

organiseren en de émancipatie zou afloopen. Comme un morceau de musique!

De 2e Kamer zou mij nimmer vrees inboezemen, impossible à mon coeur! het tegendeel is waar: ik zou er mij steeds een feest van maken, mijne plannen mede te deelen en toe te lichten. Wat zou mij vrees kunnen aanjagen? alleen kon dat geschieden, indien mijn eigen kamer niet pluis was. Ik zou niet in de Tweede Kamer verschijnen om te vernemen hoe het wezen moet, maar ik zou den toestand levendig in zijne ware gedaante voorstellen en zeggen: zóó — ziet 't er uit, zóó — dient er in het algemeen belang gehandeld te worden; kan het betwijfeld worden of dat niet zou bevallen? zou men durven beweeren, dat de Tweede Kamer meer vertrouwen zou hechten aan het geen wat men er dáár van denkt, boven het geen ik er van weet?

Maar die gedragslijn kan niet gevolgd worden, mijn waarde burger! zonder de minste, de allerminste kennis van de zaak te bezitten! Die verschrikkelijke leemte is dan ook steeds bij de Tweede Kamer ten duidelijkste gebleken, en van daar die eeuwig durende discussiën en schermutselen met wederzijdsche denkbeelden over de schakeringen, alvorens den zege van de kleur te hebben verzekerd. Hoe is het in 's Hemelsnaam mogelijk een zaak in behandeling te nemen — en nog wel zulk een belangrijke — terwijl men aan volslagen gebrek aan kennis van de zaak souffreert?

Hoe weinig kennis de Tweede Kamer van den waren toestand van de W. I. ook bezitten mag, steeds heeft de Tweede Kamer de ondubbelzinnigste blijken gegeven door de gemaakte aanmerkingen op de verschillende émancipatie-plannen, door het koloniaal bestuur voorgedragen, in juist oordeel en kennis, den

Minister van Koloniën ver achter zich te laten, wat geen verwondering kan baren, omdat er bij het gansche departement van koloniën inderdaad niemand aanwezig is, die op de geringste zuivere kennis van onze W. I. bezittingen kan bogen.

Kaats er geen balletje tusschen, brave burger! zeg niet: „ik heb toch een Maarschalk gehad, die grijs in ervaring was geworden en achtendertig W. I. dienstjaren telden." Ja wel, dat is niet te ontkennen, maar gij hebt dien Maarschalk niet op zijne verantwoording laten schieten, zoo als dat had kunnen en moeten geschieden en volkomen aan hem was toebetrouwd; maar gij hebt als een echt vizier dien Maarschalk een mikpunt aangewezen, een eigenaardige, denkbeeldige, speciale rigting voorgeschreven, waarnaar hij zijn bestek moest zetten, en dat nimmer doel kon treffen, omdat het van kennis van zaken totaal ontbloot was, en alleen op eene gecalculeerde parade berustte. Maar ik zou nog meer doen, nog veel meer, o....! zooveel meer, en altoos zoo maar goeds moeds, zonder zelfs om een votum van vertrouwen te bedelen. Ik — om een votum van vertrouwen vragen? que le ciel me préserve! ik zou door mijne daden en handelingen mijnen grootsten vijand dwingen mij zijn volkomen vertrouwen te schenken. De toegang van mijn positief glazenhuis zou voor geen lid van de Eerste noch van de Tweede Kamer, zelfs voor geen fatsoenlijk man, die in het belang van het algemeen een of ander kennisneming verlangde, versperd zijn; maar ieder oogenblik de gelegenheid worden gegeven zich van zijnen twijfel te komen genezen.

Vóór alles echter — zou ik „geen oogenblik" verzuimen, om het Gouvernement van den weidschen titel van slavenhouder te ontlasten, en met de Lands plantage een voorbeeld geven — want het heeft anders

„veel" van een pikeur, die goede lessen geeft, maar zelf slecht te paard rijdt. Daartoe heb ik reeds, zeven jaren geleden, aan uwen geachten voorganger Mr. P. M. een wenk gegeven — (zie mijn adres bijl. pag. 129) maar die geachte voorganger heeft het misschien niet goed begrepen — en toch wel begrepen — maar werd te spoedig confuus en had het te druk om zijn eigen lading behouden aan wal te brengen, om wenken op te merken, en zijn geachte opvolger hield zich te veel bezig met kaatsen, zoodat het Gouvernement tot op den dag van heden — in het 61ste jaar van onze verlichte 19e eeuw, onder de regering van onzen menschlievenden koning WILLEM III steeds met dien roemvollen titel prijkt.

Ik zou ook tevens koloniseren, het pauperisme in ons land zoo niet geheel opheffen, dan toch zoo dragelijk maken, dat het bijna niet gevoeld werd. Men heeft mij wel eens aangemerkt, dat eene maatschappij zonder armen niet denkbaar is; dat kan in het algemeen beschouwd worden, waarheid te bevatten, bijv. met betrekking tot Europa: ons land door onze overzeesche bezittingen durf ik gerust beweren eene uitzondering op dien regel te maken.

Men beweert al verder, dat een Europeaan in de tropische gewesten niet werken kan, en voert als bewijs aan, dat alle kolonisatiën in die gewesten mislukt zijn. Dat dit laatste inderdaad als een feit mag beschouwd worden, wie zal dit ontkennen? Maar moet die mislukking aan het klimaat worden toegeschreven, en de onuitvoerbaarheid daarop alléén berusten? Neen! ik zal dat steeds blijven ontkennen en kan op onwrikbare gronden gevestigde bewijzen leveren, dat de mislukking van die kolonisatiën nimmer aan het klimaat kan worden toegeschreven. Maar de oorzaken, die de slechte resultaten hebben ten gevolge gehad,

waren direct gelegen in een volslagen gebrek aan kennis van de zaak, en waarbij het klimaat is gebezigd tot voorwendsel om die onkunde en onwetendheid te bemantelen. Het zou toch wel als eene der grootste dwaasheden kunnen beschouwd worden, als een gebouw is ingestort, dewijl een onbekwame architect de grondslagen niet goed heeft bevestigd, of een andere liefhebber zich verbeeldt een schip te kunnen bouwen, doch zooveel van de constructie weet, als een aap van wafelbakken, en zijn gebouwd schip onbruikbaar wordt geacht, in het vervolg het besluit te nemen, dat het klimaat van de lucht er de oorzaak van is en in het vervolg geene huizen noch schepen meer kunnen gebouwd worden. Is dat geene naamlooze absurditeit?

Het komt ons voor, dat eene kolonisatie van Europeanen in Suriname wel degelijk uitvoerbaar is, en het klimaat niet als een onoverkomelijk struikelblok moet beschouwd wordeu, en om van het tegenovergestelde de overtuiging te krijgen, moet het door een beproefden deskundige, die de zaak met hart en ziel is toegedaan, zoodat men van die zijde zich niet het minste verzuim zal te verwijten hebben, getoetst worden: eerst dan zal men het klimaat alleen kunnen beschuldigen, indien men niet slaagt.

Dat men den overgang naar dat warmere klimaat onachtzaam kan behandelen, volstrekt niet, maar daar zit juist de knoop om de ervaring te kunnen raadplegen en de kennis te bezitten, voorbehoedmiddelen in het werk te kunnen stellen, om zich in dat nieuwe luchtgestel te acclimateren en zich volkomen gezond te gevoelen, terwijl ik gerust durf beweren, op grond van eigen ondervinding, dat het Surinaamsche klimaat om zijne regelmatigheid boven ons wispelturig de voorkeur verdient. Het zou mij niet moeijelijk vallen, om zulks met levende voorbeelden te staven, door

gerepatrieerde Surinamers, die assidu 34 jaren in dat klimaat hebben geleefd, inderdaad het voorkomen hebben nog geen 40 jaren oud te zijn.

Ontveinzen wil ik het niet, dat vooral het beginsel om eene kolonisatie van Europeanen in Suriname te vestigen, met vele moeijelijkheden gepaard gaat! Hoe meer men daar het gevoel van bezit, des te minder zal het worden ontkend, dat daartoe een beproefd deskundige wordt vereischt, die de zaak tevens con amore behartigt. Maar als het geene krankzinnigheid is, dan grenst het er zeer naauw aan, te denken dat het noodig is, eene kostbare Hoogduitsche commissie af te vaardigen om ons als wegwijzer tot het koloniseren behulpzaam te zijn; terwijl we in onzen eigen boezem over zoo vele bekwame, ervaren mannen kunnen beschikken, die grijs in ondervinding zijn geworden, en iedere plek in de uitgebreide landstreek naauwkeurig kennen en blindelings kunnen aanwijzen. Dit is echter een uit de duizende eigenaardige onhandigheden en geldverspillingen, die als een vertooning moeten dienen, om den chef van het glazen huis de voorbijgaande reputatie te bezorgen, zich met de zaak bezig te houden. — De tonnen schats, welke die manoeuvres aan de natie hebben gekost, zijn énorm! — en terwijl men zoo nutteloos het geld verknoeit, worden deugdelijke aanspraken geweigerd.

Wie durft het ontkennen, dat de mensch tot zijn levensonderhoud warmte behoeft: men kan zonder koude leven, maar niet zonder warmte; men kan zich veel meer tegen de zon beschutten dan tegen de koude. Wel is waar, in alle opzigten: trop est trop, maar dat neemt niet weg, dat men zich over het algemeen beter naar de warmte, dan naar de koude kan voegen. Nimmer is men door natuurlijke warmte, maar wel door koude gedwongen geworden smartkreten te uiten,

ja, bitter te weenen, en wanneer men daarbij nog honger en gebrek moet lijden, dan overtreft een warm klimaat verreweg het koude. Ik zou uit dien hoofde eerder kans zien om de Laplanders en de Esquimo's in Suriname te acclimateren dan de Surinamers in Noorwegen.

Een Europeaan, zegt men, kan in de tropische gewesten niet werken. Zonder dat argument met hedendaagsche voorbeelden te logenstraffen, zullen wij het met een historisch feit wederleggen en vragen, door wie zijn de eerste dertig suikerplantaadjes aangelegd? Was er toen, p. m. een paar eeuwen geleden, in Suriname eene andere zon dan thans, die eene andere warmte voortbragt? of bragten de omstandigheden, de ontginning van eene volslagen wildernis, niet veel meer bij om de warmte, de ongezondheid en de moeijelijkheid te verhoogen? Maar het zou ook geheel buiten het plan liggen, het mag en kan en zou niet gevergd worden, dat de kolonisten vooral in den beginne aan die sterke afmattende hitte werden blootgesteld: het is bovendien niet noodig; eenige uren arbeid des morgens, en eenige des namiddags zijn als voldoende te beschouwen, om van dien rijken bodem eenen oogst te verkrijgen, die hier door een ganschen dag werken zelfs in den zomer niet verkregen zou kunnen worden.

Ik zou ook de gevangenissen opruimen, de gevangenen koloniseren, eene overzeesche kolonie stichten voor gevangenen, om voor hen zelven, alsmede in het algemeen belang hunnen toestand te verbeteren, en alles bijdragen wat aan hunne zedelijke en godsdienstige opvoeding bevorderlijk kon zijn, terwijl de staat spoedig van elke finantiele ondersteuning ontslagen zou worden.

Alleen het denkbeeld, al kon de mogelijkheid tot uitvoering betwijfeld worden, moet aan het hart van

ieder weldenkend mensch goed doen en bij voorkeur aan hen, die naauwkeurig bekend zijn met de nijpende bittere armoede en gebrek, dat er — vooral des winters — geleden wordt, en met hetgeen er in die gevangenissen omgaat, hoe de mensch daar verdierlijkt. Ik zou Suriname, dat schoone, rijke, vruchtbare land, waarvan misschien op den ganschen aardbol geen tweede exemplaar te vinden is, in een betrekkelijk zeer kort tijdsbestek eene welvaart bezorgen, die de stoutste verwachting overtrof, en zou dit niet willen beschouwd hebben, als een kunststuk te hebben uitgevoerd: het zou zoo min dien naam verdienen, als dat iemand een stuk goud, een diamant of een parel opraapt, waar zijn voorgangers onverschillig over heen zijn gestapt, maar het zou eerder klaarblijkelijk doen uitkomen het gewetenloos schandelijk pligtverzuim, waarmede de algemeene belangen zijn behandeld geworden. Ik zou tevens door een indirecten maatregel, wanneer de tijd daartoe rijp was, Suriname comme par enchantement met vele duizenden bevolken. Zoo als gij waarschijnlijk weet, kunnen eenige millioenen inwoners daar in welvaart verkeeren, terwijl, zonder stelligen tijd te kunnen bepalen, het voor zeker mag gehouden worden, dat de welvaart weldra ruimschoots de gedane uitgaven aan den staat zoude doen terugvloeijen. Een en ander zou ook onvermijdelijk eene stoomboot-communicatie vereischen, waarmede ik niet achter zou blijven.

Ieder behoeftig huisgezin en in de diepste armoede gedompelde landgenoten, waarmede de maatschappij overladen is, zouden voor mij niet als een schrikbeeld kunnen verrijzen, als aanklagers worden beschouwd, de heiligste pligten jegens mijne landgenoten en evenmenschen te hebben verzuimd, waarvoor ik bovendien geroepen en betaald ben geworden, neen, dat zou

niet kunnen gebeuren, ik zou ze niet ontmoeten, ik zou ze niet zien, omdat ze onder mijne regering niet zouden bestaan!

Ieder man, die door armoede tot den bedelstaf geraakt of tot stelen gedwongen wordt om vrouw en kinderen van den hongerdood te redden, zou door mij als eene publieke aanklagt en verwijt worden beschouwd, hetwelk voor mij een onoverwinnelijk gewetensbezwaar zou worden, indien ik had kunnen verzuimen over de middelen te beschikken, die het hadden kunnen voorkomen.

Kan er nog aan getwijfeld worden, of wij die middelen bezitten? Ons bestek gedoogt niet, hier die vraag naar behooren te beantwoorden: wij zijn daartoe echter ieder oogenblik bereid. Alleen zullen wij er dit van zeggen, dat, aangenomen dat de Europeanen voor het zoogenaamde stapelprodukt „suiker" in Suriname ongeschikt zijn, ik gerust durf beweren, dat de katoen-cultuur door hen zeer gemakkelijk zou kunnen worden volbragt: dit produkt — zonder meerdere te willen noemen, — waarvoor zij geschikt zouden zijn en dat in Suriname overvloedig gevonden wordt, moet vooral in de tegenwoordige oogenblikken als zeer belangrijk worden beschouwd. Het tweeledige doel, „Moreel" en „Materieel", dat door het koloniseren van onze behoeftige landgenoten in Suriname zou bereikt worden, is inderdaad van het hoogste gewigt. Moeijelijkheden, onkosten (geld) gaan er mede gepaard, maar welke onderneming is daar niet aan onderhevig? Wanneer het door deskundige handen wordt uitgevoerd, kan een goede uitslag niet betwijfeld worden! En wat de onkosten betreft, zullen waarachtig de sommen niet worden vereischt, die thans doelloos onder zoovele benamingen worden verspild en slechts als tijdelijke leniging strekken, terwijl, dáár eens ge-

vestigd, ze voor het vervolg en voor altijd verzorgd zijn. [1])

Want de Emancipatie der negers, de opheffing der slavernij alléén op zichzelf staande (het morele beginsel daarlatende) met betrekking tot het algemeen belang, heeft zeer weinig of niets te beteekenen, — zonder te willen zeggen: dat het aan de algemeene welvaart prejudicieert — indien het niet met eene kolonisatie gepaard gaat. Emigratie heb ik zeer weinig genegenheid voor; zonder het echter te verhinderen aan particulieren, die lust gevoelen er gebruik van te maken, zou ik er mij nimmer direct mede willen inlaten.

---

[1]) Met een onverdeeld zielsgenoegen en eerbied voor den man, die zóó denkt, neem ik het onderstaande uittreksel over, dat zoo volkomen overeenstemt met mijne zienswijze.

Op het volkshuishoudkundig Congres te Stuttgart heeft de heer GARNIER PAGÈS in de rede, waarmede hij de tot de buitenlandsche leden gerigte afscheidstoespraak beantwoordde, o. a. gezegd:

„De volks- en staatshuishoudkunde is niet bloot eene berekening „van cijfers; als zij zich daarvan bedient, is het tot bevordering van „het welzijn der menschheid. Zoo zij het aantal armen wil weten, is „het om de armoede te verligten; het aantal onwetenden, om hen „te onderrigten; het aantal schuldigen, om dat te verminderen; de „hoegrootheid der rijkdommen, om ze te vermeerderen en beter te „verdeelen. De staathuishoudkunde is niet een wetenschap, die tot de „grenzen strekt. Zij is uitgestrekt als de wereld, en reikt tot de uit„einden der aarde. Zij is het, die de volken vereenigt. Het is de we„tenschap, die strekt om de menschen goed te doen leven, zij is „duizendmaal roemrijker dan die, welke leert hen goed te dooden. „De staathuishoudkunde moet die afgesleten staatkunde vervangen, „die zich met veroordeelen, verdeeldheid, haat en oorlog voedde. „De verovering der kleinste vrijheld is meer waard, dan die van het „grootste gewest. Hij, die uit eerzucht een droppel bloeds zou vergie„ten, zou zich aan de misdaad van gekwetste menschheid schuldig „maken en door allen vervloekt worden. . . .”

Ik ben het met FOULOUGEON volkomen eens: „L'émigration fait autant de mal aux émigrés qu' à la patrie," en vooral is dat van toepassing met die Aziatische liefhebbers, die ik zeer ongeschikt en zelfs gevaarlijk acht om met de kolonisten en Surinaamsche negers in aanraking te brengen.

Koloniseren is stable, emigreren, zooals dit slechts hier tijdelijk plaats heeft, niet; het eerste is blijvend en legt de grond tot bevolking van het land, waaraan Suriname zoo dringende behoefte heeft, en dat moet met eigen landgenooten geschieden, die in onze maatschappij hun levensonderhoud niet vinden kunnen en tevens al degenen, die daartoe genegenheid mogten opvatten.

Is de overvloed van onze maatschappij uitgeput, met Europa zal dit niet zoo spoedig het geval zijn; de Europeanen verdienen verre weg de voorkeur boven de zoogenaamde koelies, chinezen, of andere van die vreemdsoortige elementen, welke nimmer de geschiktheid kunnen krijgen ze aan een algemeen Europeesch bestuur te doen gewennen, en eene bijzondere regering zouden vorderen. — Die uitheemsche rassen zijn voor geen vermenging met Europeanen en Surinaamsche negers vatbaar, zij bederven en zijn hinderlijk aan de maatschappij en vooral wanneer die nog gevestigd moet worden.

Het kan niet worden ontkend dat iedere onderneming in het algemeen, en de onderhavige bij uitnemendheid, het koloniseren, het scheppen van eene maatschappij in een tropisch klimaat de meest uitgebreide kennis, wetenschap en ervaring vordert, om goed te slagen; terwijl, al is men ook met al die hoedanigheden gewapend, zulk eene onderneming nog zoovele moeijelijkheden te bestrijden heeft, welke de hoogste inspanning vereischen en alleen door be-

proefde deskundigen kunnen overwonnen worden. Men kan alzoo het Departement van Koloniën, zoo als het daar reilt en zeilt, al stond er ook een eminent man, U gelijk, aan het hoofd, volkomen ongeschikt rekenen voor de uitvoering. Immers zonder te willen opsommen wat bij dat departement al ontbreekt, „waar zou dit eindigen?"— is het eene onomstootelijke waarheid, dat men van de West-Indien volstrekt — niets weet! En toch worden die ongelukkige kolonien steeds met die voortreffelijke aanmatigende capaciteit geregeerd! Kan het noodig geacht worden de bittere vruchten aan te toonen, welke daarvan geplukt worden? De West-Indien zijn daar om er het bewijs van te leveren: het weelderige, vruchtbaarste, rijkste, kostbaarste land van de wereld, welks onuitputtelijke bodem een groot, zoo niet het grootste deel aan onze welvaart zou kunnen bijdragen, kwijnt als een verlatene, onder de ellendigste beheersching als een natuurlijk gevolg van nalatigheid, onkunde en betweterij.

De gedrochtelijke beschouwingen en oordeelingen steunen op niets, worden uit de lucht gegrepen of door nawouwelen van opgeraapte denkbeelden steeds aangevoerd: dat de Europeanen ongeschikt zijn voor het stapelprodukt, en met die magtspreuk maakt men zich van de zaak af: met zulke onbekookte argumenten wordt de onkunde bedekt, terwijl men tevens het algemeen belang aan hoogmoed opoffert; men wil bij anderen geen les nemen en zich het licht niet laten betimmeren.

Wat wordt er bedoeld met stapelprodukten? Suiker, Koffij, Katoen, Cacao, enz. Maar aangenomen dat het eerste te zware arbeid voor de Europeanen is, dan blijft het nog zéér twijfelachtig of de werkzaamheden voor de anderen door hen niet zouden kunnen

volbragt worden. Maar verdienen de produkten, welke thans door Suriname worden voortgebragt, wel uitsluitend den naam van stapelprodukten? dat kan alleen door hen worden beweerd, die onbekend zijn, dat er nog veel, onnoemelijk veel andere voortbrengselen van dien rijken bodem kunnen geoogst worden, welke ruimschoots dien titel zouden verdienen, en met meer regt daar spoedig aanspraak op zouden verkrijgen, omdat ze met veel meer gemak en veel minder onkosten kunnen verkregen worden en tevens een grooter voordeel zouden opleveren.

Indien het inderdaad was uitgemaakt en volkomen bewezen, dat de Europeanen voor de thans bestaande stapelprodukten ongeschikt waren en alleen de negers tot dien arbeid konden gebezigd worden, dan is daarvan het natuurlijk gevolg, dat het voortbrengen van die produkten, wanneer er geen negers meer zullen zijn, moet vervallen, en dat zal, wanneer er geen toevoer van negers meer plaats heeft, weldra het geval zijn, omdat ieder jaar het getal afneemt. — En wat dan? dien rijken bodem, die zooveel geschiktheid heeft tot andere voortbrengselen, onbenut te laten en braak laten liggen? Intusschen zou een goed uitgevoerde en geadministreerde kolonisatie krachtig bijdragen om de thans bestaande stapelprodukten niet geheel te doen vervallen, door de negers in hunne werkzaamheden te ondersteunen, ofschoon ik aan die thans bestaande stapelprodukten niet die hooge waarde hecht, die er aan gegeven wordt, als of Suriname zijn staan en vallen daarvan afhing, omdat, zoo als reeds gezegd is, andere voortbrengselen, welke in waarde niet zouden onderdoen, met veel meer gemak en door Europeanen kunnen verkregen worden. Die er aan twijfelt, kent Suriname niet! Waar vindt men over de geheele oppervlakte dezer aarde Suriname?

Een voortreffelijke vruchtbare grond, met zulk een voor de aanplanting van alle produkten zegenrijk climaat? Waar vindt men eene grootere verscheidenheid van edelaardige plantgewassen dan in Suriname? De natuur heeft Suriname in alles als met een kwistige hand gezegend! Zal dat met onverschilligheid worden behandeld en zal men onze landskinderen hier van honger en gebrek laten sterven, terwijl ze daar in welvaart kunnen leven? Dáár zou het niet kunnen gebeuren, dat de kinderen luid om brood schreijen, wat hier ieder oogenblik plaats heeft, zelfs op 't oogenblik dat ik dit schrijf!

Er is bijna geen voortbrengsel denkbaar, dat niet in Suriname welig tiert: tabak, indigo, verscheidene olien, potasch, diverse graansoorten, hennip of vlas, verf en gerfstoffen, medicijnen van allerlei aard, onderscheidene soorten van gom en harst, gutta-percha, cochenille, wijnen [1]) enz. enz. enz. — tot in het oneindige zou dit kunnen worden aangevuld! — Zouden er onder die produkten niet vele, zoo niet alle gevonden worden, welke spoedig den naam van stapelprodukten zouden verdienen? Zonder nog te willen gewag maken van de onuitputbare schat van mineralen, bouw-materialen van allerlei aard, welke met het grootste gemak in overvloed in Suriname gevonden worden.

Van houtsoorten is de voorraad letterlijk onuitput-

---

[1]) The sitness of the hilly tract, or central chain, of mountains for the cultivation of Coffee, and in consequence of its gravelly and clayey nature, for the cultivation of the Vine and Olive, is perfect. The springy soil in these mountains and valleys would produce almost anything: but the sides of the mountains I am sure, as far as my experience goes, are qualified for the production of the finest grapes, equal tho those of Madeira, and without much labour or expense. SCHOMBURGH.

telijk, van allerlei allooi, die in deugdzaamheid en fraaiheid al de bekende houtsoorten van den ganschen aardbodem ver overtreffen. Uitmuntend hout voor den scheepsbouw wordt er gevonden; met voordeel zou er een marine-établissement kunnen worden opgerigt, in navolging van de Engelschen in Kanada, hetwelk veel zou kunnen bijdragen om onze ongelukkige marine uit zijn treurigen toestand te redden en tevens een goed deel aan de welvaart van de Kolonie toebrengen, terwijl het kapitaal, dat thans naar den vreemde vloeit, in onzen eigen boezem een heilrijke hulpbron kon verspreiden.

Ik heb u dat plannetje eens voorgesteld, als gij u dat herinneren wilt, maar te vergeefs: „daar waren geen handen om het hout te bewerken" — werd door u opgemerkt. Ik deelde u mede, „dat er pls. ms. Acht (8) duizend beschikbare handen aanwezig waren, die uitsluitend hout werken, in de bosschen leven, en die niets anders verlangen dan hout te kappen en het te leveren, waar het verlangd wordt. Het fraaije meubelhout heb ik u willen vertoonen, doch ge wildet het niet zien, „ge hadt het reeds gezien." Het was ook waarlijk onbedachtzaam van mij te veronderstellen, dat ik u iets kon laten zien, wat ge nog niet gezien had; intusschen geloof ik dat, als wij hadden gezien, hetgeen we nog niet gezien hebben, wij inderdaad zouden leeren inzien, dat we nog niets hebben gezien. Het verandert echter niets aan de zaak, het meubelhout is fraai, zóó fraai, dat het Z. M. WILLEM III heeft kunnen behagen mij de eer aan te doen van dat Surinaamsche meubelhout een fauteuil, door de Surinaamsche negers vervaardigd, aan te nemen [1]).

[1]) Men zal toch wel niet willen veronderstellen, dat ik met betrekking tot Suriname iets nieuws meê deel: alles is zoo oud als de weg

Denkt ge niet, mijn waarde burger! dat de taak om onze landgenooten te verzorgen, gelukkig te maken, welvaart te verspreiden, edel is? en tevens een heilige pligt voor de regering? Denkt ge dat doel te kunnen bereiken door eene enquête op het gebruik van sterken drank voor te dragen? Denkt gij niet, dat eene enquête ingesteld tot onderzoek of de regeringsmannen hun pligt betrachten en voor hunne taak bekwaam zijn, waarin misschien de oorzaak zou gevonden worden, die aanleiding geeft, dat zoo velen uit radeloosheid een toevlugt en afleiding zoeken, om hunne zinnen door dien geestrijken drank te verzetten, doelmatiger zou zijn? En denkt gij eindelijk,

---

van Kralingen, of, om op het Koloniale terrein te blijven, zoo oud als de weg van Jacatra. — De rijkdom van dien bodem is reeds voor eeuwen bekend, en door talrijke geloofwaardige mannen beschreven. Zoo schreef die eminente „RAYNAL" reeds 80 jaren geleden: Tout est à faire dans la Guyane! En verder zegt hij: „Considérez les secours que nous attendons de vous; et voyez si vous n'en serez pas dédommagés au centuple, par les riches productions que nous offrirons à votre commerce expirant. Votre marine accrue par nos travaux, formera le seul boulevard qui puisse défendre des possessions prêtes à vous échapper. Devenus plus riches nous consommerons davantage; et alors la terre que nous habitons, qui languit sur nous, quand la nature l'appelle à la fécondité; ces plaines qui n'offrent à vos yeux que des déserts, et qui sont la honte de vos loix et de vos moeurs, se changeront en des champs fertiles. Votre Patrie fleurira par l'industrie et par l'agriculture qui fuyaient loins de vous. Les sources de vie et d'activité que vous aurez fait couler jusqu'à nous par la mer, reffuerons autour de vos demeures, en fleuves d'abondance. — Mais si vous êtes insensibles à nos plaintes et à nos malheurs; si vous ne regnez pas pour nous; si nous ne sommes que les victimes de notre obeissance: rappellez vous, cette époque à jamais célèbre, où des sujets malheureux et mécontens servuèrend le joug de domination, pour montrer aux nations la route du bonheur, et pour effrayer les gouvernements infidèles qui les en écartent.

dat door het aanleggen van spoorwegen dit doel kan bereikt worden? ach, vermoei er u niet mede, laat het liever aan anderen over, er zullen er genoeg gevonden worden, wier faculteit om daarover te denken een meer gelukkigen aanleg bezit.

De regering is om te regeren, waarde burger! en alle industriëele en handelsondernemingen moeten aan particulieren worden overgelaten, en bij ons moet die regel bij uitnemendheid worden gehandhaafd, omdat wij door het bezit van uitgebreide koloniën veel gewigtiger bezigheden te volbrengen hebben.

Ja wel, de spoorwegen zijn niet van alle nut ontbloot en geven werk aan velen, maar niet aan allen, aan verreweg het grootste deel der arbeidende klasse niet! Daarbij is het slechts tijdelijk. Blijvende welvaart is zeer betrekkelijk, welke er door wordt te weeg gebragt. Maar, aangenomen dat de spoorwegen nuttig, doelmatig, ja zelfs onontbeerlijk zijn, wij willen er ons niet tegen verzetten; alleen wenschte ik in overweging te geven, of die onderneming door den staat moet geschieden? „Ze doen het ginder in andere landen" hoor ik u zeggen. Ja wel, waarde Burger, maar alle beginselen, welke goed, waar en juist zijn, kunnen niet te allen tijde, plaatse en omstandigheden van toepassing worden gemaakt. Wat zou het voor eene vertooning maken, indien we alles wilden nabootsen, hetgeen men in andere landen uitvoert, wat dáár als zeer doelmatig kan geacht worden, is geen gevolg zulks bij ons te verdienen!

Terwijl men zich bovendien laakbaar, ja zelfs misdadig maakt, indien daardoor de eerste, duurste en heiligste pligten worden verzuimd. Onze hulpelooze ongelukkige landskinderen voor gebrek en ellende te behoeden, dat is de zaak van eene regering, dat is het gebied, waarop zij zich alleen moet ontwikkelen!

Geen Minister VAN HALL en geen 47 van SPÖRNS in de hoogst denkbare, schrik aanjagende gedaanten, zouden in staat zijn mij in hunne ventre fossé te lokken, al moest er ook me alias Ministeriële homogeneïteit de prooi van worden. Onmogelijk als het is mijn natuur te veranderen, onwillekeurig herinner ik mij de fabel van het schaap en het zwijn: — zou er echter toevallig een verwantschap bestaan, à la bonne heure! the birds of the same feathers fly'ing allways together." „Gleich und gleich gesellt sich gern," — of dat ik door volslagen gebrek aan zelfstandigheid en bekwaamheid genoopt was mijn heil te zoeken dans ce bain rosatre, ja, dan zou ik me ook maar voor het nut van het algemeen laten onderdompelen.

Niemand ter wereld zou mij kunnen bewegen een eenige cent van de gelden door den staat aan mij toebetrouwd aan eene onderneming bij te dragen, vóór dat de dierbare verpligting was volbragt: de maatschappij te verbeteren, en mijne natuurgenooten te redden! En nog te meer, dewijl de spoorwegen toch niet achterwege zouden gebleven zijn, en met veel, énorm veel meer voordeel aan particulieren hadden kunnen en moeten worden overgelaten!

Is de Hollandsche en Rijnspoorweg niet goed tot stand gebragt? Nog eens, het is geen werkzaamheid, waarmede ons gouvernement zich moet bezig houden, hare taak heeft eene gansch andere rigting: algemeene welvaart verspreiden, en dat doel wordt door de spoorwegen niet bereikt, tenzij men zich wilde doen gelooven dat die algemeene welvaart reeds bestaat. Zou het mogelijk kunnen zijn, dat iemand het zou durven beweren? Dáár waar het arbeidsloon in zulk eene verhouding staat tegenover de prijzen van de eerste levensbehoeften, en waar de belastingen van alles, niets

uitgezonderd, tot eene schrikbarende hoogte zijn opgevoerd? zoodat een arbeidsman, die van den vroegen morgen tot den avond arbeidt, zich nimmer een stukje vleesch kan aanschaffen en God nog moet danken, wanneer hij werk vindt! Wie er aan twijfelt, is met blindheid geslagen! Is hij echter voor overtuiging vatbaar, hij kome bij ons, en spoedig zal hij van zijne kwaal genezen worden, door hem een legio tot arbeid geschikte menschen aan te toonen, die te vergeefs naar werk zoeken, en een gansch heir ongelukkigen, die, van alles ontbloot, met hunne onschuldige kinderen in de diepste ellende verkeeren. — Kan dat welvaart genoemd worden? En mag men dáár, waar zulke maatschappelijke verbeteringen strengelijk worden gevorderd, het geld van den staat onnoodig voor spoorwegen bezigen? Het geld van den staat behoort uitsluitend en met eene conscientieuse naauwgezetheid voor het algemeen belang te worden gebruikt; en welk belang hebben die ongelukkige schamele menschen bij de spoorwegen? of worden die natuur- en landgenooten niet als menschen meêgerekend? het is een onverdragelijk verschijnsel, inderdaad Godlasterend!

Wat u met de spoortreinen te maken heeft, of gij de schuld zijt, dat die niet aan particulieren zijn overgelaten? hoor ik u vragen. Voorwaar een koddige vraag, waarde Burger! en vooral van een diplomaat! Die titel komt u immers regtmatig toe, gij hebt dien aanvaard door het geven van een diplomatiek diné, of kan ik mij ook vergissen? zoodat hij, die een diplomatiek diné geeft, diplomaat wordt? maar laat ik uwe vraag liever beantwoorden. Ik bespeur echter, dat dit niet zoo gemakkelijk valt, niet uit gebrek van een naauwkeurig gezigt in de zaak, in de verschillende toestanden, waarin de Tweede Kamer stond tegenover de twee brave Burgers, die aan het hoofd van de

finantiën en koloniën stonden, maar om die toestanden te ontwikkelen en ze in een duidelijk daglicht te stellen, zou niet onaardig zijn, doch mij te ver afleiden. Ik zal er dus alleen dit van zeggen: dat het mij naar mijn bescheiden oordeel toeschijnt, dat, als men een anderen minder diplomatischen en capabelen minister van koloniën voor had gehad, de spoorwegen, als een onderneming door den staat, niet waren aangenomen. Maar thans kon dit moeilijk geschieden, - het zwaarste moest het zwaarste wegen - en de tweede Kamer heeft zich in de onderhavige zaak in juistheid en voortreffelijkheid overtroffen! Zij begreep teregt, dat het aannemen van de spoorwegen met betrekking tot het groote struikelblok, dat ze voor oogen had, niet veel te beteekenen had; dat er ieder oogenblik eene geschikte gelegenheid kon gevonden worden om die onderneming aan particulieren over te doen, indien men de overtuiging erlangde, dat er met het geld van den staat een meer, veel meer doeltreffend gebruik kon worden gemaakt, en dat die brave finantie-man, die aan dien zetel niet zoo sterk gehecht was, wel op eene of andere wijze spoedig uit de koets zou vallen, maar zij zag met angst en siddering op tegen dien diplomatischen kolos, wiens uitvloeisels al den schijn tot bevordering van het nut van het algemeen bezaten, maar de strekking een te bepaald doel kenmerkte, waarmede de diplomatie aan de Tweede Kamer zich niet kon — noch mogt vereenigen.

Ik zou ook beproeven onze Afrikaansche bezitting, die thans niets meer dan een lastpost kan genoemd worden, produktief te maken.

Dat alles en nog veel, onnoemelijk veel meer zou ik doen, mijn waarde burger! indien ik met de koloniale portefeuille was belast, en steeds met ongevulde

privé zakken en zonder het kleinste, uiterlijke distinctive teeken, en wanneer een uiterlijk teeken noodzakelijk werd vereischt, zou ik wenschen mij door een eigenaardig onderscheidingsteeken gedecoreerd te zien, namelijk: door een zwavelrok aan te trekken, om steeds gereed te zijn, te allen tijde en op alle plaatsen, waar ik mij bevinden mogt, op den brandstapel te worden geworpen, indien ik mij van de op mij genomen taak niet volkomen kweet, of door iemand, wien dan ook, van pligtverzuim kon beschuldigd worden. Dat ik zou kunnen gelooven, van hoon en verguizing verschoond te zullen blijven, zou de bespottelijkheid te ver zijn gedreven: het tegendeel, ik ben er zeker van, stellig zal het geschieden, maar ik zal er mij niet over beklagen. O! het is zoo gemakkelijk te verdragen, mijn waarde burger! wanneer men het niet verdiend heeft; ik zou het zelfs regt gaarne zien, het zou mij echter niet kunnen treffen, maar ik zou er in der daad het hoogste behagen in scheppen, omdat het de kroon op mijn werk zou zetten. Het zou het doorslaande bewijs leveren, dat mijne gevoerde gedragslijn de eer genoot, die zij verdiende.

Nu reeds kan ik die alias verguizers met den vinger aanwijzen, die bestaan zouden uit een troep c....... specialiteiten, behoudsmannen, stroomopwaartsroeijers, fondshouders, slavenhouders enz. enz. En als ik er eindelijk den bijl bij neder zou leggen, zou het geschieden met een gerust gemoed en een onbevlekt geweten, dat de bewustheid mij zou schenken mijn geheel vermogen aan het algemeen belang te hebben toegewijd. Met tot op den bodem ledige zakken zou ik mij verwijderen, omdat ik de belooning niet in het materiele, maar alleen in het morele zou gezocht hebben: dans la doctrine des devoirs.

Ik zou niet zeggen: ik zal emanciperen, ik zou

niets zeggen — de daden zou ik laten spreken, — „Les actions sont plus sincères que les paroles."

IRA ALDRIDGE zou aan mij niet vragen: „Zijt gij een Christen? Gelooft gij, dat er een God bestaat, en kunt gij uwe oogen des nachts sluiten, en kalm inslapen? Of is het slechts eene rustelooze sluimering, verstoord door de schimmen der arme negers en andere slaven, vaders, moeders en kinderen, die u om uw medelijden en uwe bescherming smeken, met een aandrang, die in staat is, zelfs het gevoel te schokken van den meest verharden mensch, die de laatste sprank van menschengevoel uit het hart heeft gebannen? Mogt het laatste het geval zijn, gij kunt, gij moogt niet rustig slapen, voor dat gij deze heilige zaak volkomen hebt beeindigd. Ik verlaat u thans, en ik smeek u, doe voor mijne broeders, wat u vrede met uzelf zal geven en u eens in het vreesselijk oogenblik, waarin de ziel tot haren Schepper terugkeert, een hoopvol vooruitzigt op de eeuwigheid zal verschaffen enz." [1]).

Indien ik mij echter willens en wetens aan verzuim had schuldig gemaakt; indien door mijn toedoen, door nalatigheid, onbekwaamheid, onverschilligheid, slechts een enkele zweepslag werd toegediend, dien ik had kunnen verhinderen, een enkele Javaan werd mishandeld, wat ik had kunnen voorkomen; indien ik een schuldbrief ten laste van een vriend en ten behoeve van een fatsoenlijke, maar niet rijke weduwe, die mij dien ter invordering had aanbetrouwd, kon verliezen, en daar dertien jaren naar zoeken, voorgevende steeds zoekende te zijn, zoodat de weduwe door het gemis van die legale schuld-

---

[1]) Gesprek tusschen IRA ALDRIDGE, den beroemdsten Afrikaan, en een staatsman over de Slavernij. 's Gravenhage bij CH. VAN LIER 1855.

vordering groot *f* 5000 gedwongen werd voor *f* 500 te transigeren, en ik zulks zou kunnen gedoogen als mijne zakken tot overloopens gevuld waren; indien het konde gebeuren, dat ik in staat was met ongelukkigen den spot te drijven, te gaan kaatsen, terwijl mijne eer en mijne roeping mij ten duurste verpligtten, hen te beschermen en te redden, een gedrag waarvoor geene woorden te vinden zijn, om zulk een der zwartste ondeugden te bestempelen, en waarvan een zekere Fransche schrijver zegt:

„Il est toujours mal d'attaquer le malheur par quelque arme que se soit; mais de tout la plus odieuse est la raillerie, il y a là quelque chose de sauvage, de hideux! un épouvantable excès de lâcheté! les malheureux ont un caractère solemnel qu'on n'attaque qu'à sa propre honte! bah!"

Indien ik slechts me zelven en niets anders ter wereld liefhad, en in koelen bloede mij in den gloeijenden stroom van zelfzucht konde baden; een speculant was, bij wien alles te koop is, zelfs de eer en de vrijheid van land en volk, en de weerlooze bevolking, wier bescherming heilige pligt is, door een troep specialiteiten te laten uitzuigen, voor geen middel, zelfs het zwartste en afzigtelijkste niet terugdeinst, al moesten we ook tot de oude barbaarschheid en verlatenheid worden terug gevoerd; indien ik in staat was .... maar genoeg, lieve Hemel! is het noodig er meer bij te voegen; tot dit alles is slechts een naamlooze snoodaard in staat, bij wien het laatste sprankje van menschelijk gevoel is uitgedoofd, een rampzalige ellendeling, die tot eene eeuwige trivialiteit schijnt gedoemd te zijn en onmagtig is te bedenken, dat zulk eene helsche verlustiging, waarin hij door eene monsterieuse zelfzucht gedompeld is geworden, hem vroeg of laat moet verzwelgen en verslinden: indien

ik zulk een karakter kon bezitten, dan zou ik mijn Schepper verwijten mij geschapen te hebben.

A vous l'honneur!

N°. 37/1525.

Leiden, 20 September 1854.

Uwe uitmuntende verzameling eijeren van Vogelen en Amphibiën, in onze West-Indische bezitting Suriname bijeengebragt, en door U.W.Edel-Geb. zoo belangloos aan het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie ten geschenke aangeboden, is daar wel ontvangen en zeer gaarne aangenomen. Ik heb de eer, U daarvan kennis te geven en de betuiging er nevens te voegen van onze opregte erkentelijkheid voor de verpligtende aandacht, onzer wetenschappelijke Inrigting, door dat belangrijke geschenk bewezen. Wij zullen de waarde er van ten behoorlijken tijde en plaatse doen gelden, en maken van deze gelegenheid gebruik om de belangen van ons Museum der voortdurende oplettendheid van U.W.Ed.-Geb. dringend aan te bevelen en hem tevens de verzekering te geven van onze bijzondere hoogachting.

De Directeur van 's Rijks-Museum
van Natuurlijke Historie,
C. J. TEMMINCK.

Vele partikuliere personen geven van tijd tot tijd bewijzen van hunne belangstelling òf in de wetenschap òf in de uitbreiding der verzamelingen van 's Rijks Museum van Natuurlijke Historie, door het aanbie-

den van geschenken aan die instelling, gewoonlijk bestaande in een min of meer fraai, in een min of meer zeldzaam voorwerp, op de jagt of toevalligerwijs verkregen, of bij den eigenaar in hok of kooi gestorven. Zulke geschenken worden bij het Museum steeds dankbaar aangenomen, geboekt en eenmaal 's jaars erlangt de Regering daarvan mededeeling. Nu en dan gebeurt het ook, dat zich het geschenk niet tot een enkel voorwerp bepaalt, maar uit eene verzameling van Naturaliën bestaat, waardoor dan dikwerf eene leemte in onze volgreeksen aangevuld, of wel een gedeelte aanmerkelijk verrijkt wordt. Van zulke, schaars voorkomende geschenken plegen wij meer openlijk en algemeen melding te maken, en wij bevinden ons daartoe thans weder eens in de gelegenheid door de belanglooze mildheid van den Heer A. HALBERSTADT, aan wien het Museum eene kostbare verzameling eijeren van Vogels en Amphibiën te danken heeft, uit Suriname afkomstig en voorwerpen bevattende, welke niet alleen hier ontbraken, doch waarop ook weinig uitzigt was — zeldzaam en moeijelijk te verzamelen als sommige zijn — dat wij ze ligtelijk zouden erlangen. Wij maken van dit belangrijke geschenk langs dezen weg melding, om aan den Heer HALBERSTADT openlijk bewijs te geven van onze erkentelijkheid, en, mogt het zijn, ook om tot bescheiden aandrang te dienen tot navolging bij anderen.

(Ingez. door de Directie van 's Rijks Museum van Nat. Hist. — Leidsche Courant, 27 September 1854).

NASCHRIFT.

Men heeft mij de aanmerking gemaakt of ik wel voorzigtig had gehandeld met openbaar te maken gesprekken, die tusschen vier oogen hebben plaats gehad. Zeer gaarne ontvang ik aanmerkingen, ik lok ze zelfs uit, ik ben er altijd dankbaar voor en maak er een nuttig gebruik van, wanneer ze juist zijn, al mogt het ook gebeuren dat ze mij niet bevallen, maar refuteer ze, wanneer ze mij onjuist voorkomen, zooals dat met de onderhavige aanmerking het geval schijnt te zijn. Hoeveel bokkepooten ik wel bezit, weet ik niet precies, maar dat weet ik, mij niet te kunnen herinneren willens en wetens in mijn gansche leven mij immer aan indiscrétie te hebben schuldig gemaakt; zou ik thans dat spoor bijster zijn geraakt? Neen! Laat ik het trachten op te lossen. Wanneer hij, die zich officieel tot een overheidspersoon wendt met eene zaak, die voor hem eene levens-kwestie is, ter verkrijging van zijn regt, waartoe die bewindsman ex officio verpligt is uitspraak te doen, ruim twee jaren met praatjes wordt bezig gehouden, geheel eigenaardig bij een pa-

ruikmaker, maar met de zaak, waarvoor hij gekomen is, niets gemeens hebbende, wanneer hem eindelijk na een ongelooflijk gehaspel een hompje van zijne billijke vorderingen wordt toegeworpen, terwijl die worp nog daarenboven in de bitterste gal wordt gedoopt, door onbewimpeld te kennen te geven „dat het niet geschiedde omdat hij er aanspraak op had, maar omdat hij het zoo dringend behoefde," en het alzoo als een aalmoes moet beschouwd worden, verdient het den titel van indiscrétie, wanneer die vreemdsoortige handelwijs, dat onmannelijk, onbewindsmans-gedrag — op zijn zachtst uitgedrukt — publiek wordt gemaakt? Ik durf het gerust aan het oordeel van een ieder, van wien dan ook, ja zelfs van den Heer R. onderwerpen; hij zal, ik ben er zeker van, wanneer hij die ontmoeting wil beschouwen als aan hem zelf te beurt gevallen, een oordeel uitbrengen, dat niet soetsappig zal kunnen genoemd worden, want ik mag, ik kan die waarheid niet genoeg herhalen: „Plus on à besoin d'indulgence pour soi-même, moins on l'a pour les autres."

Intusschen zou ik, naar mijn gemoed te werk gaande en op het gevaar af, den schijn te verkrijgen, als of ik over die aanmerking verstoord was, wel eens willen weten, of iemand, die 26 jaren door de hoogst denkbare indiscrétie als door de modder is gesleept, zich van dat vuil eindelijk ontdoet en het afschudt als een poedelhond, die uit het water komt, en cajueel, als een zeer geringe compensatie, een spat werpt op hem, die er hem liever in had laten liggen, en hem nog liever had zien verdrinken, indiscreet kan worden genoemd? Het is mogelijk, met gerustheid zal ik het publiek oordeel afwachten, en, mogt ik veroordeeld worden, er mij aan onderwerpen, en daardoor de overtuiging ontvangen: „que j'ai une

charme de moins — en een bokkepoot de plus."

Een ander vriend heeft weêr eene andere aanmerking, — natuurlijk gevolg van:

Als men timmert aan den dijk,
Heeft men allemans bekijk.

Hij moet van tijd tot tijd onder de lectuur lagchen. Het is een zeer ernstig man, desniettegenstaande is hij er niet afkeerig van eens te lagchen; maar het komt hem voor, dat men daardoor uit de stemming wordt gebragt, die men bij de mededeeling van niet onbelangrijke waarheden noodig heeft te behouden.

Na te hebben vernomen, wat er aanleiding toe gaf, en na wederzijdsche beschouwingen over dit punt te hebben ontwikkeld, terwijl mijn vriend niet in staat was er iets beters voor in de plaats te stellen, lieten wij het onveranderd.

Qui empêche tout en riant de dire la vérité? vraagt my old friend Horatius. La plaisanterie est la vengeance de la supériorité et la punition du scandale. La Harpe — daaraan had mijn vriend verzuimd te denken.

Eindelijk heeft een andere vriend mij opmerkzaam gemaakt, dat het niet zonder gevaar was de waarheid te zeggen aan iemand, die onder hooge bescherming stond. Die opmerking ontsprong uit eene zuivere bron van belangstelling in mij; ontkennen kon men echter niet, dat de mededeeling van die waarheden in het algemeen belang niet van alle nut ontbloot was. Ik heb die belangstelling innig en volkomen gewaardeerd, maar tevens met al mijn vermogen die opmerking gerefuteerd, die, hoe volkomen goed bedoeld, niet van schroomvalligheid was vrij te pleiten. Maar ik ken geene vrees. Indien ik er ooit mee bezield was geweest, niet alleen ik, maar een ieder, die voor zoo vele heete vuren heeft moeten staan, zou voor haar ontvatbaar zijn geworden. Zoo

ziet men den metaalwerker met bloote handen het heet ijzer aanvatten, zijne handen blijven ongedeerd, zij hebben den vuurproef doorgestaan. Ik, die 26 jaren lang gelasterd, beschimpt, gebrutaliseerd, bespot, getrapt, geschopt, gebeukt ben geworden, gekaatst en geslingerd van den eenen krater naar den anderen, ik — ik zou op mijn 69ste jaar trembler de courage en bevreesd zijn om de waarheid te zeggen, te meer nog bij de overtuiging dat het algemeen er nut uit trekken kan? Moet er aan die schandalen niet eens een einde komen, en kan dat zonder publiciteit geschieden? „Fais ce que dois, advienne que pourra. Cette devise connue contient, sous une forme simple, toute la théorie de la morale. M. DE STAËL."

Maar le revers de la médaille mag hier vooral niet uit het oog worden verloren. Is het niet mogelijk, niet zeer waarschijnlijk, neen! dat is het niet, het is volkomen zeker, aan geen den minsten twijfel onderderhevig, dat, als die hooge bescherming de overtuiging heeft gekregen, op welk een onvruchtbaren bodem die dierbare bescherming is gezaaid, door het brutale misbruik dat er van gemaakt is, — die bescherming wel-eens eene andere rigting zou kunnen nemen, en zeggen: „ik heb u in mijn' ziel mogen lijden, maar ge hebt door uw gedrag mijne genegenheid verbeurd, en gij kunt noch mijn vriend, noch mijn officier langer zijn." Spr. Salomo, Hoofdst. XIV vs. 35.

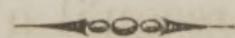
Au reste je suis parfaitement d'accord avec le Colonel de Weiss:

Un fruit précieux du rétrécissement des besoins est de calmer l'ambition, l'avarice, et autres sources des plus grands maux de l'humanité. Qui vit content de peu n'est ni injuste ni oppresseur; quel intéret aurait-il à l'être? Il sent mieux la nécessité de sa pro-

pre estime et de celle des honnêtes gens, et s'efforcera de la mériter. Il remplira ses devoirs plus courageusement, parcequ'il offre moins de prise aux coups d'une fortune dont la base est en lui-même.

La modération et le désintéressement, qui en est la suite, sont, sous quelque condition qu'on se trouve, un des plus sûrs garans de la probité. Elle est aussi une défense contre la servitude, des rivalités, les artifices et les petitesses humiliantes, qui déshonorent si souvent ceux qui placent leur bonheur dans l'éclat et la faveur des grands. On devient presque leur égal, lorsqu'on n'a rien à leur demander. On peut même être leur superieur, parcequ'il n'existe plus entre vous et eux de rapports directs que celui du mérite personnel. Le bourgeois anglais sourit des airs de protection de ses lords: „Si tu es bon patriote et honnête homme, lui dit-il, je te respecte, je t'estime; mais si tu n'es qu'un fripon ou un fat décoré, je te hais et je te méprise: nous n'avons de commun que nos lois et devant elles nous sommes égaux."

FINALE.

Ik heb pour la bonne bouche de mededeeling gereserveerd van eenige uittreksels, uit het voortreffelijk werk van Mr. GUILLAUME THOMAS RAYNAL, Histoire philosophique et politique des établissements, et du commerce des Européens dans les deux Indes. 1780. Dix neuf livres.

De uitgebreidheid van dit werk mag wel als een oorzaak worden beschouwd, die de lectuur niet algemeen bevordert. Zéér te bejammeren dat de leerrijke lessen, welke daarin worden ten toon gespreid, niet worden dienstbaar gemaakt ter vermeerdering van onze koloniale kennis, in een tijd waarin ons bestaan geheel van onze overzeesche bezittingen afhankelijk is; naar aanleiding van deze ontegensprekelijke waarheid, moest het natuurlijk gevolg daarvan zijn, dat ieder landgenoot het als een heilige pligt beschouwde zich, zooveel van hem afhangt, bekend te maken, met zaken, waaraan zijne vernietiging of zijne welvaart — to be or not to be — direct onderworpen is.

Het gevoel daarvoor bezittende moet iedere licht-

straal, die ons tot de verkrijging van de kennis onzer dierbaarste belangen behulpzaam is, met welgevallen ontvangen worden; en waar wordt een volmaakter instructie gevonden dan in het werk van RAYNAL?

Niet alleen verdient de naam van dien waardigen man om zijne menschlievendheid met eerbied te worden uitgesproken, maar hij verdient de hoogste achting, die men aan zulk een uitstekend talent, als een bijzondere onderscheiding van de Voorzienigheid, verschuldigd is, — en het moet inderdaad de hoogste verwondering gaande maken dat onze beschaving, waarop wij ons zóó veel laten voorstaan en waarin wij als meesters optreden, de heilrijke lessen van RAYNAL zoo schandelijk heeft veronachtzaamd.

RAYNAL's werk brengt ons volkomen op de hoogte, geeft ons een volmaakte koloniale opvoeding, die ons in staat stelt een rijp oordeel uit te brengen over elk koloniaal verschijnsel; en wordt het niet hoog tijd, mijn waarde landgenooten! om eindelijk toch eens kennis te maken met onze dierbaarste belangen, die wij toch waarlijk lang genoeg onverantwoordelijk hebben verzuimd? of zullen wij nog langer, zoo maar goeds moeds, knollen voor citroenen in ontvangst nemen? Genoeg. Ik hoop in de keus mijner uittreksels gelukkig te zijn geweest, want men raakt inderdaad verlegen een keus te doen uit zulk een uitgebreid werk, gevuld van het begin tot het einde met zaken en feiten, die in belangrijkheid met elkander wedijveren.

Dans les premiers ages du monde, avant qu'il se fut formé des sociétés civiles et policées, tous les hommes en général avoient droit sur toutes les choses de la terre. Chacun pouvoit prendre ce qu'il vouloit pour

s'en servir, et même pour consumer ce qui étoit de nature à l'être. L'usage, que l'on faisoit ainsi du droit commun, tenoit lieu de propriété. Dès que quelqu'un avoit pris une chose de cette manière, aucun autre ne pouvoit la lui ôter sans injustice. C'est sous ce point de vue, qui ne convient qu'à l'état de nature, que les nations de l'Europe envisagèrent l'Amerique et les possessions outre-mer, lorsqu'elles eurent été découvertes. Comptant les naturels du pays pour rien, il leur suffisoit pour s'emparer d'une terre, qu'aucun peuple de notre hémisphère n'en fût en possession. Tel fut le droit public, constant et uniforme, qu'on suivit dans le nouveau monde, et qu'on n'a pas même eu honte de vouloir justifier en ce siècle, pendant les dernières hostilités.

Quoi, la nature de la propriété n'est pas la même par-tout, par-tout fondée sur la prise de possession par le travail, et sur une longue et paisible jouissance! Européens! pouvez-vous nous apprendre à quelle distance de votre séjour ce titre sacré s'anéantit? Est-ce à vingt pas? est-ce à une lieue? est-ce à dix lieues? Non, dites-vous. Hé bien, ce ne seroit donc pas à dix mille lieues. Et ne voyez-vous pas que ce droit imaginaire que vous vous arrogez sur un peuple éloigné, vous le conférez à ce peuple éloigné sur vous?

Cependant que diriez-vous, s'il pouvoit arriver que le sauvage entrât dans votre contrée, et que, raisonnant à votre manière, il dit: cette terre n'est point habitée par les nôtres, donc elle nous appartient? Vous avez l'Hobbisme en horreur dans votre voisinage; et ce funeste système, qui fait de la force la suprême loi, vous le pratiquez au loin. Allez! après avoir été des voleurs et des assasins, il ne vous restoit plus que d'être exécrables sophistes; et vous l'êtes devenus.

Cependant, il ne seroit peut-être pas impossible de prévenir l'évasion de ces infortunées victimes de notre cupidité, en rendant leur condition supportable. La loi de la nécessité, qui commande même aux tyrans, prescrira, dans cette région, une modération que l'humanité seule devait inspirer partout.

Ce nouvel ordre des choses engagera le gouvernement dans des dépenses considérables. Avant de s'y livrer, il examinera si la colonie a eu jusqu'à notre age l'organisation qui devait la faire prospérer, et si Suriname est le lieu le plus convenable pour être le chef-lieu d'un grand établissement, c'est notre opinion: mais d'habiles gens pensent le contraire, et leurs raisons doivent être discutées.

Ces vues peuvent être excellentes, sans que les avantages en aient été plutôt aperçus, et il ne faut pas s'en étonnner. Les choses sont quelquefois d'une difficulté qui ne peut être surmontée que par l'expérience ou par le génie. Mais l'expérience qui marche à pas lent, demande du tems; et le génie qui, semblable aux coursiers des dieux, franchit un intervalle immense d'un saut, se fait attendre pendant des siècles. A-t-il paru? il est repoussé ou persécuté. S'il parle, on ne l'entend pas. Si, par hasard, il est entendu, la jalousie traduit ses projets comme des rèves sublimes, et les fait échouer. L'intérêt general de la multitude suppléeroit peut-être à la pénétration du génie, si on le laissoit agir en liberté: mais il est sans cesse contrarié par l'autorité dont les dispositaires ne s'entendent à rien, et pretendent ordonner de tout. Quel est celui qu'ils honoreront de leur confiance et de leur intimité? C'est le flatteur qui —, sans en rien croire, leur répetera continuellement qu'ils sont des êtres merveilleux. Le mal se fait par leur sottise, et se perpétue par une mauvaise honte qui les empêche de reve-

nir sur leurs pas. Les fausses combinaisons s'épuisent avant qu'ils aient rencontré les vraies, ou qu'ils puissent se résoudre à les approuver, après les avoir réjettées. C'est ainsi que le désordre règne par l'enfance des gouvernements, l'incapacité ou l'orgueil des ministres, et la patience des victimes. — On se consoleroit des maux passés et des maux présents, si l'avenir devoit changer cette destinée: mais c'est une esperence dont il est impossible de se bercer. — Et si l'on demandoit au philosophe à quoi servent les conseils qu'il s'opiniâtre d'adresser aux nations et à ceux qui les gouvernent, et qu'il répondit avec sincèrité, il diroit qu'il satisfait un penchant invincible à dire la vérité, au hasard d'exciter l'indignation, et même de boire dans la coupe de SOCRATE.

Mais, combien ces moeurs sont déja déchues et dégénérées de la simplicité du gouvernement républicain! Les intérêts personnels qui s'épurent par leur réunion, se sont isolés entièrement; et la corruption est devenue générale. Il n'y a plus de patrie, dans le pays de l'univers, qui devroit inspirer le plus d'attachement à ses habitans.

Quels sentimens de patriotisme ne devroit-on pas en effet attendre d'un peuple qui peut se dire à lui-même. Cette terre que j'habite, c'est moi qui l'ai rendue féconde; c'est moi qui l'ai embellie; c'est moi qui l'ai créée. Cette mer menaçante, qui couvroit nos campagnes, se brise contre les digues puissantes que j'ai opposées à sa fureur. J'ai purifié cet air, que des eaux croupissantes remplissoient de vapeurs mortelles. C'est par moi que des villes superbes pressent la vase et le limon où flottoit l'Océan. Les ports que j'ai construits, les canaux que j'ai creusés, reçoivent toutes les productions de l'univers que je dispense à mon gré. Les héritages des autres peuples ne sont que des

possessions que l'homme dispute à l'homme; celui que je laisserai à mes enfans, je l'ai arraché aux élémens conjurés contre ma demeure; et j'en suis resté le maître. C'est ici un nouvel ordre moral. J'ai tout fait où il n'y avoit rien. L'air, la terre, le gouvernement, la liberté: tout est ici mon ouvrage. Je jouis de la gloire du passé; et lorsque je porte mes regards sur l'avenir, je vois avec satisfaction que mes cendres reposeront tranquillement dans les mêmes lieux où mes pères voyoient se formér des tempêtes!

Que de motifs pour idolâtrer sa patrie! Cependant il n'y a plus de patriotisme; il n'y a plus d'esprit public en Hollande. C'est un tout, dont les parties n'ont d'autre rapport entre elles, que la place qu'elles occupent. La bassesse, l'avilissement et la mauvaise foi, sont aujourd'hui le partage des vainqueurs de Philippe. Ils trafiquent de leur serment comme d'une denrée; et ils vont devenir le rebut de l'univers, qu'ils avoient étonné par leurs travaux et par leurs vertus.

Hommes indignes du gouvernement où vous vivez, frémissez du moins des dangers qui vous environnent! Avec l'âme des esclaves, on n'est pas loin de la servitude. Le feu sacré de liberté ne peut être entretenu que par des mains pures. Vous n'êtes pas dans ces tems d'anarchie, où tous les souverains de l'Europe, également contrariés par la noblesse de leurs états, ne pouvaient mettre dans leurs opérations ni secret, ni union, ni célérité; où l'équilibre des puissances ne pouvoit être que l'effet de leur foiblesse mutuelle. Aujourd'hui l'autorité, devenu plus indépendante, assure aux monarchies des avantages dont un état libre ne jouira jamais. Que peuvent opposer des républicains à cette supériorité redoutable? Des vertus; et vous n'en avez plus. La corruption de vos moeurs et de

vos magistrats enhardit par-tout les calomniateurs de la liberté; et votre exemple funeste resserre peut-être les chaînes des autres nations. Que voulez-vous que nous répondions à ces hommes, qui, par préjugé d'éducation ou par mauvaise foi, nous disent tous les jours: le voilà ce gouvernement que vous exaltiez si fort dans vos écrits; voilà les suites heureuses de ce systême de liberté qui vous est si cher. Aux vices que vous reprochez au despotisme, ils ont ajouté un vice qui les surpasse tous, l'impuissance de réprimer le mal. Que répondre à cette satyre amère de la démocratie?

Industrieux Bataves, autrefois si pauvres, si braves et redoutés, aujourd'hui si opulens et si faibles, craignez de retomber sous le joug d'un pouvoir arbitraire que vous avez brisé et qui vous menace encore. Ce n'est pas moi qui vous le dis; ce sont vos généreux ancêtres qui vous crient du fond de leurs tombeaux:

„N'est-ce donc que pour cette ignominie que nous „avons rougi les mers de notre sang, que nous en avons „abreuvé cette terre? La misère que nous n'avons pu „supporter, est celle que vous vous préparez. Cet or, „que vous accumulez et qui vous est si cher, c'est lui „qui vous a mis sous la dépendance d'un de vos en„nemis. Vous tremblez devant lui, par la crainte de „perdre les richesses que vous lui avez confiées. Il „vous commande et vous obeissez. Eh! perdez-les, s'il „le faut, ces perfides richesses, et recouvrez votre dig„nité. C'est alors que, plutôt que de subir un joug, „quel qu'il soit, vous préférez de renverser de vos „propres mains les barrières que vous avez données „à la mer, et de vous ensevelir sous les eaux, vous „et vos ennemis avec vous.

„Mais, si dans l'état d'abjection et de pusillanimité „où vous êtes, si demain il arrivoit que l'ambition

„ramenât une armée ennemie au centre de vos pro-
„vinces ou sous les murs de votre capitale; parlez,
„que feriez vous? On vous annonce qu'il faut, dans
„un moment, ou se résoudre à ouvrir les portes de
„votre ville, ou à crever vos digues; vous écricriez-
„vous: LES DIGUES! LES DIGUES! Vous pâlissez. Ah! nous
„ne le voyons que trop: il ne reste à nos malheureux
„descendans aucune étincelle de la vertu de leurs pères.

„Par quel étrange aveuglement se sont-ils donnés
„un maitre? Par quel aveuglement, plus étrange en-
„core, ont-ils éternisé son autorité, en la rendant
„héréditaire? Nous dirions: malheur à ceux qui pro-
„mettoient de dominer le prince par la reconnoissance,
„et la république par l'appui du prince, s'ils n'avoient
„été les premières victimes de leur basse politique,
„et plongés dans la retraite et l'obscurité, les plus
„cruels des châtiments pour des hommes intriguans
„et ambitieux. Un peuple libre, un peuple commer-
„çant qui se donne un maitre! Lui, à qui la liberté
„doit paroitre d'autant plus précieuse, qu'il est à crain-
„dre que ces projets ne soient connus, ses spéculations
„suspendues, ses entreprises traversées, les places de
„l'état remplies par des traîtres, et celles de ces colo-
„nies procurées à d'indignes étrangers. Vous vous con
„fiez dans la justice et les sentiments du chef que
„vous avez aujourd'hui, et peut-être avez-vous raison.
„Mais qui vous a garanti que ses vertus seront trans-
„mises à son successeur, de celui-ci au sien, et ainsi
„d'âge en âge à tous ceux qui naîtront de lui.

„O nos concitoyens! ô nos enfans! puisse l'avenir
„démentir un funeste pressentiment! Mais si vous
„y réfléchissiez un moment, et si vous preniez le
„moindre intérêt au sort de vos neveux, dès-à-présent
„vous verriez se forger sous vos yeux, les fers qui
„leur sont destinés. Ce sont des étrangers qui couvrent

„les ponts de vos vaisseaux. Ce sont des étrangers „qui composent et commandent vos armées. Ouvrez „les annales des nations; lisez et frémissez des suites „nécessaires de cette imprudence. Cette opulence qui „vous tient assoupis et sous les pieds d'une puissance „rivale de la vôtre; c'est cette opulence même qui „alumera la cupidité de la puissance que vous avez „créée au millieu de vous. Vous en serez dépouillés, „et en même tems de votre liberté. Vous ne serez „plus rien: car vous chercherez en vous votre cou„rage, et vous ne l'y trouverez point.

„Ne vous y trompez point. Votre condition présente „est plus fàcheuse que la nôtre ne le fut jamais. „L'avantage d'un peuple indigent qu'on opprime, est „de n'avoir à perdre qu'une vie qui lui est à charge. „Le malheur d'un penple énervé par la richesse, c'est „de tout perdre, faute de courage pour se défendre. „Réveillez-vous donc. Regardez les progrès successifs „de votre dégradation. Voyez combien vous êtes des„cendus de l'état de splendeur où nous nous étions „élevés, et tâchez d'y remonter, si toutefois il en est „tems encore."

Voilà ce que vos illustres et braves aïeux vous disent par ma bouche Et que vous importe, me répondrez-vous, notre décadence actuelle et nos malheurs à venir. Etes-vous notre concitoyen? Avez-vous une habitation, une femme, des enfans dans nos villes? Et que vous importe à vous-même où je sois né, qui je suis, où j'habite, si ce que je vous dis est la vérité? Les anciens demandèrent-ils jamais à l'augure, dans quelle contrée il avoit reçu le jour, sur quel chêne reposoit l'oiseau fatidique qui leur annonçoit une victoire ou une défaite? Bataves, la destinée de toute nation commerçante est d'être riche, lâche, corrompue et subjuguée. Demandez-vous où vous en êtes?

„Definition de la vraie gloire."

J'allois dire que l'Espagne a la gloire d'avoir découvert le grand archipel de l'Amérique, et d'y avoir formé les premiers établissemens, lorsque j'ai arrêté sur la pensée que la découverte n'en pouvoit être glorieux aux Espagnols, si elle n'avoit pas été avantageuse aux Antilles.

La gloire est un sentiment qui nous élève à nos propres yeux, et qui accroit notre considération aux yeux des hommes éclairés. Son idée est indivisiblement liée avec celles d'une grande difficulté vaincue, d'une grande utilité subséquente au succes, et d'une égale augmentation de bonheur pour l'univers ou pour la patrie. Quelque génie que je reconnaisse dans l'invention d'une arme, meurtrière, j'exciterois une juste indignation si je disois que tel homme eut la gloire de l'avoir inventée. La gloire, du moins selon les idées que je m'en suis formées, n'est pas la recompense du plus grand succès dans les sciences. Inventez un nouveau calcul; composez un poême sublime; ayez surpassé CICÉRON ou DÉMOSTÈNE en eloquence, THUCIDIDE ou TACITE dans l'histoire; je vous accorderai la célébrité, mais non la gloire. On ne l'obtient pas d'avantage de l'excellence du talent dans les arts. Je suppose que vous avez tiré d'un bloc de marbre, ou le Gladiateur, ou l'Apollon de Belvedère; que la Transfiguration soit sortie de votre pinceau, ou que vos chants simples, expressifs et melodieux vous aient placé sur la ligne Pergolèse; vous jouirez d'une reputation, mais non de la gloire. Je dis plus. Egalez VAUBAN dans l'art de fortifier les places; TURENNE et CONDÉ dans l'art de commander des armées. Gagnez des batailles, conquérez des provinces. Toutes ces actions seront belles sans doute, et votre nom passera à la postérité la plus reculée: mais c'est à d'autres qualitées que la gloire est ré-

servée. On n'a pas la gloire pour avoir ajouté à celle de sa nation. On est l'honneur de son corps, sans être la gloire de son pays. Un particulier peut souvent aspirer à la reputation, à la renommée, à l'immortalité. Il n'y a que des circonstances rares, une heureuse étoile qui puissent le conduire à la gloire.

La gloire appartient à Dieu dans le ciel. Sur la terre c'est le lot de la vertu et non du genie; de la vertu utile, grande, bienfaisante, éclatante, héroïque. C'est le lot d'un monarque qui s'est occupé pendant un règne orageux du bonheur de ses sujets, et qui s'est occupé avec succès. C'est le lot d'un sujet qui auroit sacrifié sa vie au salut de ces concitoyens. C'est le lot d'un peuple qui aura mieux aimé mourir libre que de vivre esclave. C'est le lot, non d'un CÉSAR ou d'un POMPÉE, mais celui d'un REGULUS ou d'un CATON. C'est le lot d'un HENRI IV.

Grâce à l'esprit de l'humanité que la philososophie a inspiré à tous les peuples sensés, les conquérans, tant anciens que modernes, sont tombés dans la classe des hommes les plus abhorrés; et je ne doute pas que l'avenir qui jugera avec impartialité des découvertes que nous avons faites dans le nouveau monde, ne rabaisse nos barbares navigateurs encor au-dessous d'eux. En effet, est-ce l'amour du genre humain ou la cupidité qui les a conduis? Et une entreprise, fut-elle bonne en elle-même, pourroit-elle être louable, lorsque le motif en est vicieux?

Quoique Cuba eut été découverte en 1492 par COLOMB, ce ne fut qu'en 1511, que les Espagnols entreprisent de la conquérir. DIEGO DE VALAQUEZ vint avec quatre vaisseaux y aborder sur sa pointe orientale.

Un cacique nommé HATNEY regnoit dans ce canton. Cet Indien né dans Saint-Domingue, ou l'isle Espagnole, en étoit sorti pour éviter l'esclavage où sa nation étoit condamnée. Suivi des malheureux qui étoient échappés à la tyrannie des Castillans, il avoit établi dans le lieu de son refuge, un petit état qu'il gouvernoit en paix. — C'est de là qu'il observoit de loin les voiles Espagnoles dont il craignoit l'approche. A la première nouvelle qu'il eut de leur arrivée, il assembla les plus braves des Indiens, ses sujets ou ses alliées, pour les animer à défendre leur liberté: mais en les assurants que tous leurs efforts seroient inutiles, s'ils ne commençoient pas se rendre propice le dieu de leurs ennemis: la voilà, leur dit-il devant un vase rempli d'or, la voilà cette divinité si puissante, invoquons la.

Ce peuple bon et simple crut aisément que l'or pour lequel se versoit tant de sang, étoit le dieu des Esspagnols. On dansa ou chanta devant ce métal brut et sans forme, et l'on se reposa sur sa protection.

Mais HATNEY plus éclairé, plus soupçonneux que les autres caciques, les assembla de nouveau. Ne comptons, leurs dit-il, sur aucun bonheur, tant que le Dieu des Espagnols sera parmi nous. Il est notre ennemi comme eux. Ils le cherchent par-tout et s'établissent où ils le trouvent. Dans les profondeurs de la terre, ils sauroient le découvrir. Si vous l'avaliez même, ils plongeroient leurs bras dans vos entrailles pour l'en arracher. Ce n'est qu'au fond de la mer qu'on peut le dérober à leurs recherches. Quand il ne sera plus parmi nous, ils nous oublierons sans doute.

Aussi-tôt fut tout l'or qu'on possedoit jetté dans les flots.

Cependant les Indiens virent avancer les Espagnols. Les fusils, les canons, ces dieux éponvantables, de leur bruit foudroyant dispersèrent les sauvages qui vouloient résister. Mais HATNEY pouvoit les rassembler. On fouille dans les bois, on le prend, on le condamne au feu. Attaché au poteau du bûcher lorsqu'il n'attendoit que la flamme, un prêtre barbare vint lui proposer le baptême et lui parlér de paradis. Dans ce lieu de delices, dit le cacique, y a-t-il des Espagnols? Oui, repondit le missionnaire, mais il n'y en a que de bons. Le meilleur ne vaut rien, reprit HATNEY, et je ne veux point aller dans un lieu où je craindrais d'en trouver un seul. Ne me parlez pas plus de votre religion et laisse moi mourir.

Le cacique fut brûlé, le Dieu des Chrétiens déshonoré, la croix baignée dans le sang humain: mais VALASQUEZ ne trouva plus d'ennemis!

Wat er uit kan geleerd worden? Die vraag verraadt eene ongelukkige faculteit, arm aan gevoel voor het edele! Voor hem die niet wil leeren en denkt er geen behoefte aan te hebben en zich verbeeldt dat de beginselen welke hij omhelst de voortreffelijkste en alvermogendste zijn, niets, volstrekt niets? Zulk eene zelfverheffing is boven alles verheven, une specialité achevée! Door die beginselen wordt dan ook het kanongebulder gebezigd als middel om vrijgeboren menschen onder het juk van slavernij te brengen, met geweld de natuur te onderdrukken, den dierbaarsten schat te vernietigen, welken ieder schepsel van zijnen Schepper ontvangen heeft: de vrijheid! Een middel hetwelk de buitensporigste, baldadigste onzinnigheid overtreft, die het krachtigste voorstellingsvermogen zich kan scheppen.

Hij, wien zijne organisatie toelaat meer scherpzinnig en diep te denken, zal wel niet beweren een volk naar een boek te regeren, maar zal toch ten krachtigste afkeuren geen raad van anderen te willen aannemen, geene ervaring, geene wetenschap hoegenaamd van anderen te willen raadplegen, geen boek te willen lezen voor de heiligste taak welke aan menschenhoofden en handen is toevertrouwd.

Hij zal er uit leeren, hoe de ervaring en de wetenschap, welke reeds meer dan een eeuw tegen de onzedelijke, onregtvaardige, onchristelijke handelingen, waarmede de overzeesche bezittingen worden verkregen en bestuurd, hebben gepredikt en haar als de ononoordeelkundigste, erbarmelijkste, onmenschelijkste hebben beschouwd, tot op den dag van heden in onze beschaafde verlichte negentiende eeuw geen ingang hebben kunnen vinden; en dat wij Nederlanders daardoor het krachtigste bewijs leveren, hoe ongeschikt wij zijn tot het aanleeren van onze behoeften, om als mensch, ons zelven en onzen evennaaste te eerbiedigen, terwijl wij anderen willen leeren en dwingen zonder om te zien, zonder de minste voorbereiding, zich onvoorwaardelijk aan ons te onderwerpen.

En met die verrukkelijke beginselen zijn wij bezig om ons als opvoeders van andere volken op te werpen, en die volken in onzen voortreffelijken vorm te gieten, waarvan men zoo veel heil voorspelt, dat men zich gedrongen gevoelt om andere volken daarvan deelgenoot te maken.

En inderdaad gaan sommigen te goeder trouw NB. van dat beginsel uit, dat het geschiedt in hun belang, niet voor onze cupiditeit, neen, alléén in het belang van anderen!

Ik wil mij niet verzetten tegen het doel om die

menschen te beschaven, maar kan dat worden bereikt door de meest verachtelijke, verfoeijelijke, onbeschaafde middelen? Hoe is het mogelijk om door middeleeuwsche barbaarschheid onbeschaafde volken tot onze alias beschaving over te halen? Wat wordt er aan die menschen vertoond, wat zien zij, wat kan hen verleiden om hunnen toestand, waarin zij zich bevinden, waarin zij tevreden zijn, voor een anderen te verruilen, welken zij niet kennen en waarvoor zij hunne vrijheid moeten opofferen? Niets zien zij, niets hooren zij, niets dat hen kan verlokken, hunnen toestand, waarin zij gewonnen en geboren zijn, te verlaten. Het tegendeel: alles wat zij zien en hooren, hoe de volken worden behandeld die onder onze regering leven, moet hen afschrikken. Bovendien is het afschuwelijk middel, waarvan men zich bedient om ze in hun zoogenaamd belang te beschaven, alleen voldoende, om die opgedrongen beschaving te vloeken, en liever hun leven dan hunne vrijheid te verliezen. Mourir est peu de chose — mais souffrir! Ze willen sterven, hunne vrijheid verliezen, nimmer! En hoe talrijk de lessen zijn, welke wij uit de school der ondervinding hebben kunnen putten, waartoe allééén als voldoende voorbeeld mag worden beschouwd de opstand in de Engelsch Oost Indische bezittingen, zijn en blijven wij onverbeterlijk, en schijnen onmagtig dien tyrannischen sleur te verlaten, en onbekwaam een ander middel op te sporen om het doel te bereiken. Stroomen bloeds van onschuldige menschen en van onze landskinderen worden aan dat beginsel prijs gegeven. Banjermassing is daar om het te bewijzen. Moeten die schepsels met het kanongebulder tot beschaving worden gebragt en met onze landskinderen worden opgeofferd aan die zinsbegoocheling? Zijn er geene andere middelen beschikbaar? Moet het zwaard alleen worden dienstbaar

gemaakt om die vrijgeboren menschen onder een juk te brengen, waaronder zij zich niet verkiezen te krommen? Mag men met geweld van wapenen, met moord en verdelging, die onschuldige schepsels tot de overtuiging brengen, dat hun toestand zal verbeterd worden, en het dierbaarste kleinood, wat zij bezitten, afnemen, zonder den minsten schijn van compensatie? De mensch is vrij geboren! en de onbeschaafde volken bezitten dat instinkmatig gevoel van hunne vrijheid in zijn volle kracht, en de natuurwetten kunnen somtijds gewijzigd, nimmer en vooral met geen geweld worden verdelgd. — Hij die het durft beproeven, zal zijn straf niet ontloopen. Bovendien is het eene allergevaarlijkste onderneming: die onbeschaafde volken zijn niet van moed en zelfstandigheid ontbloot: Car enfin: on ne triomphe pas sans danger d'un ennemi resolu à mourir. LUCAN.

Maar gesteld dat men met zulk een rooversgedrag triompheert, men door overmagt en geweld eene tijdelijke overwinning heeft behaald — indien zulke wreedaardige, onmenschelijke handelingen eene overwinning kunnen genoemd worden — de haat tegen hunne overweldigers wordt nimmer overwonnen en blijft steeds in zijn vollen gloed bestaan, en smeult slechts om bij de eerste geschikte gelegenheid, welke zich voordoet, telkens in al zijne hevigheid uit te barsten: de natuur, de liefde voor zijn geboortegrond en voor zijne vrijheid, kan door geen menschelijke magt worden uitgebluscht!

Hoe grooter belang er gelegen is, zich in het rustig bezit te stellen van een land en zijne bewoners, hoe grooter de omzigtigheid moet worden in acht genomen, de ervaring geraadpleegd, de geschiktste middelen in het werk gesteld ter bereiking van dat doel, en om dat met goed gevolg te bekroonen

wordt er een hoofdvereischte gevorderd, namentlijk: de naauwkeurige kennis van hun physiek en van hun moreel.

Zoudt gij mij nu kunnen zeggen, hoe het daarmede gesteld is, waarde Burger, Oud Gouv.-Gen. in ruste, quels sont les sentiments qui animent les Banjermassers? Kunt gij die vraag niet beantwoorden? of kwam die kennis, van algemeen belang, niet zóó direkt in uwe kraam te pas? Misschien zal het uw opvolger weten, die beruchte specialiteit, de heer PAHUD, die eerstdaags met zijne gevulde zakken van zijnen arbeid komt uitrusten. Neen, die weet het ook niet! Hem is dat echter nog minder te vergeven, daar hij over een diplomaat bij uitnemendheid, den ridder DIEPENHEIM, die in der tijd zulk een uitstekende proef van zijnen diplomatischen aanleg heeft gegeven door zijne missie naar Leiden, kon beschikken, wanneer die manhafte landvoogd, zoo als dat van hem kon gevorderd worden, er zelf zich niet heen heeft willen begeven, waardoor waarschijnlijk die treurige toestand eene andere wending had verkregen.

Maar wat voeren die Gouverneurs-generaal dan uit? Wat heeft dan zoo'n inspectiereis te beteekenen? Alléén om de glorie van zijn persoon te laten bewonderen van boven tot onderen? Riekt dat niet wat naar pligtverzuim? Indien ik Minister van Kolonien was, — zonder echter iemand te willen opstoken — zou ik, wanneer ik geen voldoende renseignementen van den Banjermassingschen toestand ontving, dien Gouv.-Gen. ontvangen, zooals dat heeft plaats gehad met den Kolonel VERVEER bij den Franschen Minister van Kolonien en Marine, op publieke audientie, in tegenwoordigheid van een deputatie van Hollandsche kooplieden, toen hij de mededeeling kwam doen dat hij het eiland St. Eustatius aan de Engelschen had overgegeven.

Hoe dat in zijn werk ging? — ja, dat zag er zeer koddig uit, niet van alle trivialiteit ontbloot, misschien is de historie te vinden in de Fransche archieven, indien gij er belang in stelt, en het van mij niet zoudt willen vernemen.

Begint gij niet te bespeuren, mijn waarde burger! hoe treurig het er met onze bedrevenheid, ervaring, wetenschap, gevoel van regt en billijkheid en de waardigheid van den mensch met ons uitziet? en zoudt gij niet denken dat wij met het begin moesten beginnen, dat alvorens als meesters op te treden om anderen te beschaven, wij — eerst ons zelve moesten beschaven?

Bedenk toch wat ze met ons hebben gezwoegd en getobd, 19 eeuwen lang van onzen Batavierstijd af, om het zoo ver te brengen, dat wij heden een diplomatiek diné kunnen geven! Maar al die eeuwen zijn niet voldoende geweest om ons diplomatiek te doen handelen! de verkregen kennis van het volkenregt zit er zeer dunnetjes bij ons op. „La taupe et notre diplomatie se ressemblent assez." Zou de billijkheid niet vorderen, dat wij, die zoo moeijelijk in het aanleeren zijn, een weinig meer geduld met die onbeschaafde volken uitoefenden?

Wat hebben die onschuldige Banjermassers misdaan om ons het regt te geven hen neêr te schieten? Ze hebben onze landgenoten vermoord en verzetten zich steeds tegen het in bezit nemen van hunnen grond en tegen onze overheersching, onder de leus van ze, in hun belang, te willen beschaven. Dragen wij of zij de schuld van dat bloedvergieten? Wij! Is dat nog twijfelachtig? En het bloed dat er is gestort en nog zal vloeijen, is een gruwel in Gods oog — het is onder geen voorwendsel te regtvaardigen, het is het werk van roovers en plunderaars! en hoe zijn zulke

handelwijzen te vereenigen met het aanvaarden van het meesterschap in de beschaving?

Doen de Banjermassers iets anders dan de Zwitsers? dan wij tegen de Spaansche overweldiging? dan de Italianen? hun grond en vrijheid verdedigen? en hoe zullen wij de gesneuvelde onbeschaafde Banjermasser kunnen verantwoorden en het leven van onze landskinderen, die wij voor zulk een schreeuwende onregtvaardigheid hebben opgeofferd? Het onschuldige noodelooze bloedvergieten kome over hem en zijn kroost tot in het laatste nageslacht, die er zich aan heeft schuldig gemaakt!

De Banjermassers leggen eene zelfstandigheid aan den dag, welke hen, die zich als meesters willen opwerpen, beschaamd maken, en tot voorbeeld strekken kan, want die hoedanigheid komt in onze beschaving zeer flaauwtjes te voorschijn!

Maar laat ons voor een oogenblik die brutale beschavingsmiddelen ter zijde stellen, die van alle beschaving ontbloot zijn en op dit gebied alles bederven en nimmer kunnen slagen, en eens eventjes in overweging nemen, of de Banjermassers en wie dan ook, den aanleg hebben om hunne natuur zoo maar eensklaps in een anderen vorm over te gieten. Om daar de wetenschap voor te krijgen, in hoeverre het mogelijk is die vreemdsoortige elementen te wijzigen, wordt onvermijdelijk vereischt een volmaakte kennis van de schepsels, waaraan wij ons willen doen gelegen liggen en die wij willen beschaven; van hun taal, klimaat, godsdienst, zeden, gewoonten, vooroordeelen, natuurlijk regt, pligtvervullingen, misdaden, criminele en correctionele straffen, enz. enz. Die kennis ontbreekt ons volkomen en waarop is dan het beschavingswerk gegrond, — op het kanon alléén?

Indien we toch de vereischte kennis hadden bezeten,

welke tot het welslagen onvermijdelijk is, dan zouden wij bewust zijn geweest dat de Banjermassers een redoutabel menschenras zijn, die zich niet zoo maar door Jan en alleman, door een iegelijk die zich daartoe verkiest op te werpen, laten beschaven en beregten, en dat ze hun leven voor hunne vrijheid duur verkoopen; dan waren we tot de kennis geraakt, dat geen kanongebulder eene hervorming bij hen tot stand kan brengen, en, hadden die middelen te baat genomen, welke zoo veel mogelijk met hun karakter in overeenstemming zijn. Men had door de studie van hun karakter altijd eene zwakke zijde ontdekt, eene charme voor het eene of voor het andere, wat men zich ten nutte had kunnen maken. Maar neen, — die leemte, het volslagen gemis van die kennis moest door het kanon worden aangevuld en het bloed van onze landskinderen en van die onschuldige Banjermassers moest aan een misdadig verzuim worden opgeofferd! en wij zijn helaas! met onze beschaving reeds zoo ver gevorderd, dat er maar zéér weinigen in onze maatschappij gevonden worden, die de zaak uit dit oogpunt beschouwen.

Car enfin mon cher! zoo'n metamorphosering van menschenrassen is een zeer moeijelijk dingetje. Ik bedoel nu juist niet, zoo als ge misschien wel zult begrijpen, B. V. de gansche Fransche bevolking in een Engelsche gedaante te transformeren, en de Banjermassers in een Nederlandsche; maar ik geloof inderdaad, dat het niet minder moeijelijk is om de natuur van menschenrassen zoodanig te wijzigen, dat hunne originele afkomst niet meer herkend wordt, en ze met een ander ras in denkwijze, handelingen, gewoonten, enz. enz. gepersonifieerd zijn. De Polen, de Hongaren en andere volken geven van die onoverwinnelijke moeijelijkheid een levendig voorbeeld, en

toch wil men beproeven om dat kunststuk met de Aziatische volken te ondernemen, en als nu die Banjermassers niet dadelijk kunnen begrijpen, dat ze op zijn Hollandsch zich moeten laten beschaven, wordt hun dat door het kanon duidelijk gemaakt.

Maar zij willen er zich niet aan onderwerpen, zij willen vrije Banjermassers blijven en sterven, zelfs dan nog, al werd hun een betere toestand voorgespiegeld: — mag men zich daar met geweld tegen verzetten? c'est tuer un homme que de le sauver malgré lui.

HORAT.

Doch laat ik eens even beproeven om u door een ander voorbeeld, uit onze maatschappij genomen, op te lossen, hoe moeijelijk het valt het reformeren van de menschelijke natuur. Indien de mogelijkheid om dat doel te bereiken al aanwezig is, dan wordt het volslagen onmogelijk, wanneer daartoe onnatuurlijke middelen worden gebezigd. Doch zeer gemakkelijk kan men dikwerf slagen de natuur te wijzigen, wanneer men de kennis bezit van hun karakter, en hunne gevoelige zijde heeft leeren ontdekken, die ons de keus der middelen gemakkelijk maakt. — Stel u eens voor dat wij het in ons hoofd kregen om de behoudsmannen of zoogenaamde oudgasten te beschaven, en tot weldenkende, belangelooze, regtvaardige, fatsoenlijke, humane, liberale gentlemans te fabrieken, hoe zoudt gij dat wel aanleggen? Met het kanon? Ja dan gaan ze wel dadelijk over stag, want het zijn geen kanon-mannen, geen Banjermassers, — maar dan krijgt ge kunstmatige liberalen, die voor het geweld tijdelijk zijn gebukt, doch ze zullen in het geniep steeds blijven woelen, lastig als ze zijn, altijd gereed staan, om bij de minste voordeelige gelegenheid het hoofd op te steken. — Neen, ik wil er positive liberalen van componeren.

Het middel is doodeenvoudig en ligt voor de hand. Laat ze wat zien, geef ze de convictie dat ze door dien overgang in eenen anderen toestand, vooral materieel, veel zullen verbeteren, en geef ze die meerdere voordeelen: onmiddelijk en als door een tooverslag zijn al de behoudsmannen liberaal en hunne beschaving is volbragt. Indien men echter met alle geweld moordwapens: kanon, miniébuksen, revolvers enz. wil bezigen, zouden die bij eene behoudsmans-réformatie de meest uitstekende diensten bewijzen, om die brave mannen ontzag in te boezemen; men kon er des noods daadwerkelijk gebruik van maken, namentlijk: om den eersten behoudsliefhebber, die zijn heerschzucht niet kon bedwingen en de minste poging deed blijken om het roer in handen te krijgen, tot een afschrik en radikale genezing van de gansche behoudsclique neêr te schieten!

„Hoe" vraagt ge, „gij, die geen geweld wilt plegen, verdient het neêrschieten van een behoudsman dien naam niet?"— Neen! neen!! het zou een onvermijdelijke maatregel kunnen genoemd worden in het belang van het algemeen bij uitnemendheid, welke met de meest denkbare verzachtende omstandigheden nog daarenboven gepaard ging.

Het verdient den titel van geweld evenmin, als het de landman verdient, die het onkruid en de brandnetels op zijn akker vernietigt, welke beletten, dat het gezaaide graan welig en onbelemmerd tiert; zoo min als het de herder verdient, die den wolf neêrschiet die reeds zoo vele weêrlooze schapen heeft verslonden; en de jager die den gier doodt, om te voorkomen dat hij zijn rooversinstinkt op onschuldige schepsels voortzet; zoo min als het de scherpregter verdient, die een uitgemaakten, ongeneesselijken boosdoener, die zich aan moord, roof en verdelging heeft

schuldig gemaakt, in het belang en tot nut van het algemeen en de beschaving opknoopt!

Heeft het leven van een Banjermasser meer of minder waarde dan dat van een behoudsliefhebber? Indien het kanon tot beschaving moet gebezigd worden, moet het dan gerigt worden tegen de gevolgen of tegen de oorzaken van de gevolgen, welke de beschaving verhinderen?

Het komt mij voor, dat de beschaving moet berusten op het heilige christelijke grondbeginsel: „God boven alles lief en zijnen naasten als zichzelven." Gaat een behoudsman in zijn beschavingswerk daarvan uit, of omhelzen zij een eigenaardige moraal: „God is hoog, en hier beneden zullen wij er van halen wat er met duivelsch geweld van te halen is, elk middel heiligt dat doel, et, — vôgue la galère?

Sedert onheugelijke tijden is er tegen die helsche koloniaal taktiek gepredikt, wat heeft het gebaat, hoe ver zijn wij er door gevorderd? Ben ik in staat om al de eminente mannen op te sommen die zich tegen dat stelsel hebben verzet en geschreven, en dat alleen nog wordt gehandhaafd door een troep uitzuigers die tot niets anders geschikt zijn dan hun heul in het plunderen te zoeken.... en: „To daub the concern of all the Colony's and to rule it when it is wildness." (W. SCOTT), het algemeen belang aan hun eigenbelang opofferen, en voor geen misdaad, den tyrannieksten, barbaarschsten, terugdeinzen, om hun diep afschuwelijk standpunt te behouden. De nadeelen, welke daardoor zijn ontsproten, en het bloed, dat daardoor van onschuldige schepselen en landskinderen heeft gestroomd, is inderdaad verschrikkelijk!

En als wij dan ontwaren, dat na zooveel moeite en inspanning die beschaving in onzen eigen boezem voor alle redelijke indrukken onvatbaar blijft, hoe

kan er dan van onbeschaafde schepsels in redelijkheid gevergd worden, het begrip te verkrijgen van iets dat zij niet kennen, dat aan hunne natuur geheel vreemd is, en zonder de minste voorbereiding, zonder hun de geringste schaduwen aanschouwelijk te maken van iets dat hen kan verlokken, om hunnen toestand voor eenen anderen te verruilen. Zijn die handelwijzen te verdedigen, kunnen er woorden gevonden worden om ze naar verdiensten te bestempelen? [1])

Maar in plaats van die menschen iets aanlokkelijks te vertoonen, heeft juist het tegenovergestelde plaats. Alles wat ze te zien krijgen en wat ze van ons hooren, moet hen tegen ons innemen, ons doen verachten, ja, ons doen vloeken! tenzij het cultuurstelsel, waaronder de Javanen zuchten, hen tot lokaas zou kunnen dienen; en die leemte, dat volslagen gebrek aan alle hoedanigheden, welke men zou mogen verwachten van ons die als meesters in de beschaving optreden, wordt door het kanon aangevuld. C'est le comble de l'extravagance, de vouloir transformer en un acte d'humanité, une si étrange barbarie! RAYNAL.

Kan het gevraagd worden, kan het betwijfeld worden, welke middelen ik — met alle bescheidenheid — in het werk zou stellen om die Aziatische menschen,

---

[1]) Celui qui abdique lâchement sa liberté, se voue aux remords et à la plus grande misère qu'un être pensant et sensible puisse éprouver. S'il n'y a, sous le ciel, aucune puissance qui puisse changer mon organisation et m'abruter, il n'y en a aucnne qui puisse disposer de ma liberté. Dieu est mon Père, et non pas mon Maitre. Je suis son enfant, et non son esclave, comment accorderais-je donc au pouvoir de la politique, ce que je refuse à toute puissance divine? Ces vérités éternelles et immuables, le fondement de toute morale, la base de tout gouvernement raisonnable, seront-elles contestées? Oui! et ce sera une barbare sordide avarice qui aura cette homicide audace! RAYNAL.

indien het in hun belang en in dat van het algemeen noodig werd geoordeeld, onder onze leiding te brengen, en die onderneming te doen gelukken?

Les premiers pas évidents dans cette reforme seraient d'apprendre à connaitre l'homme physique et morale. RAYNAL. Ik zou het als eene eerste behoefte beschouwen hunne taal zooveel mogelijk magtig te worden en van hunne zeden, gewoonten, climaat enz. kennis te nemen, niets verzuimen wat ik kon vermeenen noodig te hebben, alvorens ik mijne directe kennismaking aanving. Ik zou daardoor het vermogen hebben verkregen mij in een aspect aan hen voor te doen dat hun moest bevallen, ze in hunne taal kunnende toespreken, gepaard met geschenken welke hun aangenaam waren, zou toch zeker een goeden indruk te weeg brengen. Vooral zou ik de hoofden trachten voor mij te winnen, met hen eten en drinken, met hen gaan zitten, zoo als ik met de boschnegers heb gezeten, en met hen gemoedelijk kouten; in het kort: ik zou alles inspannen om mij zóó met hen eigen te maken, dat er een naauwkeurig opmerker vereischt werd om te ontdekken dat ik een kunstmatige Banjermasser was geworden. Ik zou ze onthalen op alle lekkerneijen, Hollandsche voortbrengselen: Rotterdamsche peperkoek, Amsterdamsche kneppelkoek, Deventer koek, Haarlemsche halletjes, Weesper moppen, Utrechtsche theerandjes, boterbiesjes, Goudsche spritsen, Leidsche bul, Delftsche jaapmaatjes; ook uit lijfsieraden, kleedingstukken, kralen, Neurenbergsch speelgoed, quincailleriën, landbouw-gereedschap enz. zouden mijn geschenken bestaan, en ik zou trachten te ontdekken wat het meest in hunnen smaak viel, om ze daarna ruim er van te voorzien. Ik zou een Hollandsch feest aanleggen, zooveel mogelijk eene kermisvoorstelling geven, eenige poffertjeskramen, koordendansers, Jan

Klaassen spellen, luchtballen laten opgaan, vuurwerk afsteken enz., alles vergezeld van muzyk — muzyk maakt bij die volken een ongeloofelijk weldadigen indruk. Les organes presque generaux des sauvages sont singulièrement sensibles à la puissance de la musique. Leur oreille est si juste, que dans leurs danses, la mesure d'un chanson les fait sauter et retomber cent à la fois, frappant la terre d'un seul coup. Suspendu pour ainsi dire à la voix du chanteur, à la corde d'un instrument, une vibration de l'air est l'âme de tout son corps; un son les agite, les enlève et les précipite. RAYNAL. (Ik weet de waarheid van het bovenstaande bij ondervinding). En eindelijk zou ik aan de hoofden van de Banjermassers een diplomatiek diné geven, en mogt het gebeuren, dat ik door mijne waarnemingen de overtuiging had gekregen, ik de genegenheid bij die volken daardoor kon verhoogen, en de diplomatieke betrekkingen voor goed vestigen, zou ik mij laten tatouëren. Zoo lokt de vogelaar met broodkruimels en zijn zoet en liefelijk gefluit de vogels in zijn kooi. Là je vous entend, disait sourd JACOT! De geringste gunstige gelegenheid die zich voordeed, zou ik mij ten nutte maken, er eene kolonie van Europeanen te vestigen. Op brave en arbeidzame menschen zou vooral naauwkeurig moeten worden gelet, die zouden eene eerste aanbeveling verdienen. — Onder geen voorwendsel, van wat aard ook, onder geene gedaante zou er een behoudsman meê kunnen vermengd worden, — die zou den vrede verstoren, mijn jaapmaatjes oppeuzelen, of ze in publieke veiling brengen, om het menschlievend middel een dementi te geven, om het behoudsregime, het „kanon" over de jaapmaatjes te doen zegepralen, en de opbrengst van de geveilde jaapmaatjes verantwoorden, zoo als dat eigenaardig door een behoudsman geschiedt.

Onkosten, ja voorzeker zullen er uitgaven vereischt worden, maar is het twijfelachtig of ze de onkosten, welke thans reeds zijn gemaakt en nog zullen gemaakt worden, zullen overtreffen? Ik zal het doel door die middelen niet bereiken, hoor ik u zeggen. Over proeven welke nog moeten genomen worden en waarvan de uitslag niet bekend kan zijn, is het voorbarig reeds een oordeel te vellen. Indien mijne lekkernijen worden verspild en het liefelijk gefluit onverhoord blijft, zullen er geen menschenlevens door worden opgeofferd; maar dit is eene ontegensprekelijke waarheid, dat, indien het werkelijk het geval mogt zijn, en mijn gansche voorraad middelen was uitgeput en de ervaring mij geene andere aan de hand had gegeven om mijn doel behulpzaam te zijn, dan zou men mij kunnen uitlagchen, den draak met mij steken; bij God en de gansche wereld zou ik mij echter kunnen verantwoorden.

Intusschen kan het niet worden ontkend, dat dit eenvoudige jaapmaatjes-middel niet van alle diplomatie en poëzy ontbloot is, hoedanigheden die men te vergeefs in het kanon en in een diplomatiek behoudsmans diné zou zoeken. Dat kunt gij er niet in zien, hoor ik u zeggen. Dat is een zeer ongelukkig verschijnsel, maar doet aan de waarheid niets toe noch af; ik heb op die clairvoyance ook niet gerekend, mon brave! wat zou er toch van worden, hoe treurig zou het er uitzien, indien van hetgeen wij niet kunnen zien en buiten onzen horizon ligt, de aanwezigheid moest worden betwijfeld?

Thans is het te laat, de gelegenheid voor elk middel, van wat aard ook, is bedorven, de diepe afkeer en haat jegens ons door ons afschuwelijk gedrag is hun onuitwischbaar in het gemoed gegrift en het verloren vertrouwen is door geen menschelijke magt te

herstellen; er moet minstens een kwart eeuw verloopen en een ander geslacht geboren worden om het verloren terrein te herwinnen. Het zijn ook behoudsmannen, maar van eenen anderen stempel, hun behoudssysteem, hun zelfstandigheid en moed doet hun eer aan, zij willen hunne vrijheid en hunnen grond behouden en hebben hun leven daarvoor veil!

Ik zou mijne onnoozele jaapmaatjes hebben verspild, maar mijne ziel niet hebben bezondigd door onschuldig bloed te vergieten; ik zou mijne handen in onschuld wasschen en de beschavingsonderneming tot betere tijden laten rusten, en de Banjermassers in den toestand laten, zoo als God ze geschapen heeft, en beschouwen, dat zij thans voor eene reformatie nog niet ontvankelijk waren en ik mij niet mag geroepen achten de bestemming der Voorzienigheid vooruit te loopen, om door geweld hun een toestand op te dringen, welken zij niet verlangen, en hun eene beschaving te geven, welke hen afschrikt!

Ik zou de Banjermassers in vrede laten en onvermoeid middelen opsporen, welke dienstbaar konden gemaakt worden hen voor eene reformatie rijp te maken.

Maar! bestaat er ook geen kans tot welslagen? enorm, duizend maal duizend veel meer, en indien het werkelijk gelukte, want die volken zijn wel degelijk gevoelig, zeer gevoelig voor eene menschelijke behandeling, dan was de overwinning, welke door genegenheid en liefde verworven is duurzaam, en de vriendschap voor altijd gevestigd. Kon het echter gebeuren, dat de uitkomst had geleerd dat mijne middelen niet proefhoudend werden bevonden, altijd zou er iets door gewonnen zijn en niets door verloren, terwijl door het wreedaardig beschavingsmiddel, het kanon, alles voor altijd bedorven wordt.

Het kanon, ja ik zou er mij in den allerhoogsten nood van bedienen, wanneer het nadrukkelijk werd vereischt om mijn aftogt te dekken, maar mij nimmer er van bedienen, om er een weg mede te banen om het beschavingswerk te volvoeren.

Maar gesteld, dat ik door mijne middelen slaag, kan er dan een straf uitgedacht worden, geëvenredigd aan het misdadig verzuim dat er gepleegd is, voor hem die zijn ziel met de zwartste ondeugd heeft bezoedeld, onschuldig bloed heeft doen stroomen, en het kanon gebezigd als middel om volken te beschaven. Welke leer geeft dat middel aan de hand? Mammon en de kracht van den sterkste, dat is de leer des duivels, welke ons ver beneden de zoogenaamde onbeschaafde Banjermassers plaatst. Die specialiteits beschaving mag niet uit de onbeschaafde middeleeuwen thans in het leven worden geroepen; onze beschaving berust op de leer van CHRISTUS: „God boven alles lief en zijnen naasten als zichzelven.” Die leer predikt geen geweld, plundering noch moord!

Bijna negentien eeuwen is men bezig onze beschaving naar die grondstellingen te schoeijen en hoe ver zijn we er mede gevorderd? Ik geloof inderdaad dat bij die zelfde onbeschaafde volken, na een naauwkeurig onderzoek, meer christelijke deugden dan bij ons zouden worden aangetroffen. Wee die den weg weet en dien niet bewandelt!

Ik wensch te eindigen met het oordeel van een eminente autoriteit, voor wien ik een onverdeelden eerbied koester, en vind daartoe aanleiding, omdat zijne zienswijze zoo volkomen van toepassing is op de verschijnselen welke in deze oogenblikken plaats hebben. Eeuwig jammer, diepbedroevend is het echter, dat onze onschuldige landskinderen voor de misdaden hebben moeten boeten.

Les habitants du Nouveau-Monde étaient accoutumés à regarder comme un droit cette manière de fournir leur contingent en hommes, en argent et en productions. Cette prétention eut-elle été douteuse ou erronée, la prudence n'aurait pas permis de l'attaquer trop ouvertement. L'art de maintenir l'autorité est un art délicat qui demande plus de circonspection qu'on ne pense. Ceux qui gouvernent sont trop accoutumés peut-être à mépriser les hommes. Ils les regardent trop comme des esclaves courbés par la nature, tandis qu'il ne le sont que par l'habitude. Si vous les chargez d'un nouveau poids, prenez garde qu'ils ne se redressent avec fureur. N'oubliez pas que le levier de la puissance n'a d'autre appui que l'opinion; que la force de ceux qui gouvernent n'est réellement que la force de ceux qui se laissent gouverner. N'avertissez pas les peuples, distraits par les travaux ou endormis dans les chaînes, de lever les yeux jusqu'à des vérités trop rédoutables pour vous; et quand ils obéissent, ne les faites pas souvenir qu'ils ont le droit de commander. Dès que le moment de ce reveil terrible sera venu; dès qu'ils auront pensés qu'ils ne sont pas faits pour leur chefs, mais que leurs chefs sont fait pour eux; dès qu'une fois ils auront pu se rapprocher, s'entendre et prononcer d'une voix unanime: *Nous ne voulons pas de cette loi, cet usage nous déplaît*; point de millieu, il vous faudra par une alternative inévitable, ou céder ou punir, être faibles ou tyrans; et votre autorité désormais détestées ou avalie, quelque parti qu'elle prenne, n'aura plus à choisir de la part des peuples que l'insolvence ouverte ou la haine cachée.

Les premiers devoirs d'une administration sage est donc de ménager les opinions dominantes dans un pays: car les opinions sont la propriété la plus chère

des peuples, propriété plus chère que leur fortune même. Elle peut travailler sans doute à les rectifier par les lumières, à les changer par la persuasion, si elles diminuent les forces de l'état. Mais il n'est pas permis de les contrarier sans nécessité.

S'ils avoient été libres de s'expliquer avec franchise, ils auraient mis de la dignité et de la moderation dans leurs remonstrances. La contrainte et le danger du châtiment les transformeront en libelles violens, amers et séditieux; et c'est votre tyrannie qui les aura rendu coupables.

Souverains, ou vous dépositaires de leur autorité, votre administration est-elle bonne? livrez-la à toute sévérité de notre examen; elle n'y peut gagner que du respect et de la soumission. Est-elle mauvaise? Corrigez-la ou défendez-la par la force. Puisque vous êtes d'abominables tyrans, ayez du moins assez d'audace pour l'avouer. Si vous êtes justes, laissez dire et dormez en paix. Si vous êtes oppresseurs, le repos et le sommeil ne sont pas faits pour vous, et malgré tous vos efforts, vous n'en jouirez pas. Souvenez-vous du sort de celui qui consentait à être haï, pourvu qu'il fut craint.

Ames de bronze, hommes ou démons, qui que vous soyez, oserez-vous justifier les attentats contre mon indépendance par le droit du plus fort? Quoi! celui qui veut me rendre esclave n'est point coupable; il use de ses droits. Où sont-ils ces droits? Qui leur a donné un caractère assez sacré pour faire taire les miens? Je tiens de la nature le droit de me défendre; elle ne t'a pas donc donné celui de m'attaquer. Que si tu te crois autorisé à m'opprimer, parce que tu es

plus fort et plus adroit que moi, ne te plains donc pas quand mon bras vigoureux ouvrira ton sein pour y chercher ton coeur; ne te plains pas, lorsque, dans tes entrailles déchirées tu sentiras la mort que j'y aurai fait passer avec tes alimens. Je suis plus fort ou plus adroit que toi, sois à ton tour victime; expie maintenant le crime d'avoir été oppresseur!

Ah! puisse avant que je meure, cette grande revolution s'achever à la suite de quelques-unes des réformes que j'ai indiquées. Alors j'aurai obtenu la véritable recompense de mes veilles. Alors je m'écrierai: Ce n'est donc pas en vain que j'ai observé, réfléchi, travaillé. Alors je m'adresserai au ciel, et je lui dirai: A present tu peux disposer de moi, car mes yeux ont vu la splendeur du monde, et la liberté restituée à toutes les nations. RAYNAL.

